

Міністерство освіти та науки України

Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації

Державний податковий університет

Ірпінський фаховий коледж економіки та права

Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)

Національний інститут економічних досліджень при академії економічних знань Молдови

Національний НДІ праці та соціального захисту (Румунія)

Економічний університет у Катовицях (Польща)

Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції

Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції

(27–29 квітня 2023)

Ірпінь
2023

УДК 339.9:341.24(06)
ББК 65.5я431
А 43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 12 від 25 травня 2023 р.)

А 43 **Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції** : збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції, Ірпінь – Берегово, 27–29 квітня 2023. – Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. – 356 с.
ISBN 978-966-337-691-2

До збірника увійшли тези доповідей учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції».

Публікації відображають результати наукових пошуків авторів, присвячених висвітленню актуальних питань, пов'язаних з управлінням публічними фінансами; інноваційними напрямами розвитку фінансового ринку; інноваціями в управлінні проєктами соціально-економічного розвитку регіонів; грошово-кредитними механізми інноваційного розвитку банківського сектору; фінансовими інноваціями в реальному секторі економіки; аналітикою та інформаційними технологіями в управлінні публічними фінансами; електронною гривнею та віртуальними активами; економічними, фінансовими та правовими аспектами євроінтеграції України; інституційним забезпеченням розвитку економіки України в умовах євроінтеграції; напрямами гармонізації системи бухгалтерського обліку в Україні.

Видання розраховане на широке коло читачів, які цікавляться окресленою проблематикою.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів і не несе відповідальності за недостовірність опублікованих даних. Тези друкуються в авторській редакції. За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.

УДК 339.9:341.24(06)
ББК 65.5я431

ISBN 978-966-337-691-2 © Державний податковий університет, 2023

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Співголови:

СЕРЕБРЯНСЬКИЙ Д. М., канд. екон. наук, доцент, старший науковий співробітник, в. о. ректора Державного податкового університету;

ПІЛЕВИЧ О. А., канд. пед. наук, заслужений працівник освіти, директор Ірпінського фахового коледжу економіки та права, відмінник освіти.

Заступники:

СМІРНОВА О. М., канд. екон. наук, старший науковий співробітник, учений секретар Державного податкового університету;

КАЛУСЕНКО В. В., голова циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права.

Члени оргкомітету:

КОРНЄЄВ В. В., д-р екон. наук, професор, в. о. декана факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

КОЗІЙ Н. С., канд. екон. наук, доцент, заступник декана факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

ПУСТОВА О. О., заступник директора з навчальної роботи Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ШАРА Є. Ю., канд. екон. наук, доцент, викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ХАРЧЕНКО Л. О., канд. екон. наук, викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

АВДІЮК С. В., заступник директора з виховної роботи Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

БІРЮКОВА І. Г., канд. юрид. наук, заступник директора з навчально-виробничої роботи Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ПІЛЕВИЧ Д. С., канд. екон. наук, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики Державного податкового університету.

Науковий комітет конференції:

Дога Валерій – д-р екон. наук, професор, National Institute for Economic Research (Moldova);

Колєснікова Тетяна – канд. екон. наук, провідний науковий співробітник, National Institute for Economic Research (Moldova);

Геннадій Чобану (GHENADIE CIOBANU) д-р екон. наук, науковий співробітник Національного НДІ праці та соціального захисту (Румунія); викладач «Артіфекс» університету Бухаресту (Румунія);

Глонті Володимир, д-р екон. наук, професор, керівник служби забезпечення якості освіти Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Агнешка Дзюбинська, професор кафедри управління підприємством Економічний університет у Катовицях (Польща)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Алексєєв І. В., Боднар Н. П.
ТИПОЛОГІЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ
ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В УКРАЇНІ 14

Довбуш Н. Є.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ
РЕЗЕРВАМИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 21

Іщук Д. Р., Вергелюк Ю. Ю.
СВІТОВИЙ ДОСВІД АКТИВІЗАЦІЇ
БАНКІВСЬКОГО ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ 26

Павлущенко В. О., Васека Р. М.
СУЧАСНИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ
В УКРАЇНІ – СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 30

Пацай Б. Д., Гордей О. Д.
ДЕМОГРАФІЧНІ ТА ІНШІ СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ
В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД 34

Пухальська Н. О.
ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ
НА ПІДПРИЄМСТВІ 38

Руденко В. В.
НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ
БЮДЖЕТНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УКРАЇН 43

Черняк К. О., Коляда Т. А.
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО
СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ..... 48

СЕКЦІЯ 2
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Борзенкова А. М.
СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
МАРКЕТИНГОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ 51

Деміденко Л. С.
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА
СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ 54

Ключка О. В., Панченко І., Панченко Н.
ЛІДЕРСТВО В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ 59

Кондратенко А. В., Болдова А. А.
БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВОМУ
СЕКТОРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РИНОК 63

Мацелюх Ю. В., Онишко С. В.
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ 68

Небесенко А. О., Москаленко Н. В.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ 73

Онишко С. В.
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО
РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ 78

Панченко І., Панченко Н., Козій Н. С.
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ
ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ..... 82

Підварко І. О., Деміденко Л. С.
ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ 86

Рожкова О. О., Мостицька Л. М.
ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ 91

Харченко Л. О.
РОЗВИТОК РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ..... 95

СЕКЦІЯ 3
ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Захарчук В. О., Васека Р. М.
СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩ..... 99

Зікрата А. Ю., Козій Н. С.
ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНУ..... 103

Конончук О.
ІНВЕСТИЦІЙНА ПОВЕДІНКА
ДОМОГОСПОДАРСТВ І РОЗМІЩЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ..... 107

Палій В. В., Діденко Л. В.
РОЗРОБКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ
ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....111

Чаплигіна М. Я.
ВПЛИВ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ НА РОЗВИТОК РЕГІОНІВ 115

Коляда Т. А., Ясенецький В.
РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ
У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ 120

СЕКЦІЯ 4
ГРОШОВО-КРЕДИТНІ МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Вергелюк Ю. Ю.
ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 127

Герман Я. І., Онишко С. В.
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ 131

Іроденко Р.
ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ 134

Найдьон А. О., Болдова А. А.
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ 137

Петренко А. С., Москаленко Н. В.
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СКЛАДНОЩІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 141

Яковишен Є. Р., Васека Р. М.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 145

СЕКЦІЯ 5
ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Аврамчук Л. А., Чобан Г. Г.
ІНФЛЯЦІЙНА ДИНАМІКА ТА ПРИЧИНИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ..... 150

Корнєєв В. В.
ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ..... 156

Пілевич Д. С.
ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ТА БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ..... 160

Пілевич О. А.
КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФОРОВОЇ ЕКОНОМІКИ 164

Токарчук О. Л., Козій Н. С.
ІНВЕСТУВАННЯ В FINTECH ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ..... 168

Хлопова К. С., Вергелюк Ю. Ю.
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ 171

СЕКЦІЯ 6
АНАЛІТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Гушул А. С., Мостицька Л. М.
ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ 174

Притиченко А. М., Іщук А. А.
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ ЛОКАЛЬНИХ МЕРЕЖ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ ТА ЗАПОБІГАННЯ АТАКАМ НА ТАБЛИЦІ MAC-АДРЕС ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМАНДИ PORT SECURITY ТА ЗАХИСТУ НЕВИКОРИСТАНИХ ПОРТІВ 179

Редич О. В.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕЙТИНГУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 183

Шеін О.
ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ..... 188

СЕКЦІЯ 7
ЕЛЕКТРОННА ГРИВНЯ ТА ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ

Балацька В. А., Козій Н. С.
ЕЛЕКТРОННА ГРИВНЯ ЯК ЦИФРОВА
ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ 191

Кондаурова Д. О., Шепиленко В. Ю.
СУТЬ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ТА ВИКОРИСТАННЯ CBDC
У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ..... 196

Кондратенко А. В., Козій Н. С.
ЦИФРОВА ВАЛЮТА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ 200

Найдьон Ю. О., Болдова А. А.
ОСОБЛИВОСТІ ВИПУСКУ Е-ГРИВНІ
ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 205

Фомов Д.
ЦИФРОВИЙ СЕРВІС БАНКІВ:
НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ 209

Шевченко А. В.
ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО
ВАЛЮТНОГО ОБІГУ 213

СЕКЦІЯ 8
ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Авдіюк С. В.
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ 218

Дроботова Л. А.
ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО
СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 223

Джима Ю. В., Яфонкіна І. П.
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 227

Жученко К. В., Вергелюк Ю. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО
КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 231

Колісник Н. І.
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ 234

Мариношенко О. П., Поліщук І. В.
ПРАВОВІ НАПРЯМИ СЕКТОРАЛЬНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ:
АВІАЦІЙНА СКЛАДОВА..... 239

Мосіндз В. М., Яфонкіна І. П.
ЗАКОНОДАВСТВО ПРО НАЦІОНАЛЬНІ
МЕНШИНИ ЯК СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 243

Мостицька Л. М., Ткаченко Н. В.
ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 248

Склярська О. В.
ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ГРОМАДЯН
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 253

Соцька А. М.
ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСІБ,
ДІЄЗДАТНІСТЬ ЯКИХ ОБМЕЖЕНА 257

Стоцька О. В.
ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР 260

Тетерська Г. Я.
ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ 264

Чорна Т. В.
ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 269

Шевель О. М.
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 273

Яфонкіна І. П.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ УКРАЇНИ ДО ЄС 276

СЕКЦІЯ 9
ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Васека Р. М.
СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 282

Козак С. Ю., Козій Н. С.
ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 288

Пустова О. О.
ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
ДЛЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 293

Роледерс В. В.
ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНИХ
СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ 298

СЕКЦІЯ 10
ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ І ФІНАНСІВ

Головай Н. М.
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 303

Дмитренко Е. С.
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН
ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ 307

Жученко К. В., Діденко Л. В.
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОГО
БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 312

Іванов Ю. Б.
ПОДАТКИ СОЛІДАРНОСТІ
У ФІСКАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ЄС:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ УКРАЇНІ..... 317

Калусенко В. В.
ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ
ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНИ 323

Садовий Д. Ю.
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ
НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 328

СЕКЦІЯ 11
НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Дога В. С., Шара Є. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЙНІ
ОЗНАКИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ 333

Романенко Л. В., Романенко К.
ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА 338

Слєсар Т. М., Колєснікова Т. В.
РЕФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ:
ПРОБЛЕМИ І НАСЛІДКИ 345

Шевченко А. О., Притиченко А. М.
НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ..... 349

СЕКЦІЯ 1
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Алексєєв І. В.,
д-р екон. наук, професор;
Боднар Н. П.,
студент 1 курсу магістратури, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Львівська політехніка»

ТИПОЛОГІЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження фінансових потоків в ігрових видах спорту в Україні пояснюється декількома важливими міркуваннями, пов'язаними з процесами матеріально-технічного забезпечення ігрових видів спорту, з оплатою праці професійних спортсменів і штатних працівників спортивних організацій, з фінансовим забезпеченням вищих навчальних закладів та шкіл спортивного профілю, а також непрофесійних учасників аматорських спортивних змагань.

Метою дослідження є аналіз чинників виникнення й формування фінансових потоків в ігрових видах спорту в Україні; визначення змісту фінансових потоків ігрових видів спорту в сучасних ринкових умовах функціонування українських спортивних клубів та команд; класифікація підходів до вивчення фінансових потоків відповідно до тенденцій розвитку ігрових видів спорту і трендів фінансової системи України у першій чверті двадцять першого століття, зокрема, під впливом війни.

Дослідження проводилось за матеріалами офіційної статистики, зокрема за даними Міністерства молоді та спорту України; публікації українських науковців з проблем розвитку ігрових видів спорту. В дослідженні використано такі методи. Статистичний метод для пошуку даних й побудови числових рядів, що характеризують тренди інвестицій, видатків, зокрема державного бюджету, на сферу фізичної культури та

спорту; аналізу і порівняння щодо статистичних даних чисельності зайнятих працівників досліджуваної сфери; синтезу та узагальнення для формулювання висновків.

Українські вчені докладно вивчають розвиток усіх видів спорту. Зокрема, Лисейко К. В., Яців Я. М., Пітина М. П. вивчали напрями розвитку окремих видів спорту з урахуванням вимог студентського спорту України в короткостроковому та довгостроковому періодах. Автори розглядають досліджувані тенденції розвитку спорту, по-перше, за ймовірною ефективністю; по-друге, за можливістю обґрунтування напрямів розвитку ігрових видів спорту; по-третє, за змістом напрямів удосконалення організаційної роботи. Вони пропонують передбачати спрямованість на вирішення проблем організування та проведення змагань, їхнє забезпечення, розроблення інновацій, підвищення рівня популяризації, а також унормування економічних і правових аспектів діяльності суб'єктів, відповідальних за розвиток ігрових видів спорту. Цікавими у практичному сенсі є зазначені авторами напрями подальшого розвитку студентського спорту, які можуть забезпечити високу ймовірнісну ефективність за рахунок налагодження та координації співпраці спортивних організаційних структур зі спонсорами, створення пільг заохочень для перспективних спортсменів [1]. Інші дослідники відзначають, що тенденції розвитку галузі свідчать про наявність інтеграційних процесів, які спрямовані на приведення у відповідність вітчизняних управлінських стандартів сфери фізичної культури і спорту до рівня провідних країн світу [2].

Суттєвими є також дослідження системи фінансування діяльності у сфері ігрового спорту. Зокрема, оригінальним є виділення чотирьох складових цієї системи, а саме: 1) комітетської – фінансування сфери ігрового спорту з державного, місцевого бюджетів і коштів соціального страхування; 2) громадсько-відомчої, яка має змішаний характер фінансування, тобто кошти надходять як з державного бюджету, так і з відомчих, громадських організацій; 3) громадсько-комерційної, коли фінансування здійснюється через НОК України, національні спортивні федерації, спортивні клуби з видів спорту; 4) комерційної, що забезпечує фінансування через організації, установи, підприємства різної форми власності, які займаються підприємницькою діяльністю [3].

Проте дослідження показують, що фінансування ігрових видів спорту носять фрагментарний характер, вивчення цього спектру здійснюється за окремими питаннями, у тому числі й тими, що пов'язані з розвитком ігрового спорту. Таким чином можна стверджувати про необхідність подальших досліджень у напрямах, пов'язаних з фінансовим забезпеченням ігрових видів спорту.

Щодо чинників виникнення й формування фінансових потоків в ігрових видах спорту в Україні, то слід зазначити наступне. Ігрові види спорту мають велику популярність через можливість участі у них людей різного віку, статі, сімейного стану, а головне завдяки колективного характеру взаємодії. Саме тому з кожним роком зростає їхнє поширення. З одного боку, люди прагнуть до фізичного розвитку та вдосконалення, з іншого – беруть участь як уболівальники певних спортивних команд і клубів. Перший аспект – особисте заняття фізичними вправами, а тим більше спортивними іграми, вимагає відповідних спортивних майданчиків або стадіонів. Другий аспект – уболівання на спортивних змаганнях, – пред'являє вимоги до комфортності відповідних трибун, чи то в залах, чи то на стадіонах.

Обидва зазначені аспекти визначають зміст фінансових потоків ігрових видів спорту в сучасних ринкових умовах функціонування українських спортивних клубів та команд. Очевидно, що саме ці аспекти узагальнюють вплив сучасних чинників розвитку українського суспільства, а не лише спорту, чи окремих його видів, і визначають необхідність будівництва та утримання спортивних об'єктів. Інакше кажучи, потрібні інвестиції у спортивні споруди. Це перший дуже вагомий спектр економічної діяльності у сфері фізичного виховання та спорту. При цьому слід наголосити саме на місці ігрових видів спорту, які вимагають спорудження найбільш масштабних об'єктів. Адже багато інших фізичних вправ і навіть видів спорту можуть послуговуватись, принаймні для тренування, умовами паркових зон. Такими видами спортивних занять є, наприклад, спортивна ходьба, біг. Наведений приклад є справедливим за виключенням офіційних змагань на чемпіонатах усіх рівнів. Отже одним із значних фінансових потоків у сфері ігрових видів спорту, як власне і для неігрових видів, є інвестування – інвестиційний потік.

Окремої уваги заслуговує організаційна складова функціонування фізкультурної та спортивної сфери. Аматорські заняття ігровими видами спорту можуть цілком задовольнятися формуванням певної команди, або футбольної, або волейбольної, чи баскетбольної. Проте організування аматорських спортивних змагань може проходити під орудою регіональних федерацій за відповідними видами спорту. Професійні команди мають функціонувати у відповідних клубах. Команди аматорів діють автономно та ініціативно, тобто самоорганізовуються, можуть не мати постійного складу учасників і відповідно не вимагають постійного штату найманих професійних менеджерів та іншого персоналу. Спортивні клуби є організаціями з постійним найманим персоналом, головними з яких є самі спортсмени. До складу цього персоналу входять як менеджери – керівники клубів, так і фахівці різних професій та спеціальностей, починаючи від тренерів з різних видів підготовки спортсменів, лікарів, масажистів, кухарів, обслуговуючого персоналу тренувальних баз, фахівців агрономічного профілю для належного утримання травяних покриттів стадіонів, кортів, майстрів з деревообробки для ремонту покриттів спортивних залів (для баскетболу, волейболу), велотреків і багато інших спеціалістів різного рівня підготовки (бухгалтери, електрики, сантехніки, покоївки та інші). Цей перелік поряд зі спортсменами показує широкий спектр фахівців, яким належить сплачувати заробітну плату, нараховувати податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок згідно з чинним законодавством тощо. Очевидно, що не менш важливим для функціонування спортивних клубів, а також фізкультурного руху є фінансовий потік для утримання персоналу спортивних клубів та спортивних федерацій.

Сфера спорту і фізичної культури надає особливий вид послуг людям і можна стверджувати, що таким чином перетворилась на окремий, специфічний і важливий вид економічної діяльності. Наявність спортсменів професіоналів є підтвердженням того, що ця сфера є галуззю економіки. Інакше кажучи, сфера спорту і фізичної культури функціонує як вид економічної діяльності, як галузь у всіх розвинутих країнах, в тому числі й в Україні.

Підтвердженням цього є низка показників, що характеризують сферу спорту і фізичної культури, а також зокрема ігрові види, як таку, де зайнята велика кількість працюючих, куди спрямовуються значні фінансові ресурси. Проведений аналіз статистичних звітів з фізичної

культури і спорту Міністерства молоді та спорту України за п'ять років (2015–2019 рр.) свідчить, що у 2019 р. порівняно з попередніми роками, фінансування сфери збільшилось на 59 % та становить 9 087 350,371 тис. грн, зокрема з державного бюджету – 3 220 687,98 тис. грн, з місцевих бюджетів – 5 275 693,82 тис. грн, з позабюджетних надходжень – 5 90 968,57 тис. грн [4]. Іншим цікавим показником фінансування сфери є відношення видатків з державного бюджету на ігровий спорт до ВВП. Так, у середньому співвідношення видатків із державного бюджету до ВВП України у досліджуваний період становило 0,041 %. На нашу думку, такий обсяг видатків із державного бюджету є недостатнім для розвитку сфери ігрового спорту, враховуючи соціально значущі завдання, пов’язані із підвищенням рухової активності населення, формуванням сталих традицій ведення здорового способу життя тощо. Для порівняння – відношення видатків із державного бюджету на сферу освіти та науки до ВВП України у цей самий період становило 1,14 %.

Головною передумовою розвитку ігрового спорту в Україні є кадрове забезпечення. Аналіз динаміки його показників за 2015–2019 рр. свідчить, що загалом в Україні кількість штатних працівників зменшилася на 8,41 % (2015 р. – 75 765 тис. осіб, 2019 рік – 69 395 тисяч осіб) [4]. Упродовж досліджуваного періоду була помітна тенденція до зменшення кількості викладачів у закладах вищої освіти (на 15 %), тренерів зі спорту, тренерів-методистів (на 5,6 %) та учителів фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах (на 4,8 %). Звісно, такі тенденції зумовлені напруженою політичною ситуацією у державі, низьким рівнем заробітної плати, зменшенням платоспроможності населення, що негативно позначається на розвитку сфери фізичної культури та спорту [5]. Вочевидь варто зауважити про необхідність пізнішого проведення досліджень питань розвитку фізичної культури та спорту і фінансового забезпечення цієї діяльності в період кризи 2020–2021 рр., пов’язаної з пандемією Covid-19, та війною 2022–2023 рр. Ці кризові роки мають свою специфіку і вимагають особливих підходів до вивчення поставлених у цій публікації проблем.

Наше дослідження показує важливість формування нових підходів до вивчення тенденцій розвитку ігрових видів спорту, а також спорту в цілому як економічної системи. Необхідно в ринкових умовах змінювати акценти як наукових досліджень, так і практичних дій

задля розвитку спорту високих досягнень і фізичної культури. У тому числі мають бути сформовані нові підходи до аналізування й прогнозування фінансового забезпечення спортивної діяльності. В цьому контексті важливим напрямом досліджень є вивчення фінансових потоків відповідно до тенденцій розвитку ігрових видів спорту і трендів фінансової системи України. Перша чверть двадцять першого століття характеризується багатьма змінами як у світовій, так і в національній фінансовій системі. Фінансово-економічна криза, викликана пандемією Covid-19 серйозно вплинула на усі країни, на всі види економічної діяльності. Цей вплив відчули також і спортивні організації. Скорочення обсягів виробництва і споживання призвело до скорочення фінансових можливостей юридичних і фізичних осіб. Загальновідомі тенденції скорочення фінансування спортивних клубів, змагань усіх рівнів. Український спорт зазнав втрат під впливом війни. Зокрема на ігрових видах спорту це позначилось через припинення змагань у 2022 році, а також зміні формату змагань 2023 року. Через ці причини розірвали контракти з українськими клубами іноземні спортсмени, що позначилось на рівні та якості гри, зокрема футбольних клубів, а відтак на видовищності змагань і результатах виступів на європейських змаганнях. Загальновизнаним є вплив спортивних досягнень команд в ігрових видах на їхні фінансові результати. Сучасний спорт, орієнтований на комерціалізацію своїх послуг, залежить від споживачів: уболівальників, спонсорів, рекламістів, власників клубів.

Висновками з даного дослідження і рекомендаціями є такі.

Визнання ігрових видів спорту складовою не лише спортивної діяльності, але й складовою економічної діяльності має слугувати підставою для ретельнішого вивчення проблем фінансового забезпечення відповідних клубів та команд. Це той напрямок наукового й практичного погляду на справу, який вимагає вхідних фінансових потоків для ігрових видів спорту, тобто їхньої фінансової підтримки.

Професійний спорт перетворився на економічну галузь і потребує відповідного ставлення з точки зору дослідження й унормування фінансових взаємовідносин з усіма рівнями фінансової системи країни. Це означає, що професійна діяльність у спорті має розглядатись так само як будь-яка економічна діяльність. За такого підходу мають бути докладніше унормовані відносини спортивних клубів з державою та місцевою владою. Тобто мається на увазі необхідність чіткого

визначення вхідних (доходних) та вихідних (витратних) фінансових потоків, у тому числі податкових платежів. При цьому слід виробити державну фінансову політику, яка б забезпечувала справедливий механізм нормування, планування, регулювання фінансових потоків для клубів з ігрових видів спорту. Саме з ігрових видів спорту необхідно починати вироблення моделі таких фінансових відносин спортивних організацій з бюджетами усіх рівнів, меценатами, спонсорами, доброчинцями комерційних структур, а саме банками, страховими компаніями, підприємцями. Зазначений механізм має враховувати інтереси усіх сторін фінансових відносин і при цьому орієнтуватись на інтереси громадян, які є споживачами видовищних послуг ігрових видів спорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисейко К. В., Яців Я. М., Пітин М. П. Зміст наукового обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні в умовах децентралізації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2021. Випуск 12 (144), С. 84–90. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2021.12(144).18

2. Hul, I. H., & Zavydivska, O. I. Теоретико-методичні підходи до удосконалення системи управління спортивною діяльністю в умовах ринку. *Review of Transport Economics and Management*. 2020. № 3(19). DOI: https://doi.org/10.15802/rtem.v0i3(19).210827

3. Лукащук В. І. Особливості підприємницької діяльності у сфері спорту. *Український соціум.* К., 2012. № 3(42). С. 43–51.

4. Статистика. Міністерство молоді та спорту України / вебсайт [online]. URL : http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/55

5. Стадник С. О. Основні показники ресурсного забезпечення діяльності у сфері фізичної культури і спорту в Україні. *Молодь та олімпійський рух* : матеріали XII Міжнародної конференції молодих вчених, м. Київ, 17 травня 2019 року. К., 2019. С. 42–43. URL : https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/1928/zbirnyk_tez_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=42

Довбуш Н. Є.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ РЕЗЕРВАМИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні питання фінансової безпеки України є одним із найважливіших, оскільки наявність достатніх фінансових ресурсів дає можливість усім органам влади здійснювати ефективну державну політику на шляху до звільнення території України та забезпечення сталого функціонування і розвитку економіки. Недостатній рівень міжнародних резервів може становити загрозу фінансовій безпеці держави, тому важливо не тільки накопичувати, а й ефективно управляти ними. Особливо в умовах воєнного стану.

Метою дослідження є аналіз динаміки міжнародних резервів України та ефективності управління ними в умовах воєнного стану.

Міжнародними резервами є високоліквідні активи Національного банку України (далі – НБУ) в іноземній валюті та золоті, які використовуються для проведення валютних інтервенцій та забезпечення платежів органів державної влади [4]. НБУ здійснює діяльність щодо накопичення та зберігання міжнародних резервів та операції з ними в процесі реалізації державної монетарної політики.

Основним завданням центрального банку є формування оптимальної структури міжнародних резервів за складом активів, щоб забезпечити відповідність їх структури спрямованим платежам за зовнішньоекономічними операціями, для обслуговування зовнішнього боргу країни, недопущення знецінення резервних активів та забезпечення дохідності вкладень, розміщених у активах [1, с. 130].

Необхідність накопичення міжнародних резервів зумовлена вирішенням таких завдань [1, с. 129]:

- забезпечення довіри до національної валюти (її підтримання);
- нейтралізація шоків під час кризових явищ;
- обмеження впливу зовнішніх факторів;
- забезпечення довіри до фінансової політики держави;

- виконання зобов'язань за зовнішнім боргом;
- збереження резерву.

Для поповнення міжнародних резервів НБУ використовує такі джерела [2, с. 18]:

- купівля іноземної валюти на валютних ринках;
- купівля вільно конвертованої валюти в органів державної влади та інших клієнтів, розрахунково-касове обслуговування яких здійснює НБУ;
- купівля монетарного золота у зливках або брухту золота з його подальшим афінажем до якості монетарного металу;
- доходи від здійснення операцій з міжнародними резервами;
- кредити міжнародних фінансових організацій, урядів інших країн, фінансово-кредитних установ та ін.;
- депозити фінансово-кредитних установ;
- залишки коштів у вільно конвертованій валюті на рахунках органів державної влади й управління та інших клієнтів, розрахунково-касове обслуговування яких здійснює Національний банк.

Структура міжнародних резервів України включає: монетарне золото, іноземну валюту в готівковій формі та у вигляді коштів на кореспондентських рахунках і депозитів, а також цінні папери [4]. Станом на 01.04.2023 міжнародні резерви становлять 31,878 млрд дол. США в еквіваленті. Для порівняння, станом на 01.04.2022 їх обсяг становив 28,107 млрд дол. США в еквіваленті, а станом на 01.04.2021 – 27,035 млрд дол. США в еквіваленті (рис. 1).

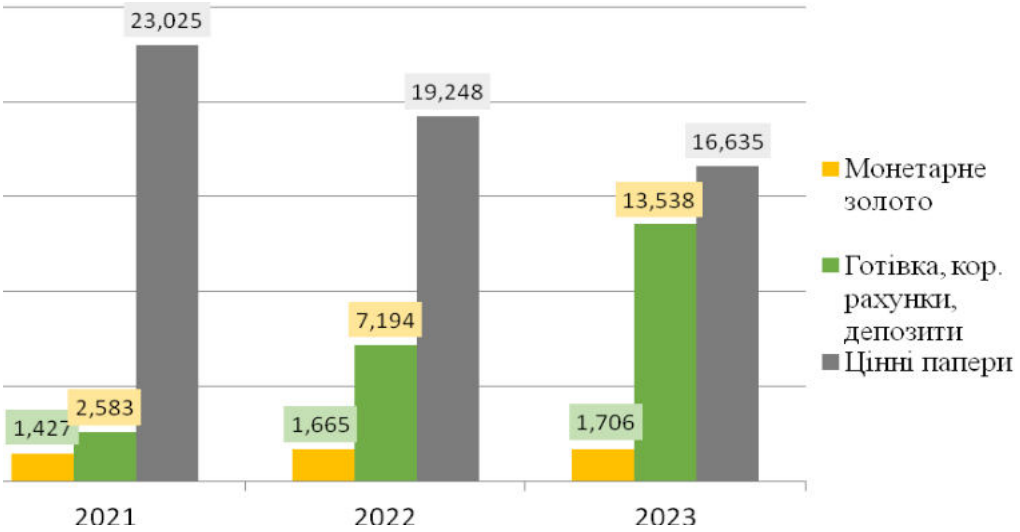

Рисунок 1 – Структура міжнародних резервів України
у розрізі інструментів у 2021–2023 рр. (станом на 1 квітня),
млрд дол. США в еквіваленті

Джерело: складено автором за даними НБУ [4].

Як бачимо з рисунку, протягом останніх років спостерігається зростання суми міжнародних резервів України. Порівняно з довоєнним 2021 роком обсяг міжнародних резервів збільшився на 4,843 млрд дол. США в еквіваленті. Якщо звернути увагу на частку окремих інструментів у структурі, то видно, що частка цінних паперів у загальній структурі міжнародних резервів зменшилася з 85,2 % у 2021 році до 52,2 % у 2023 році. А суттєво зросла частка готівки, коштів на кор. рахунках і депозитів – з 9,6 % у 2021 році до 42,5 % у 2023 році. Частка монетарного золота в структурі міжнародних резервів не суттєво змінилася – з 5,3 % у 2021 році до 6 % у 2023 році.

На рисунку 2 зображено динаміку міжнародних резервів за період з січня 2022 року по березень 2023 року. Проаналізуємо зміну обсягів резервів з початку військової агресії та основні чинники, які впливали на це.

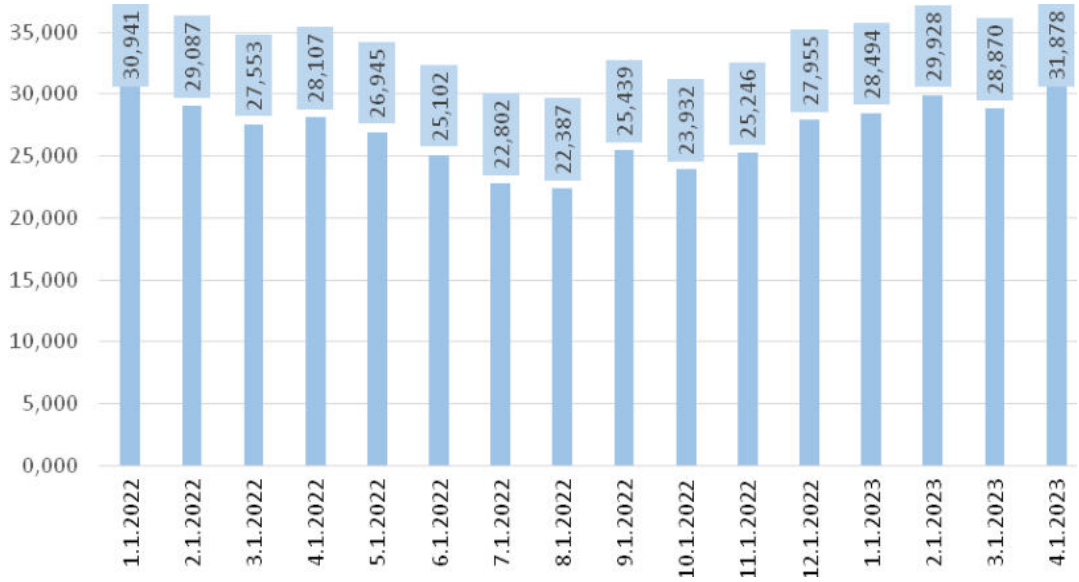

Рисунок 2 – Динаміка міжнародних резервів України у період з 01.01.2022 по 01.04.2023 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором за даними НБУ [4].

Загалом динаміку міжнародних резервів за період з січня 2022 р. по березень 2023 р. визначали такі чинники: операції з управління державним боргом, валютні надходження на користь уряду, операції НБУ на міжбанківському валютному ринку та переоцінка фінансових інструментів (унаслідок зміни ринкової вартості та курсів валют).

Впродовж 2022 року Україна отримала безпрецедентну світову фінансову підтримку – відповідно до балансових даних близько 32,1 млрд дол. США. Найбільша фінансова допомога надійшла від Сполучених Штатів Америки – 12 млрд дол. США, Європейського Союзу – 8 млрд дол. США, МВФ – 2,7 млрд дол. США, Канади – 1,9 млрд дол. США, Німеччини – 1,6 млрд дол. США. Крім того, у 2022 році Україна отримала близько 3,1 млрд дол. США завдяки розміщенню валютних ОВДП. Це разом із міжнародною допомогою дало змогу компенсувати значну частину чистих інтервенцій НБУ з продажу валюти (25 млрд дол. США) та виплат країни за обслуговування та погашення державного боргу в іноземній валюті (9,1 млрд дол. США) [3]. У першому кварталі 2023 року на валютні рахунки уряду в НБУ надійшло 11,83 млрд дол. США

2022 року Національний банк був чистим продавцем валюти на ринку. До 23 лютого 2022 року НБУ продавав валюту для згладжування надмірних коливань курсу на тлі збільшення геополітичного напруження, а із 24 лютого – з метою підтримання фіксації офіційного курсу гривні [3]. У першому кварталі 2023 року НБУ продав на валютному ринку 7,243 млрд дол. США та викупив до резервів 61 млн дол. США. Отже, чистий продаж валюти НБУ становить 7,18 млрд дол. США.

Проведене дослідження впливу різних чинників на динаміку міжнародних резервів свідчить про те, що зменшення обсягу резервів у лютому 2022 р. на 5,3 %, у квітні 2022 р. на 4 %, у травні 2022 р. на 7 %, у червні 2022 р. на 9 %, у липні 2022 р. на 2 %, у вересні 2022 р. на 5,9 %, у лютому 2023 р. на 3,5 % було наслідком операцій НБУ із продажу валюти для забезпечення оборонних потреб, платежів українців за кордоном, а також імпорту товарів та послуг. Водночас зростання резервів у березні 2022 р. на 2 %, у серпні 2022 р. на 13,6 %, у жовтні 2022 р. на 5,5 %, у листопаді 2022 р. на 10,7 %, у грудні 2022 р. на 1,9 %, у січні 2023 р. на 5 %, у березні 2023 р. на 10 % є результатом надходження значного обсягу міжнародної допомоги та помірних боргових виплат країни в іноземній валюті і менших інтервенцій Національного банку з продажу валюти.

Важливим фактором збереження міжнародних резервів України важаємо також і валютні обмеження, які були введені в дію з 24 лютого 2022 року відповідною Постановою Правління Національного банку України [5]. Зокрема було:

- призупинено роботу валютного ринку України, крім операцій з продажу іноземної валюти клієнтами;

- зафіксовано офіційний курс на 24 лютого 2022 року;

- заборонено видачу готівкових коштів з рахунків клієнтів в іноземній валюті, крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань), Уряду та окремих дозволів Національного банку;

- уведено мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та Уряду, окремих дозволів НБУ).

Отже, ефективне управління міжнародними резервами з метою їх накопичення, збереження та зростання є важливою сферою діяльності НБУ в контексті забезпечення фінансової безпеки усієї країни в цілому, особливо в сучасних умовах воєнного стану. Станом на 01.04.2023 міжнародні резерви України зросли до 31,878 млрд дол. США, сягнувши одинадцятирічного максимуму. Ключову роль у цьому зіграла отримана міжнародна допомога, яка компенсувала вимушені інтервенції НБУ, а також валютна політика. Після вторгнення російських загарбників на територію України 24 лютого 2022 року Національним банком було запроваджено ряд обмежень на валютному ринку з метою захисту фінансової системи України, що також сприяло і збереженню міжнародних резервів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Король М., Лапа І. Теоретичні основи формування та управління золотовалютними резервами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 21. С. 128–131. URL : https://bit.ly/3H1nbFt (дата звернення: 19.04.2023).

2. Король М., Палінчак М., Цебер М. Діяльність Національного банку України з управління золотовалютними резервами. *Sciences of Europe*. 2022. № 104. С. 17–20. URL : https://bit.ly/3mInM8i (дата звернення: 19.04.2023).

3. Медіа-простір. Міжнародні резерви. *Національний банк України*. URL : https://bit.ly/41Muh8G (дата звернення: 20.04.2023).

4. Міжнародні резерви. *Національний банк України*. URL : https://bit.ly/41xcu5C (дата звернення: 19.04.2023).

5. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18 : станом на 23 берез. 2023 р. URL : https://bit.ly/3KWWlzo (дата звернення: 21.04.2023).

Іщук Д. Р.,
здобувач вищої освіти 4 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

СВІТОВИЙ ДОСВІД АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

В умовах сьогодення виникає необхідність в підтримці, стимулюванні, а також відновленні соціально-економічного сектора України. Одним з найважливіших методів виступає іпотечне кредитування, цей інструмент почав набувати особливого поширення серед громадян ще в мирні часи, адже допомагало вирішити перелік важливих соціальних потреб. А саме дає можливість модернізувати виробництво, забезпечити житлом громадян, збільшити надходження інвестицій та прискорює темпи економічного розвитку країни.

Використання світового досвіду для активізації іпотечного кредитування, виступає доцільним для стимулювання як вторинного так й первинного ринків здійснення кредитних операцій з нерухомістю. Основною метою таких заходів було створення новітнього механізму фінансування для забезпечення громадян житлом, відбудовою російськими військами будівель, що припускає фінансову підтримку з боку держави. Застосування особистих фінансових ресурсів населення у формі довгострокового іпотечного житлового кредитування у належній відповідності до міжнародних стандартів. [2].

При умові, що співпозичальниками членів родини головного позичальника, охоплення гривневими іпотечними кредитами, що працюють, є невеликим та складає менше 0,2% у розрізі загальної кількості громадян у віці від 15 років та старше, в той час як в країнах ЦСЄ, досліджуваний показник коливається в межах від 15% до 20%. Також, варто зауважити, що середній рівень громадян нашої держави, що забезпечені власним житлом є у 2-3 рази менший у розрізі з даним показником для населення Європейського Союзу та найбільшої за населенням держави світу – Китаю [3].

Якщо розглядати іпотечне кредитування за своїм змістом та формою досить значимо відрізняється у всіх країнах. Так, як все залежить від особливостей законодавства у цій галузі, яке залежить від специфіки правової системи тієї країни та зокрема нормативно-законодавчих актів у секторі нерухомості. На основі узагальнення розвитку цивільно-правового інституту банківської іпотеки в зарубіжних системах варто зауважити, що основною їхньою відмінністю є підходи щодо формування ресурсної бази та механізми залучення фінансових ресурсів, необхідних для іпотечного кредитування (табл. 1)

У міжнародній практиці запроваджуються такі моделі центральними банками у взаємодії з Урядами, які передбачають створення преференційних умов рефінансування центральними банками кредитів, так у 2021 році в Угорщині центральним банком було започатковано програму фінансування «зеленого» будівництва. За умовами цієї програми центральний банк, використовуючи нульову ставку забезпечує банків дешевим на довгостроковій основі фінансовими ресурсами. Фінансові установи-одержувачі кредитують за ставкою не вище 2,5% річних фізичних осіб-позичальників, які купують енергоефективну нерухомість для проживання [4].

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика іпотечного кредитування

Країни	**Основна модель іпотечного кредитування**	**Головні інструменти залучення фінансових ресурсів**	**Форми участі держави з метою розвитку сфери іпотечного кредитування**
США і Канада	Вторинний ринок заставних	Цінні папери, забезпеченні закладними	Підтримка операторів вторинного ринку, податкове стимулювання, державне страхування кредитів
Західна Європа	Однорівнева, останнім часом набирає обороти ринок іпотечних облігацій	Ощадні рахунки, іпотечні облігації	Досить жорстке державне регулювання, державні преміальні виплати, здійснення податкового стимулювання
Східна Європа	Однорівнева	Ощадні рахунки, іпотечні облігації	Досить жорстке державне регулювання, державні преміальні виплати, здійснення податкового стимулювання
Латинська Америка	Однорівнева, в деяких країнах роблять спроби створення вторинного ринку	Ощадні рахунки	Залучення державних коштів в іпотечне кредитування, створення державних операторів вторинного ринку

Джерело: побудовано автором за даними [1].

У міжнародній практиці запроваджуються такі моделі центральними банками у взаємодії з Урядами, які передбачають створення преференційних умов рефінансування центральними банками кредитів, так у 2021 році в Угорщині центральним банком було започатковано програму фінансування «зеленого» будівництва. За умовами цієї програми центральний банк, використовуючи нульову ставку забезпечує банків дешевим на довгостроковій основі фінансовими ресурсами. Фінансові установи-одержувачі кредитують за ставкою не вище 2,5% річних фізичних осіб-позичальників, які купують енергоефективну нерухомість для проживання [4].

Для України використання такої програми сприяло б наданню банківським інститутам рефінансованих кредитів під заставу цих кредитних коштів за зменшеною ставкою та під заставу цих кредитів або цінних паперів, випущених шляхом сек'юритизації цих кредитів. До того ж активізації банківського іпотечного кредитування сприятимуть і інші заходи грошово-кредитної політики, зокрема: зниження ставки рефінансування [5].

Отже, світовий досвід переконує, що жодна країна світу не здатна забезпечити стабільний соціально-економічний розвиток без чітко продуманої політики в галузі іпотечного забезпечення, яка в свою чергу, є базисом для встановлення довірчих відносин між усіма учасниками іпотечного ринку. Якщо, ефективно поєднати державні програми з часткового відшкодування вартості іпотеки з інструментами центрального банку та посиленням законодавчого захисту прав кредиторів й заходів з удосконалення діяльності ринку похідних цінних паперів, це стане потужним драйвером розвитку іпотечного кредитування та галузі будівництва житла в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шпарик Я. Я. Зарубіжний досвід іпотечного кредитування. *The scientific heritage.* 2020. № 45. С. 49–52. URL : http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2020/09/VOL-5-No-45-45-2020.pdf#page=49 (дата звернення: 18.03.2023).

2. Пташенко Л. О. Іпотечні програми кредитування: інструментарій відбудови соціального сектора України. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи :* матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Полтава, 2022. С. 56–57. URL : http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/11299 (дата звернення: 18.03.2023).

3. Як стимулювати іпотеку в Україні? *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/6/681202/ (дата звернення: 18.03.2023).

4. Держпрограма доступної іпотеки не врятує: як зробити кредити доступними / офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://minfin.com.ua/ua/realty/articles/kogda-zarabotaet-ipoteka-v-ukraine/ (дата звернення: 18.03.2023).

5. Korneev Vladimir, Verheliuk Yuliia, Koverninska Yuliia, and Kononets Alexey. (2019). Bank crediting to the sector of non-financial corporations in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 14(3), 64–75. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/bbs.14(3).2019.06 (дата звернення: 18.03.2023).

Павлущенко В. О.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Васека Р. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

СУЧАСНИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УКРАЇНІ – СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний стан фінансового менеджменту в Україні регулюється багатьма факторами. Деякі з них досить сталі в українській економіці, а деякі зумовлені нинішнім військовим станом у країні.

Характеризуючи сучасний фінансовий менеджмент в Україні, не можна оминути виклики, які зараз актуальні: нестабільність економічного середовища, недостатня розвиненість фінансового ринку, високий рівень корупції, недостатність фінансових ресурсів для розвитку бізнесу та неефективне управління державними фінансами.

Серед головних проблем, на які наражається фінансовий менеджмент, можна назвати недостатню розробку стратегії фінансового управління, відсутність ефективної системи контролю та управління ризиками, низький рівень фінансової грамотності населення та бізнесу [1, с. 6–7]. Також до них можна віднести недостатню конкуренцію на ринку фінансових послуг та недостатнє регулювання фінансового сектору.

Наразі фінансова система України не є достатньо стійкою. Проблеми включають недостатню ліквідність, надмірну залежність від іноземного капіталу, відсутність ефективних механізмів регулювання та нагляду.

Для підвищення стійкості фінансової системи необхідно впроваджувати ефективні механізми контролю та регулювання ризиків, забезпечувати більш прозору та ефективну роботу фінансових інститутів.

Якщо розглядати досягнення у сфері фінансового менеджменту в Україні, то це: розвиток ринку капіталу, впровадження міжнародних

стандартів звітності, розвиток фінансової технології та цифрової банківської сфери.

Зростання інтернет-технологій та розвиток електронних фінансових послуг може також сприяти покращенню фінансового менеджменту в Україні. Крім того, можливість доступу до міжнародних фінансових ринків та інвестицій може стати ще одним фактором розвитку фінансового менеджменту в Україні.

Важливим напрямком розвитку фінансових технологій є впровадження блокчейн-технологій та криптовалют, що можуть забезпечити більш ефективне управління ризиками та зменшення фінансових витрат.

За останні роки фінансовий менеджмент в Україні зазнав суттєвих змін. Із зміною податкового законодавства та реформуванням банківської системи, з'явилася можливість для розвитку нових фінансових інструментів, які сприяють ефективному управлінню фінансами.

Повертаючись до факторів, які впливають безпосередньо на сектор фінансового менеджменту в українській економіці, виділимо декілька основних: політична та економічна нестабільність країни, воєнний стан, низький рівень довіри населення до фінансових установ, відсутність досвідчених фахівців у багатьох галузях фінансового управління [2, с. 9].

В даний момент важливу роль у підтримці та розвитку фінансовго менеджмента в Україні відіграє держава та її регулювання. До завдань держави належить створення сприятливих умов для розвитку фінансового сектору, банківської та страхової сфер та впровадження ефективних інструментів регулювання, підвищення рівня регулювання фінансового сектору, підтримка малих та середніх підприємств у залученні фінансових ресурсів.

Крім того, держава має забезпечувати належний рівень фінансової грамотності населення, а також підтримувати розвиток конкуренції на ринку фінансових послуг.

Стан фінансового менеджменту та його розвиток дуже важливий для загального економічного зростання України. Ефективне фінансове управління сприяє збільшенню інвестицій та залученню капіталу, розвитку підприємництва та збільшенню конкурентоспроможності країни і її фінансового сектору.

Існує декілька перспективних стратегій розвитку фінансового менеджменту – наприклад, розвиток інфраструктури електронних платежів та фінансових послуг, вдосконалення системи контролю та

управління ризиками, підвищення рівня фінансової грамотності населення та бізнес-освіти в галузі фінансів та банківської справи є ключовими напрямками розвитку сучасного фінансового менеджменту в Україні.

Застосування інноваційних підходів та технологій у поєднанні зі збільшенням фінансової свідомості населення та зміцненням системи регулювання фінансового ринку є важливими етапами на шляху до стабільного та сталого розвитку фінансової системи країни [3, с. 2–3].

Використання сучасних технологій у фінансовому менеджменті має неабияке значення та отримує непоганий розвиток в Україні зараз. Віртуальні гроші, електронні платежі, робота з криптовалютами, мобільний банкинг та інші інновації підвищують ефективність фінансового управління та забезпечують зручність для користувачів.

Можна виділити декілька особливостей фінансового менеджменту в Україні в порівнянні з іншими країнами: по-перше це, звичайно, воєнний стан, по-друге – складні економічні умови та високий рівень корупції. Ці фактори ставлять певні виклики перед фінансовими установами та управлінцями.

Зважаючи на сучасні реалії, однією з головних проблем фінансового менеджменту в Україні наразі є низький рівень довіри до фінансових установ. Це пов'язано зі скандальними випадками банкрутства банків, які мали великий вплив на довіру населення до фінансової системи країни.

Проблемою є і недостатній розвиток кредитної системи в Україні. Україна потребує розвитку кредитної системи, яка б допомагала підприємствам та населенню здійснювати кредитні операції та забезпечувала доступність фінансових ресурсів. Необхідно забезпечити розвиток ринку кредитних послуг та створити відповідні механізми захисту прав кредиторів та боржників.

Іншою проблемою є недостатня розвиненість фінансового ринку, зокрема ринку цінних паперів та інвестиційного портфеля. Це істотно обмежує можливості фінансових компаній та уряду отримувати капітал для розвитку та інвестування в нові проекти.

Зі зростанням використання електронних фінансових послуг, виникає необхідність у підвищенні захисту персональних даних клієнтів. Це створює ризик зловживання та махінацій з боку фінансових установ та осіб, що мають доступ до фінансових ресурсів.

Україна повинна впроваджувати відповідні стандарти та механізми захисту, щоб забезпечити конфіденційність та безпеку фінансових операцій. Також важливо забезпечити правильне зберігання та обробку даних, щоб уникнути їх втрати або неправильного використання.

Для подальшого розвитку фінансового менеджменту в Україні необхідно проводити додаткові реформи та удосконалення в галузі регулювання та контролю. Доцільно вдосконалювати фінансовий моніторинг та боротися зі злочинністю в галузі фінансів.

Ефективний фінансовий менеджмент дозволяє підприємствам, по-перше, раціонально використовувати ресурси, а по-друге, забезпечувати стабільність та підвищувати конкурентоспроможність. Крім того, за допомогою фінансового менеджменту можна залучати інвестиції, відкривати нові напрямки розвитку та розширювати бізнес.

Виходячи з вищенаведеного, перспективи розвитку фінансового менеджменту в Україні видаються непоганими, якщо послідовно реалізовувати виконання стратегічних кроків, таких як впровадження інноваційних технологій та підвищення рівня фінансової грамотності населення, створення сприятливих умов для розвитку фінансового сектору, розробка ефективної стратегії фінансового управління.

Не менш важливим фактором для розвитку українського фінансового менеджменту є розвиток міжнародного співробітництва у цій галузі. Зараз Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та країнами для розвитку фінансового сектору та залучення інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент. Львів : Галич-Прес, 2017. 234 с.

2. Жигалкевич Ж. М., Кам’янська О. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.

3. Непочатенко О. О., Пташник С. А. Фінансовий менеджмент як необхідна складова ефективної системи управління підприємством; УНУС. Умань, 2021. 4 с.

Пацай Б. Д.,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка;
Гордей О. Д.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА ІНШІ СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

На початку повномасштабного вторгнення країни-агресора 24 лютого 2022 року кожний громадянин України зіштовхнувся з потребою збереження життя (власного, дітей, батьків, близьких). Патріотизм українського суспільства зумовив акумулювання максимальної кількості зусиль на боротьбу з рф. Рятуючи життя частина населення України стала або внутрішньо переміщеними особами, або мігрували в інші країни. Як наслідок наша держава втратила частину працездатного населення працездатного віку та молодь, яка навчається у закладах освіти різних рівнів. Усі перераховані фактори зумовлять демографічну кризу у післявоєнний період.

Метою дослідження є характеристика демографічних та соціальних викликів у післявоєнний період в українському суспільстві.

Під час війни соціальна система почала забезпечувати додаткові соціальні послуги та виплати, які потребувало велика кількість осіб. Насамперед, евакуація громадян для збереження їх життя, забезпечення продуктовими наборами осіб, які залишаються на окупованих територіях. На допомогу соціальній системі для подолання цього виклику долучилися волонтери, гуманітарні організації та ін. Подолання зазначених соціальних викликів не передбачено в статутах соціальних фондів, повністю відсутні фінансові ресурси для вирішення таких критичних завдань.

Евакуація та переміщення громадян на території, на яких відсутні активні бойові дії вимагає забезпечення сукупності умов соціального характеру, які комплексно вирішуються соціальними та іншими органами державного управління. Зокрема, це:

1) безпечне перевезення громадян;

2) знаходження місця розташування сімей;

3) евакуація осіб, які перебувають у соціальних установах (наприклад, геріатричні пансіонати, дитячі будинки, інтернати для особливих дітей та ін.);

4) облік переміщених осіб;

5) визначення переліку соціальних виплат та послуг, які потребують переміщені особи;

6) визначення додаткових матеріальних виплат, в якості фінансової допомоги;

7) забезпечення продуктами, засобами гігієни та повноцінними медичними послугами;

8) створення додаткових місць у закладах освіти (дошкільних, шкільних, закладів вищої освіти);

9) необхідність перевезення громадян та супроводжуючих осіб з особливим потребами на спеціально обладнаних транспортних засобах;

10) надання психологічної підтримки та допомоги;

11) створення додаткових робочих місць для працевлаштування працездатних громадян працездатного віку та ін.

Найбільше навантаження у вищезазначених процесах зазнали заклади соціального захисту населення місцевих органів самоврядування. Потреба у волонтерській допомозі зумовлена недостатніми фінансовими та адміністративними ресурсами органів соціального захисту в територіальних громадах. Зокрема, недостатність або відсутність транспортних засобів для евакуації громадян, відсутність необхідної соціальної інфраструктури для розміщення переміщених осіб. Міністерство соціальної політики України, на постійній основі, удосконалює законодавчу бачу та адаптується до новостворених умов воєнного періоду для вирішення основного завдання діяльності у «сфері соціального захисту – забезпечити наших громадян своєчасною, доступною, якісною підтримкою, побудувати систему надання соціальних послуг та здійснення соціальної роботи, наближену до кращих європейських практик» [1].

Найбільш актуальним викликом у післявоєнний період стане адаптація тимчасово переміщених осіб до нових умов проживання, принаймні до періоду часткового відновлення життєдіяльності регіонів, з яких особи були евакуйовані. Оскільки в Україні територіальні громади не спроможні були у повному обсязі задовільнити потреби евакуйованих громадян значна їх частина перемістилася за межі України та стала мігрантами, які отримують соціальний захист у країнах

Європи. І тому, поряд із соціальним викликами, постають і демографічні. Так, кількість біженців з України, зареєстровані для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту в Європі на 18 квітня 2023 року склало 5 044 039 осіб із загалом біженців з України, яких фіксують по всій Європі 8 174 189 осіб [2].

Однак, демографічна криза в Україні почалася ще до початку вторгнення рф на територію України в 2014 році. Висока смертність, низька народжуваність призвела до природнього скорочення населення від 51 838,5 тис. осіб у 1990 році до 45 426,2 тис. осіб на 01.01.2014, після анексії АР Крим та частини Донецької та Луганської областей чисельність знизилася до 42 929,3 тис. осіб [3]. У пояснювальній записці до проєкту держбюджету на 2023 рік зазначено, що на кінець серпня 2022 року в Україні проживає лише 27,8 мільйона осіб [4]. Тому, повномасштабне вторгнення тільки поглиблює та посилює демографічну кризу.

Наразі втрати на війні найбільші серед громадян України не тільки працездатного, але й репродуктивного віку. Також незадовільне медичне обслуговування в територіальних громадах, на яких велися активні бойові дії або перебувають у тимчасовій окупації зменшують тривалість життя. Не забуваємо про те, що основна категорія громадян, які вимушено переміщені в країни Європи через війну – це особи молодого і середнього віку, а саме жінки з дітьми. Найбільша небезпека – це довготривалість війни, оскільки їх повернення значною мірою залежить від тривалості війни. Чим довше залишатиметься небезпека ракетних ударів та обстрілів з боку рф України, тим впевненіше обживатимуться наші тимчасово переміщені особи (є час вивчити мову, отримати роботу, діти повноцінно ходитимуть до закладів освіти тощо) і тим складніший буде вибір повернення на Батьківщину, яка оговтується від наслідків війни.

Відтак уже тепер необхідно впроваджувати усі превентивні заходи, щоб пом’якшити демографічну кризу та забезпечити повноцінний соціальний захист усіх категорій громадян в Україні. Насамперед, це:

1) забезпечити робочими місцями працездатне населення працездатного віку на територіях тимчасового переміщення осіб;

2) надавати у повному обсязі необхідні соціальні послуги усім верствам населення;

3) фінансово посилити територіальні громади, які прийняли найбільшу кількість тимчасово переміщених осіб;

4) стимулювати повернення з-за кордону якомога більше тимчасово переміщених жінок;

5) створення додаткових робочих місць із гідними заробітними платами для працевлаштування працездатних осіб працездатного віку;

6) забезпечення доступним житлом усіх верств населення;

7) стимулювати народжуваність за рахунок фінансової підтримка при народженні особливо другої і третьої дитини, до набуття кожною повноліття тощо.

Актуальність зазначених заходів виходить також з об'єктивних передумов демографічної кризи в Європи, оскільки країни Європи також зацікавлені у тимчасово переміщених громадян України. Тільки комплексний підхід допоможе вирішити демографічні та соціальні виклики у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану та останні зміни у цій сфері / Міністерство соціальної політики України. URL : https://www.msp.gov.ua/news/21778.html (дата звернення: 22.04.2023).

2. Operation Data Portal. URL : http://surl.li/gnzlo (дата звернення: 22.04.2023).

3. Населення / Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html (дата звернення: 22.04.2023).

4. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». *Відомості Верховної Ради України.* URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1527959 (дата звернення: 22.04.2023).

Пухальська Н. О.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Фінансовий контролінг використовується підприємством для отримання необхідної інформації, на основі якої будуть у подальшому прийматися управлінські рішення. Тому коли вже на підприємстві діє налагоджена система контролінгу, її постійно необхідно моніторити й удосконалювати. Враховуючи вищевикладене, питання щодо розробки механізму, який дозволить оцінити ефективність фінансового контролінгу на підприємстві, не може розглядатися без детального аналізу проблем та окреслення можливих перспектив їх вирішення.

Питання сутності, методів та необхідності фінансового контролінгу дедалі частіше привертають увагу як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Актуальність формування концепції антикризового фінансового контролінгу на підприємстві в контексті розвитку інформаційної економіки, яка передбачає необхідність формування візії компанії в умовах трансформаційних змін у системі її управління, формують програму впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інтеграції інформаційних потоків на підприємстві з метою оперативного реагування на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища організації.

Фінансовий контролінг, його проведення, інструментів, визначення способів удосконалення системи фінансового контролінгу на підприємствах, фінансового контролінгу і як результат, запропонувати підсумкову шкалу, яка дозволить оцінити ефективність існуючої системи фінансового контролінгу на підприємстві.

Метою здійснення фінансового контролінгу в діяльності суб'єктів господарювання можна вважати формування стратегій та пріоритетів розвитку, аналіз та контроль поточної діяльності, формування оперативних та перспективних планів, прогнозів, кошторисів і бюджетів, аналітичне дослідження причин відхилень фактичних результатів. Основними цілями фінансового контролінгу можуть бути: забезпечення

оптимального рівня ліквідності; підтримка платоспроможності в довгостроковому періоді; забезпечення рентабельності. Підприємство може одним з основних завдань контролінгу вважати забезпечення належного рівня рентабельності при збереженні його ліквідності. Тому спеціалістам з контролінгу необхідно визначати, чи існує залежність між показниками поточної ліквідності та рентабельності власного капіталу [1, с. 8].

Контролінг, як відносно новий системний підхід щодо стратегічно орієнтованого управління розвитком вітчизняних бізнес-структур, вже давно зайняв важливе місце в багатьох успішних зарубіжних підприємницьких формуваннях різних галузей економіки. За функціональними сферами виділяють фінансовий, маркетинговий, інвестиційний, виробничий, інноваційний, кадровий контролінг тощо [2, с. 372].

В більшості вітчизняних компаній служба контролінгу відсутня. Але при цьому окремі функції фінансового контролінгу реалізуються бухгалтерією, фінансово-економічним та/або плановим відділом тощо. Окремим суб'єктам господарювання, зокрема мікро- та малим підприємствам, відділ контролінгу, але не його функції, взагалі не потрібні. Таким чином, мова ведеться про створення єдиної системи фінансового контролінгу з притаманними для нього функціями. Сучасна система фінансового контролінгу повинна забезпечувати консолідований супровід контролю за бізнес-процесами на всіх рівнях управління підприємством, обґрунтовувати фінансові плани, бюджети, прогнози з врахуванням зворотного зв'язку зі сторони керівників та власників [2, с. 373].

Сам контролінг в системному відношенні носить загальний характер. Але об'єктах, змісті і інструментах фінансового контролінгу в різних видах діяльності можуть відрізнятись.

Основні особливості фінансового контролінгу на підприємстві:

- поєднання фінансового контролю з плануванням закупівель матеріалів, виробництва, відвантаження продукції;

- складний процес виробництва продукції, а значить, специфіка формування собівартості та руху грошових коштів, пов'язана з процесами виробництва, запасами, зберіганням і логістикою продукції;

- необхідність вибору найбільш продуктивних і ефективних активів у відповідності зі стратегією. Оцінка інвестицій в довгострокові активи і залучення довгострокових пасивів;

- специфіка балансування активів і пасивів, викликаних процесом виробництва, в частині амортизації основних засобів, прискорення оборотності оборотних коштів, підтримки ліквідності балансу і фінансової стійкості, в зв'язку з тривалістю циклу виробництва;

- застосування складних методів калькулювання та обчислення витрат для їх оптимізації;

- ціноутворення на продукцію [3, с. 255].

Система має складатися з стратегічного і оперативного контролінгу. Стратегічний контролінг дозволяє визначити сукупність дій, що забезпечує довгострокове існування підприємства на ринку; оперативний – оцінити вигідність прийнятих стратегічних рішень і забезпечити короткостроковий успіх у вигляді отримання прибутку. Регулювання оперативного процесу здійснюється шляхом безперервного зіставлення планових даних з фактичними. В основі концепції контролінгу закладено прагнення забезпечити успішне функціонування організаційної системи, як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді шляхом побудови на підприємстві ефективної системи прийняття та реалізації функції контролю та аналізу управлінських рішень, що забезпечує досягнення оперативних і стратегічних цілей підприємства. Контролінг, як правило, реалізується через комплекс завдань у сферах обліку, підтримки процесів планування та контролю за реалізацією планів, забезпечення керівництва аналітичною інформацією та фінансового менеджменту [4, с. 179].

Серед методів контролінгу широкого розповсюдження набули наступні методи аналізу: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, трендовий аналіз, факторний аналіз та аналіз фінансових показників. Кожний із представлених методів аналізу дозволяє отримати інформацію з приводу невідповідності запланованих та фактичних показників, на які потрібно звернути увагу при організації роботи підприємства.

До методів контролю при організації служби контролінгу належать: методи документального контролю (метод хронологічних і систематологічних підходів, метод зіставлень і порівнянь, метод арифметичних підрахунків) та фактичного контролю (перевірка активів підприємства, метод спостереження, контрольні заміри робіт), які дозволяють оцінити правильність, законність та відповідність умовам здійснених операцій на даному етапі реалізації цілей діяльності підприємства та досягнення поставлених завдань.

Здійснення контролю у системі контролінгу має відповідати розробленій на підприємстві стратегії, реалізація якої сприяла б зменшенню повторних перевірок у підрозділах, мінімізувала б час на їх проведення та підвищувала б якість виконання цієї роботи. Тому усі процедури контролю мають бути чітко формалізованими із визначенням періодичності звітування, обраних методів контролінгу, визначених показників до порівняння.

На сучасному етапі розвитку служби контролінгу на підприємствах акцент робиться на необхідності її орієнтації на людський чинник, відповідно до якого кожний працівник підприємства має контролювати результати своєї роботи. Тому ефективність системи контролінгу на підприємстві значною мірою визначатиметься ставленням працівників підприємства до виконання поставлених перед ними завдань [5, с. 35].

Організація фінансового контролінгу базується на функціях, завданнях, змісті фінансового управління виходячи з особливостей діяльності. На підставі завдань встановлюються технологічні операції, уточнюються об'єкти, способи, методи, ресурси, які необхідні для вирішення завдань. Визначаються показники результативності. Для оптимізації результативності та витрат здійснюється інтеграція функцій фінансового контролінгу із загальною системою організації і управління.

Система фінансового контролінгу – це не сталий механізм. Вона вимагає періодичного контролю і вдосконалення в залежності від змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі, щоб не стати анахронізмом, перешкодою в розвитку підприємства. Фінансовий контролінг відіграє важливу роль в системі фінансового управління. Від його організації та якості практичного застосування залежать результативність і ефективність діяльності, її розвиток в перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вареник В. М., Шпуряка О. В. Фінансовий контролінг на підприємстві: інструменти та оцінка результативності. *The vital cycle of the organizational culture of the trading enterprises.* 2019. Т. 2, № 12. С. 6–12.

2. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціальноорієнтованій системі управління підприємством : *матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції,* м. Полтава, 31 березня 2021 року. Частина 1. Полтава, 2021. 551 с.

3. Жарікова К. Система фінансового контролінгу на підприємстві. Електронний архів КНУТД. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15866/1/DOMIN2020_P253-255.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

4. Горбенко С., Филипенко О. Система контролінгу на підприємстві. *Aktualni problemi ta perspektivi rozvitku Ukrayini.* 2022. С. 178–179. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/13004/1/Aktualni%20problemi%20ta%20perspektivi%20rozvitku%20Ukrayini_2022_178-179.pdf

5. Шиян Н. І., Ковальова О. В. Окремі аспекти формування і розвитку системи контролінгу на підприємстві. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2022. № 3–4 (292–293). С. 30–37. URL : http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/292-293/pdf/НВ%203-4(292-293)%202022.pdf#page=30

Руденко В. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УКРАЇНІ

Використання видатків бюджету для впливу на інвестиційні процеси із важливої регулювальної функції, яка була притаманна державам у середині XX ст., на початку XXI ст. перетворилось у технічну або в найкращому випадку у залишкову регулювальну чи координаційну функцію галузевих міністерств. Проте, світова фінансова криза 2008–2009 рр. та коронавірусна пандемія 2019–2021 рр. викликали відновлення інтересу до антициклічної фіскальної політики, за якої низка розвинених країн прийняла пакети фіскальних стимулів, які містили прискорене обслуговування інфраструктури та збільшення інвестицій у готові до запуску державні інвестиційні проекти. В Україні, із закінченням війни з російською федерацією, також виникне необхідність активного використання бюджетних видатків, адже інвестиційні можливості домогосподарств і підприємств будуть обмежені, тоді як бюджети отримуватимуть значні надходження від міжнародної спільноти, які будуть спрямовуватися на реалізацію інвестицій у відбудову держави.

Варто наголосити, що реалізація бюджетних інвестицій технічно відрізняється від здійснення інших видів видатків. Так, зарубіжні вчені виокремлюють низку специфічних характеристик бюджетних інвестицій [1, с. 312; 2, с. 8–9]:

− бюджетні інвестиції у формі державних інвестиційних проектів зазвичай передбачають значні витрати та можуть тривати кілька років, що ускладнює точне складання бюджету;

− важко точно оцінити витрати, адже бюджетні інвестиції часто є одноразовими та технічно складними, відповідно державні інвестиційні проекти, як правило, зазнають перевитрат коштів, що може бути основним джерелом фіскальних ризиків для бюджету;

− бюджетні інвестиції зазвичай є «одноразовими», тобто платежі, які здійснює держава, не завжди регулярні та/або передбачувані;

− існує дисбаланс у часі витрат і вигод, адже державні інвестиційні проекти зазвичай вимагають значного попереднього фінансування, тоді як вигоди накопичуються роками і можуть бути повністю реалізовані лише через десятиліття після того, як актив було побудовано;

− бюджетні інвестиції створюють довготривалі активи, які необхідно підтримувати, тому рішення про продовження реалізації того чи іншого державного інвестиційного проекту сьогодні, створюють майбутні фінансові зобов'язання щодо експлуатації та обслуговування таких активів;

− бюджетні інвестиції здебільшого зазнають значного політичного тиску, тому великі обсяги вкладених коштів і видимість таких інвестицій, привертають пильну увагу політиків і громадяни до рішень щодо доцільності продовження державних інвестиційних проектів;

− характер бюджетних інвестицій робить їх особливо схильними до корупції, адже вартість реалізації державних інвестиційних проектів зазвичай є високою, відповідно потенційні вигоди від участі в їх здійсненні є значними, що обумовлює поширення шахрайських схем, хабарництва та політичних змов.

Враховуючи зазначене, управління бюджетними інвестиціями набуває особливого значення та потребує відповідних інституціонально-економічних можливостей. Тому Міжнародний валютний фонд проводить оцінку управління бюджетними інвестиціями (Public Investment Management Assessment – PIMA), що аналізує 15 інституцій, які безпосередньо стосуються трьох ключових етапів циклу бюджетного інвестування [3]:

1) планування сталого інвестування у державному секторі;

2) розподіл інвестицій у необхідні сектори та проекти;

3) реалізація інвестиційних проектів для створення продуктивних і довготривалих суспільних активів.

Кожна складова етапу бюджетного інвестування оцінюється як за інституційним дизайном (інститути, політика, формальні правила та процедури), так і за економічною ефективністю (ступінь досягнення встановленої мети на практиці або наявного явного корисного впливу).

Оцінка управління бюджетними інвестиціями передбачає надання трьох можливих балів параметру (1 – не виконано, 2 – частково виконано, 3 – повністю виконано), а їхнє середнє значення для відповідної інституції дає оцінку для нього. Вона дозволяє реалізувати чотири

основних вигоди: комплексність (уможливлює охоплення повного циклу бюджетних інвестицій); доступність результатів (дозволяє наглядно відображати результати країни, зокрема за допомогою візуалізованих діаграм, що допомагає визначити прогалини та пріоритети фіскальних реформ); практичність реалізації (надає конкретні рекомендації, адаптовані до конкретних потреб і можливостей країни, які готові до впровадження); скоординованість (слугує каталізатором для посилення координації та подальшої підтримки з боку партнерів МВФ з розвитку, оскільки сприяє спільному розумінню ключових проблем у державних інвестиціях). Оцінки підсумовуються в діаграмі, що дозволяє порівнювати країни з іншими країнами, регіонами або світом загалом. На діаграмі чим далі від центру, тим вищі оцінки управління бюджетними інвестиціями від МВФ.

У частині інституціонального дизайну оцінка МВФ управління бюджетними інвестиціями в Україні показала слабкість інституціонального забезпечення даного процесу, передусім в порівнянні зі світовими показниками. Так, українські інститути управління бюджетними інвестиціями за оцінкою МВФ є слабкими на всіх етапах даного процесу. За винятком повноти й єдності бюджету та відбору проектів, Україна має погані результати майже в усіх сферах порівняно зі світом. У середньому інститути на етапах планування (1–5), розподілу (6–10) та реалізації (11–15) мають низькі бали з особливими недоліками в управлінні ДПП, багаторічному бюджетуванні та управлінні проектами. Останні ініціативи щодо реформування деяких інституцій, пов’язаних із державними інвестиціями, такі як: вдосконалення координації міжбюджетних відносин; покращення законодавчої та наглядової бази для ДПП; запровадження багаторічного бюджетного процесу та введення комплексної оцінки процесів відбору проектів (принаймні для деяких інвестицій) покращили процес управління бюджетними інвестиціями, але вони не досягли достатнього прогресу, щоб суттєво вплинути на багато оцінених балів для цієї оцінки.

У частині економічної ефективності оцінка МВФ управління бюджетними інвестиціями в Україні показала її низький рівень, насамперед порівняно зі світовими показниками. Так, за оцінкою МВФ економічна ефективність бюджетних інвестицій в Україні, за винятком повноти й єдності бюджету та відбору проектів, є нижчою за середню порівняно зі світом. Розрив економічної ефективності бюджетних інвестицій в Україні, виходячи з показника якості, зі світом загалом

становить близько 32%. Зазначене обумовлено тим, що економічна ефективність сильно залежить від потужності інституціонального дизайну, оцінка якого МВФ також є невисокою.

Не можемо не погодитися із низькою оцінкою МВФ управління бюджетними інвестиціями. Варто хоча б звернути увагу на Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки одним, в якій одним із пріоритетів було забезпечення планування державних інвестиційних проектів на основі стратегічних пріоритетів та середньострокової бюджетної перспективи, здійснення їх відбору відповідно до уніфікованої та прозорої процедури [4]. Однак у наступній Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки пріоритет залишився таким самим, адже невиконаною залишилася більша частина завдань, зокрема щодо [5]:

− впровадження стратегічного планування бюджетних інвестицій;

− формування методичних засад для підготовки та здійснення оцінки державних інвестиційних проектів з урахуванням їх масштабів та умов реалізації;

− посилення вимог до оцінки державних інвестиційних проектів на засадах чіткої відповідальності за якість їх експертизи;

− упровадження централізованого моніторингу державних інвестиційних проектів на основі чітких критеріїв для своєчасного виявлення проектів з високим ризиком виникнення проблем під час їх здійснення, вжиття необхідних заходів щодо зниження відповідних ризиків, а також започаткування посиленого моніторингу стану реалізації таких проектів.

Тому наразі питання реформування управління бюджетними інвестиціями набуває особливої актуальності. Відтак у Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки у частині удосконалення управління бюджетними інвестиціями визначено низку пріоритетних напрямів, серед яких [5]: впровадження середньострокового планування державних інвестиційних проектів; гармонізація підходів до оцінки та відбору пропозицій щодо фінансування державних інвестиційних проектів; підвищення спроможності галузевих міністерств в управлінні державних інвестиційних проектів; покращення моніторингу та зростання прозорості реалізації державних інвестиційних проектів; модернізація підходів до управління державними інвестиційними проектами, що фінансуються з місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cangiano M., Curristine T., Lazare M.. Public Financial Management and Its Emerging Architecture. Washington, DC : International Monetary Fund, 2013. 456 p.

2. Miller M., Mustapha Sh. Public investment management: A public financial management introductory guide. London : Overseas Development Institute, 2016. 24 p.

3. What is PIMA? URL : https://infrastructuregovern.imf.org/content/PIMA/Home/PimaTool/What-is-PIMA. html#tab_6 (retried from: 18.04.2023).

4. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 142-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80 (дата звернення: 18.04.2023).

5. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1805-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 18.04.2023).

Черняк К. О.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, гр. ФМУП-22-1
Науковий керівник:
Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Банківському сектору належить визначальна роль у фінансово-кредитному забезпеченні економіки та грошовому потенціалі для стабільності економічної системи. Зрозуміло, що військова агресія стала причиною кардинальних змін та обмежень діяльності банківського сегменту, вплинувши як на кредитні відносини, облікову ставку, так і на операції з валютою.

Зазначимо, що українська банківська система працює в умовах обмежень, які встановлені Постановою Правління НБУ від 24.02.2022 № 18 "Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану" [1]. Але, попри всі форс-мажорні та, часом, неочікувані події, Національний банк України оперативно реагує на всі виклики часу, запроваджуючи ефективні дії для належного функціонування відповідного сектору. В перші дні повномасштабного вторгнення росії Національним банком було запроваджено:

- обмеження на зняття готівки, з метою збереження ліквідності, а також збільшення можливості для поповнення банків готівкою та введено бланкове рефінансування
- заборона виплачувати дивіденди за 2021 рік, щоб забезпечити стійкість фінансових установ
- зміни правил оцінки кредитного ризику банків, для зваженого відображення "кредитних канікул", які банки пропонують клієнтам [2].

Так, за майже 13 місяців повномасштабної війни лише 6 банків покинули ринок: це Мегабанк, Банк Січ та Ibox Bank, а також Промінвестбанк, Банк Форвард та МР Банк, які належали російським акціонерам. Такий невисокий показник ліквідації банків був досягнутий, завдяки тому, що в 2015–2016 роках відбувалися процеси санації

банківського сектору та, так званий "банкопад". Завдяки чому у споживачів сформувалась довіра до банків, яка дозволила в критичній ситуації оминути ажіотажу на вилучення власних коштів, та як наслідок, зберегти ліквідність цього сектору [3].

Але, спостерігаємо активне зростання банківських активів на 17,9 % через вимушену емісію гривні НБУ, з метою здійснення покриття нових бюджетних потреб, а саме на воєнні та соціальні видатки. Зниження показників відбувається і в розділі чистих кредитів. Цілком логічно, що ні бізнес, ні населення наразі не готові платити високі відсоткові ставки, тим паче, брати на себе додаткові зобов'язання. Збільшується лише гривневе корпоративне кредитування, яке забезпечується програми державної підтримки, такою як "Доступні кредити 5-7-9%" [2].

Відбувається і розбалансування в зростанні портфеля депозитів. Загальний обсяг коштів в банках збільшився на 31 %, це спричинено концентрацією невикористаних виплат військовим, робітниками державного сектору та переміщеними особами, які акумулюються на поточних рахунках. Також, важливим іспитом є протидія дезінформації. З масовими обстрілами відбуваються і спроби свідомої дестабілізації ситуації шляхом інформаційних атак у соціальних мережах та в окремих ЗМІ із сумнівною репутацією, спрямованих як на окремі банки, так і на Національний банк, як регулятора [3].

На сьогодні, звичайно, складно визначити конкретні тенденції перспектив банківської діяльності, але серед учасників цього процесу спостерігаються оптимістичні настрої. Попри всі труднощі, які призводять до незадовільних показників витрат і доходів, збільшення частки непрацюючих кредитів, залежності від рефінансування, банки продовжують свою діяльність. Завдяки професійній діяльності менеджменту та оптимізації витрати, ця галузь "тримається на плаву".

Підсумовуючи, агресія рф проти України стала початком чималих випробувань для вітчизняних банків, які вони професійно прийняли. Національний банк запровадив низку постанов, завдяки яким вдається підтримувати роботи банківської та фінансової систем. Як наслідок, в умовах невизначеності та ризиків, банки продовжують працювати, своєчасно виконують свої зобов'язання, безперебійно обслуговують клієнтів та надають послуги на всій території України, навіть у містах запеклих боїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18.

2. Офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru

3. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/

СЕКЦІЯ 2
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Борзенкова А. М.,
студентка,
Відокремлений структурний підрозділ
«Боярський фаховий коледж»
Національного університету біоресурсів і природокористування України

СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Успішний розвиток підприємництва значною мірою залежить від формування та використання ідеології маркетингу, який охоплює практично всі аспекти діяльності підприємства, що стосуються відносин зі споживачами. На це вказує, зокрема, одне із багатьох визначень маркетингу, а саме як сукупності виробничих відносин між виробниками і споживачами товарів і послуг з приводу забезпечення збалансованості попиту і пропозиції на ринку з метою максимізації прибутку виробника і найбільш повного задоволення потреби суспільства.

З іншого боку, маркетингова діяльність завжди відбувається в певному середовищі в його розумінні як сукупності умов, у яких проходить життєдіяльність якого-небудь організму [1, с. 265]. Виходячи із наведених трактувань маркетингу і середовища, як базових, можна визначити і поняття «маркетингове середовище». Очевидно, що в ньому повинні віднайти відображення всі основні складові вищезазначених вихідних понять.

Тому серед існуючих різних визначень маркетингового середовища найбільше відповідає цій вимозі наступне: певна для конкретного часу й місця сукупність діючих як усередині, так і за межами підприємства суб'єктів і факторів, які впливають на його діяльність та розвиток, орієнтований на задоволення існуючих і формування нових потреб кінцевих споживачів» [2, с. 97]. Фактично всі основні складові вихідних понять безпосередньо знайшли своє відображення у визначенні маркетингового середовища за виключенням вимоги отримання

прибутку. Однак можна стверджувати, що зазначена потреба діяльності і розвитку підприємства фактично передбачає його прибуткову діяльність.

Слід зазначити про існування й багатьох інших визначень маркетингового середовища. Спільним у них є вказівка на сукупність, яка в подальшому деталізується шляхом переліку різних факторів, чинників, суб'єктів, умов та сил тощо, що здатні вплинути на маркетингову діяльність та можливість маркетингу досягати поставлених цілей.

Досягти поставлених цілей дозволяє детальніша деталізація і поділ на окремі групи факторів та чинників, що структурують маркетингове середовище, по-перше, на зовнішнє і внутрішнє, та, по-друге, на контрольовані, частково контрольовані та неконтрольовані фактори в межах таких середовищ. Врахування зазначеного підходу в процесі маркетингової діяльності має важливе значення для успішного розвитку цієї діяльності.

В той же час поділ факторів за рівнем їх контрольованості в процесі розвитку в світових та національних масштабах здатен змінюватися. До прикладу, віднесення в межах зовнішнього середовища на рівні макросередовища до неконтрольованих таких факторів як науково-технічні та інформаційні можуть перейти на рівень мікросередовища до групи частково та навіть контрольованих факторів. Тобто, вони потребують більш детального вивчення з урахуванням реальних обставин, які вже склалися або здатні виникнути у теперішніх умовах та найближчій перспективі.

Зокрема, цифровізація економіки, новітні технології, що в сучасних умовах, як зазначається, стали ключовою ознакою сучасності [3, с. 10]., їх впровадження перетворилося в необхідність для підприємств, щоб розвиватися і залишатися конкурентоспроможними на ринку. Не менш важливим сьогодні вони також є першочерговими і для комунікаційної взаємодії зі споживачем. Це означає їх необхідність також для внутрішнього маркетингового середовища рівною мірою як і для зовнішнього.

Отже, при всій важливості структурування маркетингового середовища, розвиток такого середовища на практиці потребує постійного моніторингу всіх факторів та чинників, що діють як в середині фірми, так і за її межами незалежно до якої групи вони відносилися на початкових етапах їх поділу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. Т. 3. Київ : Видавництво «АКОНІТ», 2008. 862 с.

2. Міждисциплінарний словник з менеджменту / за ред. Д. М. Черваньова, О. І. Жилінської. К. : Нічлава, 2011. 634 с.

3. Онишенко В. О., Черв'як А. В. Вплив діджиталізації на рівень розвитку економіки. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 15 жовтня 2019 р. Полтава : ПолтНТУ, 2019. С. 10–12.

Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного часу страховому ринку України вдалося не лише вистояти, але й налагодити роботу. Водночас на ринку залишається чимало викликів, пов'язаних із безпрецедентно складними умовами, в яких доводиться працювати і страховикам, і їх клієнтам, і регулятору. Тому пріоритетним завданням кожної компанії, в тому числі і страхової, є дотримання фінансової та економічної безпеки як головного постулату розвитку бізнесу та країни в цілому.

Економічна безпека страхової компанії ґрунтується на: здатність страховика вчасно й у повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання; вмінні провадити адекватну тарифну політику; досягненні оптимального співвідношення між видами страхування у страховому портфелі; забезпеченні високого рівня дохідності за помірного ризику; вмінні професійно управляти страховими ризиками; забезпеченні приросту інвестиційного капіталу.

Фінансова безпека страхової компанії – це стан захищеності головного та пріоритетних фінансових інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз. Вона характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз і дає змогу своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток страхової організації в поточному та наступних періодах. Для страхової організації, у зв'язку з необхідністю забезпечення страхового захисту, головним фінансовим інтересом є максимізація ринкової вартості страховика, але за умови, що примноження капіталу власників страхової компанії має відбуватися з одночасним задоволенням потреб страхувальників [1].

Варто зазначити, що сучасний страховий ринок розвивається нестабільно. Страхові компанії України в останні роки функціонують в умовах інституційних змін (зміна регулятора та нормативної бази) та військових дій. Для аналізу стану фінансової безпеки страхового ринку використаємо її індикатори (табл. 1).

Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій станом на кінець 2020 року становила 1,08 % при нормі в 8–12 %. Це означає, що вплив страхування на соціально-економічний розвиток країни є незначний та має тенденцію до зменшення.

Мінімальний показник щільності страхування становить 140 дол. США, а в Україні у 2020 році він становив майже 40 дол. США. Це означає , що рівень споживання страхових послуг низький і має тенденцію до зниження .

Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій до війни не перевищувала встановленого ліміту в розмірі 30 % та була меншою в 5 разів, а це свідчить про наднизький рівень соціальної захищеності населення в Україні.

Рівень страхових виплат впливає на довіру споживачів до страхових компаній та останні роки має позитивну тенденцію до зростання. У 2020 році він становив 32,88 %, при мінімальному показнику 30 %. В 2022 році показник досягнув 34 %. Це, на наш погляд, є наслідком збільшення відшкодувань зі страхування життя, автомобілів та окремих видів страхування майна.

Таблиця 1 – Індикатори фінансової безпеки страхового ринку України станом на 2018–2020 рр

№	Показники	2018	2019	2020	Норма
1.	Показник проникнення страхування, %	1,39	1,33	1,08	8-12
2.	Показник щільності страхування, дол. США	42,82	48,64	39,99	140
3.	Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	7,91	6,91	5,93	30
4.	Рівень страхових виплат, %	26,06	27,05	32,88	30
5.	Частка премій, що належать перестраховикам нерезидентам, %	6,07	6,22	8,09	до 25
6.	Частка надходжень страхових премій трьох найбільших СК у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), %	15	13,9	17,9	10-30

Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам в період з 2019 по 2020 роки зросла на 2,02 %, що складає 8,09 % і є в межах норми (не більше 25 %).

Частка надходжень страхових премій трьох найбільших СК у загальному обсязі надходжень страхових премій становить 17,9% при нормі в 10-30%. Отже, рівень монополізації є допустимим на сьогоднішній день та варто зазначити, що на ризиковому страховому ринку існує певна конкуренція, а на ринку страхування життя є незначна монополія, що відповідно вимагає антимонопольних заходів.

Останнім часом кількість страховиків на вітчизняному фінансовому ринку скорочується. Станом на 28 лютого 2023 року на небанківському ринку України працювали 115 страховиків non-life та 12 life-страховиків, один страховик зі спеціальним статусом (“Експортно-кредитне агентство”) та 58 страхових брокерів. За 2022 рік кількість страховиків скоротилася на 27 установ. Причому відтік страховиків не пов'язаний не тільки з війною та кризою. Більшість компаній примусово вивів Нацбанк за порушення.

Варто зазначити, що особливістю страхового ринку України є те, що він на 90 % складається з страхових компаній «non-Life», які займаються ризиковим страхуванням. Однією із основних причин цього явища є високий рівень конкуренції із банківськими установами, щодо залучення коштів від фізичних та юридичних осіб та втрата довіри широких верств населення, а отже, основних клієнтів страхових компаній, до якості надання їх послуг та їхньої діяльності зокрема. Важливою також є і відсутність гарантій виконання останніми своїх фінансових зобов’язань у страхових випадках. Фінансовий збиток страховика у ряді випадків може досягати таких розмірів, що виникає необхідність створення комплексної системи фінансово-економічної безпеки для тих суб’єктів господарювання, що провадять професійну діяльність у сегменті страхування [2].

Незважаючи на наявні проблеми функціонування вітчизняного страхового ринку, є всі можливості для позитивних змін і навіть динамічного розвитку. Для усунення негативних факторів на страховому ринку України необхідно запровадити заходи, які підвищать рівень фінансової безпеки страховиків, а саме: страховим компаніям необхідно у стратегіях своєї діяльності передбачити потребу впровадження системи управління інформаційною безпекою, що зумовлено стратегічним

завданням мінімізації ризиків витоку конфіденційної інформації та протидії виникненню зовнішніх і внутрішніх корпоративних конфліктів, започаткованих на основі інсайдерських відомостей [3]; формування збалансованих страхових портфелів, які характеризуються оптимальним рівнем доходності, ризиковості та фінансової надійності.

Основними причинами низького рівня фінансової безпеки страхового ринку є його залежність від глобальних економічних подій, дотаційних програм держави, політичної нестабільності, демографічної структури населення, його доходів та інших чинників. Повномасштабна війна негативно впливає на всі сфери економіки та фінансів. Тому важливим моментом у досягненні безпечного розвитку страхового ринку є державний нагляд за діяльністю страхових організацій.

У своєму звіті щодо небанківського фінансового сектора НБУ повідомив, що незважаючи на деякі послаблення воєнного часу, Нацбанк вживатиме заходів, аж до анулювання ліцензій. Страховики повинні упорядкувати свій капітал, активи та структуру власності, а також реагувати на скарги споживачів та стежити за дотриманням норм законодавства у сфері протидії легалізації доходів та фінансування тероризму.

Наприклад, до кінця червня 2023 року страхові компанії зобов'язані провести ревізію тих активів, якими покриті страхові резерви. Якщо це некоректно оцінені (з завищеною вартістю) земельні ділянки чи нерухомість, страховики будуть змушені щось із ними зробити. Інакше будуть санкції.

Економічними проблемами розвитку страхового ринку є: низький попит на страхові послуги; низька страхова культура та платоспроможність населення; відсутність надійних джерел інвестування тощо.

Для ефективного та повноцінного функціонування страхового ринку державі необхідно впорядкувати чинне законодавство з вимогами ЄС, підвищити захист споживачів страхових послуг, забезпечити умови для розвитку конкуренції, підняти рівень підготовки персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юдіна С. В., Григор’єва Н. М., Чуприна О. Г. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхової компанії. *Економіка і суспільство*. 2018. № 17. URL :

http://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/92.pdf (дата звернення: 15.04.2023).

2. Ситник Н. С., Тишковець М. М. Фінансово-економічна безпека страхової компанії та її забезпечення. *Економіка та суспільство.* 2022. № 38. URL : file:///C:/Users/WaLKDeaD%20Laptop/Downloads/1262-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1214-2-10-20220519.pdf (дата звернення: 15.04.2023).

3. Гончаренко А. С., Зачосова Н. В., Коваль О. В. Стратегічні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки страхових компаній у контексті розвитку конкурентоспроможного ринку страхових послуг. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. *Серія Економічні науки.* 2020. № 2. С. 160–168. URL : http://eprints.cdu.edu.ua/4035/1/visnik2020-2_160-168.pdf (дата звернення: 16.04.2023).

Ключка О. В.,
канд. екон. наук, доцент;
Панченко І.,
студентка 5 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»;
Панченко Н.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Державний податковий університет

ЛІДЕРСТВО В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні цифрова трансформація відбувається як на глобальному рівні, так і на рівні окремо взятих компаній. Вивчення даного процесу є досить актуальним, оскільки ми бачимо, що низка вітчизняних та міжнародних компаній намагаються впроваджувати новітні технології та переходять на нові рівні ведення бізнесу з урахуванням діджитал-процесів. Трансформуючи власні бізнес-процеси підприємства, перш за все, зміцнюють позиції на ринку та створюють технологічні бар'єри, які можуть бути не під силу їх конкурентам. Зараз цифрова економіка є невід'ємною частиною функціонування не тільки підприємств, але і цілих держав, оскільки кардинально змінюються старі та усталені норми і виникають зовсім нові, дієві та конкурентоспроможні моделі.

Сучасні напрями розвитку наукових концепцій мислення, глобалізаційні та інтеграційні процеси, що впливають на розвиток цифрової економіки і діяльність суб'єктів підприємництва, розширюють можливості наукової спільноти формувати нові парадигми управління організаціями і представляють актуальність обраного напряму дослідження в контексті удосконалення теоретикометодологічних аспектів стратегічного менеджменту, системного лідерства, цифровізації економіки, технологій, бізнесу та суспільства.

Увагу до питання формування елементів стратегії цифрової трансформації підприємств та їх бізнес-процесів приділяли відомі зарубіжні вчені і економісти, серед яких вагомий внесок зробили: Бабенко О., Борщ Л., Горовий Д., Деркач А., Мартненко М., Старовойтова Г. та інші.

Усі економічні процеси, які реалізуються на підприємстві та претендують на ефективність і досягнення планових результатів, мають належним чином плануватися і контролюватися. Все це особливо актуально для довгострокових проектів, як-от упровадження лідерства.

Умови діджиталізації вимагають від компаній нового підходу до стратегії та лідерства. Основні вимоги, які виникають у цьому контексті, наступні: фокус на інновації та швидкість реакції, розвиток технологічних здібностей, співпраця та відкритість, культура і зміна.

Завданням лідерів є ідентифікація чинників, які визначають лояльність споживачів послуг, і підбір найбільш доречних та ефективних методів і засобів їх задіяння чи підсилення. Роль лідерства на підприємствах ресторанного господарства має також реалізуватися й у напрямі покращення і модернізації бізнес-стратегії та концепту розвитку об'єктів ресторанного господарства. У цьому контексті важливим є вміння лідерів ідентифікувати ключові стратегічні зони успіху (так звані стратегічні господарські зони). Йдеться про найбільш важливі стратегічні інструменти, які виступають об'єктами найбільш прискіпливої уваги й управління з боку керівництва підприємства та вплив на які забезпечить істотне й незворотне покращення бізнес-процесів і значне посилення конкурентних переваг підприємства в його бізнес-середовищі.

Ключовими ознаками, за якими визначаються якісні характеристики лідерів, мають стати демографічні (вік, стать, освіта, досвід), а також досвід внутрішньокорпоративного просування по службі на противагу зовнішньому найму.

Сьогодні потрібні лідери з більш комплексним і адаптивним мисленням, оскільки рівень складності завдань, що вирішуються керівниками в сучасному бізнесі, передбачає зовсім іншу логіку дії і мислення. Бути лідером в цифрову епоху означає розуміти технології настільки ж, наскільки ви розумієте гроші, управління персоналом або закон. Якщо у лідерів є цифрове розуміння, вони можуть потім приймати впевнені, поінформовані і ефективні рішення для своєї організації та свого користувача [1, с. 193].

Крім того, Гришко В., виділяє основні моделі формування сучасних систем управління на основі організаційних змін, які стають невід'ємною частиною процесу функціонування та розвитку підприємств, а саме:

– концепцію реінжинірингу бізнес-процесів або концепція Business Process Reengineering, яка передбачає радикальне перепроек-

тування основних бізнес-процесів з метою отримання радикальних покращень основних показників;

– концепцію проектно-орієнтованого командного управління, яка орієнтована на визначенні бізнес-процесів, використанні сучасних інформаційних технологій та формуванні проектних команд;

– концепцію тотального управління якістю, яка формувалася останні п'ять десятиліть в основі якої закладена реалізація принципів роботи з документами, тобто застосування технічної документації, системи контролю за браком та дефектами, відповідної посади інспектора по якості, санкцій, мотивації [2, с. 65].

Таким чином, система управління якістю інтегрується у кожний виробничий процес технологічного циклу на виробництві та орієнтована на постійне поліпшення якості, мінімізацію витрат та постачання продукції вчасно. Ключовим фактором успіху цієї системи є працівник, який максимально залучається до всіх процесів, проходить навчання, стимулювання і професійний розвиток. − концепцію управління ефективністю бізнесу (Business Performance Management), яка використовується для опису методологій, процесів або робочих процесів, метрик та систем, які організація використовує для управління та оптимізації результатів бізнесу.

Метою BPM є надання можливості організації досягти своїх цілей якомога ефективніше. Це досягається використанням наявних ресурсів, включаючи людей, для розробки та реалізації стратегії, яка буде реалізовуватися через його структуру.

Цифровий лідер вірить в інновації, експерименти та ризикування. Довіра є відмітною ознакою цифрового лідера, тому він навмисно та всебічно заохочує свою команду стати частиною процесу ухвалення рішень та вирішення проблем, не боячись помилитися. Цифровий лідер усвідомлює що запорукою успішності є зовнішня орієнтація на ринок, клієнтів, можливих партнерів тощо.

Діджиталізація вимагає від компаній інноваційного мислення та швидкого реагування на зміни в ринкових умовах. Основні принципи стратегії діджиталізації повинні бути орієнтовані на покращення якості продукту або послуги, збільшення продуктивності та оптимізацію витрат [3].

Таким чином, лідерство в управлінні діджиталізацією включає в себе розуміння технологій та їхнього впливу на бізнес-процеси, а також здатність до ефективного управління змінами. Лідер повинен

мати чітку візію та стратегію діджиталізації, розробляти та впроваджувати інноваційні рішення та забезпечувати команду необхідними ресурсами та знаннями.

Однак успіх діджиталізації залежить не тільки від лідерства, але й від залучення та мотивації команди. Команда повинна бути готовою до змін та навчатися новим технологіям та підходам. Крім того, важливо встановити систему моніторингу та аналізу результатів впровадження діджитал-стратегії, щоб забезпечити постійне вдосконалення та оптимізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шавкун І., Дибчинська Я. Компетентності цифрового лідера в контексті VUCA світу. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/189284-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-421504-1-10-20191225.pdf.

2. Гришко В. В. Сучасні концепції менеджменту та їх застосування в умовах діджиталізації економіки України. *Економіка та управління підприємствами*. 2021. С. 61–67.

3. Гуренко А. В., Гашутіна О. В. Напрями розвитку систем управління в умовах діджиталізації бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. С. 739–745.

Кондратенко А. В.,
студент 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Болдова А. А.,
канд. пед. наук, доцент,
Державний податковий університет

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РИНОК

Блокчейн-технології, як революційний інструмент для збереження та передачі даних, стали популярними в останні роки. Зокрема, вони знайшли своє застосування в фінансовому секторі, де головним завданням є забезпечення безпеки та надійності операцій. Блокчейн-технології можуть бути використані для створення цифрових криптовалют, за допомогою яких здійснюється оплата товарів та послуг в мережі Інтернет. Крім того, вони можуть допомогти управляти ризиками та зменшити витрати на операції з документами та фінансовими активами.

Основною метою дослідження є дослідження використання блокчейн-технологій у фінансовому секторі та їх вплив на ринок. Для досягнення цієї мети були використані наступні завдання:

1. Дослідити існуючі рішення та використання блокчейн-технологій у фінансовому секторі.
2. Оцінити вплив блокчейн-технологій на ринок та на різні сегменти фінансової галузі.
3. Дослідити можливості використання блокчейн-технологій у фінансовій галузі та їх переваги.

Блокчейн – це розподілена база даних, яка забезпечує безпеку та прозорість транзакцій між користувачами, які не мають довіри до один одного. Вона зберігається на багатьох комп'ютерах одночасно, та забезпечує безпеку і надійність збереження інформації. Ця технологія базується на криптографії та консенсус-протоколах, що дозволяє уникнути потреби у проміжних учасниках (наприклад, банківських інститутах) для здійснення транзакцій.

Блокчейн заснований на ідеї децентралізації - замість того, щоб довіряти централізованому центру або організації, інформація розподіляється по всій мережі. Кожен користувач мережі може бути одночасно і власником даних, і учасником перевірки цих даних.

При роботі з блокчейн-технологією, транзакції зберігаються у вигляді блоків, кожен з яких містить інформацію про попередній блок та підтвердження від інших користувачів мережі. Кожен блок має унікальний код (хеш) та підпис користувача, який його створив. Ці блоки зв'язані між собою ланцюгом (chain), що створює цілісну та не змінювану історію транзакцій. Це означає, що будь-який користувач може перевірити будь-яку транзакцію та переглянути історію всіх попередніх транзакцій, що здійснювались за адресою відправника або одержувача.

Коли користувач додає новий блок, він перевіряється і підтверджується усіма іншими учасниками мережі, що зменшує ризик фальсифікації даних. Однак, внесення нового блоку може бути досить складним процесом, який вимагає вирішення складних криптографічних завдань або витрати великої кількості енергії, що робить процес введення нових блоків дорожчим і менш доступним для шахраїв та злочинців.

Блокчейн може бути відкритим або приватним. Відкритий блокчейн є загальнодоступним і ніхто не контролює його діяльність. Найвідомішим прикладом відкритого блокчейну є біткоїн, де кожен може створити свій власний гаманець та здійснювати транзакції. Приватний блокчейн, натомість, контролюється певними особами або організаціями і використовується для конфіденційних операцій, таких як трансфер коштів між банками.

Одним з головних принципів блокчейну є безпека та непереборність даних. Кожен блок у ланцюжку містить унікальний хеш, що залежить від інформації, яка міститься в попередньому блоку. Це робить неможливим зміну будь-якої інформації в блокчейні без відповідної зміни всієї наступної інформації. Крім того, для того, щоб змінити існуючі дані, необхідно мати контроль над більшістю мережі, що робить такий процес майже неможливим.

У зв'язку з цим, багато банків та інших компаній з фінансової сфери досліджують можливості використання блокчейну для зберігання, передачі та обробки фінансових даних. Зокрема, це може бути

корисним для підтвердження транзакцій та зменшення часу, необхідного для їх обробки. Блокчейн також може допомогти уникнути фінансових шахрайств та зберігати документи та інші важливі дані у безпечному та надійному форматі.

Відкритість та прозорість блокчейну також може бути корисною для боротьби з корупцією в банківській сфері та інших сферах, де гроші відіграють важливу роль. Шляхом запису транзакцій у блокчейні, можна створити прозору та непереборну систему, яка може допомогти забезпечити чесність та інтегрітет фінансової системи.

Зараз активно досліджується застосування блокчейн-технологій у багатьох галузях, включаючи банківську справу, страхування, логістику та багато іншого. Застосування блокчейну можуть бути особливо корисними у галузях, де важлива безпека, автентичність, надійність та прозорість даних. Проте, варто зазначити, що на сьогоднішній день є деякі обмеження щодо масштабованості та швидкості блокчейн-мереж, які відображаються в обмеженні кількості операцій, які можуть бути оброблені за одиницю часу.

Під час дослідження було виявлено, що блокчейн-технології мають значний потенціал для використання в фінансовому секторі, зокрема для забезпечення прозорості та ефективності операцій, підвищення безпеки та зменшення витрат.

Дослідження показали, що блокчейн-технології можуть бути використані для покращення ефективності фінансових операцій та забезпечення безпеки даних. Вони можуть також сприяти зменшенню витрат на операції з фінансовими активами та документами, що може позитивно вплинути на ринок та забезпечити зростання прибутків учасників фінансової галузі.

Одним з головних застосувань блокчейн-технологій у фінансовому секторі є створення цифрових криптовалют, таких як Bitcoin та Ethereum. Ці криптовалюти вже мають своїх прихильників та користувачів, і деякі компанії навіть приймають їх як спосіб оплати товарів та послуг. Це може відкрити нові можливості для електронної комерції та зростання обсягів онлайн-продажів.

Окрім того, блокчейн-технології можуть допомогти управляти ризиками та забезпечити більш надійну систему збереження даних. Це може стати особливо важливим для фінансових установ, які зберігають конфіденційну інформацію своїх клієнтів.

Однак, у використанні блокчейн-технологій також є певні виклики та обмеження. Наприклад, їх складна структура може вимагати великої кількості енергії та обчислювальних ресурсів. Також, забезпечення безпеки та захисту від кібератак може стати викликом для компаній, що використовують блокчейн-технології.

Один з найважливіших аспектів – це регулювання та законодавство, яке може відрізнятися в різних країнах. У деяких країнах правовий статус блокчейн-технологій ще не визначений чітко, а це може стати перешкодою для їх широкого використання.

Блокчейн-технології мають потенціал для забезпечення високого рівня безпеки, але вони також можуть стати об'єктом атак хакерів, тому необхідно розробити ефективні методи захисту.

Крім того, використання блокчейн-технологій може вимагати значних витрат на інфраструктуру та обладнання, а також на навчання персоналу. Це може стати перешкодою для впровадження блокчейн-технологій у деяких компаніях та установах.

Дослідження показали, що блокчейн-технології можуть бути корисним інструментом у фінансовому секторі, який може підвищити ефективність та забезпечити безпеку операцій з фінансовими активами та документами. Вони можуть також сприяти зменшенню витрат та підвищенню доходів учасників фінансового ринку.

На основі дослідження можна зробити висновок, що використання блокчейн-технологій у фінансовому секторі може стати важливим елементом для покращення ефективності та забезпечення безпеки операцій з фінансовими активами та документами. Однак, для успішного використання цих технологій потрібно знати їх переваги та недоліки та знайти рішення для вирішення проблем, які можуть виникнути при їх використанні.

Отже, на основі дослідження можна стверджувати, що блокчейн-технології мають потенціал для революції у фінансовому секторі та можуть допомогти в розв'язанні проблем, які стоять перед цією галуззю. Однак, для успішного впровадження блокчейн-технологій у фінансовому секторі необхідно враховувати їх переваги та недоліки, відмінності в регулюванні та законодавстві в різних країнах, а також забезпечити достатній рівень безпеки та конфіденційності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лісовий В. Блокчейн-технології та їх вплив на фінансовий сектор. *Економіка і регіон.* 2019. № 2 (76). С. 65–72.

2. Павлюк Р. Блокчейн як інноваційний інструмент у фінансовому секторі. *Економіка та суспільство.* 2019. № 21. С. 258–263.

3. Кривошей І. І. Використання блокчейн-технологій в фінансовій сфері. *Економіка та держава.* 2018. № 1. С. 84–89.

4. Білий Д. Блокчейн-технології в фінансовій сфері: тенденції та перспективи розвитку. *Вісник національного банку України.* 2017. № 239. С. 5–14.

5. Комісія з цінних паперів та бірж США. *Framework for "Investment Contract" Analysis of Digital Assets.* 2019.

6. Kim, H. M., Laskowski, M., & Lee, C. K. The blockchain ecosystem: An analysis. *Information Systems Frontiers.* 2019. 21. С. 229–243.

7. Gandal, N., Halaburda, H., & Malinova, K. Can we predict the winner in a market with network effects? Competition in cryptocurrency market. *Journal of Corporate Finance.* 2018. 50. С. 274–288.

8. Kshetri, N. Blockchain’s roles in meeting key supply chain management objectives. *International Journal of Information Management.* 2018. 39. С. 80–89.

Мацелюх Ю. В.,
аспірантка кафедри фінансових ринків та технологій
Науковий керівник:
Онишко С. В.,
д-р екон. наук,
Державний податковий університет

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Кредитний ринок України постійно розвивається та змінюється під впливом різних факторів, таких як економічні умови, політична ситуація, рівень культури та освіти населення, технологічний прогрес тощо. Інноваційні напрями розвитку кредитного ринку в Україні є важливим аспектом, який дозволяє покращити функціонування фінансової системи та забезпечити реалізацію її соціальних та економічних функцій. У зв'язку з цим, метою даної статті є постановка проблеми та огляд останніх досліджень українських науковців на тему інноваційних напрямів розвитку кредитного ринку в Україні.

Розширення спектру кредитних послуг, їх інноваційність та покращення досліджуються такими українськими науковцями, як Бєздєлєв В.А., Брегеда О.А., Васюренко О.В., Дзюбалюк О.В., Єгоричева С.Б., Зубалюк О.Д., Кириченко О.М., Корецька Н.І., Марич М.Г., Примостка Л.О., Тимченко А.А., Яковенко С.Н. та інші. Проте, дане питання потребує подальшого дослідження через те, що український кредитний ринок є досить молодим та ще не досяг рівня розвитку, який є в розвинутих країнах. Тому, його подальший розвиток та модернізація мають великий потенціал для зростання економіки. Нові технології та цифрові інструменти можуть значно спростити та прискорити процеси кредитування, зробити його більш доступним для малого та середнього бізнесу та забезпечити більш ефективний моніторинг ризиків.

Метою дослідження є визначення можливостей та перспектив розвитку кредитного ринку в Україні за допомогою впровадження інноваційних підходів. Дослідження має на меті з'ясувати, які інноваційні рішення можуть забезпечити підвищення конкурентоспроможності

кредитних установ, покращення якості обслуговування клієнтів та збільшення віддачі кредитного портфеля, а також встановити можливості для залучення нових клієнтів та розширення ринку кредитування в Україні. Результати дослідження можуть бути корисними для банківських установ, регуляторів та інших зацікавлених сторін, які прагнуть до покращення функціонування кредитного ринку в Україні.

За останні роки багато українських науковців вивчали та досліджували інноваційні напрями розвитку кредитного ринку в Україні. У дослідженні Кравчука О. О. було виявлено, що з метою розвитку кредитного ринку в Україні необхідно вдосконалити регулювання діяльності банків та збільшити їх конкурентоспроможність [1].

Зокрема, автор підкреслив необхідність зміни регуляторного середовища з метою створення більш сприятливих умов для банківської діяльності. Також було вказано, що важливим елементом розвитку кредитного ринку є забезпечення доступу до фінансових послуг для населення та малих та середніх підприємств.

Для збільшення конкурентоспроможності банків в Україні, автор дослідження рекомендує зменшення державної участі в банківському секторі та залучення іноземних інвесторів. Також важливим є збільшення транспарентності діяльності банків, що дозволить клієнтам більш точно оцінювати ризики та вибирати найбільш вигідні фінансові продукти [1].

Дослідження Сокола Т. В. вказує на те, що для забезпечення розвитку кредитного ринку в Україні необхідно зменшити ризики кредитування та залучати нових клієнтів за допомогою використання сучасних інформаційних технологій та інноваційних продуктів [2].

Використання сучасних інформаційних технологій та інноваційних продуктів може стати ефективним засобом для зменшення ризиків кредитування та залучення нових клієнтів. Наприклад, використання системи скринінгу може допомогти відсіяти ненадійних клієнтів, а використання системи кредитного скорингу дозволяє оцінити кредитний ризик кожного клієнта.

Також важливо розробляти та пропонувати інноваційні продукти, що будуть приваблювати нових клієнтів та збільшувати їхню лояльність. Наприклад, можна запропонувати кредитні продукти зі зниженими ставками для клієнтів, які використовують сучасні технології для контролю своїх фінансів, такі як мобільні додатки для ведення бюджету.

Крім того, дослідження Ткаченко О. В. показало, що для забезпечення розвитку кредитного ринку в Україні необхідно розвивати альтернативні форми кредитування, такі як краудфандинг, краудледінг, мікрокредитування та інші, які можуть стати додатковим джерелом фінансування для малого та середнього бізнесу [3].

Наприклад, краудфандинг дозволяє залучити кошти від широкого загалу людей через платформи в Інтернеті. Краудледінг, у свою чергу, дозволяє надавати позики від приватних інвесторів за допомогою онлайн-платформ. Мікрокредитування забезпечує доступ до невеликих кредитів для підприємців, які не мають можливості отримати традиційний банківський кредит.

Розвиток альтернативних форм кредитування може стати важливим кроком для розвитку кредитного ринку в Україні, оскільки вони дозволяють залучати кошти з різних джерел, зменшуючи залежність від банків та інших традиційних джерел фінансування. Крім того, ці форми кредитування можуть забезпечити більш гнучкі умови для позичальників, зокрема, більш низькі ставки та відстрочки платежів.

Дослідження Олексієнко О. О. показало, що ефективним інструментом для розвитку кредитного ринку в Україні є використання блокчейн-технологій. Вони можуть допомогти у покращенні процесу кредитування та зниженні його вартості, забезпечити більшу безпеку та захист персональних даних клієнтів, а також сприяти більш ефективному контролю за діяльністю фінансових установ [4].

Наприклад, блокчейн може бути використаний для створення децентралізованої платформи кредитування, яка дозволить клієнтам та кредиторам спілкуватися безпосередньо між собою, без посередництва банків. Це може знизити вартість кредитування та забезпечити більш прозору систему, де всі операції фіксуються у блокчейні та не можуть бути змінені.

Крім того, блокчейн може допомогти забезпечити безпеку та захист персональних даних клієнтів, оскільки всі дані про кредитну історію та інші відомості можуть бути збережені в блокчейні, який забезпечує високий рівень захисту від зламів та крадіжок даних.

Також заслуговує на увагу дослідження Іваненко І. І., яке вказує на необхідність забезпечення високої якості фінансової освіти населення та підвищення рівня фінансової грамотності. Це дозволить зменшити кількість недоречних та неплатоспроможних кредитів, підвищити рівень сприйняття населення фінансових послуг та зробити ринок більш прозорим та доступним для широкого кола людей [5].

Підсумовуючи існуючі дослідження, можна запропонувати наступні інноваційні напрями розвитку кредитного ринку в Україні:

1. Якісна аналітика клієнтських даних: Кредитні організації повинні зосередитися на зборі, аналізі та використанні клієнтських даних, щоб краще розуміти потреби та поведінку своїх клієнтів. Це допоможе підвищити ефективність видачі кредитів та знизити ризики.

2. Використання штучного інтелекту та блокчейн технологій: Використання штучного інтелекту та блокчейн технологій може покращити процеси кредитування та зробити їх більш безпечними та ефективними. Наприклад, використання блокчейн технологій дозволить покращити процес верифікації клієнтів та знизити ризики шахрайства.

3. Розвиток альтернативних форм кредитування: Крім традиційних кредитних продуктів, кредитні організації повинні розвивати нові форми кредитування, такі як краудфандинг, підприємницькі позики та інші, що дозволять клієнтам отримати доступ до фінансування за більш прийнятними умовами.

4. Розвиток онлайн-сервісів та мобільних додатків: Онлайн-сервіси та мобільні додатки дозволяють клієнтам зручно та швидко отримувати кредити та здійснювати операції зі своїми рахунками. Розвиток таких сервісів є важливим для збільшення конкуренції на ринку та покращення обслуговування клієнтів.

5. Створення сприятливого правового середовища: Для розвитку кредитного ринку в Україні потрібне сприятливе правове середовище, що буде сприяти розвитку кредитних інструментів та захисту прав клієнтів та кредиторів. Необхідно забезпечити чіткі правила та процедури видачі та повернення кредитів, а також регулювання діяльності кредитних організацій. Це дозволить підвищити довіру до кредитних інститутів та забезпечити стабільність на ринку.

Отже, інноваційні напрями розвитку кредитного ринку в Україні є важливим аспектом, який дозволяє покращити функціонування фінансової системи та забезпечити реалізацію її соціальних та економічних функцій. Для досягнення цих цілей необхідно розвивати конкуренцію на ринку, використовувати сучасні інформаційні технології, розвивати альтернативні форми кредитування, забезпечувати високу якість фінансової освіти та підвищувати рівень фінансової грамотності серед населення.

Крім того, важливим аспектом є забезпечення ефективного регулювання та контролю за діяльністю фінансових установ, що забезпечить стабільність та надійність фінансової системи в цілому. В умовах швидкого технологічного розвитку та змін в економічному середовищі важливо забезпечити гнучкість та адаптивність кредитного ринку до нових викликів та можливостей.

Таким чином, розвиток інноваційних напрямів в кредитному ринку є важливим фактором для покращення функціонування фінансової системи та забезпечення стійкого економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук О. О. Розвиток кредитного ринку в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка. Фінанси. Право.* 2020. № 2 (17). С. 25–30.

2. Сокол Т. В. Розвиток кредитного ринку в Україні: проблеми та перспективи. *Економічний вісник університету.* 2021. № (44). С. 115–119.

3. Ткаченко О. В. Розвиток альтернативних форм кредитування як джерело фінансування малого та середнього бізнесу в Україні [The development of alternative forms of lending as a source of financing for small and medium-sized enterprises in Ukraine]. *Економіка та управління* : науково-практичний журнал. 2022. № 1(39). С. 84–88.

4. Олексієнко О. О. Використання блокчейн-технологій як інструменту розвитку кредитного ринку в Україні. *Економічний простір* : електронне наукове фахове видання. 2021. № 168(2). URL : http://economic-space.org.ua/journal/2021/168/175.pdf (дата звернення: 20.04.2023).

5. Іваненко І. І. Фінансова грамотність населення як складова стійкого розвитку економіки. *Економічна наука* : електронне наукове фахове видання. 2022. № 38(1). URL : http://economicscience.dp.ua/index.php/Economic/article/ view/336 (дата звернення: 20.04.2023).

Небесенко А. О.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 2 курсу, група ФБД-21-2
Науковий керівник:
Москаленко Н. В.,
канд. екон. наук, доцент, Державний податковий університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Фінансовий сектор не може бути відсторонений від розвитку як інформаційних, так і комунікаційних технологій, тому що між ними є зв’язок, який не можливо так просто розірвати. В сучасному світі, люди все більше користуються онлайн-послугами та обирають ті продукти або засоби, які є актуальними. Іншими словами, відбувається розвиток фінансової продукції, де дуже часто замінюють інноваційними новинками неактуальні позиції, які, в свою чергу, здобувають великий попит серед постійних потенційних клієнтів. Діджиталізація фінансового сектору прогресує завдяки тому, що здійснюється попит на певний новий продукт або ж компанією, яка хоче посилити чи якось просувати власні позиції на ринку.

Саме у 1950-х рр. відбувся значний поштовх у заміні використання банкоматів, а також кредитних карток, до розповсюдження цифрового банкінгу в XXI столітті [4, с. 49].

Передумовами становлення та розвитку інформаційної економіки в Україні стали поява автоматизації матеріально-технічної бази виробництва, використання інформаційних ресурсів та комп'ютерної техніки через мережу Інтернет, впровадження ІТ-технологій у сферу виробництва, торгівлі та послуг, виникнення нових видів діяльності (інформаційної) та нових форм віддаленої роботи, поява віртуальних підприємств (підприємств без матеріальних активів) та формування інформаційної індустрії як нового сектора економіки з виробництва комп'ютерної техніки.

Сьогодні, діяльність банку, що пропонує різноманітні послуги клієнтам за допомогою комп’ютерних новітніх технологій люди

сприймають як стандартну, звичайну послугу, яка надається через мережу Інтернет. Тому самі такі процеси, нововведення під час діджиталізації приводять до збільшення попиту на дані фінансові продукти, які поширені онлайн, хоча ще є користувачі, які більше надають перевагу до отримування послуг офлайн.

Здебільшого всі фінансові заклади мають свої мобільні додатки чи сайти, де обслуговуються клієнти у цілодобовому режимі, навіть без вихідних та з можливістю робити всі необхідні операції, які пропонує та чи інша організація і дізнаватися всю потрібну інформацію.

За допомогою інтернет-маркетингових ресурсів вдалося популяризувати цифровий банкінг. Розвиток якого значно прискорився завдяки пандемії Covid-19, та введеному карантину що призвів до обмеження на пересування людей та надав можливість фінансово-банківським установам пропонувати клієнтам вирішення проблеми в рамках цифрового, тобто електронного банкінгу. Простота і швидкість виконання операцій та відсутність всіляких контактів під час процесу переважна більшість користувачів оцінюють позитивно, а досвід, який здобули, дає людям адаптувати таку поведінку в майбутньому.

Наразі провідні тренди еволюції фінансових послуг зумовлені розвитком діджитал-технологій і нововведеннями в результаті технологічних змін. У розвинутих країнах світу окреслилася низка тенденцій, які визначають вектор розбудови ринку банківських послуг. В умовах діджиталізації інноваційна банківська послуга передбачає не тільки використання переваг цифровізації, а й залучення широкого спектра соціальних медіа, зростання ролі телематики, мобільних і відеотехнологій. Поширення краудфандингу створює конкурентне середовище для банків, постає потреба в розвитку діджитал-технологій у відповідному секторі для збереження конкурентних позицій банків на фінансових ринках [1, с. 693].

Тож, однією із умов створення конкурентоспроможної банківської системи в Україні є повний розвиток та використання плюсів цифрових технологій. Керівники вищої ланки банків повинні зосередитися на інноваційних технологічних проектах, головним чином на підприємстві, у сфері фінансових послуг (Fintech). Таким чином, банки використовують два основних види продуктів на основі фінансових технологій: надання фінансових послуг іншим учасникам фінансового ринку та продукти, які є налаштованими на вже існуючих споживачів.

Фінтех-компанії, або так звані необанки, змінюють банківську сферу, використовуючи технології для управління даними для значно більшої кількості фінансових послуг, які традиційно надаються банками, та пропонуючи простіші, швидші та дешевші продукти фізичним та юридичним особам. Про їхню популярність свідчить розмір світового фінтех-ринку, який сягнув 300 мільярдів доларів США, але цей сектор також оповитий певною міфологією та не правдами [2, с. 133].

Завдячуючи інноваційним фінансовим технологіям (Fintech) ми можемо собі дозволити придбати різний товар як у фізичних магазинах, так і в онлайн, за допомогою цифрового гаманця (наприклад, Google Pay чи Apple) при цьому, натиснувши один клік на своєму смартфоні.

Україна, в свою чергу, зробила один із величних проривів у напрямку діджиталізації фінансів. Здійснення в життя концепції «Держави у смартфоні» забезпечує онлайн-спілкування з державою та можливості участі в управлінні нею. До того ж, ви можете отримати понад 72 послуги в додатку, включаючи фінансові послуги, скажімо, реєструвати підприємства та самозайнятих осіб, сплачувати податки й подавати декларації. Зручність, а також швидкість – запорука швидкого доступу до прав людини та їхньої довіри. Застосунок «Дія» - реальний приклад змін фінансів на міжнародному рівні. Тут варто згадати те, що говорив видатний вчений С. І. Юрія: «Розвиток наукового-технічного процесу, стимулюючи нові технічні, технологічні й організаційні рішення, фінансові інновації безпосередньо впливає на підготовку та прийняття бізнес-рішень та спричиняє появу зовсім нових, невідомих до цього часу, напрямів інвестицій і джерел прибутку» [3, с. 53].

Також ми вважаємо, що однією із основних рушійних сил діджиталізації фінансового сектору є робоча сила, тобто самі люди, які володіють новітніми знаннями та мають здатність до постійного розвитку. У процесі, коли відбувається введення першочергових технологій з’являється попит на новітні спеціальності. Інтеграція сучасних підходів у цьому секторі безпосередньо передбачає зміну вимог до працівників й утворення посад з новими фаховими компетенціями. Розвиток, який відбувається з приголомшеною швидкістю, технологій призводить до щохвилинних змін стосовно вимог роботодавців до навичок та вмінь працівників. Постійні зміни на ринку праці потребують одержання актуальних знань як працівникам у сфері фінансів, а також і в галузі цифрового маркетингу [4, с. 52].

Сучасний світ вимагає значних змін від існуючих банків, які обтяжені дорогими застарілими системами та великою кількістю працівників. Якість послуг не дуже висока, а накладні витрати високі, що робить дуже складною конкуренцію за ціни на продукти та послуги на ринку. Тому одним із варіантів, який допоможе банку залишитися на ринку є стартап.

Для стартапів у цьому тандемі ключем до успіху є розуміння того, чим вони відрізняються від банків. Це пов'язано з тим, що як тільки ви досягаєте критичного рівня в певному виді послуг, ви втрачаєте гнучкість, інноваційність та спритність, які робили вас привабливими на ринку [5].

Можемо сказати, що майбутнє банківського сектору на роздрібному ринку належить інтегрованим банкам. Однак у найближчі роки банки будь-якого розміру повинні будуть визнати, що зручність використання, надійність, довіра та обслуговування клієнтів стануть ключовими факторами диференціації в цій сфері. Водночас нове покоління користувачів вимагатиме більшої прозорості та лояльності до кібербезпеки. Сьогодні вже відомі банки знають, а стартапи все більше переконуються в тому, що залучити клієнтів легко, але утримати їх набагато складніше.

Роблячи висновки з вищесказаного, було б доречно процитувати Кріса Скіннера, провідного теоретика цифрового банкінгу. Якось, оцінюючи перспективи світової банківської системи він заявив: «Якщо банк не має цифрової стратегії, він не має майбутнього». Він вважав, що єдиний спосіб для банківської системи вижити в умовах інформаційної революції – це оцифрувати послуги, використовувати мобільні додатки та хмарні технології [6].

Отже, провівши дослідження можна зазначити, що фінансова галузь не може існувати без процесів впровадження інновацій. Адже, саме введення технологій та сучасні тенденції надають можливість постійному розвитку, спрощенню процедур надання послуг і тим самим, не лише задовольняє потреби споживачів, але й максимально ефективно виконувати свої функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Парадигма діджиталізації фінансового ринку України / Хамідов О., Маманазаров А., Максимова І., Слюсаренко К., Кулішов В. *Журнал європейської економіки.* 2021. Том 20, №4 (79). Жовтень – грудень С. 680–696. URL : http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1568

2. Клюско Л. А., Москаленко Н. В. Діяльність банків в умовах інформаційної економіки. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України.* 2021. Випуск 1. С. 126–140.

3. Юрій С. І., Луцишин О. О. Ринок фінансових послуг як інституційна основа ринкової економіки. *Фінанси України.* 2010 № 4. С. 48–59.

4. Пономаренко І. В., Рудюк Л. В. Діджиталізація фінансового сектору. *Маркетинг в Україні*. 2020. № 3 (119). С. 48–52.

5. Майбутнє банківського сектору. Думки експертів та результати досліджень KPMG (Аудиторська компанія «великої четвірки» KPMG). URL : https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/2021/03/maybutnye-bankivskoho-sektoru.htm

6. Кріс Скіннер. Майбутнє банківської системи України за новітніми технологіями. URL : https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/12504076-kris-skinner-maybutnye-bankivskoyi-sistemi-ukrayini-za-novitnimi-tehnologiyami

Онишко С. В.,
д-р. екон. наук, професор,
Державний податковий університет

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Необхідність відновлювальних повоєнних і довгострокових трансформацій української економіки і суспільства загалом актуалізує надання нових ознак розв'язанню цих виняткових проблем. Важливо в руслі сформованих проявів значною мірою по-новому осмислити ряд фундаментальних концепцій, стан функціонування певних сфер і явищ з метою виявлення їх нових значимих якостей, взаємозв'язків та взаємовпливів.

В означеному аспекті особливе місце посідає фінансовий ринок - оптимальний розподільчий механізм, здатний забезпечити зниження фінансових ризиків і витрат руху капіталу, підвищити ефективність інвестиційних вкладень в умовах невизначеності, стимулюючи процеси відновлення, а в подальшому і стабільного економічного зростання.

Однак очевидно, що реалізація зазначеного статусу фінансового ринку, в свою чергу, диктує необхідність поглибленого пізнання не просто його основних тенденцій, але й загальних закономірностей соціально-економічного розвитку в умовах підвищеної нестабільності. Адже саме в цих загальних концептуальних підходах і має відбуватися пошук та використання потенціалу окремих елементів складної соціально-економічної системи.

Мета дослідження полягає в характеристиці загальних передумов стратегічного розвитку економіки та виявлення на цій основі напрямів використання потенціалу фінансового ринку для забезпечення відновлювальних перетворень української економіки і суспільства.

В окреслених межах, на наш погляд, існують вагомі підстави вести мову, по меншій мірі, щодо двох передумов стратегічних трансформацій, спрямованих як на відновлення, так і на довгострокові тренди. Стосовно першого – це необхідність трансформації механізму розвитку із мобілізаційного в інноваційний, що утверджує випереджаючі характеристики розвитку й активізує його інтенсивні джерела.

Незважаючи на постійне проголошення упродовж останніх десятиліть розбудови в Україні інноваційного шляху розвитку, на практиці цей процес носив переважно декларативний характер. Досить значний пласт модернізаційних заходів, особливо на початкових етапах розбудови інноваційної моделі розвитку, проводився не за приватною ініціативою, а мобілізаційним порядком, із використанням адміністративних, а не економічних методів, а відтак, характеризувався недостатньою ефективністю.

Одним із підтверджень подібного висновку можуть слугувати, зокрема, методи і підходи досліджень Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard, EIS), які провадяться з метою порівняння інноваційної ефективності в країнах Європейського Союзу та інших європейських країнах і регіональних сусідах. Вони здійснюються за рівнем Зведеного інноваційного індексу (Summary Innovation Index, SII) [1]. При цьому всі країни поділено на чотири групи: 1) інноваційні лідери (SII більше 125 % від рівня ЄС); 2) активні або сильні інноватори (від 100 до 125 %); 3) помірні інноватори (від 70 до 100 %); 4) повільні інноватори, що формуються, розвиваються (менше 70 %). Україна, відрізняючись певними позитивами за рядом параметрів, на жаль, у підсумку віднесена до групи повільних інноваторів і впродовж 2015–2022 років постійно займала останнє 39 місце.

Щодо другої передумови стратегічних трансформацій, це формування цифрового простору та роль цифровізації як базису і одночасно імпульсу трансформацій та інших змін у сучасному соціально-економічному розвитку.

Безумовно, наведені передумови тісно взаємопов’язані між собою, проте їх розмежування, на нашу думку, принципово важливе як на рівні постановки цілей, так і на рівні результатів, що конкретизують цільові установки. В методологічному вимірі ці передумови можна розцінити як відношення часткового і загального, як елемента і системи, що характеризуються наявністю зворотного зв’язку і здатні до змін. Цим об’єктивно формуються основи суттєвої концептуальної і функціональної трансформації базової моделі відновлювального розвитку України, здатної принести очікувані результати.

Повертаючись до розвитку фінансового ринку в контексті окреслених передумов, найперше, що важливо враховувати, це об’єктивну взаємопов’язаність його функціональної та забезпечувальної ролей.

Адже лише за умови ефективного функціонування фінансовий ринок здатен забезпечити і надати прогресивний імпульс динаміці соціально-економічного розвитку.

Ключовим вектором подібної готовності фінансового ринку на сьогодні визначають цифровізацію. Нові технології, зокрема, блокчейн, штучний інтелект, інтернет речей, великі дані тощо, здійснюють особливий вплив на розвиток економіки. За даними дослідження PricewaterhousCoopers перехід цифрового простору у цифрові технології – діджиталізація, країни на 10 % призводить до зростання ВВП на душу населення до 0,75 %. Це також зниження рівня безробіття понад 1,0 % [2]. Подібну аргументацію можна продовжити, але навіть наведені дані переконують у великих можливостях цифрової економіки.

Відомо, що одними з перших, хто скористався цими можливостями, був фінансовий ринок, зокрема ринок фінансових послуг. Сьогодні практично всі компанії фінансового ринку перейшли чи завершують перехід до цифрових технологій. Цифрові послуги все більше демонструють переваги перед традиційним банкінгом, дозволяючи ефективно і швидко задовольнити фінансові потреби споживачів фінансових послуг. Так, у дослідженні «Роздрібні банківські послуги: цифрова трансформація та руйнівні можливості 2020–2024», проведеному компанією Juniper Research, прогнозовано, що до 2024 р. число користувачів цифрового банкінгу у світі порівняно з 2020 роком зросте на 54 % [3]. Цифровізація активно поширилася у сферах платіжних систем, управління інвестиціями, страхування, фінансового трейдингу, що відповідає світовій практиці.

В той же час, на наш погляд, не меншої уваги заслуговують і процеси цифрової конвергенції, сутність якої Д. Йофі вбачав у створенні нових цифрових технологій та їх гібридизації з існуючими [4]. Однією з причин збереження існуючих технологій, безумовно, є військові дії, що стримують якісні зміни в економіці. Проте потреба використання потенціалу цифрової конвергенції не буде повністю втраченим і в подальшому. Так, при всіх позитивних змінах функціонування, наприклад, банківської системи, що надають FinTech, вони невіддільні від її радикальної та інноваційної трансформації і реструктуризації, здійснення яких вимагає тривалого часу. Це стосується й розробки національних цифрових валют. До не менш вагомих чинників слід віднести й потребу удосконалення комунікаційних аспектів,

що тісно пов'язане з технологічними та психологічними передумовами, підвищенням рівнів кваліфікації кадрів, фінансової грамотності, обізнаності та довіри. Тому поряд із інноваційними та інтелектуальними продуктами і послугами на фінансовому ринку залишаються також конвергентні, що «…запускає інноваційну спіраль зростання та отримання синергії економічних і соціальних ефектів від цифрової конвергенції всіма суб'єктами ринку» [5, с. 21].

В даному контексті, можна торкнутися широкої світової практики використання, при прогнозуванні й прийнятті важливих рішень, методології форсайт, в основі якої механізми узгодження інтересів, підходів представників різних державницьких, бізнесових, наукових тощо структур, що забезпечує необхідне співвідношення перспектив, трендів розвитку з реаліями.

Таким чином, всебічно активізуючи процеси цифровізації як об'єктивного процесу і рушія прогресивного розвитку, його важливим елементом повинна також бути цифрова конвергенція - поєднання і взаємне проникнення новітніх і існуючих цифрових технологій та інструментарію Лише за цієї умови фінансовий ринок здатен набути нових соціально значимих якостей, сформувати потужний потенціал фінансового забезпечення відновлювального, та переходу в подальшому до стабільного розвитку української економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Innovation Scoreboard. European Commission. URL : https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en

2. В Києві презентували дослідження «Digital Transformation Readiness». URL : https://www.imena.ua/blog/]

3. Digital Banking Users to Reach 3,6 Billion by 2024, an Increase of 50 %. URL : https://technologymirror.com.ng/digital-banking-users-to-reach-3-6-billion-by-2024-an-increase-of-54

4. Yoffie D. B. Competing in the Age of Digital Convergence. *Harvard Business School Press Boston.* NA, USA, 1997. 464 p.

5. Пантєлєєва Н. М. Цифрова конвергенція ринку фінансових послуг. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 15 жовтня 2019 р. Полтава : ПолтНТУ, 2019. С. 19–22.

Панченко І.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня 5 курсу;
Панченко Н.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 3 курсу
Науковий керівник:
Козій Н. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Успішне функціонування глобальної цифрової економіки, як нового економічного устрою світової економіки залежить не лише від ефективної розбудови цифрової інфраструктури та головних її компонентів, але й від об'єднання дій усіх суб'єктів міжнародних економічних відносин та побудови нової глобальної політики розвитку у сфері цифрових трансформацій. Саме цифрова економіка прискорює і пришвидшує існуючі економічні процеси, тому вона буде надалі відтворювати існуючі проблеми та переносити їх на наступний період. Проблеми економіки України полягають не в нестачі комп`ютерів, а в наявності системних помилок в системі державного управління, падінні попиту, зниженню продуктивності економіки.

В умовах формування інформаційного суспільства важливу роль відіграє цифрова економіка, яка забезпечує ефективне використання ресурсів, сприяє підвищенню продуктивності, пришвидшує темпи економічного зростання та включення держав до глобальних ланцюгів створення доданої вартості. При цьому слід враховувати вагомий вплив цифрової економіки на середовище та спосіб життя людини.

Метою роботи є аналіз основних тенденцій розвитку цифровізаційних процесів у світі, їх особливості, динаміка та сучасний стан.

В роботі методологічну основу дослідження становлять теоретико-наукові дослідження вітчизняних науковців, нормативні акти, а також методи аналізу, синтезу, структурно-системного підходу, систематизації та узагальнення.

В умовах формування інформаційного суспільства важливу роль відіграє цифрова економіка, яка забезпечує ефективне використання ресурсів, сприяє підвищення продуктивності, пришвидшує темпи економічного зростання та включення держав до глобальних ланцюгів створення доданої вартості. При цьому, слід враховувати вагомий вплив цифрової економіки на середовище та спосіб життя людини.

Поняття «цифрова економіка» є об'єктом багатьох досліджень, а тому існує велика кількість підходів щодо трактування сутності даного поняття (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення сутності поняття «цифрова економіка»

Джерело	Визначення
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	вся економічна діяльність, що залежить від цифрових технологій, інфраструктури, послуг, даних та стосується всіх виробників, споживачів, включаючи уряд, які використовують цифрові технології у своїй економічній діяльності
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	у вузькому розумінні – онлайн-платформи і діяльність, що з ними пов'язана; у широкому розумінні – це вся діяльність, яка використовує оцифровані дані
Світовий банк	нова парадигма пришвидшеного економічного розвитку, система економічних, соціальних і культурних відносин, що заснована на процесі обміну даними в режимі реального часу
Європейська комісія	результат трансформації нових технологій загального призначення у сферах інформації та комунікацій, який впливає на всі сектори економіки та суспільного життя

Джерело: розроблено автором за даними [1, с. 232; 2, с. 24].

Спільною ознакою у підходах до визначення поняття «цифрова економіка» є широке впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесах суспільного виробництва.

Цифрова економіка в Україні знаходиться на ранній стадії розвитку, але має великий потенціал для подальшого зростання. Основними тенденціями розвитку цифрової економіки в Україні є наступні, а саме: зростання використання ІТ-технологій, зростання кількості стартапів, посилення захисту даних та кібербезпеки, розвиток електронної комерції, розвиток 5G-мереж.

Крім цього, в Україні досить стрімко розвивається Інтернет речей і робототехніка, де перспективним напрямком їх розвитку є сільське господарство та машинобудування, які потребують відповідних технологічних рішень для оптимізації процесу для компаній, які працюють у даній сфері.

Проте існує ряд проблем, що гальмують процес цифровізації економіки в Україні, серед них, основними є:

– невідповідність законодавства сучасним цифровим технологіям та термінологічна невизначеність;

– відсутність комплексного підходу, адже центральний фокус уваги держави спрямований саме на державні послуги, що не включає в себе відповідні рішення інших галузей економіки;

– низький рівень розвитку цифрової безпеки;

– нерозвинений ринок інвестиційного капіталу;

– дефіцит висококваліфікованих кадрів, які можуть координувати цифровізаційні процеси.

Тому враховуючи вищенаведене, сучасні цифровізаційні процеси в Україні лише набирають свого прискореного розвитку, але національна економіка не користується повною мірою цифровими технологіями, а розвиток цифрової економіки фактично звужується до розвитку комунікаційних й інформаційних мереж та цифровізації державних послуг.

В дослідженні Українського інституту майбутнього «Економічна стратегія України 2030» визначено цифровізацію, як ключовий драйвер зростання української економіки та добробуту громадян. При цьому, в ній чітко визначена місія розвитку цифрової економіки в Україні та основні цілі цифровізації, серед яких відкрити двері до високотехнологічних ініціатив, виробництв, індустріях та сферах життя, закласти основу для трансформації секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні, залучати інвестиції та стимулювати довгострокове економічне зростання, створити нові можливості для реалізації людського капіталу, розвинути та захопити світове лідерство щодо експорту цифрової продукції та послуг тощо [3].

У межах цього напряму завдяки інформаційним технологіям здійснюється моделювання, дослідження й організація процесів управління в економічних системах, що дає змогу докорінно оновити підходи до ведення бізнесу та сектор економіки.

Тому цифровізація економіки України визначена як один із стратегічних напрямів розвитку протягом наступних років її економічного розвитку.

Отже, цифрові технології чинять безпрецедентний вплив на економічну систему, ділове середовище та його учасників. Цифрова економіка постійно зростає у світі, і Україна не є винятком. Для України цифрова трансформація є важливим чинником розвитку економіки та підвищення конкурентоспроможності. Тому основними напрямами розвитку цифрової економіки є розвиток інтернету та мобільного зв'язку, розвиток фінтех-компаній, розвиток технологій штучного інтелекту та блокчейну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифрова економіка: Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на людський капітал та формування компетентностей майбутнього : монографія. Антонюк Л. Л., Ільницький Д. О., Лігоненко Л. О., Денісова О. О. Київ : КНЕУ, 2021. 337 с.

2. Лазебник Л. Л. Сутність, особливості та параметри цифрової економіки. *Економічний вісник*. 2020. С. 22–29.

3. Україна 2030Е – Країна з розвинутою цифровою економікою. *Український інститут майбутнього.* URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html

Підварко І. О.,
студентка 3 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Деміденко Л. С.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Під поняттям «банківські інновації» у науковій літературі розуміється процес, спрямований на розроблення нових або удосконалення існуючих банківських продуктів (послуг), технології їх просування, а також нових інноваційних методів управління банківською установою з метою отримання додаткових доходів та конкурентних переваг.

Продуктова політика комерційних банків значно змінилася за останні п’ятнадцять років. Наразі основні інновації базуються на цифрових технологіях (мобільні додатки, хмарні технології, блокчейн тощо) [1, с. 34].

Якщо поглянути на історичний розвиток інновацій у банківському секторі, то можна простежити прямий зв'язок між інноваційною діяльністю банків та науково-технічними досягненнями людства. Так, прискорення процесів автоматизації та інформатизації суттєво вплинуло на розвиток банківських послуг (табл. 1).

Таблиця 1 – Хронологія розвитку найбільш суттєвих банківських інновацій за останні 25 років

Рік	Сутність інновацій
1998	у США відкритий перший в світі віртуальний банк Egg / перший український необанк – Monobank (2017 р.)
2000	створення першого в світі універсального електронного гаманця
2008	термінали швидких розрахунків ibox
2009	перше застосування технології блокчейн шляхом переводу біткойнів
2012	японська банківська компанія The Ogaki Kyoritsu Bank, Ltd ввела в експлуатацію нові банкомати, які дозволяють клієнту отримати доступ до рахунку, приклавши долоню до спеціального сканера

2013	створений перший публічний біткойн-фонд Bitcoin Investment Trust, а банк Barclays почав приймати депозити для біткойн-біржі
2015	американський необанк Atom Bank (Великій Британія) отримав повноцінну банківську ліцензію
2015	індійський стартап Ultracush запускає мобільний платіжний сервіс, який дозволить здійснювати платежі на основі ультразвуку
2016	два найбільші банки Південної Кореї – KEB Hana Bank і Woori Bank вводять систему ідентифікації користувачів мобільного банкінгу по сітківці ока
2017	відкриття першого у світі біткоін-банку, що належить австрійському стартапу Bit Trust
2019	виведення на ринок цифрової карти Apple Card – титанова карта створена MasterCard та Goldman Sachs. Основні характеристики – карта без номеру, терміну дії та CVV-коду, має лише ПІБ власника

Джерело: [1, с. 36].

Згідно з даними Світового банку майже 2 мільярди людей у світі знаходяться поза межами формальної фінансової системи. До речі, 37 % українців належать до їх числа. Тож першочерговим завданням лідерів фінтех-ринку є інформування людей про переваги інноваційних технологічних рішень та їх впровадження у повсякденне життя. Visa вбачає свою роль у забезпеченні ефективної взаємодії фінтеху і традиційних банків для формування платіжної екосистеми та надання споживачам інноваційних, зрозумілих і безпечних рішень.

Розробкою банківських інновацій займаються як самі банки так і сім професійних світових банківських лабораторій:

1. Standard Bank (ПАР) – Інноваційний центр Play Room (працює з січня 2015р.) займається розробкою сучасних банківських технологій.

2. Лабораторії банку Capital One (США) складаються з трьох лабораторій, які розташовані у Вашингтоні, Нью-Йорку і Сан-Франциско. Основна діяльність цих лабораторій спрямована на розробку пілотних банківських продуктів та акселерацію всіх цифрових напрямів діяльності банку.

3. Інноваційна лабораторія Commonwealth Bank (Австралія) займається розробкою нових продуктів, сервісів і рішень спільно з клієнтами, партнерами, стартапами та експертами індустрії.

4. Інноваційна лабораторія Citi (США) створила глобальну мережу інноваційних центрів, розташованих в таких містах як, Тель-Авів, Дублін, Сінгапур, Сан-Франциско і Нью-Йорк, які надають можливості навчання інноваціям всіх співробітників на всіх рівнях.

5. Інноваційний центр Visa (США) розробляє інновації у сфері програмного забезпечення банків.

6. Центр розробки та інновацій Chase Bank (США) спеціалізується на розвитку відділень і технологій АТМ, а також нових шляхів взаємодії з клієнтами.

7. Інноваційний центр BBVA (Іспанія) розробляє і впроваджує цілий ряд технологічних рішень [2].

Сучасні банківські інновації у вигляді інтернет-сервісів та спеціальних додатків для мобільних телефонів дають можливість надавати банківські послуги у поштових відділеннях, сусідніх магазинах та інших зручних місцях. Такі інновації залучають до банківських послуг усі верстви населення. Ефективність банківських інновацій полягає не тільки в можливості економії певної кількості трудових, часових та грошових ресурсів і грошей, а й у можливості отримати додатковий дохід за рахунок збільшення кількості клієнтів і ресурсів не тільки на одиницю витрат, а й на одного клієнта, одиницю витрат, а й у розрахунку на одного клієнта, одиницю активів та капіталу, що сприяє створенню умов для стабільного розвитку та зміцнення конкурентних позицій [3, с. 150–159].

Згідно з дослідженнями зарубіжних аналітиків, найважливішими світовими трендами у сфері банківських інновацій були наступні [4, с. 6]:

1. *Послуги інтернет-банкінгу*. Сучасний Інтернет-банкінг – це ціла фінансова система в якій особлива увага приділяється мобільним додаткам, оскільки телефон став основним інструментом для здійснення більшості банківських та інших платіжних операцій.

2. *Безготівкові та готівкові платіжні сервіси*. Тенденція здійснювати платежі без банківської картки, використовуючи лише мобільний додаток телефону стають все більш поширеними. Деякі експерти прогнозують, що банківські картки перестануть існувати в найближчому майбутньому.

3. *Соціальна цінність та клієнтоорієнтованість робота банку*. Серед сучасних банків особливої уваги заслуговують ті, які застосовують індивідуальний підхід до своїх клієнтів, а не обмежуються пропозицією стандартних пакетних рішень. Вони застосовують індивідуальний підхід до своїх клієнтів, а не обмежуються пропозицією стандартних пакетних рішень. Кількість банків зростає, і клієнти мають можливість обирати будь-який банк.

4. *Використання робототехніки*. Можливість використовувати роботів у певних процесах (наприклад, обробка телефонних дзвінків з клієнтами банку) може значно зменшити витрати банку, а також покращити та пришвидшити обслуговування клієнтів.

5. *Постійна доступність банківських послуг*. Можливість здійснювати банківські операції 24 години на добу і 7 днів на тиждень – це вже не інновація, а звичайна послуга, яку надають банки. Проте банки йдуть далі, щоб задовольнити своїх клієнтів, пропонуючи їм спілкуватися зі своїми клієнтами через будь-які онлайн-медіа, такі як WeChat, Facebook Messenger, Google Hangouts тощо.

6. *Монетизація інформаційних даних*. Аналітичні дані банку, інформація може використовуватися як самим банком, так і допомогти як самому банку, так і його клієнтам отримати конкурентні переваги на ринку.

7. *Стратегія партнерства*. На ринок виходять так звані FinTech-компанії, щоб замінити банки у наданні банківських послуг. Ці компанії розробляють унікальні та інноваційні пропозиції і пропонують більш гнучкі, а часто і більш вигідні умови користування своїми продуктами. Приклад, розробка ощадних додатків для мобільних телефонів, де додаток розраховує ваш дохід і відповідно до нього визначає суму заощаджень, яку ви повинні відкладати, а також напрямки та варіанти інвестування цих заощаджень. У 2015 році в Україні було створено «ФінТех Кластер», який об'єднав банки, фінансові стартапи та інвестиційні фонди. Активними учасниками українського ринку FinTech є ПриватБанк, Альфа-Банк, Райффайзен Банк Аваль та ОТП Банк [5, с. 72].

В Україні сьогодні у сфері фінансових технологій наразі працює понад 100 компаній, до того ж більше половини з них розпочали свою діяльність за останні п’ять років. Найпопулярнішим напрямом роботи є платежі та мобільні гаманці. 63% українських фінтех-компаній фінансуються виключно власним коштом і стільки ж – пройшли точку беззбитковості. Водночас 14 % компаній мають штат з понад 75 осіб. Міжнародний ринок підкорюють 43 % українських фінтех-компаній [6].

До технологічних інновацій відносяться: електронні перекази грошових коштів, банківські картки, віртуальні картки, подарункові передплачені картки

До продуктових інновацій відносяться нові банківські продукти, які можуть бути пов'язані як з новими операціями та послугами, так і з традиційними банківськими операціями в період їх розвитку або зміни умов регулювання. Заснована на інноваціях банківська діяльність забезпечує значне скорочення витрат та підвищення ефективності.

Українська банківська система зуміла вистояти та адаптуватися в умовах повномасштабної агресії рф. Важливу роль цьому відіграла не лише ефективна політика регулятора, а й цифровізація і трансформація бізнес-процесів, а також нові технології у банківському секторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кривич Я. М., Драніцина А. О. Банківські інновації, як фактор підвищення рівня довіри та лояльності клієнтів. *Вісник Сум ДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 3. С. 33–39.

2. Де народжуються інновації: сім найцікавіших банківських лабораторій. URL : https://news.finance.ua/ua/news/-/352109/de-narodzhuyutsya-innovatsiyi-7- najtsikavishyh-bankivskyh-laboratorij (дата звернення: 20.02.2023).

3. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти : монографія. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2010. 348 с.

4. Бондаренко Л. П.,. Політило М. П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 3. С. 5–8.

5. Пантєлєєва Н. М. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози. *Приазовський економічний вісник*. 2017. № 3. С. 68–73

6. Інновації та розбудова фінтех-ринку України – у фокусі уваги Національного банку. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/innovatsiyi-ta-rozbudova-finteh-rinku-ukrayini--u-fokusi-uvagi-natsionalnogo-banku (дата звернення: 20.02.2023).

Рожкова О. О.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Мостицька Л. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Розвиток та становлення фінансового ринку в Україні є необхідною умовою для сталого функціонування економіки України. Ефективно функціонуючий страховий ринок, розвинені небанківські кредитні установи, пенсійні фонди та інші фінансові установи сприяють стабільному та прогнозованому розвитку всіх економічних процесів у суспільстві. Актуальність дослідження полягає в аналізі сучасного стану фінансового ринку України, рекомендаціях стосовно подальшого його розвитку та становлення.

Дослідженням цієї теми займалися провідні вітчизняні та закордонні фахівці цієї сфери, зокрема О. Барановський, О. Василик, Т. Галенко, В. Гембала, А. Ковалева, В. Коваленко, Б. Мертенса, С. Науменкова, Л. Нечипорук, В. Олійник, В. Опарін, О. Юркевич та ін.

Метою дослідження є виокремлення основних аспектів розвитку фінансового ринку в Україні.

Фінансовий ринок є найважливішою складовою фінансової системи держави, що може спішно розвиватися і функціонувати лише в ринкових умовах. Розвиток фінансового ринку відображає гнучкість фінансової системи країни та швидкість, з якою вона може пристосовуватись до змін в економічному та політичному житті держави, а також до різноманітних процесів, які відбуваються за її межами. Фінансовий ринок забезпечує свободу руху капіталів та інших фінансових суб'єктів у світовому масштабі [4, с. 14].

У науковій літературі існує багато визначень поняття «фінансовий ринок». Так О. Василик визначає фінансовий ринок як механізм перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами підприємницької діяльності, державою і населенням, між учасниками

бюджет цього процесу, деякими міжнародними фінансовими інститутами [2, с. 29]. На думку В. Опаріна, фінансовий ринок – це сукупність обмінно-перерозподільчих відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності [2, с. 29]. Погоджуючись із думкою вчених, вважаємо, що фінансовий ринок – це економічні відносини, що виникають між його учасниками в процесі формування попиту і пропозиції на фінансові послуги, що пов'язані з розподілом та перерозподілом фінансових активів, які знаходяться у власності економічних суб'єктів.

Варто зазначити, що становлення і розвиток фінансового ринку це ключовий елемент сильного економічного середовища, що підтримує корпоративні ініціативи, забезпечує фінансування реального сектору економіки через залучення інвестицій, здійснення платежів і перерозподіл капіталів. Фінансовий ринок поєднує в собі ринок фінансових послуг, валютний ринок, кредитний ринок і ринок цінних паперів. В умовах сьогодення, стан фінансового ринку України відзначається високим рівнем вилучення фінансових ресурсів та слабким розвитком фінансового посередництва. Військовий конфлікт, різкі коливання курсів валют зумовлюють погіршення стану вітчизняного фінансового ринку. Проте, фінансовий ринок повинен стати одним з основних механізмів використання вільних ресурсів, забезпечувати розвиток економіки і формування надійних інструментів заощадження коштів для населення. Цього можна досягти шляхом:

- стабілізації валютного ринку;
- стабілізації роботи фінансового сектора;
- зростання рівня довіри населення до інститутів фінансового ринку.

Також надзвичайно важливим завданням для кожної країни, за умов глобальної інтеграції фінансових ринків, є забезпечення функціонування конкурентноспроможного фінансового ринку. Доцільно впровадити в Україні довгострокову стратегію розвитку фінансового сектору України. Основною метою діяльності цієї стратегії повинно бути:

- створення ефективної системи регулювання та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ, зокрема тих їх видів, щодо яких не існує чіткого та повноцінного законодавчого поля та відсутній орган регулювання й нагляду;

- досягнення узгодженого законодавства та стабільного політичного й економічного середовища;

- розробка та узгодження концепції створення та діяльності незалежного органу регулювання та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ;

- розробка та узгодження концепції розвитку законодавчого поля фінансового сектора в країні;

- розробка та прийняття єдиної стратегії розвитку фінансового сектору України та визначення в її рамках довготермінової програми, спрямованої на створення сприятливих умов для розвитку небанківського фінансового сектору в цілому та окремих видів небанківських фінансових установ зокрема [2, с. 262].

Необхідно зауважити, що розвиток економіки неможливий без впровадження інновацій. Так як фінансовий ринок є ключовим провідником фінансових ресурсів у реальний сектор економіки та забезпечує переміщення капіталу у сфери, найбільш відповідальні за економічні сфери країни. Досліджуючи варіацію тлумачень терміну «інновація» бачимо, що вживання його є досить багатогранним: від надміру узагальнених (широких) варіантів до специфічних (завужених), що переважно належать до технічних нововведень. Одні автори, розглядаючи дане поняття, розуміють під ним об'єкти впровадження, розглядаючи інновацію як ідею, практику чи продукт, що сприймаються як нові; інші ж – процес, який приводить до появи нового. Численні автори ідентифікують визначення «нововведення» й «інновація», це поширено як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі, де інновація є синонімом нововведення і може бути використана поряд із ним [3, с. 25].

Реформування фінансового ринку України переслідує за собою основну мету, а саме створити конкурентоспроможний ринок, що буде виконувати економічні функції, притаманні фінансовим посередникам країн з розвиненою економікою.

Розвиток економіки є неможливим без розвинутого, стабільного, надійного та ефективного фінансового ринку нашої держави. Сучасні процеси, які відбуваються на фінансовому ринку, вказують на необхідність розробки та впровадження заходів щодо стабілізації та покращення стану фінансового ринку та впровадження кардинально нових фінансових інструментів та методів управління. Водночас залучення коштів партнерів тримають бізнес «на плаву» та забезпечують задовільне функціонування економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Татарин Н. Б., Чоп Т. І. Проблеми фінансового ринку України та шляхи їх подолання. *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. С. 1169–1174.

2. Kuzheliev M., Rekunenko I., Boldova A., Zhytar M., Stabias S. Modeling of structural and temporal characteristics in the corporate securities market of Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. № 2. P. 260–269.

3. Малюта Л. Я. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства : навчальний посібник. Тернопіль, 2016. 232 с.

4. Селіверстова Л. С. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Економічна наука*. 2018. № 9. С. 13–17.

Харченко Л. О.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

РОЗВИТОК РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досвід економічно розвинутих країн свідчить, що добре налагоджена діяльність банківських і небанківських фінансових інститутів, страхових і пенсійних фондів, фінансових посередників та інституційних інвесторів сприяють стабільності фінансових ринків країни і її економічно-соціальних систем. Рівень розвитку ринку фінансових послуг виступає індикатором зрілості ринкових відносин країни, що існує в системі світової глобалізації. Тому необхідним є ретельне вивчення особливостей розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг в умовах глобалізації, аналізу впливу глобалізаційних процесів на розвиток національного фінансового простору, дослідження тенденцій, що склалися у межах вітчизняного і міжнародного фінансових ринків. Таким чином, одним із головних завдань держави, в умовах розвитку світової глобалізації, є ефективне використання переваг від інтеграції до світової економіки та одночасне обмеження негативних наслідків.

Дослідженню проблеми розвитку ринку фінансових послуг за умов глобалізації та його значення для економічного зростання країни приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед вітчизняних науковців, які займаються дослідженням даної проблеми, слід виділити роботи наступних авторів: О. Барановського, В. Лютого, С. Онишко, В. Унинець-Ходаківської, В. Шелудько, А. Єрмошенка, Л. Волощенка, Л. Козиної.

Глобалізаційні процеси на ринку фінансових послуг характеризуються:

- посиленням взаємозалежності та взаємовпливу країн у сфері фінансових відносин;

- зростанням ролі міжнародних кредитних відносин, міжнародного руху капіталів;

- джерел надходження доходів і розміщення активів в інших країнах.

Світова фінансова глобалізація і процес інтеграції ринків фінансових послуг у фінансову систему зумовлюють активізацію дій регуляторів щодо подальшого розвитку цього сегменту фінансової системи країни. Ситуація, що склалася на світових фінансових ринках, а також зростання зацікавленості міжнародних фінансових інститутів українським ринком фінансових послуг, потребує не лише якнайскорішого завершення виконання заходів із підвищення ефективності його функціонування, а й формування довгострокових програм щодо вдосконалення регулювання діяльності на ринку фінансових послуг України. Насамперед потрібно забезпечити підвищення ліквідності ринку фінансових інструментів і привабливість довгострокових інвестицій, розширити перелік операцій і фінансових послуг, що створить умови для ефективного функціонування ринку фінансових послуг як механізму залучення інвестицій у розвиток реального сектору вітчизняної економіки.

За умов глобальної інтеграції ринків фінансових послуг надзвичайно важливим завданням для кожної країни є забезпечення функціонування конкурентоспроможного ринку фінансових послуг, і, зокрема, фондового ринку. Фінансування інвестицій в реальний сектор через канали ринку цінних паперів і залучення на ці цілі неспекулятивних вітчизняних та іноземних капіталів повинно стати найважливішим джерелом нового етапу промислового підйому. Замість ринку з величезною перевагою державних цінних паперів повинен з'явитися фондовий ринок економічного зростання. Розвиток ринку фінансових послуг передбачає стратегічної постановки завдань та підтримки їх виконання як з боку урядових, так і неурядових організацій. Розвиток інфраструктури фінансових ринків вимагає об'єднання зусиль держави та професійних учасників цих ринків з метою забезпечення необхідного ресурсного потенціалу перетворень. Лібералізація функціонування ринків фінансових послуг передбачає створення умов для більшої самостійності та незалежності від держави їх учасників. Особливу увагу необхідно приділити просвітницькій діяльності серед населення України, яка б забезпечила підтримку впроваджуваних заходів населенням, підвищення його інвестиційної активності тощо.

Для повноцінної участі у глобальному процесі формування світової фінансової системи на рівноправних умовах національному ринку фінансових послуг необхідно:

1) удосконалення правової бази для усунення асиметричного розвитку серед представників фінансового посередництва (банківських

та небанківських інституцій) з посиленням конкуренції, поміж яких створюватимуться передумови для подальшого розвитку ринку фінансових послуг;

2) сприяння регіональній збалансованості ринку фінансових послуг, впровадження нових технологій, розробка та диверсифікації послуг, що надаватимуться клієнтам, супроводжуватимуть зростання капіталізації, яка необхідна для обслуговування національної економіки;

3) створення умов для інтеграції банківської системи у світовий фінансовий простір шляхом адаптації вимог ринків фінансово-банківських послуг;

4) інституціональний розріз ринку фінансових послуг вказує на наявність великої кількості дрібних і фінансово слабких банків та недостатню кількість інших фінансово-кредитних установ. Отже, на наш погляд, необхідним стратегічним напрямком є фінансова консолідація як банківських, так і небанківських фінансових інституцій, яка, збільшуючи капіталізацію основних посередників на ринку фінансово-банківських послуг, дозволить сконцентруватись на всебічному розвитку та диверсифікації послуг, що надаються на ринку;

5) покращення якості та надійності корпоративного управління та керівництва на ринку фінансових послуг повинно знайти своє відображення з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей.

Ефективне функціонування ринку фінансових послуг на стадіях його розвитку в умовах ринкової економіки особливо вимагає державного регулювання. Саме держава повинна визначати і контролювати правові основи ринкових відносин, установлювати базові правила економічних стосунків учасників ринку, насамперед права власності. Для ефективного розвитку ринку фінансових послуг необхідно гармонійно поєднувати два напрями регулювання, а саме регулювання держави та ринкове регулювання. Регулювання ринку фінансових послуг на сучасному етапі знаходиться під відчутним впливом міжнародних стандартів та кодексів.

В умовах глобалізації Україна має обрати свій шлях інтеграції, не забуваючи про свої національні інтереси. Це можливо лише при потужній ефективній національній економіці. Без стабільної і ефективної національної фінансової системи повноцінна інтеграція в систему всесвітнього фінансового ринку неможлива.

Отже, можна сказати, що основними пріоритетами для подальшого розвитку ринку фінансових послуг України в умовах глобалізації та інтеграції у світовий фінансовий простір є захист економіки від можливих ризиків і криз та забезпечення сталого економічного зростання. Для цього повинні бути забезпечені наступні вагомі чинники: зміцнення інституційної основи фінансової сфери, підвищення рівня фінансової грамотності населення, розширення асортименту та популяризація фінансових послуг міжнародного рівня. Це дасть змогу підняти ринок фінансових послуг на новий рівень, збільшити доходи і розширити коло учасників даного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болдова А. А., Вітренко Л. О. Інтеграція ринку фінансових послуг у глобалізоване світове середовище. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.* URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpnudps_2014_1_5.pdf

2. Івашура А. А. Сучасні тенденції розвитку зеленої економіки в умовах глобалізації та мінімалістичного руху : монографія. Харків, 2022. URL : http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27991/1/2022-%D0%86%D0%B2%D0%B0%D1%88%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%90%20%D0%90.pdf

3. Кононенко Л. В., Назарова Г. Б., Шишкіна Т. М. Трансформування міжнародної торгівлі в умовах глобалізації і цифрорізації економіки. *Наука і техніка сьогодні.* 2022. № 5 (5). С. 110–121.

СЕКЦІЯ 3
ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Захарчук В. О.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Васека Р. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Охорона навколишнього середовища є одним з найбільш актуальних завдань сучасності. Забруднення повітря, води та ґрунту, знищення біорізноманіття та інші екологічні проблеми стали загрозою для здоров'я людини та природи в цілому. Україна, як країна з великою кількістю промислових підприємств, також стикається з серйозними екологічними викликами. Тому співпраця з Європейським Союзом в галузі охорони навколишнього середовища є дуже важливою для покращення екологічної ситуації в Україні.

Метою даного дослідження є оцінка стану співпраці між Україною та Європейським Союзом в галузі охорони навколишнього середовища, виявлення досягнень та недоліків цієї співпраці

Охорона навколишнього середовища – це система заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження особливо цінних та унікальних природних комплексів і забезпечення екологічної безпеки. Сукупність державних, адміністративних, правових, економічних, політичних і суспільних заходів, спрямованих на раціональне використання, відтворення і збереження природних ресурсів землі, обмеження негативного впливу людської діяльності на довкілля [1].

Починаючи з 1998 р., співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони навколишнього середовища спрямоване на боротьбу з погіршенням стану довкілля. Двостороння співпраця з ЄС у цій сфері охоплює питання ефективного моніторингу забруднення та оцінку стану навколишнього середовища, створення системи інформування про стан довкілля, боротьби з локальним, регіональним та транскордонним забрудненням природних ресурсів, ефективне та екологічно безпечне виробництво та використання енергії, екологічної безпеки промислових підприємств, управління відходами, боротьби з впливом на довкілля сільського господарства, збереження біологічної різноманітності, раціонального використання біологічних ресурсів, а також виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Конвенція Еспоо). [2].

Головним документом, що визначає основи співпраці України та Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища, є Угода про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами і Україною, підписана у 1994 році. В Угоді, зокрема, говориться, що Сторони «розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я».

Співробітництво здійснюється шляхом планування заходів з подолання наслідків катастроф та інших надзвичайних ситуацій; обміну інформацією та експертами; проведення спільної дослідницької діяльності; удосконалення законодавства в напрямку стандартів Співтовариства; співробітництва на регіональному та міжнародному рівнях; розробки стратегії, зокрема щодо глобальних кліматичних проблем з метою досягнення сталого розвитку; дослідження впливу на навколишнє середовище [3, с. 225].

Україна підписала з Європейським Союзом угоду про приєднання до міжнародної екологічної програми LIFE, бюджет якої на 2021–2027 роки на проєкти із захисту довкілля становить EUR 5,43 млрд. Україна отримала від Євросоюзу велику підтримку та колосальні можливості не лише для відновлення довкілля після збройної агресії Росії, а й для відновлення живої природи в Україні. Це те, на що ніколи не вистачало коштів. LIFE – це потужний фінансовий інструмент країн-учасниць. Це велика довіра до України [4].

ЄК було прийнято рішення про розширення співробітництва з Україною, яке виходить за рамки технічної допомоги, а саме здійснення співробітництва через програму бюджетної підтримки екологічного сектору.

Необхідною умовою для забезпечення можливості вживати заходів з метою реалізації бюджетної підтримки є схвалення та реалізація Україною:

- Національної стратегії з питань НПС на період до 2020 року
- Національного плану дій з питань НПС на 2009-2012 роки.

ЄС відстоює позиції щодо зміцнення міжнародного співробітництва, зокрема в контексті стратегії послідовного просування своєї нової екологічно-енергетичної політики в частині її зовнішнього виміру, спрямованої на залучення до її реалізації третіх країн [5].

Окрім того, ЄС та Україна співпрацюють із питань захисту навколишнього середовища у сфері гармонізації законодавства, включаючи виконання Оргуської конвенції; оцінки впливу на навколишнє середовище; управління водними ресурсами; розроблення та виконання заходів щодо збереження біорізноманіття, функціонування внутрішнього ринку згідно зі стандартами навколишнього середовища тощо.

Обидві сторони розглядають розроблення програми сталого розвитку як один із основних пріоритетів своєї внутрішньої політики. Тому існує зацікавленість у вивченні можливостей співробітництва у цій сфері [3, с. 226].

Співпраця між Україною та ЄС в галузі охорони навколишнього середовища є досить ефективною. Завдяки співпраці з ЄС, Україна змогла впровадити ряд важливих реформ в галузі охорони навколишнього середовища, зокрема, створення механізмів екологічного контролю, розвитку відновлювальної енергетики, зменшення викидів шкідливих речовин у повітря та воду.

Співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони довкілля має позитивні результати. Співпраця спрямована на забезпечення екологічної безпеки, впровадження принципів циркулярної економіки, боротьбу зі зміною клімату та розвиток сталого розвитку.

Україна та ЄС разом працюють над вдосконаленням законодавства, розробкою та впровадженням екологічних стандартів, розробкою екологічно чистих технологій та інновацій. Європейський Союз надає фінансову та технічну підтримку для реалізації проектів у сфері охорони довкілля в Україні.

Загалом співпраця між Україною та ЄС у сфері охорони довкілля позитивно вплинула на розвиток сталого та екологічно відповідального суспільства в Україні, сприяючи збереженню природних ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля. Це важлива частина співпраці між Україною та Європейським Союзом у сфері сталого розвитку та покращення якості життя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Учасники проєктів Вікімедіа. Охорона довкілля / Вікіпедія. 2023. URL : https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Охорона_довкілля (дата звернення: 21.04.2023).

2. Охорона довкілля. Представництво України при Європейському Союзі. 2023. URL : https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/ohorona-dovkillya (дата звернення: 21.04.2023).

3. Микієвич М. М., Андрусевич Н. І. Правові аспекти співпраці України і Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. Європейське право навколишнього середовища : навч. посіб. Львів, 2004. С. 225–226.

4. Interfax-Ukraine. Україна долучилася до європейської екологічної програми LIFE з бюджетом EUR5, 43 млрд на 2021–2027 роки. *Інтерфакс-Україна.* 2023. URL : https://interfax.com.ua/news/greendeal/841405.html (дата звернення: 21.04.2023).

5. Учасники проєктів Вікімедіа. Співробітництво України і ЄС у сфері охорони довкілля / Вікіпедія. 2023. URL : https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Співробітництво_України_і_ЄС_у_сфері_ охорони_довкілля (дата звернення: 21.04.2023).

Зікрата А. Ю.,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня 3 курсу
Науковий керівник:
Козій Н. С.,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Інвестиційна складова є важливою складовою інноваційного розвитку регіону. Інноваційний розвиток вимагає значних інвестицій для створення нових технологій, підвищення якості життя населення та зміцнення конкурентної позиції регіону. Інвестиції можуть бути як державними, так і приватними. Державні інвестиції зазвичай забезпечуються з бюджету та спрямовуються на розвиток науки, технологій, освіти та інфраструктури. Приватні інвестиції, з іншого боку, здійснюються компаніями та інвесторами, які зацікавлені в розвитку нових продуктів та послуг.

Інвестиції в інноваційний розвиток можуть забезпечити розвиток нових технологій, підвищення якості освіти та здоров'я, розвиток інфраструктури та вирішення екологічних проблем. Інвестиції можуть забезпечити необхідні ресурси для дослідження та розробки нових продуктів та послуг, а також для впровадження нових технологій в виробництво.

Дослідженням інноваційного розвитку регіонів в концепції сталого розвитку та теоретико-методологічного обґрунтування місця і ролі інвестицій та інновацій у формуванні сучасної політики економічного розвитку регіонів займалися у своїх працях Андрусяк Н. О., Васильців Т. Г., Кириченко О. С., Зайченко В. В., Орджі Л. Ч., Скоробагатова Н. Є.

Для того щоб забезпечити ефективну інвестиційну складову інноваційного розвитку регіону, необхідно розробляти ефективну стратегію розвитку, яка передбачатиме планування, координацію та моніторинг інвестиційних проектів. Також важливо залучати фахівців та інвесторів зі значним досвідом в інноваційному розвитку для забезпечення успішності проектів та їх прибутковості.

Показники інвестиційної привабливості досить різноманітні й різняться залежно від місця суб'єкта у відповідній територіальній, галузевій, управлінській ієрархії. Стосовно до адміністративних утворень і галузей інвестиційна привабливість визначається інвестиційним кліматом, тобто економічними, політичними, фінансовими умовами, що впливають на приплив внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку [1, с. 207].

В умовах воєнного стану Уряд України розпочав роботу над конкретними проектами по відновленню України в рамках співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), яка надаватиме допомогу у відновленні та залученні інвестицій в інфраструктуру [2].

Співпраця передбачатиме допомогу у відборі пріоритетних проектів відновлення України та створенні сприятливих умов для залучення приватних інвестицій. Зокрема, йдеться про проекти державно-приватного партнерства (ДПП) у таких секторах як транспорт і логістика, міська та соціальна інфраструктура, енергетика.

Одним з головних напрямів приваблення інвестицій в Україну є поліпшення інвестиційного клімату та забезпечення стабільності правової системи. Уряд України працює над реформами, що спрямовані на поліпшення бізнес-клімату, зменшення бюрократії та підвищення транспарентності процесу інвестування.

Україна також активно працює над розвитком інфраструктури та енергетичного сектору. Зокрема, уряд запровадив реформи у газовому секторі, що сприяє залученню інвестицій та покращенню енергоефективності країни.

Крім того, український уряд розвиває співпрацю з міжнародними організаціями та іноземними інвесторами. Україна підписала численні угоди про залучення інвестицій з країнами ЄС, США, Китаю та інших країн світу.

З початку вторгнення рф в Україну найбільшим хабом для підприємств, закладів вищої освіти та ІТ-компаній стала Дніпропетровська область, яка формує близько 10 % ВВП всієї країни.

На цей час на території Дніпропетровської області працює понад 1 000 компаній інвесторів з понад 63 країн світу. Регіон охоплює значну частку інвестиційної діяльності всієї країни та демонструє тенденцію до щорічного зростання у цій сфері й традиційно займає лідируючі місця серед регіонів за обсягом прямих іноземних та капітальних інвестицій, обсягом реалізованої продукції та експорту товарів [3].

FDI Intelligence є найбільшим у світі центром аналізу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), визнання якого додає вагомих переваг для підкреслення інвестиційної спроможності області.

Відповідно до даних FDI Intelligence, в категорії Стратегія залучення ПІІ Дніпропетровська область становить бізнес-потенціал для міста регіонів Європи (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – TOP-10 mid-sized European regions ofthe future 2023 – FDIStrategy

Rank	Region	Country
1	Northern Ireland	UK
2	Region of Tuscany	Italy
3	Greater Canton of Zurich	Switzerland
4	Dnipropetrovsk Region	Ukraine
5	Pomorskie, Poland	Poland
6	The Basque Country	Spain
7	Region of Murcia	Spain

Джерело: розроблено автором за даними [4].

Дніпропетровська область охоплює значну частку інвестиційної діяльності всієї країни та демонструє тенденцію до щорічного зростання у цій сфері й традиційно займає лідируючі місця серед регіонів за обсягом прямих іноземних та капітальних інвестицій, обсягом реалізованої продукції та експорту товарів.

Напрями розвитку інвестиційної складової можуть відрізнятися в різних регіонах України в залежності від їхніх особливостей та потенціалу. Однак деякі загальні напрями можуть бути визначені для різних регіонів країни, такі як:

Розвиток інфраструктури: покращення дорожньої мережі, залізничного транспорту, морських та річкових портів, аеропортів, енергетичної інфраструктури та інших сфер. Це може створити умови для залучення інвестицій в регіон та підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Розвиток туризму: Україна має великий потенціал у сфері туризму, зокрема культурного, екологічного та медичного туризму. Розвиток туризму може стати важливим джерелом доходів та залучення інвестицій у регіони країни.

Розвиток виробництва та експорту: інвестування в виробництво, особливо в галузях з високою доданою вартістю, може створити нові робочі місця та підвищити конкурентоспроможність регіону. Також, експортний потенціал регіону може стати важливим фактором для інвесторів.

Розвиток сільського господарства: Україна є однією з найбільших країн-виробників сільськогосподарської продукції. Розвиток цієї галузі може стати важливим напрямом для залучення інвестицій та покращення життя населення в сільських регіонах.

Розвиток інноваційних технологій: інвестування в науково-дослідні проекти та розробки може стати важливим стимулом для економічного зростання регіону та залучення інвестицій в сучасні технології та інноваційні рішення.

Отже, інвестиції в Україну можуть бути важливим інструментом для розвитку економіки країни та покращення якості життя громадян. Україна має великий потенціал для інвестицій, особливо в галузі сільського господарства, енергетики, технологій та інфраструктури.

Кожен регіон має свої особливості та потенціал для розвитку. Розвиток інвестиційної складової може залежати від наявних ресурсів, інфраструктури, наукового потенціалу та інших факторів. Важливо пам'ятати, що успіх розвитку регіону в значній мірі залежить від сприятливого інвестиційного клімату, належної правової бази та стимулювання інвестиційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орджі Л. Ч. Інноваційно-інвестиційні складові забезпечення привабливості та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. С. 204–212.

2. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL : https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=1eea82e2-ece9-4410-ae2a-da33743c9968&title=Memorandum

3. Сайт Дніпропетровського інвестиційного агентства. URL : https://dia.dp.gov.ua/dnipropetrovskij-region-sered-najkrashhix-ta-najyaskravishix-yevropejskix-investicijno-privablivix-regioniv/

4. Сайт FDI Intelligence. URL : https://www.fdiintelligence.com/European-Cities-and-Regions-of-the-Future-report-2023

Конончук О.,
аспірант,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ І РОЗМІЩЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ

Розміщення заощаджень домогосподарств на фінансових ринках є основою інвестування. При цьому відтермінування отримання доходів визначає лаг часу в генерації доданої вартості. Про це написав П.Ілляшенко як про добровільну часову затримку винагороди: «Заощадження потребує пожертвування (затримки) негайною винагородою, щоб отримати більшу винагороду в майбутньому» [1, с. 36]. Заощадження зберігають тривалий час свою резервну ідентичність, купівельну спроможність, не споживаються у поточному періоді, а інвестуються з метою їх збереження та приросту (капіталізації).

Значення заощаджень домогосподарств в економіці держави розглядається з точки зору задоволення потреб їх власників та сприяння економічному розвитку через фінансування інвестицій. Як відзначив Ю. Мелих, «економічна роль заощаджень домогосподарств полягає в тому, що вони сприяють кращому задоволенню та урізноманітненню потреб населення й безпосередньо впливають на обсяг ВВП та національного доходу» [2]. Л. Шкварчук з авторами зазначає, що «заощадження домогосподарств відіграють важливу роль у забезпечені економічного зростання, оскільки є елементом складного передавального механізму фінансування розвитку економіки. Обсяг заощаджень домогосподарств є одним із основних факторів, які визначають здатність суб'єктів господарювання та урядів отримувати кредит для фінансування інвестицій» [3]. В останньому визначенні достатньо акцентованим є важливий аспект розуміння заощаджень передусім як інвестиційного ресурсу для економічного відтворення у кругообороті капіталу. Відомо, що заощадження населення виступають найважливішим джерелом фінансових ресурсів, а населення визначається як пріоритетний постачальник капіталу для інших учасників ринку.

Статистичні дані щодо обсягів заощаджень домогосподарств, виражених у цінних паперах та в іноземній валюті, представлені на сайті Державної служби статистики України [4] показані в табл 1. Наведені дані свідчать, що динаміка обсягів заощаджень є мінливою. Порівняно з попередніми роками маємо разючий обвал заощаджень у 2021 рр.

Таблиця 1 – Структура і динаміка заощаджень домогосподарств України, 2012–2021 рр.

Показники / роки	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Приріст грошових вкладів та заощаджень у цінних паперах,млрд грн	71,7	104,7	-118,7	-106,3	32,5	62,2	60,9	65,7	115,7	н/д
Заощадження в іноземній валюті, млрд грн	63,6	21,5	32,4	-2,8	-63,2	10,4	33,0	34,2	53,8	н/д
Приріст заощаджень населення, млрд грн	135,3	126,2	-86,3	-109,2	-30,7	72,6	93,9	99,9	169,5	-177,4

Джерело: Державна служба статистики України. URL : https://ukrstat.gov.ua/

Це графічно показано на рис. 1.

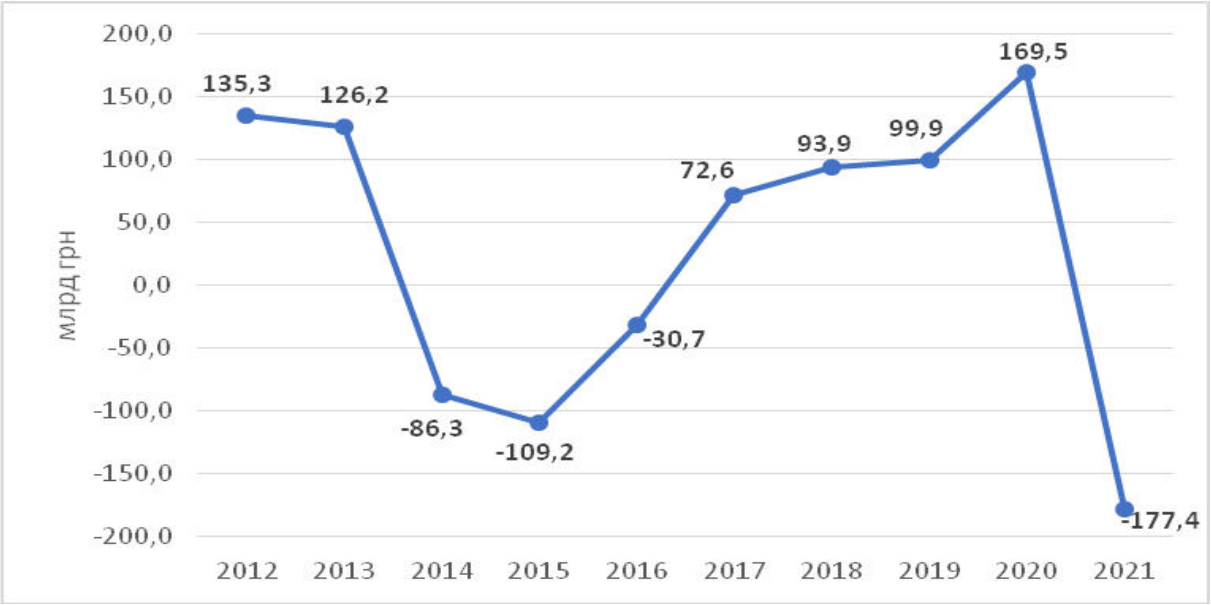

Рисунок 1 – Динаміка заощаджень домогосподарств України у 2012–2021 рр.

Держкомстат зафіксував загальні доходи населення у 2021 р. обсягом 4698,6 млрд грн, витрати – 4876,0 млрд грн, тобто зменшення заощаджень склало 177,4 млрд грн.

Тобто у 2021 р. при наявному доході у розрахунку на одну особу обсягом 86016 грн. (дані Держкомстату) перевищення витрат над доходами населення і мінусовий показник заощаджень означає фактично тогорічне посилення тінізації економічної поведінки домогосподарств. Достатньо ймовірно, що

У цій ситуації ринки інвестиційних ресурсів домогосподарств стискаються. Оскільки практично не інвестується те, що відкладається як недоторканий ресурс фінансування першочергових потреб. Інвестори завжди враховують можливу втрату коштів внаслідок різних обставин. Інвестування фактично є експериментом з розміщення ресурсів, коли присутній постійний ризик їх наступного обігу і повернення. При перевищенні витрат над доходами населення не може інвестувати вільні ресурси. Тому що немає у населення вільних ресурсів для інвестиційних експериментів. Депозити на банківських рахунках все ж краще розглядати як відкладений попит, а не інвестиційний ресурс. Падіння ринків акцій протягом останніх років і засвідчує відмову від придбання власності (немає гарантій збереження власності) і несприйняття інвестиційних ризиків від таких операцій.

Населення переважно придбаває боргові інструменти як різновид власних інвестицій, і серед них патріотично-громадянського спрямування. Наприклад, військові облігації. Для зручності, з початку жовтня 2022 р. військові облігації можна придбати у кілька кліків в платформі «Дія».

Домогосподарства активно відгукнулось на спеціальні конверсійні пропозиції банків щодо обміну депонованих власних гривневих ресурсів на долари США. Такі депозити називаються строковими з обміном на іноземну валюту.

Банки закумулювали досить значні ресурси. Наприклад, одним з лідерів на цьому ринку відразу став Райфайзен Банк Аваль – приріст коштів на його рахунках склав одразу 600 % за рахунок низької бази. Згодом банк закумулював таких депозитів обсягом понад 350 млн дол.

Втім такі депозитні вкладення не стали повноцінним інвестиційним інструментом домогосподарств. При значній інфляції на порубіжжі 2022/2023 рр. це радше спроба захистити свої заощадження

від знецінення шляхом легітимного придбання іноземної валюти (як більш стійкого активу). Для Національного банку це вдалий інструмент зв'язування надлишкової немобільної грошової маси, що зберігалась на банківських рахунках як організовано закумульований і попередньо відкладений інвестиційний ресурс.

Отже, інвестиційна поведінка домогосподарств та вибір альтернатив розміщення заощаджень завжди залежать від макроекономічної стабільності, наявності вільних фінансових ресурсів (що можна розмістити без надмірних пересторог втрати інвестицій) і можливостей передбачення інвестиційних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілляшенко П. Поведінкові фінанси: інвестиції домогосподарств та прийняття рішень про позички. *Вісник Національного банку України.* 2017. № 242. С. 31–52. URL : https://journal.bank.gov.ua/uploads/articles/242_3_ukr.pdf

2. Мелих О. Ю. Заощадження домогосподарств: соціально-економічна роль та тенденції формування в Україні. *Ефективна економіка.* 2020. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.67

3. Шкварчук Л. О., Слав'юк Р. А., Сова О. О. Заощадження домогосподарств: схильність, пріоритети та фактори. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління».* 2020. Т. 4, № 1. URL : https://doi.org/10.23939/semi2020.01.109

4. Державна служба статистики України. *Доходи та витрати населення.* URL : https://ukrstat.gov.ua/

Палій В. В.,
студент 4 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»;
Діденко Л. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

РОЗРОБКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах вивчення та аналіз інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні набуває все більшого значення, оскільки саме завдяки інвестиціям можливо забезпечити зростання економіки нашої держави. Розвиток та стабільна робота усіх ланок підприємства повністю залежить від чітко вибудованої та дослідженої стратегії. Але в основі усього механізму лежать саме інвестиції – ресурси, що своєю наявністю підтримують життєдіяльність підприємства й при правильному використанні забезпечують його майбутній розвиток. Тому даний аспект потребує чіткого контролю та дослідження, за це й відповідає інвестиційна стратегія [1].

Ключовою метою дослідження виступає аналіз теоретичних основ розробки та інвестиційної стратегії національних підприємств та розгляд можливих шляхів підвищення обсягів інвестування українських підприємницьких структур.

Якщо характеризувати головні передумови формування інвестиційної стратегії, то насамперед це загальна стратегія економічного розвитку підприємницької структури. Їх притаманний підпорядкований характер і узгодженість по основних цілях та етапах впровадження. Тобто в цьому випадку інвестиційна стратегія в цьому випадку визначається, як важливий напрямок гарантування ефективного розвитку суб'єкта господарської діяльності відповідно до обраної загальної економічною стратегії.

Ще однією необхідністю формування інвестиційної стратегії підприємницької структури викликана впливом зміни зовнішнього інвестиційного середовища. Швидкі темпи зміни макроекономічних показників, що впливають на інвестиційну діяльність підприємства,

швидкість технологічного розвитку. коливаннями кон'юнктури ринку, вітчизняної інвестиційної політики та загальних форм державного регулювання не можуть забезпечити якісне управління інвестиційною діяльністю, якщо не застосовувати новітніх механізмів і аспектів, що будуть пристосовані до таких умов. Інвестиційна стратегія забезпечує відповідну програму організаційної поведінки у контексті здійснення найбільш суттєвих стратегічних рішень інвестиційної діяльності [5].

Наступним не менш важливим етапом, виступає розробка інвестиційної стратегії, основна її роль полягає в [2]:

– забезпеченні ефективного механізму реалізації довгострокових загальних та інвестиційних цілей економічного та соціального розвитку підприємства в майбутньому періоді, загалом та окремих його структурних одиниць;

– реальній оцінці інвестиційної спроможності підприємства;

– гарантуванні швидкого впровадження нових перспективних інвестиційних можливостей;

– прогнозуванні можливих варіації розвитку неконтрольованих підприємством ризиків зовнішнього інвестиційного середовища та мінімізації можливих негативних наслідків для діяльності суб’єкта господарювання;

– характеристиці основних порівняльних переваг підприємства з його конкурентами в інвестиційній діяльності;

– забезпеченні чіткого взаємозв'язку стратегічного, тактичного й оперативного управління інвестиційною діяльністю підприємства.

В основі розробки інвестиційної стратегії лежить сучасна концепція «стратегічного менеджменту». Вона показує чітке стратегічне позиціонування підприємства (включаючи і інвестиційну її позицію), зображене в системі принципів і основних цілей його існування, механізмах безпосередньої взаємодії суб'єкта й об'єкта управління, а також між елементами господарської та організаційної структури і формах пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища [3].

Враховуючи стратегічні цілі інвестиційної діяльності та готовність прийняти ризики, підприємство може реалізовувати консервативний, агресивний або компромісний тип інвестиційної політики:

– реалізація консервативної моделі управління інвестиційною діяльністю відображає прагнення підприємства ухилятися від ризиків шляхом вибору надійних об’єктів вкладання капіталу, які дозволяють отримати хоч і незначний, проте передбачуваний і стабільний інвестиційний дохід;

– агресивна інвестиційна політика націлена на свідоме прийняття ризику для отримання додаткових можливостей розвитку бізнесу;

– помірна (компромісна) інвестиційна політика передбачає розміщення капіталу в об'єкти, рівень сукупного ризику та прибутку за якими найбільшою мірою наближається до середньоринкових значень.

Підприємство уникає вкладень у високоризикові об'єкти, одночасно відкидаючи низькодохідні інвестиційні проєкти та фінансові інструменти, як такі, які не становлять для нього особливої інвестиційної цінності [6]. Також воно керується основними принципами системи стратегічного управління. Зокрема, до таких принципів, що забезпечують підготовку і прийняття стратегічних інвестиційних рішень у процесі розробки інвестиційної стратегії, можна віднести принципи: інвайронменталізма, відповідності, інвестиційної заповзятливості і комунікабельності, інвестиційної альтернативності і гнучкості, інноваційний, мінімізації інвестиційного ризику [4].

Отже, розробка та впровадження інвестиційної стратегії в мінливих умовах бізнес-середовища є досить складним процесом, тому при здійсненні цих процесів потрібно враховувати всі деталі та можливі ризики, для того щоб зробити дійсну оцінку інвестиційних можливостей суб'єкта господарювання, та гарантувати максимальне використання його внутрішнього інвестиційного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Korneev V. V., KhodzhaianA. A., Vergeluk Yu. Yu., Koverninska Yu. V. Monetary policy: regulatory news and change in the movement of financial flows. *Financial and credit activity: problems of theory and practice.* 2019. Vol. 4, № 31. P. 375–384. URL : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/doc/4425?locale (дата звернення: 26.03.2023).

2. Добриніна Л. В. Підприємство як учасник фінансового ринку, його інвестиційні стратегії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23(1). С. 80–83. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23(1)__18 (дата звернення: 26.03.2023).

3. Сігаєва Т. Є. Вдосконалення напрямків формування інвестиційної стратегії інноваційного підприємства. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2019. № 4. С. 221–226. URL : https://cyberleninka.ru/article/n/vdoskonalennya-napryamkiv-formuvannya-investitsiynoyi-strategiyi-innovatsiynogo-pidpriemstva (дата звернення: 26.03.2023).

4. Пріб К. А. Інвестиційна складова управління розвитком підприємства. Інтелект XXI. *Інвестиційно-інноваційна діяльність.* 2015. № 1. С. 77–85.

5. Sorochak O. Kvak S. The Model for Selection of Innovation and Investment Strategy of Machine-Building Enterprises: *Practical Aspect. Marketing and management of innovations.* 2020. № 2. С. 68–84. URL : https://pdfs.semanticscholar.org/3e11/ddcc0f3ae62484b0785cf2303eb14eff4af7.pdf (дата звернення: 26.03.2023).

6. Бушовська Л. Б. Управління інвестиційною діяльністю як важливий складник економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство.* 2017. Вип. 11. С. 170–176. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/28.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

Чаплигіна М. Я.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ВПЛИВ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ НА РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

Місцеві бюджети забезпечують потреби громадян регіону, оскільки створення соціальних стандартів є задачею держави, які вона делегує на регіональний рівень, щоб споживач послуг отримував необхідні соціальні блага знаходячись за місцем проживання. Але реалізація даного механізму на практиці стикається з масою перепон. А тому виходом з даної ситуації є необхідність здійснення реформи фінансової децентралізації, спрямованої на ліквідацію існуючих прогалин соціально-економічного розвитку.

Відповідно до існуючих диспропорцій формуються певні регіональні лідери, що мають динамічний стан соціально-економічного розвитку та депресивні регіони, що перетворюються на периферію. Для периферії характерна низька швидкість протікання суспільно-економічних процесів, опір в сприйнятті реформаторських дій. Саме регіони периферії є найкращим полігоном для впровадження початкових реформ децентралізації, оскільки перші результати є показовими і підтримуються подальшу віру в здійснювану реформу.

Серед сучасних проблем регіонального розвитку, котрі потенційно спроможна подолати реформа фінансової децентралізації можна виділити декілька ключових. По-перше, існує територіальний дисбаланс в соціально-економічному розвитку регіонів, що породжує нерівномірність у якості надання однакових послуг для населення різних регіонів. По-друге, відсутність капітальних інвестицій для розвитку важливих для регіонів проектів з модернізації систем інфраструктури, реалізації перспективних проектів. По-третє, застарілі механізми управління не дають можливості швидкого реагування на зміни, окрім того деякі тенденції усвідомлюються вже після їх настання, а не на попередніх етапах, коли їх можна було спрогнозувати. По-четверте, регіони позбавлені механізмів податково-бюджетного стимулювання, оскільки кошти, що агреговані в рамках продуктивного адміністрування податків йдуть не до

бюджету регіону, а в державний бюджет, що вже звідти перерозподіляються на місцевий рівень. По-п'яте, наявність політичної складової та корупційних проявів заважають реалізації обраного курсу на реформування системи місцевого самоврядування [1, с. 68].

Соціально-економічний розвиток регіонів прямо пропорційним чином залежить від наявної ресурсної фінансової бази та ефективності управління на місцевому рівні. Враховуючи те, що бюджет є основним джерелом фінансування потреб громад, необхідно проаналізувати стан розвитку місцевих бюджетів в Україні. Дослідження базових бюджетних показників в динаміці дозволить охарактеризувати загальну картину стану фінансування потреб розвитку регіонів [1, с. 72].

Місцеві бюджети регіонів формуються та реалізуються в рамках задекларованої бюджетної політики. Відповідно, бюджетна політика реалізується через бюджетний механізм. Регіональна бюджетна політика є одним із ключових напрямів загальної соціально-економічної політики регіону. Регіональну бюджетну політику можна визначати як систему стратегічних цілей та тактичних завдань щодо формування та використання централізованих фінансових ресурсів відповідного місцевого бюджету, що реалізуються в процесі функціонування бюджетного механізму місцевих фінансів виходячи з пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону [2, с. 68].

Серед головних завдань реформи з децентралізації є збільшення фінансової спроможності місцевого самоврядування. Фінансова децентралізація є одним із інструментів, які надані місцевому самоврядуванню з метою розвитку територій. Надавши значну частину фінансів місцевому самоврядуванню, зокрема об'єднанням територіальним громадам, уряд делегував частину повноважень місцевим радам. Невід'ємною частиною отриманих місцевим самоврядуванням повноважень і ресурсів є відповідальність за прийняті рішення, за ефективне здійснення повноважень і раціональне використання коштів [2, с. 69].

Надалі йде збереження тенденційності високого рівня залежності місцевих бюджетів від фінансування з державного бюджету – в умовах змін у системі розподілу повноважень та ресурсів між різними територіями водночас з передачею на місця додаткових вагомих джерел доходів бюджетів було делеговано і значні повноваження. Це спричинило посилення окремих ризиків та по проходженні тривалого періоду дозволило констатувати:

1) збереження високого рівня залежності місцевих бюджетів територій від фінансового забезпечення з центру;

2) неефективний розподіл повноважень між різними рівнями управління, що результується неспроможністю органів місцевого самоврядування виконати покладені на них функції та делегування ними значних повноважень на районний рівень, який на сьогодні ще не реформується [4, с. 31].

Зміна системи міжбюджетного вирівнювання в контексті нових орієнтирів бюджетної політики розвитку територій характеризувалася посиленням ролі субвенцій як ключового інструмента фінансового забезпечення розвитку територій з центру. З одного боку можна говорити про позитивні наслідки таких змін, оскільки відбулося обмеження ролі органів місцевого самоврядування у розпорядженні наданими бюджетними ресурсами через їх цільовий характер, що стимулює їх до збільшення власних ресурсів. З іншого – впродовж п’яти років спостерігається постійна зміна «правил» надання субвенцій до місцевих бюджетів, що негативно впливає на розвиток територій та супроводжується неспроможністю органів самоврядування до ефективного стратегічного планування власного розвитку через відсутність чіткого бачення власних можливостей та визначення наявних ресурсів. Щодо податкових надходжень як основного джерела доходів бюджетів територій України, їх частка після початку децентралізації дещо зросла. Основними джерелами надходжень виступають податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та місцеві податки та збори. Бюджетна політика в частині формування доходів місцевих бюджетів була направлена на забезпечення спроможності територій через передачу до місцевих бюджетів таких вагомих джерел доходів, як ПДФО, акцизного податку, та збільшення вагомості місцевих податків. Проте такі зміни мали результатом посилення диференціації рівня бюджетного забезпечення територій через залежність надходження податків від умов розташування та розвитку громад. Таким чином, відбулося посилення фінансової спроможності розвинених регіонів, міст обласного значення та територій навколо таких міст, а також поглиблення депресивності віддалених від потужних «точок зростання» сільських територій [4, с. 31].

Для України орієнтація на європейський вектор розвитку регіонів означає зміщення акцентів на конкурентоспроможність, інклюзивність і зростання добробуту населення, а також розбудову економічного потенціалу регіонів на засадах децентралізації (об’єднання громад і

міжмуніципальна співпраця, нарощення обсягів фінансових ресурсів, зміцнення зв'язків між містами і селами тощо). Зазначене зобов'язує до оновлення концептуальних основ сталого розвитку країни загалом та регіонів зокрема. Розпочаті в 2015 р. реформи адміністративно-територіального устрою, децентралізація влади та ресурсів, а відтак, і низка секторальних (освітня, медична, пенсійна і ін.) активізували проблематику сталого розвитку, позаяк успішна їх реалізація є інструментом досягнення цілей сталого розвитку, а саме: покращення якості життя людей (соціально-економічних стандартів, створення екологічно сприятливого середовища, поліпшення стану здоров'я, безпеки життя тощо). Разом з тим, зазначимо, що не варто вважати децентралізацію панацеєю, попри те, що вона має чималі історії успіху як в Україні, так і за її межами. Сучасні проблеми розвитку, що постають перед регіонами, на наше глибоке переконання, є більш складними та системними [3, с. 54].

В сьогоднішніх реаліях війни в країні, має відбутись зміна векторів бюджетної політики. Це і стосується регіональної бюджетної політики. Регіони, які постраждали від воєнних дій потребують відбудови, фінансових інвестицій та грамотної бюджетної політики. Місцеві бюджети в контексті розпочатої реформи децентралізації, самостійно не зможуть профінасувати всі свої проекти, необхідно буде шукати шляхи покриття дефіциту місцевих бюджетів та подолання диспропорцій в розвитку регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сушко А. Ю. Роль місцевих бюджетів у розвитку регіонів [Текст] : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістр; спец.: 072 – фінанси, банківська справа та страхування ; наук. керівник Є. Ю. Мордань. Суми : СумДУ, 2020. 55 с.

2. Моделі розвитку економіки: новітні технології в менеджменті, обліку та фінансах : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, Одеса, 22 листопада 2019 р. К. : ФОП Гуляєва В. М., 2019. 176 с.

3. Возняк Г. Фінансова децентралізація та стале ендогенне зростання регіонів: формалізація напрямів впливу. *Світ фінансів*. 2019. № 2(59). С. 49–59. URL : http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1225/1228

4. Кузнєцова А., Пелехатий А. Проблемні аспекти розвитку місцевих бюджетів в контексті забезпечення фінансової самодостатності територій в Україні. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2020. № 2. С. 29–36. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream download/123456789/80360/1/Kuznyetsova_mistsevi_biudzhety.pdf

Коляда Т. А.,
канд. екон. наук, доцент;
Ясенецький В.,
здобувач вищої освіти третього (доктор філософії) рівня,
Державний податковий університет

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Реформу децентралізації неможливо реалізувати без запровадження фінансової (бюджетної) децентралізації. Тому бюджетна децентралізація – це одна із ключових реформ для створення спроможних територіальних громад та сталого регіонального розвитку в Україні. Наразі питання регулювання міжбюджетних відносин в Україні є дуже актуальним. Перерозподіл фінансових ресурсів та владних компетенцій є фундаментальною умовою незалежності органів місцевого самоврядування При цьому національний проект «Децентралізація» збільшує можливість участі місцевих органів влади у забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Метою регулювання будь-якої моделі формування і розподілу коштів є «забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків закріплених законодавчими актами за бюджетами, та бюджетними ресурсами» [1]. Зважаючи на це, зарубіжний досвід у сфері регулювання міжбюджетних відносин дає змогу адаптувати позитивні результати та здійснити зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів.

Для забезпечення збалансованості місцевих бюджетів і фінансового вирівнювання в зарубіжних країнах розробляються заходи, які спрямовані на підтримку розвитку власного дохідного потенціалу територій із використанням фінансових інструментів бюджетного регулювання. Основні інструменти бюджетного регулювання демонструє табл. 1.

Таблиця 1 – Інструменти бюджетного регулювання в країнах ЄС

Країна	Характеристика
Франція	Структура податкових доходів бюджету формується таким чином: прямі податки; непрямі податки; неподаткові надходження. Основні непрямі податки – ПДВ та внутрішній податок на нафтопродукти. Найбільша частка витрат загальнодержавного бюджету фіксується за витратами на соціальну сферу та міжбюджетні трансферти
Німеччина	Доходи бюджетів утворюються за рахунок податкових надходжень і доходів від фінансових монополій. Доходами федерального бюджету є: митні збори; акцизи; податок з обороту капіталу; податок на вантажний транспорт; страховий податок; вексельний податок Доходи земель забезпечує: податок на майно та спадщину; автомобільний податок; податок на пиво; збори з виручки гральних будинків. Доходами громад є: поземельний і промисловий податок. Доходи, які перерозподіляються усіма бюджетами: податок з корпорацій; податок з обороту; прибутковий податок
Іспанія	Класифікація бюджетних витрат: – органічна класифікація за якою кредити та інші фінансові кошти, видані державі групуються за різними розділами – класифікація за програмами, які мають виробляти центри управління витратами. Доходи бюджетів мають бути структуровані за економічною та органічною класифікаціями
Італія	Податки формують 80 % доходів держави. До прями податків відносять: – регіональний податок на виробничу діяльність; ПДФО; податок на прибуто компаній; податок на нерухомість. До непрямих податків відносять: ПДВ; гербовий збір; іпотечний збір; кадастровий збір; акцизи. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних та залучених коштів. Як власні кошти виступають податкові та неподаткові надходження у вигляді мит. Основними джерелами доході регіональних і місцевих бюджетів є: податкові надходження; цільові та нецільові гранти; позикові кошти

Джерело: складено авторами на основі [2; 3].

У більшості західних країн, які зазначені в таблиці 1., доходи місцевих бюджетів формуються на основі таких груп надходжень [2, с. 15]:

перша група – це власні доходи, які охоплюють місцеві податки і збори, штрафи, відсотки від загальнодержавних податків, доходи від управління майном та іншої економічної діяльності, добровільні пожертвування отримані місцевими органами кредити і позики;

друга група – це трансферти з інших бюджетів у формі фінансової допомоги.

Аналізуючи процес впровадження децентралізації, можна запропонувати різні шляхи удосконалення здійснення цього процесу. «Для збільшення фінансового забезпечення місцевих бюджетів органи місцевого самоврядування повинні здійснювати сприятливі умови для розвитку малого і великого бізнесу, доходи від діяльності яких є найбільшими надходженнями до місцевого бюджет» [1].

При цьому бюджетна децентралізація спричиняє зміни в адміністративно-територіальному устрої країни, тобто породжує адміністративну децентралізацію, яка спрямована на перенесення центрів ухвалення рішень на місцеві органи влади, здатних самостійно відповідати за соціально-економічний та інфраструктурний розвиток територій. Таким чином, проаналізувавши досвід здійснення децентралізації зарубіжними країнами та України, було зроблено порівняння та визначення спільних рис у таблиці 2.

Таблиця 2 – Порівняльна характеристика процесу децентралізації

Країни	**Характерні риси**	**Не характерні**
Італія	Незважаючи на автономію, існує адміністративна децентралізація, яка запроваджується в Україні	Існування статутів в органах місцевого самоврядування, що було б позитивним перейняти Україні
Німеччина	Схожа організаційна структура управління регіонального рівня	Різний розподіл влади, в Німеччині регіональні та місцеві органи дуже сильні на відмінну від українських, що негативно впливає на впровадження децентралізації
Іспанія	Схожість у впровадженні іберійської моделі, яка полягала у закріпленні унітарного устрою, зберігаючи місцеве самоврядування	Слабка система регіональної політики порівняно з Іспанією

Франція	Схожий адміністративно-територіальний устрій, що дає можливість перейняти досвід децентралізації	Домовленість політичних лідерів та схвалення реформи громадянами, на відмінну від України
Польща	Адміністративно-територіальний устрій України і Польщі схожі та базуються на трирівневій системі. Моделі держав, базуються на принципах підтримки децентралізації власних відносин, місцеве самоврядування становить основу управління	В Україні, недостатній рівень забезпечення на місцевому рівні, на відміну від Польщі. Різний державний устрій, який має вплив на способи і механізми прийняття рішень під час проведення реформ

Джерело: складено авторами на основі [1].

Приклад зарубіжних країн, дає можливість органам державної влади залучити такі механізми управління як:

– забезпечити спроможність участі пересічних громадян в управлінні суспільно-політичними та суспільно-економічними процесами в державі;

– держава має посприяти зміцненню інститутів місцевого самоврядування, ефективності їх діяльності з метою забезпечення здійснення ними самоврядних функцій на рівні району та регіону;

– забезпечити ефективність системи служби в органах місцевого самоврядування, підвищення рівня оплати службовців місцевого самоврядування, їх освітнього та компетентного рівня.

Використання досвіду зарубіжних країн, щодо формування місцевих бюджетів, регулювання міжбюджетних відносин із врахуванням вітчизняної специфіки реформування дає можливість створення нової ефективної моделі адаптації міжнародного досвіду до вітчизняних реалій. Децентралізація у поєднанні із раціональними інституційними обмеженнями може сприяти зростанню якості надаваних мешканцям територіальних громад суспільних послуг, впливаючи на рівень їх добробуту [1].

Поступове впровадження реформи бюджетної децентралізації представить можливість перейти до реального втілення в життя децентралізованої демократичної системи територіальної організації влади в Україні. На основі бюджетної децентралізації місцеві бюджети отримують фінансову самостійність; об’єднані територіальні громади отримують право на прямі міжбюджетні відносини; місцеві органи

влади мають можливість вільно планувати доходи і пріоритети витрат зі своїх бюджетів. Бюджетна децентралізація реально формує ефективну систему вирівнювання із метою стимулювання розвитку територій [3, с. 32].

Впровадження реформи бюджетної децентралізації протягом 2014–2021 рр. стали драйвером процесу перерозподілу фінансових ресурсів на користь місцевих бюджетів. Не зважаючи, на певні недоліки реалізації даної реформи, органам місцевого самоврядування була надана повна бюджетна самостійність у формуванні та виконанні місцевих бюджетів.

Разом з тим, існують також її недоліки, а саме:

1) мінімізація ефективності контролю центральної влади за бюджетним процесом на місцевому рівні;

2) поглиблення диференціації в рівнях розвитку регіонів;

3) зростання корупції, якщо політична конкуренція на місцевому рівні обмежена;

4) виникнення регіональних фіскальних розбіжностей тощо;

5) недостатнє використання податкового потенціалу;

6) делегування повноважень від державних органів влади органам місцевого самоврядування без належного фінансового забезпечення;

7) незавершеність процесу об’єднання територіальних громад;

8) неузгодженість норм податкового та бюджетного законодавства з іншими нормативними актами щодо реалізації бюджетного процесу на початковому етапі запровадження реформи [3, с. 35].

Подальша реалізація реформи бюджетної децентралізації дає такі результати:

– можливість підвищити рівень фінансової спроможності місцевих бюджетів; забезпечить поступове досягнення територіальної відповідальності між повноваженнями органів місцевого самоврядування;

– посприяє переходу на взаємини державного бюджету з усіма місцевими бюджетами, дозволить суспільству брати участь у вирішенні питань місцевого значення; вийти з фінансової кризи, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління.

Основні завдання щодо ефективного бюджетного регулювання зображено на рис. 1 [4, с. 112].

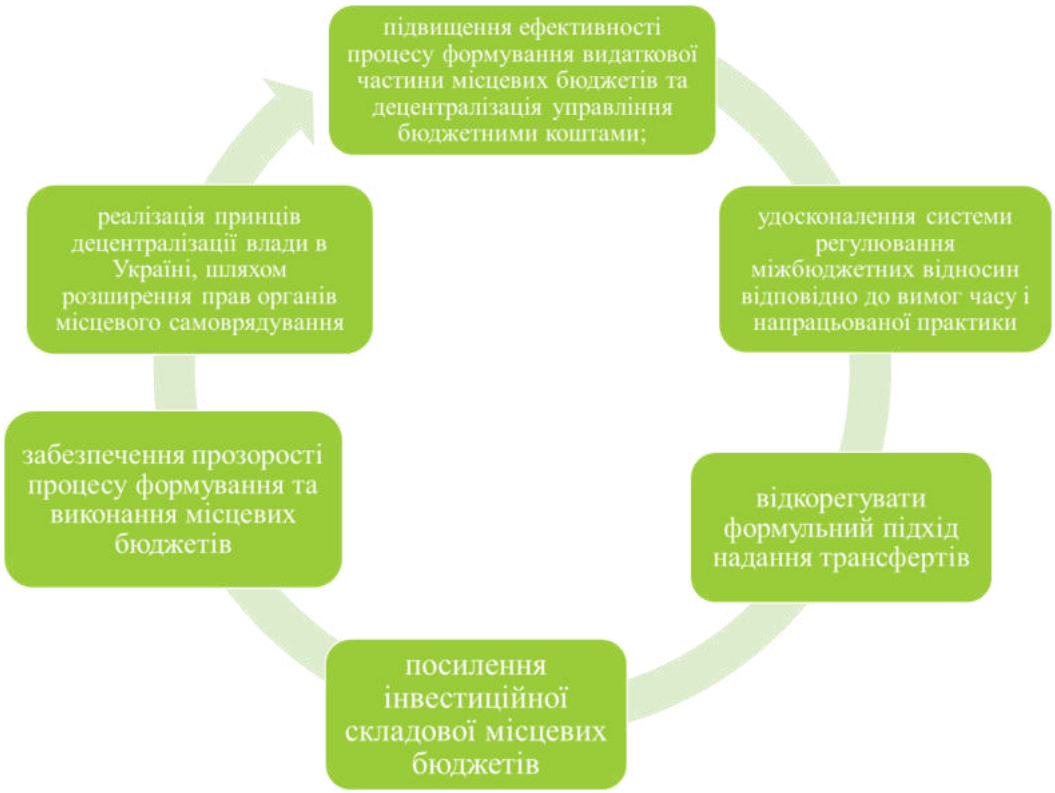

Рисунок 1 – Завдання реформи бюджетної децентралізації

Джерело: складено автором за даними [4].

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, необхідно наголосити, що нині в державі продовжується активний процес проведення бюджетної децентралізації не зважаючи на повномасштабну війну в Україні. Для подальшого успішного реформування системи міжбюджетних відносин та реалізації даної реформи в Україні із метою забезпечення збалансованого розвитку її регіонів є доцільним виконання наступних основних завдань:

– підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізація управління бюджетними коштами;

– удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин відповідно до вимог часу і напрацьованої практики, відкоригувати формульний підхід надання трансфертів: критерії їх надання повинні бути чітко визначеними;

– посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів;

– забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів; реалізація принців децентралізації влади в Україні, шляхом розширення прав органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Процес децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Офіційний сайт децентралізації. URL : https://decentralization.gov.ua/ (дата звернення: 10.11.2022).

2. Xin D., Koliada T., Muzychenko G. Assessment of the impact of budget decentralization on sustainable development of territorial communities in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies.* 2021. Vol 7, No 4. P. 8–17. DOI: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-8-17

3. Kuzheliev M., Nechyporenko A. Implementation of world experience in using financial instruments to stimulate regional development in Ukraine. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools.* 2018. 26 (2). P. 31–36.

4. Цимбалюк І. О. Сутнісна характеристика фінансової децентралізації та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. *Регіональна економіка.* 2019. № 4. С. 113–119.

СЕКЦІЯ 4
ГРОШОВО-КРЕДИТНІ МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Збереження ділової та інвестиційної активності в Україні під час війни – важливе завдання, від виконання якого залежить не лише потенціал післявоєнного відновлення економіки, а й збереження соціальних гарантій сьогодні. Значних втрат зазнав промисловий корпоративний сектор економіки із ряду причин: локалізація в південній та східній частині України, що близькі до кордонів та окупованих територій; а також приналежність до критичної інфраструктури, що автоматично перенесло підприємства до числа пріоритетних об'єктів військової агресії. Натомість сегмент малого та середнього бізнесу продовжує максимально залишатись в площині економічної активності, надаючи послуги, виробляючи товари, забезпечуючи робочими місцями та сплачуючи податки до бюджетів.

При цьому, джерела фінансування діяльності малих та середніх підприємств у воєнний час залишаються обмеженими. Самофінансування – продовжує бути основним фінансовим ресурсом. З початком повномасштабного вторгнення доступ до кредитних ресурсів банків України став для МСБ (малого та середнього бізнесу) закритим та почав відновлюватись у травні 2022 р. При цьому ведення бізнесу в форс-мажорних обставинах обтяжено рядом проблем – фінансових, ресурсних, логістичних, виробничих. В цьому руслі беззаперечно актуальним питанням залишається збереження доступу до джерел фінансування підприємств малого та середнього бізнесу, як пріоритетних елементів збереження економічної активності в період воєнного стану в Україні.

Дослідження, проведене Європейською бізнес-асоціацією демонструє динаміку Індексу настроїв малого бізнесу за 2022 рік, який обраховано на основі опитувань представників МСБ. Індекс обрахований як середнє арифметичне значення за чотирма оцінками (поточний стан, зміна стану за останні шість місяців, очікування на наступні шість місяців, економічна ситуація в країні в цілому). У 2022 р., Індекс набуває другого найгіршого значення в аналізованому періоді – 2,4. Гіршим значення показника було лише у 2020 р. в час розгортання пандемії Covid-19. Значення показника з початком війни ілюструє чергову хвилю погіршення настроїв представників малого та середнього бізнесу в Україні.

При цьому найгірших оцінок набуває показник стану поточної економічної ситуації в Україні: 42% вважають її несприятливою, а 29 % – катастрофічною. Попри це, більшість підприємців, а саме 76 % планують розширення бізнесу у 2023 році. З них 28 % планують розширювати географію присутності, 26 % – відкриття нових напрямків, 25 % – вихід на зовнішні ринки, 21 % – зміну кількості співробітників [1]. Таким чином, не зважаючи на негативний вплив ендогенних та екзогенних факторів, МСБ продовжує функціонувати та планує розвиватись. В цьому руслі, ключовим завданням держави є створення таких умов ведення бізнесу, які б стимулювали бізнес.

Рисунок 1 – Індекс настроїв малого бізнесу у 2017–2022 рр. в Україні
Джерело: побудовано за [1].

Збереження доступу до банківських кредитних послуг в такий період є одним із пріоритетних завдань. Оцінка доступності банківського кредитування у 2022 році демонструє, що 59 % підприємців МСБ вважають банківські кредити важкодоступними або недоступними і лише 4 % вважають, що на ринку присутні безліч пропозицій та можливостей. За оцінками ЄБА, які можна вважати репрезентативними для України, більшість опитаних (67 %) планує залучати кошти у свій

бізнес в 2023 році, використовуючи власні кошти (30 %) та меншою мірою гранти (21 %) і кредити (10 %). Таким чином, підприємства малого та середнього бізнесу потребують залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел.

Дефіцит фінансових ресурсів у підприємств МСБ в Україні зумовлений не лише фінансовими втратами і недоотриманням прибутків, а й появою нових потреб, серед яких:

фінансування дислокації підприємств на більш безпечні території;

необхідність забезпечити безперебійне підключення до додаткових джерел електроживлення в період аварійних відключень централізованого електропостачання;

зростання цін на сировину та матеріали у зв'язку з девальвацією гривні на тлі інфляційних процесів.

При цьому, можливості збереження банками активних кредитних пропозицій обмежуються необхідністю підтримки якості власних кредитних портфелів. Особливо з огляду на те, що все ж частина клієнтів банків України, зазнали втрат матеріальних активів, в тому числі через руйнування та розміщення на окупованих територіях. Зазначене, стає причиною обмежених можливостей обслуговування та сплати поточних кредитних зобов'язань. В той же час, банки намагаються зберегти поточний клієнтський склад та відшукують альтернативні напрями співпраці. Зокрема, варто згадати державну компенсаційну програму «Доступні кредити 5-7-9». За умов даної програми держава компенсує суб'єктам підприємництва частину кредитного навантаження. А на період дії воєнного стану з метою стимулювання економіки України було запроваджено пільгове кредитування для підприємців під 0 % за умовами розширеної програми кредитування. Це дозволило зберегти та активізувати кредитну підтримку МСБ без негативного впливу на якість кредитного портфелю банків України.

В контексті збереження якості кредитного портфелю важливу роль відігравало надання банкам державних гарантій в рамках підтримки малого та середнього бізнесу. Практика активного використання державних гарантій як забезпечення кредитних відносин банків з МСБ бере початок ще в 2020 р. Проте, вже на 1 листопада 2022 року 27 банків-кредиторів обслуговують 15241 кредит на суму 49,04 млрд гривень. Зобов'язання за основним боргом, що частково забезпечений державними гарантіями на портфельній основі, становили 29,21 млрд гривень. Це близько 83 % від загального ліміту наданих гарантій

(35,014 млрд гривень). За видом економічної діяльності найбільше кредитів, частково забезпечених державними гарантіями на портфельній основі, обслуговуються у таких сферах [2]:

сільське господарство – 7 071 кредит на 33,62 млрд грн;

оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів – 4 969 кредитів на загальну суму 8,04 млрд грн;

переробної промисловості – 1 239 кредитів на 4,43 млрд гривень.

Збереженню співпраці між банківським сегментом та МСБ сприяла тотальна цифровізація та автоматизації банківських сервісів, що допомогло зберегти доступи до дистанційного обслуговування в час війни. Переведення взаємодії з клієнтами в онлайн-площини розширювало можливості продовження співпраці з клієнтами та створило необхідне підґрунтя для забезпечення безперервності бізнес-процесів [3] При цьому має місце переорієнтація попиту на клієнтів на альтернативні банківські кредитні послуги, зокрема мова про факторинг, лізинг із збереженням необхідності їх отримання у дистанційному режимі.

Таким чином, сектор МСБ в Україні в умовах війни не заважаючи на складнощі та перепони продовжує функціонувати. Зберігається потреба фінансування як звичних бізнес-процесів МСБ так і особливих потреб, що обумовлені новими обставинами, в т.ч. війною. Забезпечення доступу до банківського кредитування – один із шляхів збереження економічної активності суб'єктів господарювання. При цьому, складність забезпечення доступу до банківських кредитних послуг полягає у необхідності виконання посилених вимог до якості кредитного портфелю в умовах погіршення платоспроможності позичальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попри війну 3 з 4 МСБ планують розширення бізнесу у 2023 році. *Європейська бізнес-асоціація.* URL : https://eba.com.ua/popry-vijnu-3-z-4-msb-planuyut-rozshyrennya-biznesu-u-2023-rotsi/

2. Мінфін: у жовтні 2022 року за державними гарантіями на портфельній основі банками видано 1 005 кредитів на 4,99 млрд гривень / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_zhovtni_2022_roku_za_derzhavnimi_garantiiami_na_portfelnii_osnovi_bankami_vidano_1005_kreditiv_na_499_mlrd_griven-3731.\

3. Болдова А., Болдов А. Діджиталізація банківських сервісів як передумова подальшого розвитку фінансового простору України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-8

Герман Я. І.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 3 курсу навчання
Науковий керівник:
Онишко С. В.,
д-р екон. наук,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Банківський сектор України, як і вся наша країна, швидко прийняв виклик та зміг адаптуватися до нових реалій в умовах повномасштабної війни. Це відбулося завдяки ефективній політиці регулятора в синергії з процесами цифровізації і трансформації та застосування новітніх технологій у банківському сегменті. Хоча, як показує історія, під час воєнних дій банківські системи країн зупиняли свою діяльність в лічені дні.

В перші дні війни НБУ прийняв одне із багатьох правильних рішень - валютного обмеження. Попит на валюту однозначно перевищує пропозицію, відтак, з цієї позиції ключове місце займають валютні надходження, особливо макрофінансова підтримка світових учасників. За відсутності вчасної фінансової допомоги, процес утримання курсу був би під питанням. Доцільно також акцентувати увагу на тому, що вітчизняна банківська система завчасно проводила роботу в попередні роки. Мова йде про швидке та прийнятне суспільством впровадження цифровізації, дистанційного обслуговування, що стало базисом функціонування в умовах війни. Згідно середніх даних, кожен банк у 2022 р. закрив близько 12 відділень, це був вимушений крок, до котрого нас підготувала та навчила працювати віддалено ковід-пандемія [2].

Не останню роль в успіху банківської діяльності відіграв і, так званий «банкопад» та санація банківського сектору в 2015-2016 роках. В результаті цих процесів майже половина банків були позбавлені доступу до цього ринку. Як наслідок, за весь військовий період лише два банки – “Січ” та “Мегабанк” були ліквідовані. До цього переліку слід додати також “Промінвестбанк” і “МР банк”, які були банками з російським капіталом [3]. Тобто, всі клієнти в останні роки цілком і повністю

покладалися на банківську систему, довіряли їй, що дозволило в умовах війни оминути ажіотажу на вилучення власних коштів та зберегти ліквідність цього сектору.

Завдяки перерахованим факторам, банки продовжують стабільно працювати, навіть незважаючи на енергетичний терор, й відновлюють діяльність у деокупованих регіонах. Статистика свідчить, що в IV кварталі 2022 року показники клієнтських коштів тільки зростали, особливо це стосувалося збільшення строкових вкладів населення, зокрема в іноземній валюті. За рахунок зростання залишків на поточних рахунках у державних банках, обсяг гривневих коштів фізичних осіб збільшився на 8,3% за квартал та на 31,2% р/р. Завдяки дозволу НБУ купувати валюту онлайн для розміщення на депозитах, кошти українців у валюті зросли на 8,7 % у доларовому еквіваленті. Попри значні відрахування у резерви, банківський сектор отримав 24.7 млрд грн прибутку за результатами 2022 року, зокрема, 17.3 млрд грн – в IV кварталі. Переважна частка банків зберігали високу операційну ефективність. Процентні доходи продовжували зростати, а обстріли енергетичної інфраструктури помірно позначилися на динаміці комісійних доходів. До цього слід додати й те, що прибуток від операцій із валютою підтримав зростання операційного доходу. Співвідношення операційних витрат і операційного доходу (CIR) у IV кварталі 2022 р. становило 39.8 % порівняно з 53.8 % у відповідному періоді минулого року [1].

Відмітимо, що в порівняні, небанківські фінансові установи виявились більш уразливими до військових викликів і гірше функціонують в умовах підвищення операційних ризиків. Але попри це, залишаються компанії, котрі і далі безперервно надають свої послуги та мобілізують власні ресурси для подальшого відновлення та збереження прозорості власного фінансового стану [5].

Зазначимо, що з метою аналізу динаміки нормативів і фінансових показників всіх банків, створений такий інструмент, як «Фінансовий скоринг». Історія якого свідчить, що банківський ринок найчастіше покидали ті представники, які мали найнижчі показники. Так, за 4 квартал 2022 року найвищий показник, який є показником мінімального ризику настання патових фінансових наслідків, FinScore «А» мають державний ПриватБанк разом з ще 9 банками з іноземним капіталом [4].

Але, об'єктивно закцентувати увагу на тому, що такі масштабні проблеми не можуть пройти безслідно. А саме, відбулося посилення дисбалансів у структурах пасивів, між відсотковими ставками. Ярко виражена проблематика фінінклюзії, з боку профіциту ліквідності утворився певний «інфляційний навіс». А показники відмінності між надійністю банків через різноманітність бізнес-моделей лише поглибились.

Отже, безупинні банківські послуги для приватних та бізнес-клієнтів відіграли ключову роль у забезпеченні стійкості української економіки в умовах війни. Особливе місце посіла цифровізація платіжної системи. Належні виплати пенсій та соціальних виплат, заробітної плати працівникам бюджетної сфери, у т.ч. тим, хто перебуває на дистанційній роботі, розширення кредитної «подушки» для громадян, запобігають гуманітарній кризі та сприяють стійкості функціонування економіки шляхом підтримання споживчого попиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сайт Національного банку України. URL : http://surl.li/ffztp
2. Як війна змінила роботу банківської системи України / сайт інформаційного агентства УНІАН. URL : http://surl.li/cwxdm
3. Сайт Espresso.URL : http://surl.li/gnoli
4. Головні тенденціїї банківського сектору. *Економічна правда.* 2023. 13 березня. URL : http://surl.li/gmifa
5. UkraineInvest. URL : http://surl.li/gnomj

Іроденко Р.,
спеціаліст юридичного відділу
ТОВ «БІОЛАЙФ УКРАЇНА»

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Залучення саме довгострокових іноземних інвестицій, а також активізація діяльності з їх «просування» протягом майже усіх років незалежності України було одним із пріоритетних завдань її економічної політики, що визначалися низкою офіційних документів. Проте, на жаль, сьогодні результати є невтішними, і великі західні інвестори з обережністю ставляться до країни в якій йдуть військові дії та частина територій окупована державою-агресором росією.

Дослідженню масштабів та структури іноземних інвестицій в Україні, а також оцінці їх можливого впливу на економічну динаміку в країні присвячено ряд наукових доробок. Питанням залучення іноземного капіталу в економіку України присвячені праці таких вчених: Кадеєва М.І., Коваленко О. В., Кудрик Г. П., Леус М. М. та інші. Варто зазначити, що дане питання потребує подальшого вивчення та дослідження, адже країна стає на новий єтап свого розвитку та потребує залучення суттєвого інвестування для відновлення країни у післявоєнний період.

Законом України «Про режим іноземного інвестування» визначено: «.що іноземні інвестиції - це всі види цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об’єкти інвестиційної діяльності» [1].

Беззаперечним є той факт, що в Україні існує низка інвестиційно привабливих факторів, які сприяють розширенню її інвестиційних зв'язків: великий ємний та фактично конкурентонеобмежений внутрішній ринок з більшості товарних позицій; географічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією; порівняно дешева та водночас кваліфікована робоча сила; науковий потенціал; розвинена інфраструктура (наявність портів, мостів, летовищ, складів, систем зв'язку, водопостачання) та інше.

Впродовж 2018–2021 років обсяги ПІІ, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round tripping) були досить високими. Термін round tripping означає процес направлення резидентами за

кордон коштів, які потім вертаються в країну у вигляді прямих інвестицій. Найбільші обсяги операцій round tripping здійснювались через Кіпр, Нідерланди, Швейцарію та Австрію.

За даними Міністерства фінансів в 2022 році прямі іноземні інвестиції, як найбільш бажана форма капіталовкладень досягали 838 млн дол., це на 5849 млн дол менше ніж в попередній рік. Варто зазначити, що це пов'язано з воєнними діями в країні, які розпочалися 24.02.2023 з повномасштабним вторгненням країни агресора росії. Україна, стала менш приваблива для інвесторів, а самі інвестиції пов'язані з високим ризиком. Динаміка щодо прямих інвестицій України за принципом спрямованості, тобто, по грошовим потокам наведено в таблиці 1 [4].

Таблиця 1 – Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2002 по 2022 рр., (млн дол. США)

	ПІІ в Україну		**ПІІ з України**		**Сальдо**	
2018	4455	763	–5	–13	+4460	21.1 %
2019	5860	1405	648	653	+5212	16.9 %
2020	–868	–6728	82	–566	–950	–118.2 %
2021	6687	7555	–198	–280	+6885	–824.7 %
2022	838	–5849	344	542	+494	–92.8 %

Джерело: за даними [4].

У липні 2022 року на конференції в Лугано Україна представила потужний та всеохоплюючий план відновлення країни. Реалізація цієї стратегії розрахована на 10 років і вона отримала схвальні оцінки та підтримку від міжнародних партнерів [2].

Україна ставить перед собою амбітну, втім цілком реалістичну мету: до 2032 року здійснити стрибок від перехідної (транзитної) економіки до економіки, що розвивається.

Для залучення в українську економіку іноземних інвесторів вже створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестпроєктів та можливостей у 10-ти галузях економіки.

Кожен потенційний інвестор, зареєструвавшись на платформі, отримає вичерпну інформацію про можливості інвестування, конкретні проекти та вигоди, які матиме від вкладання в економіку України[2].

Національна Стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну розроблена на запит Уряду України за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» компанією EY в Україні у співпраці з Офісом Національної Інвестиційної Ради, Міністерством економіки України та Офісом із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest[3].

Стратегія надає рекомендації щодо розвитку перспективних галузей для залучення інвестицій та шляхів збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну. Документ створений насамперед для міжнародної інвестиційної спільноти та українських інституцій, діяльність яких зосереджена у сфері залучення інвестицій.

Стратегія побудована навколо міжсекторальних (приватизація, просування експорту, освіта, цифрова трансформація тощо) і секторальних стимулів для збільшення іноземних інвестицій. Стратегія містить конкретні рекомендації щодо того, як зробити країну більш привабливою для потенційних іноземних інвесторів – як з точки зору релокації виробничих потужностей, так і з точки зору старту діяльності в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про режим іноземного інвестування : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. URL : https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki

3. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. URL : https://ukraineinvest.gov.ua/uk/fdi-strategy/

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/

Найдьон А. О.,
студент 4 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Болдова А. А.,
викладач,
Державний податковий університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

У сучасному світі все більшого поширення набувають інформаційні технології зумовлюючи різні зміни у всіх секторах соціально-економічного розвитку. Особливої диференціації набули послуги у фінансово-кредитній системі, це пов'язано як зі значним поширенням безготівкових розрахунків так і зростанням відсотку користувачів цифрових систем.

Стосовно банківського сектору, то впровадження фінансових технологій простежується при формуванні каналів взаємодії банків з клієнтами. Це обумовлено, з одного боку, необхідністю скорочення операційних витрат, а з іншого, бажанням банків створювати нові цікаві банківських продуктів, засновані на нових технологічних платформах. В умовах військових дій досить актуальним постають процеси моделювання співвзаємодії з наявними та потенційними споживачами банківських послуг. Тому розвиток дистанційного банківського обслуговування з використанням новітніх технологій – діджиталізації пригортає увагу фахівців та науковців банківського сектору.

Ключовою метою даного дослідження виступає аналіз основних тенденцій запровадження та подальшого розвитку фінансових технологій у банківській сфері.

Інновації у фінансовій сфері застосовуються майже у всьому світі серед них такі технології, як мобільні гроші, електронні гаманці, одноранговий зв'язок (P2P) або ринкове кредитування, страхові технології (insurtech) і криптоактиви [4]. Цифрові інновації мають широке розповсюдження, що забезпечують взаємозв'язок між користувачем та сферою діяльності. Саме тому інновації надають можливість: клієнтам –

задовольняти нові потреби в оперативному, якісному та доступному обслуговуванні на всіх рівнях; банкам – мінімізувати витрати, залучити нових та підвищити лояльність існуючих споживачів; фінансовій системі – забезпечити динамічний розвиток та стабільність.

Розглянемо, які ж саме новітні технології можна впровадити в банківському бізнесі (рис. 1):

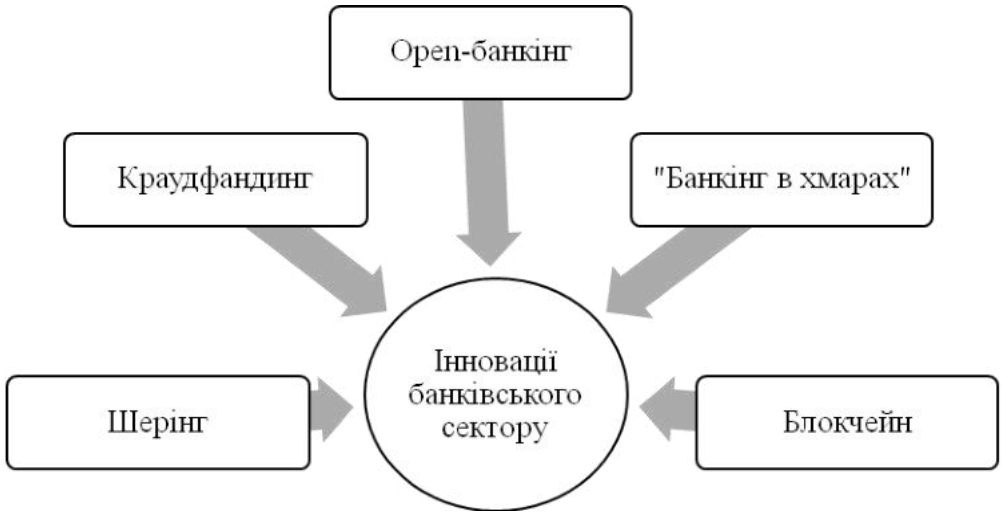

Рисунок 1 – Інновації банківського бізнесу в умовах діджиталізації
Джерело: складено авторами на основі [1].

Так, зміни відбулись в структурі попиту на банківські послуги, банківських продуктах та послугах, способах та прийомах взаємодії між банками, державою та клієнтами. Зокрема, впроваджено [3]:

– низку систем безконтактних розрахунків (Mastercard Contactless, PayPass, Visa payWave, та ін.);

– ряд платіжних систем, що використовують технологію NFC (Google Pay, Apple Pay та Garmin Pay);

– ідентифікацію завдяки біометричним технологіям (відбитки пальців, сканування обличчя, рогівки очей та ін.);

– технології блокчейн (Blockchain), що ефективно застосовуються в Україні при підвищенні безпеки здійснення банківських операцій та запобіганні порушень в сфері надання фінансових послуг;

– технології AI та Big Data для створення нових сервісів, аналітики та пошуку нових клієнтів;

– Інтернет-банкінг, що сьогодні істотно трансформується та перетворюється на цілу систему банківських послуг, доступну цілодобово з можливостями онлайн-банкінгу, лайфстайл-сервісів, маркетплейса, інтегрованого голосового помічника, що керується різними способами та отримання персоналізованих послуг;

– технологію віртуальних банків, що дозволяє отримати доступ клієнтам до банківських послуг незважаючи на їх місцезнаходження та час здійснення операцій.

Основними вагомими об'єктивними чинниками, що обумовлюють труднощі інноваційного розвитку банків, є [2]:

– недостатній розвиток інноваційної інфраструктури в країні та її низький інноваційний потенціал;

– недостатня кількість інформації про кращі зразки сучасних технологій у банківському бізнесі розвинутих країн;

– обмежені фінансові і технологічні можливості банківських установ, що відображається на можливостях оперативно реагувати на запити ринку щодо новітніх банківських послуг;

– військові дії;

– високий рівень усіх видів ризиків ведення бізнесу (політичні, фінансові, валютні, інвестиційні) та пов'язана із ними невизначеність строків реалізації інноваційного процесу;

– відсутність ефективної й узгодженої державної інноваційної політики, в тому числі і у фінансовій сфері, що зачіпає інтереси вітчизняних комерційних банків.

Вагомими позитивними наслідками застосування інноваційних технологій безпосередньо для банківського бізнесу є: оптимізація ресурсів банків; зниження операційних витрат; зменшення кількості фізичних відділень, що необхідні для повного задоволення потреб клієнтів; зменшення безпосереднього контакту з клієнтами; швидке задоволення потреб клієнтів дистанційно; розширення спектру послуг, що може надати банк; надання фінансових, інформаційних та консультацій-них послуг в реальному часі [5].

Можемо підвести підсумки, фінансові технології та інновації є надзвичайно важливими у всіх сферах економіки, особливо банківській, вони допомагають спростити складні операції для користувачів, роблячи їх простими та доступними, а також підвищити конкурентні характеристики банківських установ. Проте наявність певних перешкод, виступають важливим стратегічним завданням для їх усунення. Варто зауважити, що подолання перешкод не є питанням для вирішення лише комерційними банками, а й проблемою національного рівня, вирішувати яку необхідно комплексно, у процесі реалізації державної інноваційної політики, що має забезпечити стійкий розвиток економіки країни у процесі активного впровадження новітніх технологічних змін не лише у реальному секторі, а й у банківській системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Романовська Ю., Складанюк М. Діджиталізація банківського сектору в умовах пандемії. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-4 (дата звернення: 07.04.2023).

2. Дзюблюк О. Інноваційні вектори розвитку банківської системи. *Світ фінансів.* 2019. Вип. 3. С. 8–25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2019_3_3 (дата звернення: 07.04.2023).

3. Пуськов Д. О. Проблеми фінансових інновацій банківського сектору України. *Сучасні проблеми науки* : тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених / Національний авіаційний університет. Київ, 2021. С. 28–29. URL : https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/50102 (дата звернення: 07.04.2023).

4. Erik Feyen, Jon Frost, Leonardo Gambacorta, Harish Natarajan and Matthew Saa. Fintech and the digital transformation of financial services: implications for market structure and public policy. *BIS Papers.* 2021. No 117. URL : https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap117.htm (дата звернення: 07.04.2023).

5. Андрушків І. П., Надієвець Л. М. Діджиталізація в банківському секторі: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми економіки.* 2018. № 4. С. 195–200. URL : https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-4_0-pages-195_200.pdf (дата звернення: 07.04.2023).

Петренко А. С.,
студент 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Москаленко Н. В.,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СКЛАДНОЩІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасному світі банківська система є ключовим елементом економіки будь-якої країни. Вона забезпечує розвиток підприємницької діяльності, сприяє інвестуванню та має безпосередній вплив на рівень життя населення.

З початком воєнних дій на території України в лютому 2022 р. вітчизняна банківська система зазнала значних потрясінь та функціонує в режимі стресу і невизначеності. Тим часом банки продовжують здійснювати свою діяльність, намагаючись виконувати всі зобов'язання та дотримуватись нормативних актів. Проте очевидним є те, що в банківському секторі відбуваються певні трансформації. Банківська система вимушена оперативно підлаштовуватися до функціонування в умовах воєнного стану. У таких умовах стає дуже важко забезпечити стабільність та ефективність функціонування банківської системи.

Пріоритетним напрямом розвитку фінансової системи України є розвиток банківської системи, що в сучасних умовах характеризується цифровізацією всіх банківських процесів. Останнім часом вітчизняна банківська система зазнала значних потрясінь і працює в умовах стресу, невизначеності, значної нестабільності ринку. Все це було зумовлено пандемією Covid-19 та карантинними обмеженнями з 2020 року та військовими діями, які розпочалися в Україні 24 лютого 2022 року. Ці обставини стали дуже важливими факторами впливу на процес активізації цифрової трансформації банківського бізнесу в цілому.

Зважаючи на вищезазначені фактори можна зазначити, що дослідження складнощів діяльності та перспектив розвитку банківської системи в умовах війни є надзвичайно актуальними.

Проблемам сучасного стану та розвитку банківської системи України присвячено праці провідних вчених та практиків, зокрема О. Барановського, А. Вожжова, О. Дзюблюка, А. Єпіфанова, С. Козьменка, В. Міщенка, М. Савлука, О. Сугоняко, Н. Шелудько та інших [1].

Метою даного дослідження є аналіз впливу воєнного стану на банківську систему України, визначення складнощів та перспектив розвитку банківської системи в умовах війни, аналіз заходів, які дозволять зберегти стабільність банківської системи та забезпечити її подальший розвиток в умовах війни.

Крім проблем, які виникли в результаті війни до чинників, що стримують розвиток банківської системи, слід також віднести вузький спектр пропонованих послуг (якщо провідні іноземні банки мають до трьох сотень послуг, то українських значно менше), наявність проблемних кредитів, відсутність налагодженого механізму інформування населення щодо їх кредитних історій, кредитних бюро.

На самому початку війни НБУ здійснив низку кроків для спрощення діяльності банків в умовах війни, щоб підтримати їхній фінансовий стан і спроможність кредитувати. Зокрема дозволив банкам реалізовувати кредитні канікули, і вони активно цим користувалися.

Національний банк України підтримує стабільність банківської системи, впроваджуючи низку нормативно-правових актів, зокрема Постанови НБУ "Про особливості підтримання ліквідності банків в умовах воєнного стану", "Про діяльність банківської системи в умовах воєнного стану" та здійснюючи низку взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підтримку фінансової стабільності та регулювання фінансового сектору. За цей час НБУ ухвалив низку нестандартних рішень. Регулятор обмежив діяльність банків на валютному ринку, зупинив відтік іноземної валюти та встановив ліміти на операції з готівкою [3].

Важливим є дослідження функціонування банківської системи та вітчизняних банків в умовах воєнного стану за такими напрямами: структура банківського сектору та основні зміни, банківська інфраструктура, тенденції банківського ринку, особливості діджиталізації банків в сучасних умовах воєнного стану. Структура банківського сектору України в умовах воєнного стану не зазнала суттєвих змін. У відповідь на російську агресію в лютому 2022 року було ліквідовано два дочірні банки російських фінансових корпорацій з державним капіталом. Станом на 1 січня 2023 року в Україні працювало 67 банків. Станом на 1 березня 2023 року 28 банків-кредиторів обслуговують 17 480 кредитів на суму 55,02 млрд гривень.

Незважаючи на те, що значна кількість банківських відділень закрита, банки продовжують забезпечувати безперебійне проведення безготівкових платежів юридичних та фізичних осіб, а також роботу платіжної інфраструктури (в тому числі pos-терміналів та банкоматів). Крім того, стабільна робота банків забезпечує своїм клієнтам цілодобове проведення операцій з платіжними картками, включаючи зняття коштів з карток та безготівкові операції за картковими рахунками. Основні тенденції на вітчизняному банківському ринку в умовах воєнного стану охоплюють такі ключові складові банківського бізнесу, як рівень ліквідності, що підтримується рефінансуванням НБУ, обсяг та структура активів, обсяг зобов'язань, а також рівень прибутків чи збитків.

Банки повинні продовжувати роботу, навіть якщо показники капіталу падають нижче встановлених стандартів. Перспективи банківської системи в контексті бойових дій включають зміни нормативно-правової бази: будуть ініційовані зміни до законодавства, які позбавлять банки можливості впливати на порушення (наприклад, достатність капіталу та ліквідності). Отже, це гарантує, що банки матимуть можливість кредитувати, навіть якщо вони зазнають збитків.Основна ідея такої схеми полягає в тому, що після закінчення війни фінансові установи матимуть достатньо часу, щоб виконати норми своєї діяльності та сформувати відповідний капітал.

Додатковою "подушкою безпеки" для банків є класичне заставне, а також запроваджене Національним банком бланкове рефінансування терміном до одного року (максимальний обсяг – до 30 % вкладів населення). Так, із початку воєнних дій станом на ранок 3 березня 2022 року бланковим рефінансуванням скористалися 29 банків. Загальна сума заборгованості банків за інструментом бланкового рефінансування станом початок дня 3 березня становить 20,2 млрд грн (менше 3 % депозитів населення). Національний банк України за потреби здійснює підкріплення банків готівкою без обмежень [4].

Корисним нововведенням є можливість для українців знімати готівку з карткових рахунків безпосередньо на касах великих торговельних мереж та АЗС. Дозволяється зняти до 6 000 грн в момент покупки готівкою. Це зручна опція в нинішніх вкрай складних умовах. Варто підкреслити, що значна кількість банків створили нову унікальну можливість здійснювати благодійні внески на потреби української армії у своїх мобільних додатках, а також підтримувати волонтерські

організації для фінансування потреб Збройних Сил та сил територіальної оборони України, що є надзвичайно важливим елементом допомоги нашій державі в умовах війни [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що завдяки злагодженим діям регулятора та банків національна банківська система працює досить стабільно та забезпечує безперебійну роботу фінансових установ в умовах воєнного стану. За даними НБУ, втрати фінансового сектору в умовах воєнного стану є помірними. Незважаючи на військові ризики, банки мають досить високий рівень ліквідності, що дозволяє надалі безперебійно здійснювати безготівкові платежі та інші зобов'язання. Перспективами подальших досліджень є вивчення впливу війни на рівень капіталізації та ліквідності українських банків, а також дослідження змін у стабільності та стійкості вітчизняної банківської системи під час війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейків Т. Я., Кицун С. М., Курят О. О. Банківська система України та її роль у розвитку реального сектору економіки. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2019. № 58. URL : http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/863/817

2. Біленька І. В. Діяльність українських банків для підтримки економіки в умовах військової агресії. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство. 2022. С. 56–59.

3. Еркес О., Калита О., Сундук Т. Банківська система України в умовах війни. *SCIENTIA FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету).* 2022. № 144(4). С. 122–133.

4. Стан фінансового сектору України та заходи НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану / офіційний сайт Національного банку України. 2022. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/stan-finansovogo-sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperebiynogo-funktsionuvannya-v-umovah-voyennogo-stanu

Яковишен Є. Р.,
студент 2 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Васека Р. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Мета дослідження: дослідити діяльності банківської системи Україні під час війни.

Війна російської федерації проти України, що розпочалася з 24 лютого 2022 року з метою знищення української державності, призвела до значних системних зрушень в економіці нашої країни. Не оминуло військове вторгнення і банківську сферу: зниження ліквідності банків зумовило активне зняття населенням готівки в національній та іноземній валютах; спостерігається також значне погіршення кредитних портфелів за рахунок зниження кредитоспроможності клієнтів банку та руйнівних наслідків у сфері бізнесу. Формування вітчизняними банками значних резервів під майбутні ризики потягнуло за собою зниження інвестиційної діяльності та недоотримання доходів, що внаслідок погіршило фінансову стійкість майже третини банків, і банківської системи загалом. Тож, аналізуючи наявну ситуацію в банківському секторі, стає зрозумілим той факт, що банківські установи потребують негайного впровадження антикризових заходів та розробку актуальних інструментів фінансового регулювання їх стабільності на ринку.

Дослідженню методологічних положень та теоретичних підходів щодо фінансової стабільності банківської системи та інструментів її регулювання, приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: А. Кияк, А. Крокет, Б. Пшик, В. Дуйзенберг, В. Бурлачков, Н. Веллінк, Дж. Шиназі, Р.Форгюсон та ряд інших. За останній рік з'являється дедалі більше праць вітчизняних дослідників з питань забезпечення стабільності фінансового сектору у несприятливих

умовах, причому слід зазначити, що і наявний світовий досвід у сфері підтримки стабільної роботи фінансових установ в умовах війни є доволі обмеженим. Зважаючи на це, окреслена проблематика досліджень є надзвичайно актуальною в сучасних умовах, оскільки фінансовий сектор потребує якісно нових інструментів забезпечення і підтримання фінансової стабільності [1].

Вітчизняна банківська система з моменту утвердження незалежності України неодноразово переживала кризові стани, іноді навіть безпрецедентні – усім відомий «банкопад» 2014-2018 рр. наслідком чого стало масове виведення неплатоспроможних банків з ринку та скорочення кількості банків зі 180 (на 01.01.2014 р.) до 82 (на 01.01.2018 р.) або на 54,4 Ус. Станом на 01.01.2022 в Україні налічувалося 69 банків, з яких 31 з іноземним капіталом, у тому числі 22 зі 100 % іноземним капіталом. Згідно з Річним звітом НБУ за 2021 р., у звітному році вітчизняні банки мали достатні запаси капіталу та ліквідності для забезпечення стійкості щодо зовнішніх викликів [2].

Проте з початку війни банківська система України вперше за останні 5 років став збитковим – за перше півріччя збитки від діяльності отримали понад 20 банків. В цілому банківський сектор зміг досягнути позитивних значень рентабельності активів і капіталу (0,28% та 2,54% відповідно) лише за станом на 01.08.2022. варто зауважити також, що з початку 2022 року мережа відділень банків по всій Україні поступово скорочується через ракетні удари та часткову окупацію територій. Найбільше філій закрили державні та іноземні банки, зокрема в районах активних бойових дій, крім того значно скоротилась мережа POS терміналів.

Найбільшого скорочення мережі зазнали лідери ринку - ПриватБанк та Ощадбанк. За 10 місяців 2022 року кількість відділень Приватбанку зменшилася з 1497 до 1294, Ощадбанку - з 1602 до 1237, проте по мірі звільнення окупованих територій зазначені банки намагаються оперативно відновлювати роботу своїх відділень. Щодо банківського сектора загалом, то за даними НБУ з початку 2022 року кількість банківських відділень в Україні зменшилася з 6685 до 5516, або на 17,5%. Паралельно з цим процесом відбувалося і скорочення чисельності діючих банків, ця тенденція прискорилася за період війни. З одного боку це можна пояснити жорсткою наглядовою політикою НБУ, який з кожним роком проводить якіснішу перевірку та нагляд за фінансовим станом банків

та їх можливостями протистояти загрозам. З початку 2022 року в Україні було ліквідовано 4 банки, серед яких два російських – «Промінвестбанк» і «Сбербанк», та українські «Мегабанк» і «Банк Січ», що певним чином сприяло оздоровленню банківського сектору [1].

Окрім цього, 15 квітня 2022 року Рада НБУ схвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, які діятимуть тимчасово в період дії правового режиму воєнного стану.

Основними цілями монетарної політики на період воєнного стану Рада виділила:

- забезпечення надійного та стабільного функціонування банківські фінансової системи країни;
- максимальне забезпечення потреб оборони України;
- безперебійного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури [3].

Серед основних заходів, що впровадив НБУ для підтримання стабільності. банківської системи України відповідно до цього документу, стали такі:

1. Скасування обмеження на встановлення курсу, за яким банки можуть продавати готівкову іноземну валюту клієнтам (в умовах довоєнної практики куре продажу не мав відхилятися від офіційного більше, ніж на 10 %, а також аналогічні обмеження на встановлення курсу, за яким банки списують з клієнтських рахунків гроші в гривні, за умови розрахунку гривневими картками за кордоном).

2. Тимчасове зменшення щомісячного ліміту на зняття за кордоном готівки з гривневих рахунків, відкритих в українських банках, зі 100 до 50 тис. грн в еквіваленті.

3. Тимчасова заборона здійснення розрахунків за кордоном з метою купівлі цінних паперів, акцій, облігацій та сплати брокерських послуг за цими операціями, що здійснюють з використанням карток, емітованих українськими банками.

4.Викуп НБУ військових облігацій.

5.Зміна облікової ставки НБУ із 10 до 25 % [4].

На основі проведеного дослідження, Танасієнко Н. А. запропонувала наступні шляхи для підтримання стабільності банківської системи в Україні:

1. Розвивати операції на відкритому ринку, через збільшення банківських операції з векселями та поширення вексельного обігу загалом, а також вводити у користування більше форм цінних паперів (акції, облігації тощо).

2. Для підвищення рівня монетизації необхідно вжити заходів щодо економічного зростання України, до яких відносяться зростання обсягів виробництва товарів та послуг і розвиток національної економіки.

Окрім цього, позитивно на розвиток банківської системи України вплине, на нашу думку, і підвищення ефективності антикорупційних органів в Україні, таких як НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції), НАБУ (Національне антикорупційне бюро України), САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура) тощо [5].

Отже, підводячи підсумки, зазначимо, що забезпечення фінансової стабільності банківського сектору у сучасних умовах є, з одного боку, надзвичайно складним завданням, а з іншого - критично важливим. Саме банківські установи забезпечують рух грошових потоків в економіці, підтримують нормальне функціонування платіжної інфраструктури та своєчасне здійснення розрахунків. Слід констатувати, що загрози для фінансової стабільності банківського сектору на сьогодні є доволі значними. Вони пов'язані як із загальним погіршенням ситуації в економіці та державних фінансах, так і з збитковою діяльністю значної кількості банків, зростанням частки непрацюючих кредитів, зростанням витрат банків на відновлення інфраструктури тощо. Підтримання фінансової стабільності потребує застосування дієвих, і, можливо нестандартних, підходів як з боку Національного банку України, так із боку комерційних банків. При цьому перспективи подальших досліджень у напрямі забезпечення фінансової стабільності банківського сектору України, на нашу думку, полягають у розробці механізмів мінімізації негативного впливу війни на банківську систему та формування сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій у банківський сектор в майбутньому тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рисін В. В., Шах О. М. Напрями забезпечення фінансової стабільності банківського сектору в умовах воєнного стану. *Електронний науково-практичний журнал*. 2022. № 69. URL : http://www.market-infr.od.ua/uk/69-2022 (дата звернення: 17.04.2023).

2. Фукс Н. Правові засади банківського регулювання та нагляду в Україні в умовах воєнного стану : дисертація. 2022. 4 с. URL : http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/19484/Фукс%20Н.%20А.%20Правові%20засади%20банківського%20регулювання%20та%20нагляду%20в%20Україні....pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 17.04.2023).

3. Національний банк України. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voyennogo-stanu (дата звернення: 17.04.2023).

4. Нєізвєстна О. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство. Головна*. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401 (дата звернення: 17.04.2023).

5. Танасієнко Н. А. Грошово-кредитна система в Україні: проблеми і перспективи розвитку на тлі війни. *Вісник Хмельницького національного університету.* URL : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=14375 (дата звернення: 17.04.2023).

СЕКЦІЯ 5
ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Аврамчук Л. А.,
доцент кафедри банківської справи та страхування
Національний університет біоресурсів і природокористування України;
Чобан Г. Г.
(GHENADIE CIOBANU),
д-р екон. наук, науковий співробітник Національного НДІ праці та соціального захисту,
викладач «Артіфекс» університету Бухаресту (Румунія)

ІНФЛЯЦІЙНА ДИНАМІКА ТА ПРИЧИНИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Очевидно, що не всяке зростання цін є інфляцією і тому особливо важливо виділити насправді причини інфляційні. Зростання цін може бути пов'язане з перевищенням попиту над пропозицією товарів, проте така диспропорція між попитом і пропозицією в багатьох випадках не є інфляцією. До прикладу, енергетична криза 70-х в США, коли нафтовидобуваючі країни підняли ціни на нафту в десятки разів, а на інші товари й послуги ціни зросли водночас на 7–9 %.

Таким чином, зростання цін, пов’язане із циклічними коливаннями кон’юнктури, не можна вважати інфляційним. По мірі проходження фаз циклу - особливо при іноді маючій місце їх "нестандартної" розтягнутості помітно як буде змінюватися і динаміка цін. Ціни будуть підвищуватися в фазах «буму» і падати в фазах кризи, а після цього знову зростати в наступних фазах виходу із кризи.

Підвищення продуктивності праці при інших рівних умовах призводить до зниження цін. Проте можливі випадки, коли підвищення продуктивності праці призводить до підвищення заробітної плати. В цьому випадку – має місце інфляція витрат і підвищення заробітної

плати в будь-якій галузі насправді супроводжується підвищенням загального рівня цін.

Стихійні лиха не можна вважати причиною інфляції. Наприклад, внаслідок стихійного лиха на якийсь території зруйновані будинки. Очевидно, що зростає попит на будматеріали, послуги будівників, транспорт тощо. Великий попит на послуги і промислову продукцію буде стимулювати виробників до збільшення обсягу виробництва і по мірі насичення ринку ціни будуть опускатися.

Таким чином, до найважливіших інфляційних причин зростання цін можна віднести наступні:[1]

- Диспропорційність - незбалансованість державних видатків і прибутку, тобто дефіцит державного бюджету. Часто цей дефіцит покривається за рахунок використання "друкарського верстату", що призводить до збільшення грошової маси і як наслідок - інфляція.
- Інфляційно небезпечні інвестиції - здебільшого мілітаризація економіки. Військові асигнування ведуть до утворення додаткового платоспроможного попиту, а як наслідок - збільшення грошової маси. Надмірні військові асигнування звичайно є головною причиною хронічного дефіциту державного бюджету, а також збільшення державного боргу для покриття якого випускаються додаткові паперові гроші.
- Відсутність чистого вільного ринку і досконалої конкуренції як його частини. Сучасний ринок в чималій мірі огополістичний. Оскільки огополіст зацікавлений в скорочуванні виробництва і пропозиції товарів створюється дефіцит використовуваний ним для підтримки чи підняття ціни на товар.
- Імпортована інфляція, роль якої зростає зі зростанням відкритості економіки і утягнення її в світогосподарські зв'язки тієї чи іншої країни. Можливості для боротьби у держави досить-таки обмежені. Засіб ревальвації власної валюти, що інколи застосовується в таких випадках, робить імпорт більш вигідним, одночасно ускладнюючи експорт.

Споживча інфляція України у березні 2022 р. суттєво прискорилася: споживчі ціни зросли на 4,5% порівняно з лютим та на 13,7% порівняно з березнем минулого року. Фактично, лише за 1 місяць війни вартість споживчого кошика українців зросла на величину, яка відповідає річній цілі зростання індексу споживчих цін. Зазначене вказує на те, що в умовах війни монетарний режим інфляційного таргетування в Україні перестає бути ефективним інструментом для

стримування росту цін. Монетарна трансмісія здатна передавати імпульси монетарної політики лише тоді, коли працюють підприємства та їх виробничі зв'язки, банківське кредитування відіграє помітну роль в бізнес-активності та ціноутворенні, а рівень добробуту населення дозволяє йому реагувати на зміни процентних ставок та коригувати на їх основі свою споживчу поведінку.[2]

Натомість з початком війни немонетарні чинники суттєво посилили свій вплив на інфляційну динаміку в Україні. Загострення проблем безпеки та логістики призвели до випереджаючого зростання цін на продукти харчування, ліки, паливо, транспортні послуги. Так, лише за березень:

- продукти харчування подорожчали на 6,4% (в річному вимірі +19,6%);
- фармацевтична продукція – на 7,7% (в річному вимірі +13,0%);
- автомобільне паливо – на 7,7% (в річному вимірі +30,0%);
- транспортні послуги – на 2,6% (в річному вимірі +20,3%).

Слід відзначити, що ще до початку війни економіка України зазнавала впливу таких немонетарних чинників інфляції як зростання світових цін на енергоносії та інші сировинні товари, епідеміологічні втрати, запровадження ринкового ціноутворення в енергетиці. Зокрема, у лютому 2022 року річне зростання цін промислових товарів досягло рекордного за останні 27 років значення – 66%, в т. ч. послуги електро-, газо- та теплопостачання подорожчали в 2,5 разу, вартість сирої нафти і природного газу – в 2,1 разу, кам'яного вугілля – в 2,3 рази, продуктів нафтоперероблення – в 1,6 разу, продукції хімічної промисловості – в 1,5 разу.[4]

Прискорення інфляції стало спільним глобальним трендом усіх країн світу в 2021-2022 роках. В країнах Єврозони річна інфляція в березні 2022 р. прискорилась до рекордного рівня у 7,5% проти 5,9 % у лютому (при цільовому значенні Європейського центрального банку на рівні 2%). У всіх країнах Східної Європи, які застосовують монетарний режим інфляційного таргетування, інфляція також перевищила цільові значення їх центральних банків, і в середньому становила 11 %

Ключовий внесок в прискорення інфляції здійснюють немонетарні структурні чинники: витрати на підтримку системи охорони здоров'я, стрімке зростання світових цін на сировинні товари, енергетична

криза в ЄС, посилення воєнних загроз. Зокрема, в країнах Єврозони ціни на енергоносії для населення в річному вимірі зросли на 44%, передусім через здорожчання природного газу (в 2,3 раза) та нафти (на 75 %). Також вагомим чинником інфляції також було монетарне фінансування економіки та експансивна фіскальна політика під час ковід-кризи.

В Україні інфляція значною мірою також є імпортованою, адже в довоєнній національній економіці імпорт газу, нафти та нафтопродуктів становив майже 45% від внутрішнього використання; енергоносії складали 9 % в структурі споживчого кошика населення та 13 % в структурі проміжного споживання економіки.

Варто зазначити, що в умовах воєнної економіки монетарні стимули вже не в змозі змінити споживчі / інвестиційні настрої населення та підприємств. Постійні руйнування об'єктів критичної інфраструктури (зокрема нафтопереробних заводів та нафтобаз) обмежують пропозицію товарів та ускладнюють логістику, що неминуче виливається в прискорення інфляції.

В таких умовах здатність ключової процентної ставки впливати на функціонування грошово-кредитного та валютного ринків, створювати антиінфляційні монетарні імпульси суттєво послаблюється. Відносна цінова стабільність воєнного часу більш ефективно досягається за допомогою тимчасового адміністративного контролю цін, валютних обмежень, раціонування продажів. За ланцюгом це впливає і на промислових виробників, пом'якшує вплив воєнних та зовнішніх шоків на внутрішні ціни.

Важливо враховувати, що внаслідок воєнних дій руйнується продуктивний потенціал національної економіки, знижується і без того низький рівень доходів населення. Нагадаємо, що навіть у мирному 2021 році валові заощадження населення України не покривали потрібних витрат, зменшившись за рік на 82 млрд. грн. (1,5% ВВП). А це означає, що під час та після війни сукупний попит буде залишатися пригніченим і не справлятиме надмірного впливу на інфляційні процеси.

Прогнозування інфляції в Україні на період з 2023 по 2025 роки є складним завданням, оскільки воно залежить від багатьох факторів, які можуть змінюватися з часом. Однак, на основі даних та тенденцій, які ми маємо на сьогоднішній день, можна зробити деякі прогнози щодо рівня інфляції в Україні на наступні три роки. За прогнозами

Міністерства економіки України, рівень інфляції в 2023 році буде складати приблизно 4,5 %, що є незначним зниженням порівняно з 2022 роком. У 2024 та 2025 роках Міністерство економіки прогнозує подальше зниження рівня інфляції до 4 % та 3,5 %, відповідно. Однак, на прогнозований рівень інфляції можуть впливати різні фактори, такі як зміна міжнародних цін на нафту, збільшення вартості імпортованих товарів, зміни валютного курсу, політична нестабільність та інші. Також, інфляційний тиск можуть створювати внутрішні фактори, такі як зростання цін на послуги комунального господарства, зміни в оподаткуванні, зміни у споживчому попиті, а також дефіцит працівників на ринку праці. Отже, прогнозування рівня інфляції в Україні на наступні три роки можливе, але ці прогнози є приблизними [3].

В останні роки рівень інфляції в Україні стабілізувався, в тому числі завдяки ефективній монетарній політиці національного банку та реформам, спрямованим на зменшення бюджетного дефіциту та покращення економічної ситуації в країні.

Отже, незалежно від стану грошової сфери, товарні ціни можуть змінюватися внаслідок зростання продуктивності праці, циклічних і сезонних коливань, структурних зрушень в системі відтворення, монополізації ринку, державного регулювання економіки, введення нових ставок податків, девальвації і ревальвації грошової одиниці, зміни кон'юнктури ринку, впливу зовнішньоекономічних зв'язків, стихійних лих тощо. Немонетарний характер інфляції був і залишається основною причиною низької ефективності антиінфляційних монетарних заходів центральних банків в сучасних умовах. Надмірне підвищення процентної ставки в умовах шоків пропозиції призводить до небезпечного пригнічення попиту та зростання безробіття, що не усуває інфляційний тиск, а лише його консервує. Саме тому центральні банки провідних країн світу довго вичікують з підвищенням номінальних процентних ставок, зберігаючи реальні процентні ставки в суттєвому негативному діапазоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малахова О. Л., Тріщ Х. Х. В. Пропозиція грошей як основа стабільності економіки України. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 651–662.

2. Недільська Л. В. Грошовий ринок України: складові елементи, стан, тенденції розвитку. *Вісник ЖНАЕУ.* 2016. № 2 (57), т. 2. С. 140–147.

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL : https://www.fg.gov.ua/storage/files/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-do-2025-roku.pdf (дата звернення: 13.11.2022).

4. НБУ. 2022 / Інфляція / Оновлення. URL : https://bank.gov.ua/uk/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2022-rotsi (дата звернення: 11.01.2023).

Корнєєв В. В.,
*д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет*

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Розвиток нових інформаційних технологій спонукає до причетності і відповідності новим викликам. Цифровізація при цьому стала нормою і формою міжособистісного і корпоративного спілкування. Сьогодні «бути цифровим» це вже не опція, це необхідність.

Сучасній цифровізації передувала поетапна модернізація засобів праці та інструментів її забезпечення практично в усіх сферах життя. Ретроспективно розвиток суспільства завжди був естафетним. Попередні покоління передавали наступникам накопичені і нові знання щодо перетворення матерії, пізніше - інформації для забезпечення порівняно кращих умов життя. Поступово мінова вартість товарів/активів призвела до витоків грошового обігу, а знаряддя праці (наприклад, верстат-прядка Дженні і парова машина Уатта) згодом доповнилися простими й ускладненими фінансовими інструментами. Матеріалізовані спочатку товари/активи стали операційно багатоликими і фінансово комбінаційними.

Інформаційна революція півстоліття тому модернізувала пошук і обробку даних. Інструментальне забезпечення при цьому кардинально змінилося – від перших перфораторних перетворювачів інформації до сучасних гаджетів. Штучний інтелект і роботизація поступово все більш заявляли про себе як ознаки цивілізаційного поступу. Спостерігаються повсякденні перетворення в економіці і фінансах на основі новітніх цифрових технологій, що прискорюється, і очікується подальше прискорення таких перетворень.

Рубіжний відлік у розвитку штучного інтелекту і цифровізації пов’язується з виграшем шахового IBM-комп'ютера у 1997 р. в шахи у тодішнього чемпіона світу Г.Каспарова, коли людина поступилася машині в обробці інформації. Але довго ще співіснування усталених і нових практик було майже паралельним, – наприклад, книжкові бібліотечні картки і електронні книги тривалий час сприймалися як доповнюючі світи. Ексклюзивність оригіналів переважає над копіями-ерзацами

і сьогодні (і поціновувачів фізичних книг чимало), але оригінали ніде не можуть бути масовими. Доступність до цивілізаційних благ залишається мірилом суспільного розвитку. Поступово пробивалася свідомість, що «минуле пристрасно дивиться в майбутнє». І що ясно тепер, - у цифрове майбутнє.

Нова фінансова картина світу зародилася кілька років тому з появою ринків децентралізованих фінансів (DeFi сектор). Поряд з традиційними видами державних валют з'явилися нові «гроші». Крипторинки разом з Bitcoin (BTC) та іншими інструментами стали «фокусом» фінансової цифровізації. Особиста свобода через криптовалютні фонтани її фінансування виявилась доступною для вдалих ентузіастів, але і небезпечна як кураж фінансових спекуляцій. Центробанки світу виявили стурбованість як єдині емісійні центри (непереборeною дотепер). Міжнародні фінансові організації також висловили більш, ніж стримані позиції щодо легалізації обігу криптоактивів. Це особливо проявилось у випадку визнання Сальвадором BTC як національної валюти паралельно з доларом США. Виникла дилема, чи можуть децентралізовані валюти мати статус національних? Цей аспект та необхідність модернізації грошового обігу поставили питання про підготовку емісій цифрових національних валют (CBDC – Central Bank Digital Currency).

У всьому світі спостерігається зближення стратегічних цілей розвитку країн і цифрових інфраструктурних можливостей їх реалізації. Хоча зміни базису цифрової економіки - інтернет і технологічні цифрові новації, виглядають поступовими, але революційні зміни в IT- і Фінтех-секторах заявляють про себе все частіше.

Основні тенденції цифрового перетворення такі:

- Зниження бар'єрів доступу до фінансових й інших послуг;

- Поглиблення «цифро-обумовленої» фінансової інклюзії учасників ринків;

- Зміни в характері праці, - збільшення обсягів робіт, що виконуються дистанційно, поза офісом, з дому. Місце роботи і місце виконання роботи стали різними в часі і просторі.

- Прискорене впровадження штучного інтелекту, роботизація в різних секторах. Приклади: чат-боти з штучним інтелектом (ChatGPT, Google Assistant, Cookie й інші), роботи охоронці, дрони у військовій сфері та в інших областях;

- Зростання ризиків кіберзлочинності, «зливу» і крадіжки даних. Потрібно акцентувати інформаційну безпеку в інформаційних технологіях. У кожного з цих напрямків повинна бути своя програма розвитку і бюджет.

У розрізі секторів економіки передові цифрові технології знаходяться у фінансовій сфері, в космічній сфері та в сфері гонки цифрових озброєнь. До них примикає виробництво товарів подвійного призначення (військово-цивільного, літакобудування, наприклад).

Різні можливості і конкуренція між виробниками програм позначаються на швидкості обробки даних і безпеки країн. У глобальному світі різні цифрові бізнес-моделі економіки можуть створювати конфлікти між розвиненими і країнами, що розвиваються, між демократичними і авторитарними країнами.

У побуті дистанційне використання цифрових технологій у роботі і спілкуванні стало нормою. І не тільки міркування безпеки під час військових дій та локдауну цьому причина. Зросли технологічні і самоменеджерські можливості виконання завдань. Ми говоримо все більш про «цифрову грамотність» (а не тільки фінансову). Цифрова грамотність передбачає вміння користуватися мінімальним набором он-лайн сервісів банків, необанків, інших організацій (платіжних систем, - наприклад при сплаті комуналки і різних періодичних платежів). Прийняття Закону України «Про платіжні послуги» інституційно забезпечило стартові можливості користування перевагами цифровізації.

За таких умов на перше місце виходить цифрова самоорганізація кожного. Не можна бути самоорганізованим без знань цифрового сервісу в різних сферах. Екстраординарні виклики останніх років (війна, попередні локдауни ковід-пандемії) прискорили процес «набуття» цифрової грамотності. Тут є підпитання поведінкової економіки, раціональності/ірраціональності вибору поведінки кожного при користуванні можливостями цифровізації.

Сучасна архітектура міжнародного і внутрішнього фінансового простору визначається як інституційною роллю центробанків разом з незалежними ринковими контракторами, так і наявністю необхідних інструментів фінансування розвитку. Різні цифрові активи, – державні валюти і децентралізовані криптовалюти забезпечують операційні можливості ринкового волевиявлення.

Новий цифровий світ – це можливість економічного життя і розширення операційних можливостей фінансування своїх потреб. В інвестуванні, кредитуванні, у платіжних сервісах. Саме прискорення цифрового перетворення, використання замінників простої праці та послуг може подолати соціальне дистанціювання і пов'язані з цим «провали» у спілкуванні. У всіх можливих сферах, оскільки сумнівно, що робот зможе якісно робити уколи, або замість лікаря проводити операції. Це не шахи з Каспаровим, чи з ким іншим.

У найближчі роки нас очікує фактично «цифровий Бреттон-Вудс», – не метафоричний, а дійсний. Новий фінансово-економічний світ стане цифровим. Операційно та інструментально більш диверсифікованим.

Окреме питання при цьому – щодо цифрової інфраструктури і допуску до цифрових сервісів. Допуск повинен враховувати: а) операційну обізнаність при користуванні он-лайн сервісами і б) матеріальну / фінансову можливість придбання необхідних гаджетів та інших пристроїв для дистанційного керування своїми ресурсами і потребами. Важливо розуміти, що користування цифровими трендами можливо не для бідних, а для середнього класу, – для тих, хто задовольнив первинні потреби (харчування, житло, самозабезпечення). У людей має бути резерв маневру для «цифрових експериментів».

Цифрове майбутнє - це маяк стратегічний, і водночас щоденно ситуативний. Коли оволодіння новими операційними і фінансовими інструментами визначає конкурентоздатність користувачів на ринках праці з підтвердженням власних компетенцій. Це фактично вибір пріоритетів і цілей цивілізації. Це контур-framework нових суспільних, економічних відносин, міжособистісних у т.ч. Цей вибір психологічний, технологічний, інвестиційний, фінансовий. У що вкладаємо і у що вкладаємося. До чого ми прагнемо, і як модернізуємо. Як зберігаємо і додаємо вартість активів та капіталу. Коли формації відрізняються не тим, що люди роблять, а як роблять.

Пілевич Д. С.,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ТА БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

Актуальність дослідження. Питання інноваційного розвитку бізнесу в сучасних умовах, що обумовлені військовим станом, є одним із важливих у контексті взаємодії із банківським сектором, оскільки стан розвитку фінансового ринку та банківських послуг істотно впливають на динаміку розвитку економічних процесів як на макрорівні, так і на рівні підприємств. При цьому інноваційним інструментам належить пріоритетна роль у розвитку всіх секторів економіки у період зміни ключових стадій нового циклу. Проте у практичній діяльності інноваційна активність банківського сектора та співпраця на цій основі з бізнес-структурами залишається на низькому рівні, незважаючи на значний потенціал для потужного поштовху для виходу із кризи.

Мета дослідження полягає у визначенні перспектив впровадження інновацій банківським сектором та бізнес-підприємствами в умовах кризових явищ.

Методи дослідження. Опрацювання зазначеної проблеми потребує використання таких методів, як аналіз та синтез (для визначення проблем розвитку, позицій провідних дослідників щодо вирішення цієї проблеми та розробки підходів і напрямків взаємодії банківського сектору та бізнесу в умовах орієнтації на інноваційні процеси).

Результати та обговорення. Взагалі, дослідження напрацювань провідних вчених [1–3] у сфері функціонування фінансового ринку дозволяють зробити комплексний умовивід, що під фінансовими інноваціями доцільно розуміти будь-які нововведення фінансового характеру на основі розробки та впровадження нових фінансових продуктів, а також удосконаленні методів регулювання, спрямованих на ефективне використання фінансових ресурсів.

Як правило, ініціатива розробки та впровадження банківських фінансових інновацій є цілком виправданою в умовах жорсткої конкурентної боротьби між банківськими структурами та зростаючих вимог

з боку потенційних клієнтів. Пошук та запровадження банківських інновацій відбувається під впливом активізації використання гнучких гібридних продуктів, мета яких - одночасне задоволення потреб бізнесу, мінімізація ризиків та використання новітніх технологій фінансового ринку. Таким чином, у практику діяльності банків входять продукти та послуги на основі використання інформаційних технологій. Такі технічні нововведення мають трансформаційний характер та є прикладом адаптації національного банківського сектору до переходу економічних відносин на постіндустріальну стадію розвитку, що стосовно банківського сектору знаходить прояв у використанні перш за все інтернет-банкінгу, що дозволяє не тільки управляти грошовими коштами на рахунках з будь-якої точки світу в режимі реального часу, але і здійснювати кредитні, депозитні, розрахункові, фондові операції [4]. Нові технології поступово охоплюють усі складові системи взаємодії банківського сектору та бізнесу, починаючи від формування ресурсної бази, здійснення активних операцій, обслуговування оптових і роздрібних платежів і розрахунків до зміни концепції управління бізнес-процесами.

Як показує світова практика, в умовах кризи доцільно поєднувати інноваційний розвиток банківського сектору із одночасним впровадженням продуктових та технологічних інновацій підприємствами бізнесу на основі залучення та ефективного використання банківських ресурсів, тобто забезпечити державну підтримку в інноваційній діяльності обох секторів економіки. Вивчення досвіду провідних країн у вирішенні цього питання свідчить про наступні популярні заходи:

- викуп «проблемних активів» у банках зі створенням спеціалізованих інноваційних інвестиційних компаній (США, Великобританія, Німеччина, Норвегія, Ірландія, Південна Корея, Казахстан) за рахунок бюджетних коштів, раніше створених резервів і коштів приватних інвесторів;

- викуп акцій (у тому числі та простих, і привілейованих) у банків з метою їх рекапіталізації, іноді – викуп контрольного пакету акцій (США, Німеччина, Великобританія, Бельгія, Нідерланди, Австрія, Португалія, Ісландія, Швеція, Ірландія, Казахстан);

- впровадження заходів із розширеного інвестування проектів інфраструктурного розвитку шляхом залучення банківського капіталу на основі відносин публічно-приватного партнерства (Норвегія, Франція. Німеччина, Китай, Індія);

- надання центральними банками короткострокових кредитів на пільговій основі комерційним банкам, які активно застосовують кредитні інструменти у фінансуванні підприємств реального сектора (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Бельгія, Іспанія, Італія, Швеція [5].

З позиції державної економічної політики та регулювання інноваційного розвитку стосовно розвитку бізнес-структур держава має проводити стимулюючу та виважену ліберальну політику із орієнтацією на програми індустріальної диверсифікації із орієнтацією на підтримку стратегічно важливих галузей і перш за все обробну промисловість. При цьому з метою ресурсозабезпечення реального сектора та активізації розвитку банківських структур доцільним є впровадження таких інструментів, як рефінансування під інвестиційні проєкти, можливість отримання субординованих кредитів, викуп сек'юритизованих цінових субсидійних ставок по кредитам. Стосовно підтримки бізнесу у галузях економіки із низькою рентабельністю, до яких відноситься, наприклад, сільське господарство, доцільно запропонувати податкові пільги для тих підприємств бізнесу, що здійснюють діяльність шляхом використання банківських кредитних ресурсів на виробництво конкурентоспроможної продукції на основі провідних технологій. Подібні заходи є цілком виправданими, оскільки комерційні банки із наявним фінансовим потенціалом, незважаючи на ризик, здатні задовольнити потреби підприємницького сектора у сфері фінансування ризикової інноваційної діяльності, конкуруючи між собою за оперативне розміщення ресурсів у період активізації кредитного попиту. Це підтверджує тезу про те, що провідним стимулюючим фактором впровадження банківських фінансових інновацій є саме конкуренція на фінансовому ринку.

Поступовий вихід із кризи в подальшому сприятиме розвитку іншого інноваційному напрямку банківських послуг, а саме венчурному фінансуванню. Поява венчурних бізнес-компаній та їхня діяльність неможливі без одночасного спрямування банківського сектору на освоєння напрямку кредитного венчурного фінансування в умовах високої ризиковості, що лише підтверджує потребу існування і бізнес – структур, і банківських установ в умовах однієї фази економічного циклу. Вважаємо, що з метою диверсифікації активів доцільним є також в період інноваційного розвитку та впровадження нових банківських технологій часткова переорієнтація на обслуговування відносно

молодих суб'єктів підприємницької діяльності, насамперед малого та середнього бізнесу. Їхня діяльність, з одного боку, є ризиковою, проте взаємодія із банківським сектором на основі фінансування саме інноваційних проектів сприятиме їхньому переходу на новий етап розвитку. Передумовою до наближення банківського сектору та бізнесу є недостатність досвіду, які потребують ділових рекомендацій щодо вибору оптимальної схеми фінансування інновацій з боку банківських структур.

Висновки. Таким чином, поєднання інноваційної спрямованості банківського сектору та підприємництва дозволить не тільки оптимізувати використання їхнього фінансового потенціалу, але і попередити поглиблення економічної кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурденко І. М. Передумови створення та використання інноваційних фінансових інструментів на ринку похідних фінансових інструментів України. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 3. С. 181–190.

2. Мельник О. І., Боднар О. А. Запровадження фінансових інновацій у вітчизняній банківській практиці. *Modern Economics*. 2018. 8(2018). С. 102–111.

3. Науменкова С. В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника. *Вісник Національного банку України.* 2005. № 7. С. 14–21.

4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року : рішення Правління Національного банку України від 26 грудня 2019 року № 1010-рш. URL : https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy

5. Tufano P. Financial Innovation and First Mover Advantages. *Journal of Financial Economics.* 2019. № 25. P. 213–240.

Пілевич О. А.,
канд. пед. наук,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність дослідження. Цифрова економіка вважається економікою інновацій, що будується на ефективному впровадженні нових інформаційних технологій, використанні сервісів із надання онлайн-послуг, впровадженні проектів інтернет-комерції та інтернет – банкінгу. Як доводять дослідження, кількість активних користувачів Інтернету за умови становлення цифрової економіки суттєво зростає. Так, на кінець 2022 року вона становить 4,59 млрд. осіб у світі, що майже на 10 % більше, ніж у попередньому періоді [1].

Життєдіяльність суспільства максимально охоплена цифровими технологіями, що обумовлено впливом цифрової революції. Під впливом цифровізації знаходиться не лише розвиток виробничої сфери та наукових досліджень і розробок. Активізація використання інформаційно-цифрових технологів набула суттєвих обертів у сфері банківського сектору та надання фінансово-інвестиційних послуг. За допомогою інтернет-технологій відбувається перехід банківської системи на концептуально новий рівень, що включає також і розвиток добровільного мережевого фінансового співробітництва людей для вирішення соціально-економічних питань. Такий напрям у сфері руху грошових коштів отримав назву краудфандинг.

Мета запропонованого дослідження – виявити пріоритетні тенденції та особливості становлення краудфандингу як інноваційного фінансового інструменту інвестування в умовах становлення цифрової економіки.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використовувались різні загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження, а саме: аналіз, синтез, групування, порівняння та узагальнення.

Результати та обговорення. Оскільки на даний час вивчення краудфандингу як фінансового явища знаходиться на стадії формування, не існує єдиного загальноприйнятного визначення, яке могло б комплексно охарактеризувати його сутність. Тому в рамках даного запропонованого дослідження під краудфандингом пропонується розуміти відносини суб'єктів із приводу залучення та подальшого ефективного використання грошових коштів через цифрові технології для реалізації інноваційних проєктів.

В умовах розвитку цифрової економіки краудфандинг розглядається як потенційна можливість залучення грошових коштів, не звертаючись до послуг традиційних фінансових установ. За оцінками фахівців, в майбутньому він стане одним з основних фінансових механізмів інвестування населенням заощаджень в реальний сектор [2]. Його перевага полягає в тому, що на основі краудфандингу є можливість залучення широкого кола непрофесійних інвесторів до участі в інноваційному та венчурному фінансуванні. Таким чином, краудфандинг є альтернативою мікрокредитуванню, проте має істотно нову філософію. Його базовою складовою є не залучення ресурсів для негайного споживання, а їх накопичення для розвитку інвестиційного проекту, який буде мати віддачу в майбутньому. Таким чином, це достатньо зручний та швидкий спосіб залучення засобів для підприємств малого та середнього бізнесу.

У даний час дослідження технологій краудфандингу в Україні знаходиться на етапі збору інформації, накопичення даних, їх аналізу та систематизації. Проте недоцільно розглядати краудфандинг як додатковий спосіб інвестування у бізнес-проєкти. Це достатньо впливовий фінансовий інструмент виведення економіки конкретної країни та окремих компаній на новий етап розвитку.

Відомо, що як ефективність бізнесу, так і ефективність економіки країни насамперед залежить від інновацій. На даний час існують наступні загальновизнані способи фінансування інноваційних процесів: мобілізація власних або залучення позикових коштів, а також використання венчурного капіталу. Ефективність зазначених способів фінансування інновацій різна. Як вважає Джош Лернер, професор Гарвардської школи бізнесу, кожен долар венчурного капіталу в 3 рази ефективніший за долар, що інвестується самими компаніями [3].

З моменту появи у 2007 році краудфандингу та початку його використання в якості інноваційного фінансового інструменту спостерігається тенденція до зростання ринку колективного фондування, що значно впливає на тенденції розвитку фінансового сектору держави та змінює роль традиційних фінансових інститутів. Так, згідно наявних статистичних даних, у 2010 р. ринок краудфандингу лише формувався та становив близько $900 млн. Активний його розвиток розпочався у 2012 році. Наприклад, на основі краудфандингових платформ вже у 2013 році було зібрано $6,1 млрд (зростання 225 % порівняно з 2012 роком). Далі зростання відбувалось майже у геометричній прогресії. Наприклад, у 2014 році зростання склало 265 % порівняно з попереднім роком. У 2015 році загальний обсяг коштів, залучених через платформи, становив $34 млрд. До 2018 року обсяг світового ринку краудфандингу збільшився вже до $59,2 млрд. Експертами прогнозується, що за умови збереження наявного тренду до 2025 року обсяг краудіндустрії може становити вже $96 млрд [1].

Наприклад, під час дослідження 48 500 проєктів, розміщених на платформі Kickstarte Е. Моллік виявив таке [4]:

- проекти, розміщені на платформі, надали робочі місця для 283 000 працівників на неповний робочий день;
- створено 8 800 нових компаній та некомерційних організацій з 29 600 нових робочих місць на повний робочий день;
- кожен долар, вкладений у проект, приніс його авторам $2,46, склавши, загалом понад $5,3 млрд додаткового доходу;
- 37 % респондентів опитування заявили, що їхні проекти допомогли їм у кар'єрному зростанні;
- 21 % респондентів вважають, що стали заробляти більше після проведення успішної кампанії.

Таким чином, краудфандинг є дієвим механізмом зміни мотивації та правил гри у фінансуванні інноваційного розвитку в умовах цифрової економіки.

Краудфандинг в Україні поки не став таким популярним та ефективним, як у США та країнах Європи, де він активно використовується для розвитку малого бізнесу. Інноваційна модель фінансування на основі краудфандингу в Україні лише розпочинається і в умовах кризи, спричиненої військовою агресією, може стати суттєвим чинником зміни концепції розвитку бізнесу на основі запозиченого капіталу.

Проте зараз, незважаючи на успішну реалізацію деяких проєктів, дефіцит вільних коштів у населення, погана поінформованість, низький рівень розвитку малого бізнесу, соціально-культурні перешкоди призводять до переважання благодійних та культурних проєктів без вкладень у розвиток реального сектору економіки. Серед основних платформ краудфандингу доцільно назвати «Спільнокошт», «На старті», "Куб" та інші. Спеціалізація перших двох – творчі та соціальні ініціативи (фінансування кіно, освітні програми для дітей та ін.), відповідно вони є неприбутковими. На платформі «КУБ» зустрічаються бізнес-проекти: масштабування виробництва, відкриття торгових точок. Загальними проблемами сьогоденної ситуації є відсутність розвиненого нормативного регулювання, мала кількість майданчиків та недостатня обізнаність потенційних інвесторів. Проте зростаюча популярність краудфандингу пояснюється простотою, швидкістю та доступністю збору коштів у порівнянні з державним інвестуванням та складними процедурами банківського кредитування.

Висновки. Краудфандинг є інноваційним інструментом для цифрової трансформації світової фінансово-інвестиційної системи. Розвитку краудфандингу сприяє інтерес з боку держави, формування позитивної репутації комерційних компаній та інформаційної інфраструктури цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Crowdfunding Statistics. *FUNDLY.* URL : https://blog.fundly.com/crowdfunding-statistics/ (дата звернення: 30.03.2023).

2. Бахур Н. В. Краудфандинг та краудсорсинг як інструменти стимулювання розвитку регіонів та громад. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9282 (дата звернення: 01.04.2023).

3. Lehner O. M. Crowdfunding Social Ventures: A Model and Research Agenda. *Venture capital journal*. 2021. No. 15(3). P. 289–311.

4. Mollick Ethan R. The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study. *Journal of Business Venturing*. 2019. Vol. 29. P. 1–16.

Токарчук О. Л.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Козій Н. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ІНВЕСТУВАННЯ В FINTECH ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ

З огляду на швидкий розвиток технологій та зростання конкуренції, фінансові компанії стикаються з необхідністю інноваційного підходу до надання своїх послуг. Зокрема, зв'язок з потенційними клієнтами у сфері фінансових послуг стає все більш залежним від передових технологій. Так, для представників фінансового сектору доцільним постає інвестування в розвиток FinTech.

"FinTech" передбачає використання сучасних технологій для оптимізації витрат і покращення якості послуг у фінансовій галузі. Це охоплює будь-яке програмне або технічне забезпечення, яке застосовується для автоматизації, спрощення та покращення фінансових процесів.

Основною метою FinTech є забезпечення більш доступних, зручних та ефективних фінансових послуг для клієнтів. Це може бути досягнуто за допомогою широкого спектру інноваційних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект, машинне навчання тощо.

FinTech - це напрямок розвитку фінансової галузі, який зумовлений багатьма факторами. Одним з них є наявність Інтернету та смартфонів, що забезпечило зручний та швидкий доступ до фінансових послуг у будь-який час та в будь-якому місці. Крім того, зросла потреба у діджиталізації банківських послуг та інших фінансових послуг, що викликало потребу у пошуку нових, більш ефективних та зручних рішень покращення системи фінансів.

Серед найбільш актуальних трендів у галузі FinTech можна виділити такі, як:

– Послуги через мобільний телефон. Це включає в себе здійснення платежів, переказів коштів, отримання кредитів та інші фінансові послуги через мобільний додаток або месенджер.

– Альтернативні види платежів (платіжні термінали, безконтактні та мобільні платежі, QR-платежі, електронні та цифрові гаманці, а також криптовалюти).

– Штучний інтелект. Цей тренд означає застосування комп'ютерних технологій та алгоритмів, щоб автоматизувати та оптимізувати фінансові процеси, такі як кредитний ризик, управління портфелем та інше.

– Цифрова ідентифікація та біометрія. Ці технології дозволяють швидко та безпечно ідентифікувати користувачів за допомогою відбитків пальців, сканерів обличчя та інших методів, що знижує ризики шахрайства та зловживання фінансовими послугами.

– Маркетплейси. Це нові бізнес-моделі, що ґрунтуються на підході P2P (peer-to-peer) кредитування та балансовому кредитуванні. Вони дозволяють фінансування проектів без посередництва банків та інших фінансових установ.

– Відкриті API - програмні інтерфейси, що дозволяють різним сервісам та додаткам взаємодіяти один з одним та обмінюватися даними. Крім того, відкриті API надають нові можливості для розробки інноваційних фінансових продуктів та послуг, що створює конкуренцію та прискорює розвиток цілої галузі. Наприклад, додатки, що дозволяють користувачам зібрати всю інформацію про свої банківські рахунки та кредитні картки в одному місці і автоматично аналізувати її, надають клієнтам більш повну картину щодо їх фінансового стану [2].

Фінансові компанії, які інвестують у сферу FinTech мають багато переваг над традиційними представниками, зокрема:

– Цілодобовий доступ до інформації. FinTech компанії забезпечують постійний доступ до інформації про фінансовий стан клієнта та його операції.

– Використання клієнтами вебсайтів та мобільних додатків, які здатні забезпечити зручний та швидкий доступ до інформації, а також дозволяють здійснювати фінансові операції віддалено.

– Безперервна взаємодія з клієнтами. Адже, клієнти можуть отримувати оперативну підтримку та консультації в будь-який зручний для них час.

– FinTech компанії дозволяють клієнтам здійснювати фінансові операції швидко та більш ефективно, оскільки їх робота полягає у використанні сучасних технологій та цифрових інструментів.

– FinTech компанії пропонують інноваційні рішення, які дозволяють клієнтам здійснювати фінансові операції в онлайн-режимі та безпечно зберігати свої фінансові активи.

– Використання автоматизованих систем, завдяки яким забезпечується мінімізація помилок, які можуть бути зумовлені недосконалістю роботи людини через вплив сторонніх факторів. [1].

Отже, за останні роки інвестування в FinTech стало дедалі популярнішим серед фінансових компаній. Це зумовлено не тільки швидким розвитком технологій та зростанням інтернет-ресурсів, але й тим, що ці проекти дозволяють знизити витрати на обслуговування клієнтів, покращити якість надання послуг та збільшити прибуток компаній.

Інвестування в FinTech є важливою складовою успіху, оскільки дає можливість фінансовим компаніям відкривати нові ринки та розширювати свої послуги за допомогою цифрових інструментів. Тому багато фінансових компаній вже здійснюють інвестиції в ці проекти, що дозволяє їм забезпечити конкурентоспроможність на ринку, залучати нових клієнтів, покращити якість надання фінансових послуг та забезпечити зростання доходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балицька М. В., Бровенко К. С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 9. С. 59–65.

2. Шевченко О. М. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка.* 2020. № 3. С. 37–44.

Хлопова К. С.,
студентка 4 курсу
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

В умовах сучасного розвитку суспільства та посилення глобалізаційних тенденцій, актуальним питанням стала поява нових активів, які стають тригером змін у правовому регулюванні та необхідності появи нових інститутів права. Поява у міжнародному обігу нових предметів, які, знаходячись поза сферою регулювання держав та їх органів, несуть в собі рушійну силу впливу на економічні показники світу взагалі, є викликом для світового співтовариства щодо необхідності легалізації цих предметів та надання їм відповідного правового закріплення та визначення правового регулювання [1, с. 160].

В аспекті прийнятих відповідно до Угоди про асоціацію 2014 року Україною зобов'язань щодо адаптації законодавства України до з acquis communautaire (законодавство) Європейського Союзу, вплив тенденцій правового регулювання цифрового активу в Європейському Союзи на правове регулювання в Україні, наразі є беззаперечним, розвиток якого задає вектор розвитку правового регулювання в Україні. Так, у Законі України «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [2].

Також, у розрізі даного питання важливим стало підписання Президентом України Закону України «Про віртуальні активи» після врегулювання питання щодо віднесення його до компетенції Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [3]. Даним Законом легалізується ринок віртуальних активів, запроваджується комплексне регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів в Україні, визначаються права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обігу віртуальних активів.

При цьому, нормативна фіксація обігу цифрових активів в Україні створює передумови до розвитку інших інструментів ринку цифрових технологій. Адже, передові цифрові технології на глобальних фінансових ринках настільки інтегровані у фінансові інституції що формують єдину цифрову систему [4].

Варто зазначити, що законодавство Європейського Союзу та існуючі в Європейському співтоваристві тенденції розвитку віртуальних активів стали каталізаторами активного розвитку правового регулювання віртуальних активів в Україні [1, с. 160]. При цьому доцільно констатувати про наявність різноспрямованих тенденцій у розрізі відповідних заходів центральних банків країн, які обумовлюють і підтверджують різноспрямовану динаміку - як позитивні, так й негативні зрушення.

Так, наприклад, центральний банк Нігерії обмежив зняття готівки з метою популяризації цифрових грошей. Влада Нігерії запровадила ліміти на зняття коштів у рамках просування безготівкових альтернатив і розширення використання національної цифрової валюти e-Naira. Про це йдеться в директиві центробанку країни. Програмою обмежень передбачено - для позабіржового виведення коштів для приватних осіб та організацій становлять відповідно 100 000 найр ($225) і 500 000 найр ($1125) на тиждень. Перевищення цих лімітів тягне за собою комісію в розмірі 5 і 10 % [5, с. 124].

Повертаючись до вітчизняної практики зазначимо, що Національний банк України вже представив проєкт Концепції е-гривні цифрових грошей Національного банку України. В Законі України «Про платіжні послуги» міститься визначення поняття «цифрові гроші Національного банку – це електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є НБУ. В іншому розумінні, е-гривня – це електронна форма грошової одиниці України, що буде прямим зобов’язанням центрального банку» [6].

Отже, розвиток цифрових технологій, що функціонують у межах фінансового ринку в Україні зумовив виникнення нових об’єктів правових відносин – віртуальних активів. Такі активи випускаються виключно у цифровій формі, фактично перебувають у обігу та істотно впливають на суспільно-економічні відносини, формуючи новий ринок. Формування такого ринку створює необхідність розробки нових інструментів його регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко І. М. Вплив законодавства Європейського Союзу на правове регулювання віртуальних активів в Україні. *Science and practice, actual problems, innovations.* 2021. С. 159–162.

2. Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України.

3. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 08.04.2023).

4. Вергелюк Ю. Потенціал використання блокчейн-технологій на фінансовому ринку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-15 (дата звернення: 07.04.2023).

5. Лозинська О. І. Впровадження тенденцій впровадження цифрової валюти на етапі легалізації ринку віртуальних активів і впровадження НБУ е-гривні. *Science and practice, actual problems, innovations.* 2023. С. 122–128.

6. Про платіжні послуги : Закони України від 01.04.2023 № 1591-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text (дата звернення: 08.04.2023).

СЕКЦІЯ 6
АНАЛІТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Гушул А. С.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Мостицька Л. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Організацію публічних закупівель в Україні необхідно розглядати через призму законодавства ЄС, оскільки відповідно до положень Угоди про асоціацію передбачено перехідний період до 2022 р. для повної адаптації системи публічних закупівель України до стандартів ЄС. Це знайшло своє відображення у графіку імплементації чинних директив ЄС і в «дорожній карті» Стратегії реформування публічних закупівель [1, с. 66].

Порівняно з європейською моделлю організації проведення процедур закупівель в українській моделі весь процес проведення процедур закупівель здійснюється через електронну систему закупівель тільки до етапу присудження контракту та звіту про проведення процедури закупівлі. Такі етапи, як замовлення, інвестування й оплата, поки що законодавством не передбачені.

Українська модель електронної системи є більш комплексною, на відміну від європейської, та побудованою на гібридній основі. Що стосується питання організації, регулювання та спроб вдосконалення публічних закупівель в Україні на законодавчому рівні, то варто зазначити, що Законом України від 16.11.14 № 1678-VII [2] було ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Так, у частині 1 статті 153

глави 8 розділу IV даної Угоди передбачено, що Україна забезпечує поступове приведення існуючого та майбутнього законодавства у сфері державних закупівель у відповідність до acquis ЄС у сфері державних закупівель [3], а також визначено необхідність імплементації Директив Європейського Союзу, а саме № 2014/24/ЄС та №2014/25/ЄС. Окрім цього, пунктом 5 "Децентралізація та реформа державного управління" Указу Президента України від 12.01.15 № 5/2015 "Про стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" визначено, що пріоритетом в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості та ефективності їх розподілу та витрачання. Процес здійснення державних закупівель повинен стати максимально прозорим, корупційна складова під час здійснення державних закупівель має бути ліквідована [4].

Також Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про Стратегію реформування системи державних закупівель ("дорожню карту")" від 24.02.16 № 175-2016-р до 2022 року передбачено основні напрями реформування системи державних закупівель, що об'єднують: а) гармонізацію національного законодавства з правилами Європейського Союзу шляхом імплементації положень директив ЄС вітчизняним законодавством; б) розвиток інституційної структури, вдосконалення й оптимізацію функцій контролюючих органів; в) міжнародне співробітництво у сфері державних закупівель; г) розвиток електронних закупівель; д) навчання і професіоналізацію у сфері державних закупівель [5].

В Україні розвиток електронної системи перебуває на високому рівні. Система електронних закупівель ProZorro - це інноваційний продукт, ІТ-система, націлена на спрощення процесу закупівель для учасників та повернення довіри бізнесу до влади.

В електронному вигляді проводяться всі процедури закупівлі: відкриті торги, переговорна процедура закупівель, конкурентний діалог і допорогові процедури закупівлі (для товарів та послуг, вартість яких не перевищує 200 тис. грн, для робіт - 1,5 млн грн, і для замовників, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 млн грн, а робіт - 5 млн грн) [6]. Подання всіх документів здійснюється винятково через електронну систему закупівель, зокрема і встановлюються кваліфікаційні критерії до учасників та визначається переможець тендера.

Інноваційність української електронної системи ProZorro підтверджена низкою міжнародних відзнак. Наприклад, у травні 2016 р. в Лондоні ProZorro отримала найпрестижнішу міжнародну премію у сфері закупівель - World Procurement Awards 2016. У тому ж році за впровадження системи Україна зайняла перше місце у світі в питаннях відкритості уряду, за що отримала щорічну премію Open Government Awards 2016. У 2017 р. в Женеві електронну систему закупівель відзначено щорічною премією у сфері комунікацій [7, с. 191].

Здобутком побудови вітчизняної системи державних закупівель стала розробка додаткових сервісів, що допомагають аналізувати дані в системі ProZorro. Відстежувати дії замовників і постачальників, наприклад, можна через спеціальні портали - bi.prozorro.org і DoZorro.

Аналітична система bi.prozorro.org створена з метою відстеження й аналізу державних закупівель. У системі можливо переглядати інформацію про клієнтів, постачальників, а також хронологію їхніх дій від часу реєстрації на електронному торговельному майданчику. Модуль генерує дані за сумами, за видами і за результатами проведених закупівель. Інформація представлена у вигляді зручних інтерактивних графіків і діаграм, що стають навігатором пошуку даних для новин, розслідувань або досліджень ЗМІ, громадських організацій.

Таким чином, сфера державних закупівель концептуально має кореспондувати із програмно-цільовим бюджетуванням і фінансовим плануванням, бути частиною державної контрактної системи. У всіх країнах, де формування і виконання бюджетів перебуває в центрі фінансової політики, а соціально-економічні програми служать інструментом досягнення цільових настанов, спостерігається прагнення до об’єднання в пару бюджетів і програм, об’єднання фінансового бюджетування та економічного програмування. При досягненні цільових настанов важливо забезпечити контроль за наповненням бюджетних ресурсів, збалансованістю фінансових потоків, їхньою спрямованістю як на досягнення економічних, так і соціальних цілей.

Необхідно зазначити, що основні зміни у проведенні процедур публічних закупівель полягають у тому, що замовник здійснює процедури закупівлі шляхом використання електронної системи закупівель. Раніше ж використання електронних засобів у процедурах закупівель було правом, а не обов’язком замовника. Це сприятиме зниженню рівня корупції та підвищенню конкуренції у зазначеній сфері. Проте

залишається низка невирішених питань: відсутність такого критерію оцінювання, як якість предмета закупівлі; відсутність інтересу великих підприємств-виробників брати участь у тендерах через довгий та незручний для них порядок розрахунку за договором; відсутність чіткого механізму оскарження процедури публічних закупівель тощо. Зазначене потребує внесення відповідних правових та інституційних змін у процес організації державних закупівель.

Відповідно, потрібна певна уніфікація національних стандартів у проведенні закупівель з використанням електронних торговельних майданчиків.

Отже, на нашу думку, позиція в частині вдосконалення законодавчої та нормативно-методичної бази електронних торгів в Україні базується на таких передумовах:

- важливо здійснити оперативний і стратегічний моніторинг змін, що відбуваються в цивільному і бюджетному законодавстві, які забезпечують умови довгострокового стійкого зростання економіки на макрорівні і зростання конкуренції між господарюючими, економічними суб'єктами;

- слід уточнити низку нормативно-законодавчих положень у частині регламентації планування та розміщення замовлення на окремі види товарів і послуг, фінансового забезпечення виконання контрактних умов і зобов'язань, контролю за цільовим використанням грошових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Севостьянова Г. С. Реформування системи державних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів. *Бізнес Інформ*. 2015. № 9. С. 61–67.

2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL : //www.zakon.rada. gov.ua (дата звернення: 27.03.2023).

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 30.11.2015 № 984_011. URL : //www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 27.03.2023).

4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL : //www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 27.03.2023).

5. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту») : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 175-р. URL : //www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 27.03.2023).

6. Реформа державних / публічних закупівель. URL : http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/534/reform_publik.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

7. Марусей Т. В. Актуальні аспекти реформи державних закупівель. *Аграрна наука та освіта в умовах євроінтеграції* : Міжнар. наук.-практ. конф., 2022 березня 2018 р., м. Кам'янець-Подільський. Тернопіль : Крок, 2018. Ч. 2. С. 190–192.

Притиченко А. М.,
викладач;
Іщук А. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ ЛОКАЛЬНИХ МЕРЕЖ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ ТА ЗАПОБІГАННЯ АТАКАМ НА ТАБЛИЦІ MAC-АДРЕС ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМАНДИ PORT SECURITY ТА ЗАХИСТУ НЕВИКОРИСТАНИХ ПОРТІВ

Актуальність зацікавленості сучасного суспільства до розробок в галузі бездротового мережевого з'єднання зумовлено зручністю функціонування та гнучкістю доступу до інформації з допомогою такого типу мереж. Водночас щодня зростає кількість спроб несанкціонованого доступу до корпоративних та особистих даних користувачів. Саме тому наразі ведеться активний пошук рішень з метою убезпечення даних користувачів з допомогою різного типу апаратного та мережевого забезпечення.

Пристрої другого (канального) рівня прийнято вважати найслабшою ланкою в інфраструктурі безпеки фінансових установ. Атаки другого рівня є одними з таких, які зловмисникам найпростіше розгорнути, але ці загрози можуть також бути зменшеними за допомогою деяких поширених рішень.

Всі порти комутаторів (більш відомі, як інтерфейси), мають бути захищені перед тим, як комутатор буде розгорнуто для використання. Популярним і дієвим водночас є метод, який використовують багато системних та мережевих адміністраторів, щоб захистити мережу від несанкціонованого доступу - деактивація всіх невикористаних портів на комутаторі. Наприклад, якщо комутатор Catalyst 2960 має 24 порти, а повноцінно функціонують з них лише 3 Fast Ethernet-з'єднання, то буде доцільним деактивувати 21 порт, які незатребувані мережею на даний момент. З метою реалізації даної операції, маємо перейти до кожного неактивного порту та дати команду CISCO IOS "shutdown". Якщо порт потрібно активувати пізніше, то його можна увімкнути повторно з допомогою команди "no shutdown" [3, с. 129].

Щоб налаштувати діапазон портів, маємо застосувати команду interface range: S1(config)# interface range type

Приклад процедури відключення портів від Fa0/8 до Fa0/24 на S1:

S1(config)# interface range fa0/8 - 24

S1(config-if-range)# shutdown

%LINK-5-CHANGED: Interface FastEthernet0/8, changed state to administratively down (output omitted)

%LINK-5-CHANGED: Interface FastEthernet0/24, changed state to administratively down

S1(config-if-range)#

Найактуальнішим та найефективнішим методом запобігання атакам переповнення таблиці MAC-адрес є увімкнення безпеки порту (port security). Захищеність порту обмежує кількість дійсних MAC-адрес, дозволених на одному порті. Це дозволяє адміністратору вручну налаштувати MAC-адреси для порту аби дозволити комутатору динамічно видавати обмежену кількість MAC-адрес. Коли порт, налаштований із Port Security, отримує кадр, то MAC-адреса джерела кадру порівнюється зі списком захищених MAC-адрес джерел, які були налаштовані вручну або вивчені на порті в динаміці.

Таким чином, обмеживши кількість дозволених MAC-адрес портів до однієї, Port Security можна використовувати для контролю несанкціонованого доступу до мережі:

Як бачимо на рисунку, є комутатор, підключений до трьох пристроїв. Над комутатором у таблиці зазначено лише дозволену MAC-адресу, де на порт 0/1 дозволений MAC AA:AA:AA. Комутатор показує, що порт 0/1 підключений до ПК із MAC-адресою AA:AA:AA. На цьому з'єднанні є зелена позначка, що вказує, що з'єднання є

санкціонованим та безпечним. Тоді як порти з MAC-адресами BA:AD:01 та BA:AD:02 є несанкціонованими підключеннями та позначені червоним кольором. І, звичайно, MAC-адреси для простоти відображаються як 24 біти.

Щоб запобігти уникненню активації небажаних сторонніх підключень (особливо, у банківських установах), маємо активувати команду Port Security:

```
S1(config)# interface f0/1
S1(config)# switchport port-security
Command rejected: FastEthernet0/1 is a dynamic port.
S1(config-if)# switchport mode access
S1(config-if)# switchport port-security
S1(config-if)# end
S1#
```

З даного прикладу бачимо, що команду switchport port-security відхилено. Це пов'язано із тим, що безпеку портів можна налаштувати лише на керованих вручну портах у режимі access або вручну налаштувати порти trunk. За замовчуванням порти комутатора рівня 2 встановлено на dynamic auto (тракінг). Тому даний порт налаштований командою конфігурації інтерфейсу switchport mode access. В такому випадку, захист trunk порту нами не розглядається.

Виходячи із вищезгаданого, застосовуємо команду show port-security interface для відображення поточних налаштувань безпеки порту для FastEthernet 0/1:

```
S1# show port-security interface f0/1
Port Security                : Enabled
Port Status                  : Secure-shutdown
Violation Mode               : Shutdown
Aging Time                   : 0 mins
Aging Type                   : Absolute
SecureStatic Address Aging   : Disabled
Maximum MAC Addresses        : 1
Total MAC Addresses          : 0
Configured MAC Addresses     : 0
Sticky MAC Addresses         : 0
Last Source Address:Vlan     : 0000.0000.0000:0
Security Violation Count     : 0
S1#
```

Одразу слід звернути увагу, що увімкнено Port Security, вимкнено режим violation, а максимальна кількість MAC-адрес становить 1. Якщо пристрій підключається до порту, комутатор автоматично додасть MAC-адресу пристрою як захищений MAC. Тому у вищенаведеному прикладі, з міркувань безпеки, жоден пристрій не було підключено до порту [2, с. 80].

Якщо активний порт налаштований командою switchport port-security і до цього порту буде підключено більше ніж один пристрій, порт перейде в стан err-disabled. Цей процес матиме такий вигляд:

```
S1(config-if)# switchport port-security ?
aging          Port-security aging commands
mac-address    Secure mac address
maximum        Max secure addresses
violation      Security violation mode
<cr>
S1(config-if)# switchport port-security
```

Отже, зважаючи на вищезгадані приклади превентивних заходів, вжитих з метою створення безпечного середовища передачі даних та їх зберігання, можна зробити висновок, що система захисту локальних мереж не може бути повністю автоматизованою (на даному етапі свого розвитку) та потребує застосування додаткових безпекових налаштувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дехтярук М. Т., Забара С. С., Сімоненко В. П. Програмне забезпечення комп’ютерних мереж. К. : Університет «Україна», 2012. 353 с.

2. Коробейнікова Т. І., Захарченко С. М. Технології захисту локальних мереж на основі обладнання CISCO : навч. посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 232 с.

3. Лунтовський А. О. Проєктування та дослідження комп’ютерних мереж. К. : Університет «Україна», 2010. 361 с.

Редич О. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕЙТИНГУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У роботі використані дані Міністерства фінансів України «Видатки на вищу освіт» [1] та дані «Рейтингу університетів «ТОП-200 Україна» 2015-2020 років [2].

У 2015-2019 роках діяльність ЗВО визначалася з допомогою загального індексу рейтингової оцінки на основі інтегрального показника діяльності - ІПД. ІПД є інтегральним і визначався трьома комплексними критеріями (індексами): ІПД = Інп + Ін + Імв, де Інп - індекс якості науково-педагогічного потенціалу, значення якого змінюються в діапазоні [0-50 %]; Ін - індекс якості навчання, який змінюється в діапазоні [0-30 %]; Імв - індекс міжнародного визнання, змінюється в діапазоні [0-20 %].

У таблиці 1 надано показники якості та рейтингу на той час Університету державної фіскальної служби України (далі УДФСУ) у 2015-2020 роках. Методологія обчислення ІПД ЗВО у 2020 році була змінена.

Таблиця 1 – Таблиця показників якості та рейтингу для УДФСУ у 2015–2020 роках

Показник / рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Інтегральний показник якості	18,04	19,06	19,98	19,57	14,98	Дані відсутні
Рейтинг	135	126	118	124	116	90

Звернувши увагу на графіки (рис. 1), можемо спостерігати, що невеликий ріст ІПД УДФСУ і відповідно рейтингу спостерігався у 2015–2017 роках. У 2018-2019 роках ІПД УДФСУ зменшувався, а рейтинг покращувався (із 135 місця до 90 у 2020 році, тобто рейтинг у 2020 році піднявся на 26 позицій, але через зміну методології обчислення ІПД, для порівняння якості потрібно робити додаткові дослідження.

У 2019 році відбулось різке зменшення ІПД УДФСУ до 14,98, що вказує на те, що покращення рейтингу не завжди відповідає динаміці покращення загальної якості ЗВО, на що потрібно звертати увагу.

Причина такого явища може пояснюватись як реорганізацією УДФСУ 2015 року, в наслідок чого частина викладачів переходила до інших ЗВО, так і тим, що ІПД, тобто загальна якість навчального процесу інших вузів зменшилась ще більше. На рис. 2 показана «бочкова» діаграма, на якій відображені лідери рейтингу: НТУ «КПІ», університет імені Тараса Шевченка, які мають значення ІПД більше 80, ЗВО лідери , що мають значення ІПД більше 40, і діапазон у якому знаходиться більшість ЗВО, ІПД яких знаходиться у межах 18,47-27,56. Місце УДФСУ на нижній межі персентилю 2.

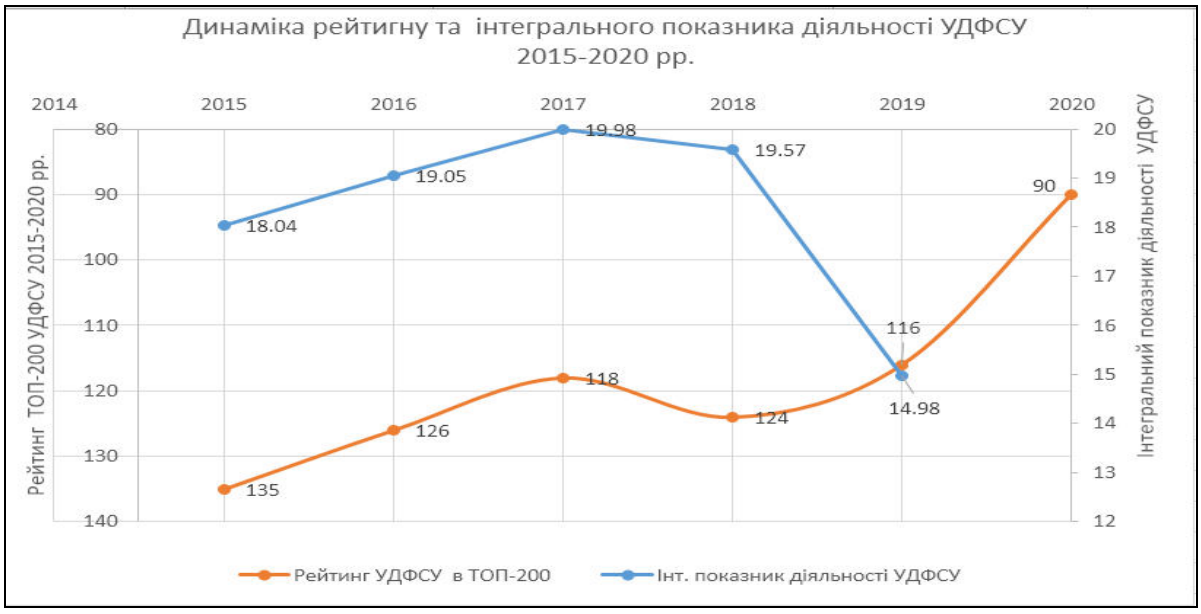

Рисунок 1 – Динаміка рейтингу та інтегрального показника діяльності УДФСУ у 2015–2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [2].

Для масиву даних ЗВО були розраховані статистичні характеристики (медіана, середнє значення, середньоквадратичне відхилення і коефіцієнт варіації) розглянутих показників ЗВО, що дозволяє більш детально аналізувати їх якість.

Для прикладу, на рис.3 показана кореляційна залежність для 2018 р. з якої видно, що ІПД таких ЗВО, як Львівська політехніка, Київський національний університет культури і мистецтв, Національний авіаційний університет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, при указаному рівні їх фінансуванні виходять за межі довірчих інтервалів, тобто їх загальна якість очевидно могла була вищою.

До числа таких ЗВО, можна віднести і УДФСУ, його рівень фінансування хоч і не на багато, але був вищим ніж у інших представників що мають такий ж самий або схожий показник ІПД.

Що стосується аналізу економічної ефективності фінансування ЗВО загалом, то із рис. 3 видно, що є ЗВО, ІПД яких міг би бути вищим, враховуючи до їх фінансування, зокрема:

Львівська політехніка мала ІПД = 44,66, хоча відповідно до даної кореляційної функції , могла б мати приблизно 65-70;

Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ) мав ІПД = 19,98, а міг би мати значно вищий, від 40 до 50.

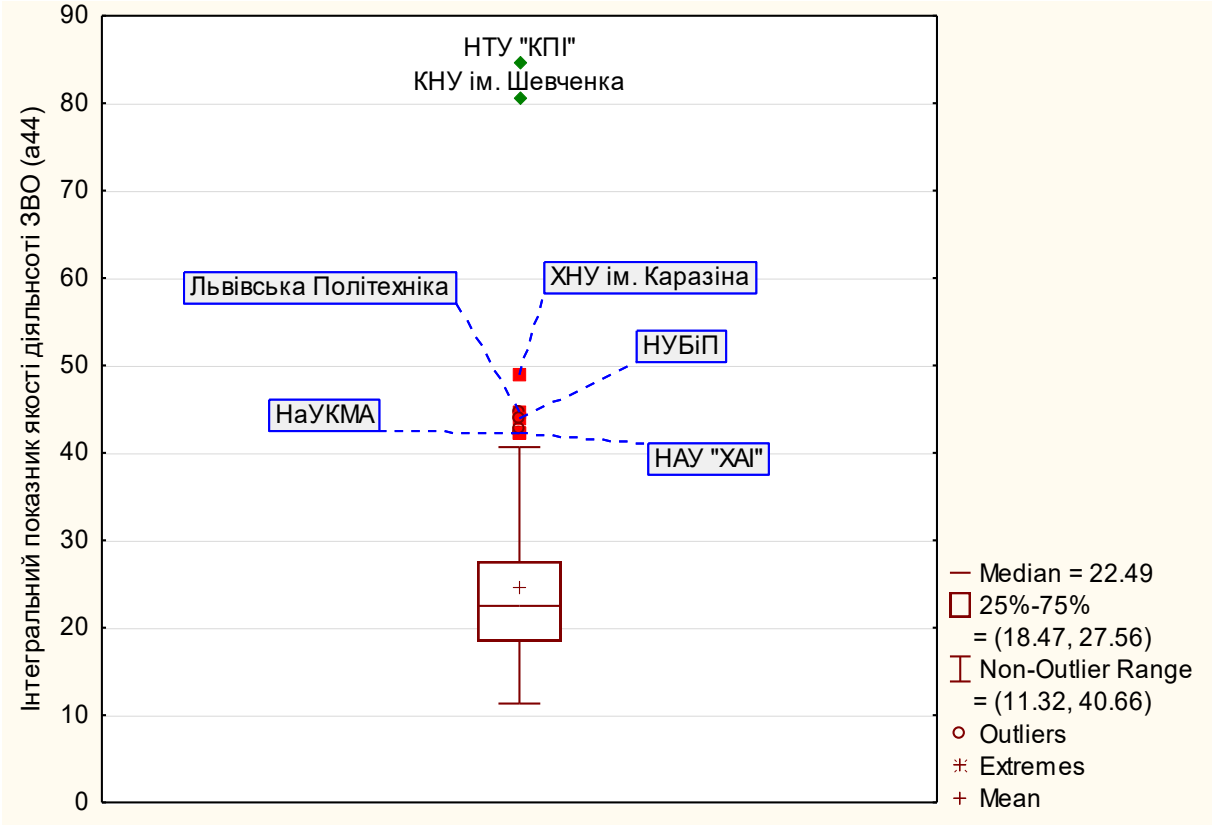

Рисунок 2 – Діаграма розподілу значень ІПД ЗВО 2018 року

Джерело: побудовано автором на основі даних [2].

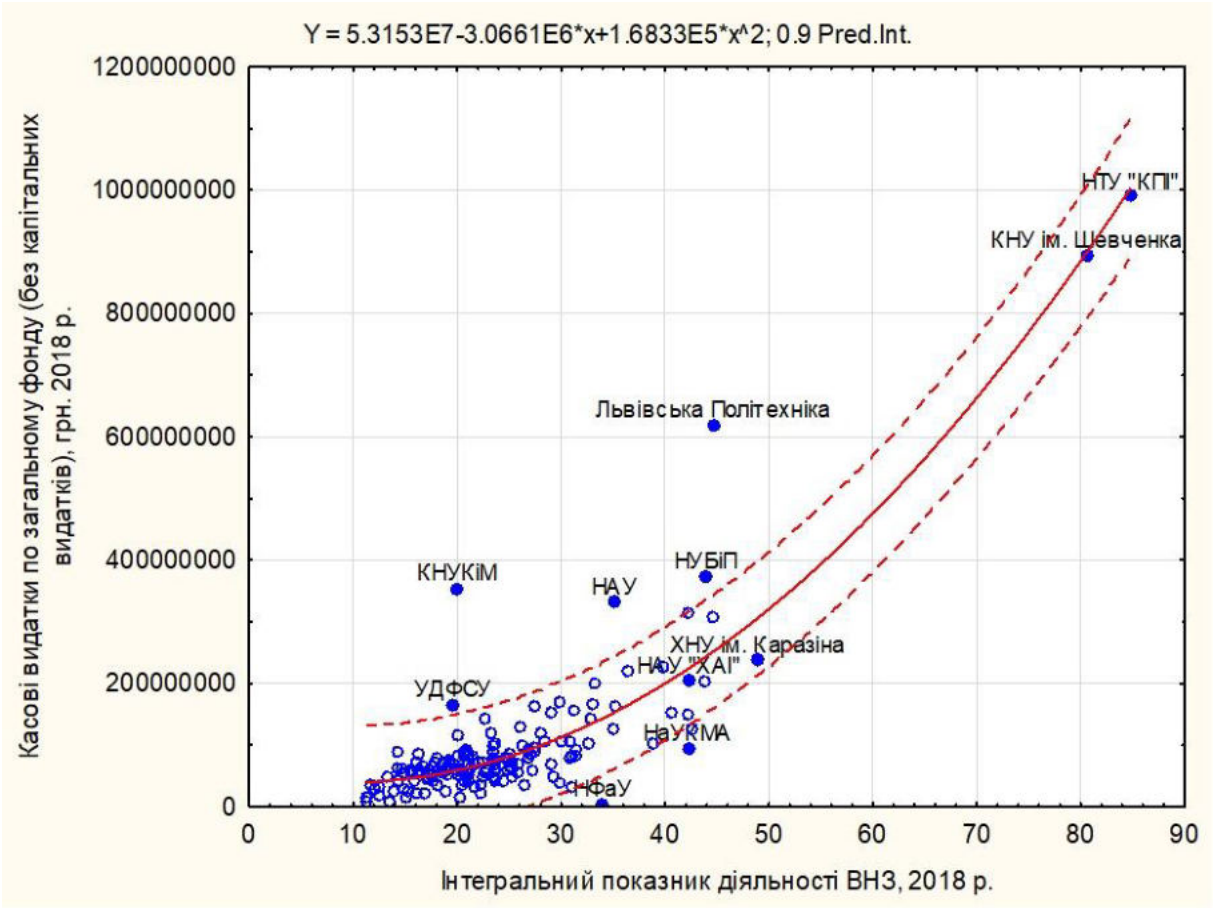

Рисунок 3 – Співвідношення касових видатків та ІПД ЗВО 2018 р.

Джерело: побудовано автором на основі даних [1].

Національний авіаційний університет (НАУ) мав у 2018 році ІПД 35,15, з фінансуванням, яке відповідає ІПД у діапазоні в 45-50.

ІПД Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП України) становив 43,94, а можливе відповідно до даної кореляційної функції значення відповідає діапазону 50-60.

УДФСУ мав ІПД 19,57 хоча при такому рівні фінансування його ІПД міг би бути в межах 28-30.

Зрозуміло, що дослідження залежності ІПД від витрат фінансування у розрахунку на одного студента ЗВО дасть інші результати. Проте надані результати вказують, що при оцінюванні рейтингів ЗВО доцільно аналізувати значення інтегральних показників їх діяльності у порівнянні та динаміці. Загалом це дасть можливість більш детально оцінювати ефективність фінансування діяльності ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Видатки на вищу освіту / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education

2. Рейтинг університетів «ТОП-200 Україна» 2015–2020 років / вебсайт Освіта.UA. URL : https://osvita.ua/vnz/rating/74898/

Шеін О.,
аспірант,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Питання повоєнного економічного відновлення та його фінансування стає все більш актуальним. Тому викликає інтерес, в якому інституційному середовищі і якими інструментами це можна забезпечити. На офіційному рівні держава має кілька основоположних документів з питань забезпечення економічної безпеки і нейтралізації загроз виконання бюджету [1], [2].

В частині визначення сутності і складових поняття «інституційне середовище», зазначимо, що при цьому має місце полікомпонентний підхід, відколи економічна течія інституціоналізму об'єднала розрізнені аспекти представлення і пояснення економічних перетворень. Серед науковців цей аспект влучно підкреслили З.С.Варналій з співавторами [3, с. 26]. Теорія інституціоналізму визначає базові підвалини при дослідженні бюджетної політики і пов'язаних з нею безпекових питань.

Термін «інститути» стосується таких понять, як: а) суб'єкти господарювання (інституційні одиниці секторів фінансових, нефінансових організацій та домогосподарств) і б) формальні та неформальні правила і стандарти економічної поведінки. Зазначені і пов'язані питання прослідковуються у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників, і ми дотримуємося таких вже достатньо усталених позицій.

Динамічний процес впровадження і розвитку різних інститутів розуміється як інституціоналізація. Вивчення теоретичних основ становлення інститутів та інституціоналізації у контексті дотримання економічної безпеки при реалізації бюджетної політики є надзвичайно важливим. У пошуковій площині «зріз» взаємно дотичних аспектів завжди викликає когнітивний інтерес.

В інституційній теорії поєднано з теорією рівноваги значна увага приділяється деструктивним загрозам та чинникам дестабілізації початкового статусу-кво. Це дає змогу визначити основні загрози бюджетній політиці держави та дотримання економічної безпеки у сучасних умовах.

На нашу думку, такими бюджетними і безпековими загрозами виступають:

– форс-мажорні обставини зриву виконання дохідної і видаткової частин бюджету (як то в Україні: пандемічні ковід-виклики та військова агресія «держави-сусіда»);

– макроекономічна нестабільність і структурні деформації економіки;

Макроекономічна нестабільність супроводжується зростанням інфляції, зростанням ключових ставок центробанків і девальвацією національної валюти,

– наявність значного бюджетного дефіциту та його зростання;

Значний бюджетний дефіцит збільшує розрив між дохідною і видатковою частинами державного бюджету. При цьому вимушено зростає державний борг для фінансування наявних і забезпечених статей державного бюджету. Зростання боргу відбувається як в обсягах, так у вартості запозичень, – оскільки у нестабільні періоди кредитори підвищують вартість кредитування та позичальники вимушені пропонувати вищі відсотки при розміщенні своїх боргових цінних паперів.

– погіршення міжнародної ділової кон’юнктури, циклічність ресурсного попиту на продукцію базових галузей (енергетика, металургія) і сезонність попиту на аграрну продукцію на міжнародних ринках.

В умовах значної залежності від кон'юнктури зовнішніх ринків це призводить до поглиблення структурних деформацій економіки, погіршення показників платіжного балансу зі зменшенням валютних надходжень. За таких умов посилення різних структурних деформацій є відображенням макроекономічної нестабільності, що і відзначила Ходжаян А.О. [4, с. 90].

При непередбачуваній нестабільності та інституційних катаклізмах, ресурсозабезпечення з відкритих ринків практично призупиняється. Наприклад, у 2022-2023 роках, фінансування дефіциту бюджету України при «воєнному стисненні» економіки, значною мірою відбувається за рахунок кредитів міжнародних фінансових організацій та

двосторонніх кредитів і грантів [5]. І оскільки основний внутрішній кредитор при цьому (також і сукупно переважний порівняно з іншими) є Національний банк України – 27,2 % від загалу, то така обставина може трактуватись як специфічна інституційна криза диспропорційного фінансування.

Відповідним чином це є основною загрозою виконання бюджету і його фінансування у поточному і наступному бюджетних періодах. Оскільки договірні екстремальні домовленості є адміністративними і не можуть бути довготривалими. Окрім того, в часі надходження коштів на адміністративних і ринкових умовах є також свої аспекти: у першому випадку має місце розрив у часі між заявленими і отриманими обсягами фінансування (про що говорилося на офіційному рівні), а ринкові механізми на основі пропозиції і попиту чи не одномоментно встановлюють контрактну ціну ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL : https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037 (дата звернення: 11.11.2022).

2. Уряд схвалив проєкт Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-proekt-strategiyi-ekonomichnoyi-bezpeki-ukrayini-na-perioddo-2025-roku (дата звернення: 12.11.2022).

3. Варналій З. С., Бугай Т. В., Онищенко С. В. Бюджетний процес в Україні: стан та проблеми інституційного забезпечення : монографія. Полтава : ПолтНТУ, 2014. 271 с.

4. Ходжаян А. О. Методичні підходи до оцінювання макроекономічних структурних трансформацій. *Економічний простір*. 2018. № 10. С. 89–107. URL : DOI 10.30838/ P.ES.2224.231018.89.249

5. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни проти України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435 (дата звернення: 14.04.2023).

СЕКЦІЯ 7
ЕЛЕКТРОННА ГРИВНЯ ТА ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ

Балацька В. А.,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня;
Козій Н. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ЕЛЕКТРОННА ГРИВНЯ ЯК ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

В останні роки значної популярності зазнала ідея випуску центральними банками власних цифрових валют. Вона знаходиться у фокусі уваги регуляторів усього світу, включаючи центральні банки країн Європейського Союзу Причинами такої зацікавленості стало, зокрема, стрімке зростання ролі інновацій у фінансовому секторі, поява на ринку нових платіжних технологій і сервісів, прагнення до підвищення прозорості, швидкості і зручності розрахунків, а також зменшення частки готівки в обігу країн світу.

Цифрова валюта центрального банку (далі – ЦВЦБ) є цифровою формою грошей, які випускаються урядом (фіатні гроші) в ролі законного платіжного засобу центральним банком. Тобто, це електронна форма національної валюти, видавцем якої виступає центральний банк. Це означає, що ЦВЦБ забезпечує видачу, розрахунок та обіг цифрової валюти, а також контроль за її використанням [1].

ЦВЦБ розглядається Національним банком як альтернатива для фізичних осіб, щоб ті в свою чергу могли здійснювати миттєві та дешеві платежі відповідно до сучасних тенденцій у діяльності центробанків. Перевагами валюти вірогідніше всього стануть простота використання, безпечність, (погашення і розрахунки гарантуються Національним банком), швидке отримання статусу користувача, миттєвість розрахунків. Відкритим та важливим є питання в популяризації ЦВЦБ як нового інструменту серед населення для того, щоб цей інструмент став дійсно масовим продуктом, враховуючи існуючі звички користувачів.

Наприкінці 2016 року Національний банк розпочав вивчення можливості випуску ним власної ЦВЦБ – «електронної гривні» (далі – «е-гривня»). Е-гривня – це електронна форма грошової одиниці України, що буде прямим зобов'язанням центрального банку. Її ключове призначення, на думку регулятора – ефективно виконувати всі функції грошей, доповнюючи готівкову та безготівкову форми гривні. Ця валюта, як вже повідомляв НБУ, використовуватиметься виключно через Інтернет мережу при наявності спеціального електронного гаманця та буде доповненням готівки та безготівкової форми грошей. Е-гривня буде торгуватися за курсом національної валюти. Її використання обов'язково має бути зручним та доступним для всіх верств населення, юридичних осіб, державних органів, банків та небанківських фінансових установ [2].

Мета е-гривні – забезпечення економічної безпеки держави. В ідеалі, як планується, платежі мають стануть прозорими, отже, зросте довіра до національної валюти та, відповідно, стабілізація курсу.

Варто відзначити, що введення е-гривні може мати певні виклики і ризики, які пов'язані з безпекою, конфіденційністю та регулюванням. Оскільки цифрові валюти досі не отримали широкого визнання і регулювання, це може призвести до певних проблем, таких як зловживання та шахрайство. Тому введення е-гривні повинно бути обґрунтованим і відповідно до всіх вимог з питань безпеки та регулювання.

Передбачається, що цифрові гроші сприятимуть еволюції платіжної інфраструктури України та цифровізації економіки:

- Виконуватимуть ті самі функції, що й звичайні гривні.
- Прозорість переказів завдяки блокчейну, що допоможе в боротьбі з корупцією та процесом відмиванням коштів.
- Можливість програмувати логіку розрахунків, а також автоматизувати виплати завдяки технологій смартконтактів.
- Е-гривна НБУ може бути представлена на криптовалютному ринку [3].

На платіжному ринку України провадження е-гривні розглядається за двома верхньорівневини схемами взаємодії між учасниками: централізованою або децентралізованою. Кожна з цих моделей має свої переваги та недоліки, і Національний банк має ретельно розглянути обидві опції перед тим, як зробити рішення про впровадження е-гривні в країні. Обидві моделі мають потенціал для забезпечення більш ефективних та безпечних платіжних послуг українському населенню та бізнесу.

Централізована модель впровадження е-гривневі пропозиції передбачає, що всі транзакції обробляються та підтверджуються центральним органом, таким як Національний банк. У цій моделі всі дані зберігаються централізовано та підконтрольні центральному органу. Усі учасники мережі мають доступ до одного центрального джерела, що забезпечує їм доступ до актуальної та повної інформації про стан своїх транзакцій та балансів. Централізована модель е-гривні може забезпечити високий рівень безпеки, після чого вона дозволяє забезпечити контроль над усіма транзакціями. Це дозволяє швидко виявити та запобігти шахрайствам та іншим видам злочинної діяльності. Однак централізована модель також може бути вразливою до кібератак, так як всі дані зберігаються в одному місці. Централізована модель е-гривні може також забезпечити більш ефективну взаємодію з іншими фінансовими установами, такими як банки, що може допомогти зменшити час та витрати на обробку платежів та зробити платіжну систему більш доступною для бізнесу та населення.

Децентралізована модель означає, що випускати електронну гривню зможуть банки та небанківські установи, хоч і під контролем регулятора., транзакції оброблятимуться не центральним органом, а усіма учасниками, які взаємодіють між собою. У цій моделі замість одного центрального органу існує розподілена мережа, яка забезпечує підтримку транзакцій та зберігання даних.

Децентралізована модель е-гривні може використовувати технологію блокчейн, яка забезпечує безпеку та незмінність даних. Кожен учасник мережі може мати копію всіх даних про транзакції, що забезпечує високий рівень захисту та виключення можливості втрати даних; може бути залучений до підтримки всіх дій, що дозволяє зменшити залежність від центрального органу та забезпечити більш швидку та ефективну обробку операцій. Децентралізована модель може бути менш безпечною в порівнянні з централізованою, оскільки не існує одного центрального блоку, який міг би забезпечити увесь контроль. Крім того, у даній моделі можна складніше забезпечити дотримання правил та норм регулювання, що може створити проблеми для національної безпеки.

Національний банк України вже надав можливі недоліки та переваги схем взаємодії. Деякі з них наведені у таблиці 1.1 та 1.2.

Таблиця 1.1 – Переваги моделей е-гривні

Централізована модель	Децентралізована модель
Національний банк	
Прозорість контролю та регулювання. Зменшення частки готівки	Можливість отримання комісійних за обслуговування операцій різних емітентів. Зменшення частки готівки
Користувачі	
Гарантований інструмент розрахунків Центральним банком. Необов'язкова банківська ідентифікація у разі анонімності гаманців	Необов'язкова банківська ідентифікація у разі анонімності гаманців
Банківські та небанківські фінансові установи	
У разі використання блокчейн-платформи вартість необхідної інфраструктури є потенційно меншою порівняно з картковими платіжними системами	Дає можливість збільшення розміру лімітів за операціями з е-гривнею порівняно з лімітами за операціями з використанням електронних грошей, установленими чинними нормативно-правовими актами Національного банку, у разі ідентифікації користувачів е-гривні

Джерело: розроблено за даними [1].

Таблиця 1.2 – Недоліки моделей е-гривні

Національний банк	
Виконання Національним банком невластивих для центрального банку операційних функцій із роботи з фізичними особами (у тому числі для вирішення спірних ситуацій). Фінансування платформи, а саме створення, супроводження та просування платформи Національним банком. Необхідність законодавчого врегулювання	Потребують опрацювання критерії допуску і питання надання дозволу банкам та небанківським фінансовим установам, які бажають випускати е-гривню
Користувачі	
Обмеження лімітами при використанні анонімних гаманців	Обмеження лімітами при використанні анонімних гаманців
Банківські та небанківські фінансові установи	
Ризик "перетікання" ліквідності від учасників банківської системи до центрального банку. Сумнівна бізнес-моделі	З появою платформи можливе поглинання існуючих сервісів електронних грошей. Необхідність нових інвестицій у побудову нової платіжної інфраструктури

Джерело: розроблено за даними [1].

Загалом введення е-гривні може бути корисним кроком для України в розвитку цифрової економіки та підвищенні ефективності фінансових операцій, але ряд питань, пов'язаних з її впровадженням та регулюванням залишаються відкритими. На сьогоднішній день в Україні відбувається пілотний проект щодо е-гривні, який здійснюється Національним банком України. Проте поки не відомо, як саме буде функціонувати е-гривня і чи буде вона введена в повний обіг в майбутньому.

Тому, потрібно слідкувати за новинами та офіційними заявами Національного банку України та уряду щодо е-гривні, щоб бути в курсі подальшого розвитку цієї ідеї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макроекономічний та монетарний огляд / офіційний сайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/ua/payments

2. FINBALANCE / Інтернет-портал про фінанси та економіку. URL : https://finbalance.com.ua/news/e-hrivnya-nbu-prezentuvav-proekt-kontseptsi

3. Whitepay / вебсайт про криптовалютні рішення. URL : https://whitepay.com/uk/news/e-hryvnia-what-is-it-and-why-does-it-matter

Кондаурова Д. О.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування»
Науковий керівник:
Шепиленко В. Ю.,
старший викладач,
Державний податковий університет

СУТЬ ЦИФРОВИХ ГРОШЕЙ ТА ВИКОРИСТАННЯ CBDC У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Гроші є одним із найдавніших явищ у житті суспільства і безпосередньо приймають участь у господарській діяльності підприємств як в готівковій так і в безготівкових формах. Поштовх до появи та розвитку цифрових грошей дало збільшення кількості інтернет-магазинів та розвиток електронної торгівлі як в Україні так і світі. Процес появи таких грошей пов'язаний з задоволенням нових потреб людини, а також підвищеними вимогами до надійності та ефективності платежів.

Спочатку цифрова економіка торкалася лише фінансових процесів та пов'язаних з ними послуг, але сьогодні вона присутня майже у всіх сферах управління, починаючи від оцифрування документів і закінчуючи електронним урядом. Під впливом цифрової економіки, системи автоматичного проектування трансформуються у відокремлені складові банків, що інтегруються з інтернетом речей та штучним інтелектом Це дає змогу говорити про те, що інформація не тільки супроводжує життєдіяльність людини, а й проникає у фізичний зміст предметів, явищ та процесів. Ця нова сходинка цифрової економіки потребує нестандартного підходу до управління банківськими установами, а також збільшення ІТ-потенціалу банківського сектора.

Зацікавленість цифровими трансформаціями банківського сектора та використанням цифрових грошей обумовлена необхідністю вирішення певних завдань,а саме:

- підвищення конкуренції на ринку. З банками як традиційними учасниками ринку успішно конкурують інноваційні компанії, будучи більш гнучкими і адаптивними, що стосується цінової політики та

розробки нових продуктів і послуг. Це змушує більш консервативні банківські установи відмовлятися від домінуючої до останнього часу парадигми незначних інновацій;

- зниження вартості банківських продуктів і послуг. Впровадження нових технологій дозволяє знизити витрати на обслуговування клієнтів завдяки відмові від широкої мережі філій та відділень і переходу на електронну взаємодію і з клієнтом, і з регулятором;
- підвищення доступності банківських послуг за рахунок впровадження віддалених механізмів обслуговування та зниження порогів входу на ринок для клієнтів;
- підвищення прозорості економіки і ефективності заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Такі нові технології, як глибокий аналіз операцій, збір відомостей про активність клієнтів (наприклад, призначення платежів, місце скоєння трансакцій) дозволяють більш предметно і точково протидіяти незаконній діяльності, не накладаючи додаткові витрати на законослухняних клієнтів [2, с. 128].

Сучасні грошові системи після демонетизації золота є фідуціарними, а гроші, які функціонують у таких системах – фіатними. Це означає, що, на відміну від повноцінних (товарних і металевих) грошей, номінальна вартість фіатних грошей декларується державою та підтримується інститутами грошового ринку завдяки довірі до них з боку суб'єктів ринку. Тобто, головною складовою забезпечення грошей стає довіра суб'єктів ринку до економічної та фінансової політики держави, а також до відповідних інститутів, зокрема, й до центрального банку. У кінцевому підсумку, забезпеченням грошей стає відповідальність урядів і монетарних інститутів перед суспільством.

Цифрова валюта центрального банку (Central bank digital currency, CBDC) новий формат цифрової валюти, яку емітують центральні банки країн. Це повноцінний аналог національної валюти. Її можна використовувати як повноцінний засіб платежу. Різниця лише у тому, що CBDC існує виключно в електронному вигляді та може зберігатися на віртуальних гаманцях. Обіг цифрових грошей здійснюється з використанням не звичайної банківської системи, а окремої цифрової системи, яка забезпечує більшу швидкість обробки трансакцій та безпеку завдяки захисту криптографічними протоколами. Поява CBDC була зумовлена реакцією центральних банків на стрімке зростання

попиту на приватні гроші та криптовалюти, які виникли як відповідь на економічну кризу після 2008 року та недовіру до традиційних банківських систем. Мотивація центральних банків щодо запровадження CBDC полягає передусім у їхньому намаганні повернути монетарну політику в державі під свій контроль. Серед інших причин – намагання створити універсальний платіжний інструмент чи розрахунковий актив для децентралізованої фінансової інфраструктури або отримати додатковий інструмент впливу на фінансову систему держави [1, с. 11].

Також можемо додати, що цифрові гроші не є криптовалютою, оскільки це зовсім різна форма активів. CBDC — це форма цифрової валюти, що є офіційним засобом платежу, гарантованим державою, тобто аналог фізичної валюти, але в електронному вигляді. CBDC має більшу легітимність і стабільність, оскільки її випуск і контроль регулюється урядом і центральним банком, а криптовалюти, з іншого боку, створені децентралізованими системами та не залежать від урядів і фінорганізацій. Вони використовують криптографію для безпеки та анонімності транзакцій та розподілені між безліччю комп'ютерів, що утворюють мережу, тобто криптовалюта — це більш ризиковий актив у порівнянні з CBDC.

Основна мета випуску CBDC полягає у покращенні ефективності та безпеки платежів, що може принести наступні переваги:

- зниження витрат на обслуговування платежів шляхом емітування цифрової валюти на базі технологій блокчейну;
- покращення фінансової стабільності — CBDC може допомогти уникнути ризику банківської кризи, оскільки забезпечує прямий доступ до ліквідності центрального банку;
- вищий рівень безпеки та конфіденційності операцій, оскільки цифрова валюта працює на сучасних технологіях шифрування;
- покращення ефективності міжнародних платежів і зменшення витрат на їх оброблення [1, с. 19].

Також CBDC може допомогти у боротьбі зі злочинністю, оскільки валюта пов'язана з системою ідентифікації користувачів. Це дозволяє зменшити ризики використання цифрової валюти для незаконних операцій.

Останнім часом великі компанії, такі як Tesla, PayPal, Uber, а також міжнародні банки, такі як City, підігрівають інтерес до цифрових грошей та криптовалют. Кошти громадян частково перетікають у

нерегульований у більшості країн світу крипторинок, над яким центральні банки не мають жодної влади, тому ідея випустити свої власні криптовалюти є цілком логічною. Тим більше, що цифрові валюти центробанків, на відміну від Bitcoin та решти криптовалют, будуть стабільними у ціні та зможуть набагато ефективніше виконувати функції грошей [3, с. 28].

Отже, можемо зробити висновок, що сучасні електронні гроші – це цифри, записані на рахунках у банках. На відміну від традиційних електронних грошей, цифрові валюти центробанків – це не просто запис на рахунку, а повноцінний еквівалент готівки, що існуватиме у вигляді коду. Вони є грошима самі по собі та ніяк не залежать від здатності банків чи інших фінансових посередників їх обслуговувати. В свою чергу CBDC є повноцінною валютою і робить більшість фінансових процесів прозорими, тому в подальшому майбутньому має великі перспективи у використанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бордо М. Д., Левін А. Т. Цифрова валюта центрального банку та майбутнє монетарної політики. *Фінансовий простір.* 2017. С. 10–26.

2. Науменкова С. В., Міщенко С. В., Дорофеєв Д. А. Світовий досвід інституціоналізації управління інноваційними процесами в банківській системі. *Економічний простір.* 2020. № 163. С. 126–132.

3. Міщенко В. І., Науменкова С. В., Міщенко С. В. Цифрові гроші центральних банків: майбутнє інституційних змін у банківському секторі. *Фінанси України.* 2021. № 2. С. 26–48.

Кондратенко А. В.,
студент 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»;
Козій Н. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ЦИФРОВА ВАЛЮТА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

В сучасному світі, з появою нових технологій та зростанням інтернет-зв'язку, електронні гроші стали дедалі більш популярними. Віртуальні активи, такі як криптовалюти та токени, також набувають популярності, зокрема серед інвесторів та споживачів. У зв'язку з цим актуальним стає дослідження питання електронної гривні та віртуальних активів.

Метою цього дослідження є дослідження електронної гривні та віртуальних активів, їх особливостей та можливостей використання в сучасному світі. Крім того, метою дослідження є визначення ризиків та переваг використання електронної гривні та віртуальних активів, а також можливих шляхів їх регулювання.

Для виконання дослідження було використано аналітичний підхід, який полягає в аналізі наукових публікацій, законодавчих актів, статистичних даних та інформації з масових медіа.

Останнім часом в Україні стали активно обговорювати можливість введення електронної гривні та регулювання віртуальних активів. У зв'язку з цим виникають питання про те, що таке електронна гривня та віртуальні активи, які переваги та недоліки вони мають, а також які заходи повинні бути вжиті для забезпечення безпеки та захисту прав споживачів.

Електронна гривня – це цифрова валюта, яку емітує держава та є офіційним засобом платежу в Україні; цифровий аналог національної валюти, який може використовуватися для проведення операцій через Інтернет [1].

Головною перевагою електронної гривні є зручність та швидкість проведення операцій. Вона дозволяє здійснювати оплату товарів та послуг в будь-якій точці світу, що робить її особливо привабливою для міжнародної торгівлі.

Основна мета введення електронної гривні - забезпечити більш ефективний та безпечний механізм розрахунків між суб'єктами господарювання та громадянами. Електронна гривня має такі переваги порівняно зі звичайними грошима:

1. Швидкість та зручність операцій - оплата за товари та послуги здійснюється в режимі онлайн в будь-який час та з будь-якого місця.

2. Низькі комісійні - відсутність посередників у проведенні операцій з електронною гривнею дозволяє знизити витрати на проведення платежів.

3. Безпека - захист від шахрайства та підробки.

4. Надійність - система зберігання електронної гривні забезпечує надійний захист від несанкціонованого доступу.

У разі втрати або крадіжки електронної гривні, користувач може звернутися до офіційних органів та отримати відшкодування від держави.

Використання електронної гривні має великий потенціал для розвитку економіки та підтримки малого та середнього бізнесу. Зокрема, за допомогою електронної гривні можна проводити швидкі та зручні операції, здійснювати платежі за міжнародні послуги та товари, що забезпечує більш ефективний та прозорий обіг коштів.

Однак, використання електронної гривні має свої ризики. Зокрема, можливість кібератак на систему зберігання грошових коштів, можливість крадіжки ключів доступу та зловживання ними, ризик втрати електронної гривні у зв'язку з несправностями апаратного забезпечення.

Для зменшення цих ризиків, Національний банк України регулює використання електронної гривні, зокрема, встановлює вимоги до забезпечення безпеки операцій з електронною гривнею. Також, держава встановлює різні правила та обмеження щодо використання електронної гривні, зокрема, у сфері оподаткування та регулювання обігу цифрових активів [1].

На даний момент електронна гривня використовується переважно у внутрішньому валютному обігу. Однак, її використання може поширюватись на міжнародні розрахунки та взаємодію з іншими електронними валютами.

У майбутньому, розвиток електронної гривні може призвести до різноманітних інновацій у сфері фінансів та економіки, зокрема, до

впровадження різноманітних цифрових сервісів, платформ та додатків. Також, електронна гривня може стати частиною глобальних фінансових інфраструктур та екосистем, що може забезпечити більш прозорий та ефективний світовий фінансовий ринок [3].

Для успішного запровадження електронної гривні необхідно вирішити декілька проблем. Перш за все, потрібно забезпечити високий рівень безпеки операцій, а також захисту персональних даних користувачів. Крім того, потрібно створити ефективну систему регулювання та контролю за проведенням операцій з електронною гривнею.

Віртуальні активи - це цифрові активи, що існують у віртуальному світі та мають певну цінність; цифрові еквіваленти різноманітних активів, таких як гроші, товари, послуги, інвестиції тощо. Вони можуть бути різноманітними: криптовалюти, токени, ігрові валюти тощо. Віртуальні активи можуть бути створені за допомогою різних технологій, зокрема, блокчейну, технології розподіленого реєстру.

Віртуальні активи відрізняються від традиційних активів тим, що вони існують тільки у віртуальному просторі та не мають фізичної форми. Також, вони не регулюються традиційними механізмами контролю та регулювання, такими як центральні банки, правительства тощо.

Одним з найбільш відомих видів віртуальних активів є криптовалюти. Криптовалюти, як і електронна гривня, є цифровими активами, що можуть використовуватись для платежів та інших фінансових операцій. Однак, криптовалюти мають ряд відмінностей від традиційних валют, зокрема, їхню децентралізованість, анонімність та можливість використання для нелегальних операцій [8].

Головною перевагою віртуальних активів є можливість швидко та зручно здійснювати операції через Інтернет. Крім того, віртуальні активи є привабливим інструментом для інвесторів та трейдерів, які шукають нові можливості для отримання прибутку [4].

Однак, віртуальні активи також мають свої недоліки та ризики. Оскільки вони не регулюються державними органами, вони піддаються великій волатильності та можуть бути використані для здійснення шахрайства та інших кримінальних дій.

У світі існує різна позиція щодо регулювання віртуальних активів. Деякі країни, зокрема, Японія та Швейцарія, створили регуляторні рамки для криптовалют та інших віртуальних активів. У багатьох інших країнах, таких як Україна, ще не створені чіткі правила та норми для регулювання використання віртуальних активів.

Одним з важливих питань, пов'язаних з віртуальними активами, є їхнє оподаткування. В багатьох країнах віртуальні активи розглядаються як майно та підлягають оподаткуванню відповідно до законодавства про оподаткування майна. Однак, у деяких країнах, таких як США, криптовалюти розглядаються як фінансові інструменти та підлягають оподаткуванню згідно зі стандартами фінансового ринку [5].

Важливо зазначити, що віртуальні активи можуть мати великий потенціал для розвитку інновацій та покращення фінансової системи в цілому. Наприклад, використання блокчейну та криптовалют може допомогти знизити витрати на транзакції та зробити їх більш доступними для людей у країнах з низьким рівнем фінансової розвиненості.

Україна також вивчає можливості використання технологій блокчейну та віртуальних активів для покращення фінансової системи та забезпечення більшої доступності фінансових послуг. У 2020 році Національний банк України анонсував запуск проекту електронної гривні, який має на меті створення електронної версії національної валюти та підвищення ефективності платежів у країні [2].

Одним з головних завдань держави є забезпечення безпеки та захисту прав споживачів при використанні електронної гривні та віртуальних активів. Для досягнення цих цілей необхідно ввести ефективну систему регулювання та контролю за проведенням операцій з цифровими активами.

Для цього необхідно створити спеціальні державні органи, які будуть відповідати за регулювання та контроль за проведенням операцій з електронною гривнею та віртуальними активами. Вони повинні забезпечити високий рівень безпеки операцій та захисту персональних даних користувачів.

Також важливо створити правову базу для регулювання використання електронної гривні та віртуальних активів. Необхідно розробити законодавчі акти, які будуть регулювати використання цифрових активів та встановлювати відповідальність за порушення вимог цих законів [7].

Електронна гривня та віртуальні активи є перспективними інструментами для розвитку економіки та міжнародної торгівлі. Однак, їх використання пов'язане з ризиками та небезпеками для безпеки операцій та захисту персональних даних користувачів. Тому необхідно створити ефективну систему регулювання та контролю за проведенням операцій з цифровими активами.

Також необхідно створити правову базу для регулювання використання електронної гривні та віртуальних активів. Необхідно розробити законодавчі акти, які будуть регулювати використання цифрових активів та встановлювати відповідальність за порушення вимог цих законів [6].

Окрім того, важливо надавати інформаційну підтримку користувачам електронної гривні та віртуальних активів. Необхідно забезпечити доступність та зрозумілість інформації про ці інструменти, їх переваги та недоліки, а також про ризики та небезпеки, пов'язані з їх використанням.

Отже, електронна гривня та віртуальні активи можуть стати ефективними інструментами для розвитку економіки та міжнародної торгівлі, однак їх використання повинно бути регульоване та контрольоване державою з метою забезпечення безпеки та захисту прав споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційні матеріали про електронну гривню / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia

2. Річний звіт Національного банку України за 2020 рік. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf

3. Е-гривня на підході. Як світ переходить на крипту та що зробила для цього Україна. *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2021/09/13/677727/

4. Virtual currencies and central bank digital currencies: challenges ahead. *European Central Bank.* URL : https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/149900/CASE_FINAL%20publication.pdf

5. Issues, Risks and Regulatory Considerations Relating to Crypto-Asset Trading Platforms. *International Organization of Securities Commissions (IOSCO).* URL : https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD649.pdf

6. Advice on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets. *European Securities and Markets Authority (ESMA).* URL : https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-1391_crypto_advice.pdf

7. Central Bank Digital Currency Policy-Maker Toolkit. *World Economic Forum.* URL : https://www3.weforum.org/docs/WEF_CBDC_Policymaker_Toolkit. pdf

8. Новини про криптовалюти та блокчейн. *Cointelegraph.* URL : https://cointelegraph.com

Найдьон Ю. О.,
студент 4 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Болдова А. А.,
викладач,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИПУСКУ Е-ГРИВНІ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Останнім часом відбувається стрімкий розвиток цифрових технологій, який впливає на всі галузі людської діяльності. У сфері економіки також зростає роль інновацій, з'являються на фінансовому ринку нові платіжні технології і сервіси, а центральні банки розглядають можливість впровадження власної цифрової валюти.

Кожна країна має свої особливості грошового обігу, грошово-кредитної політики центрального банку та доступності платіжних послуг. Саме за допомогою цифрових грошей, ми можемо вирішити низку суттєвих проблем які виникають під час функціонування фінансової системи. Більшість центральних банків відзначають значне зниження ролі готівки для платежів за останні роки, що робить комерційні фінансові установи майже монопольним постачальником грошей – цифрових грошей, які завжди мають посередника для користувачів.

Ми можемо побачити, що наша держава також проводить дослідження за цією тематикою. Зокрема наприкінці 2016 року Національний банк розпочав вивчення можливості випуску ним власної CBDC – «електронної гривні» (далі – «е-гривня») та пошуку альтернативного інструменту здійснення миттєвих та дешевих платежів відповідно до сучасних тенденцій у діяльності центробанків. Вже у 2018 проведено пілотний проєкт з випуску е-гривні для роздрібних платежів на платформі блокчейн [1].

Наразі Національний банк розглядає та опрацьовує такі можливі варіанти використання е-гривні, від яких залежатимуть її дизайн та основні характеристики [5]:

- е-гривня для роздрібних безготівкових платежів із можливим функціоналом «програмованих» грошей: для здійснення цільових

соціальних виплат, зниження державних видатків на адміністрування та контроль цільового використання коштів, а також використання технології смарт-контрактів для програмування різноманітної логіки розрахунків залежно від настання тих чи інших обставин та фактів;

- е-гривня для використання у сфері, пов'язаній з обігом віртуальних активів (наприклад, для обміну, забезпечення випуску та інших операцій з віртуальними активами). Е-гривня може стати одним із ключових елементів якісного розвитку інфраструктури для ринку віртуальних активів в Україні;

- е-гривня для забезпечення можливості здійснення транскордонних платежів: забезпечить можливість здійснювати транскордонні платежі швидше, дешевше та прозоріше.

В Україні у зв'язку, з війною дана валюта буде запроваджуватись з певною затримкою, проте в найближчому майбутньому. Адже, рішення за допомогою CBDC, у різних форматах пропонують альтернативи у вирішенні деяких із важливих економічних проблем, та допомагають створити вільніший ринок, стабільну фінансову та значно процвітаючу економічну систему [3].

Серед українських фінансових експертів фінансового ринку було проведе дослідження напрямків впровадження е-гривні (рис. 4):

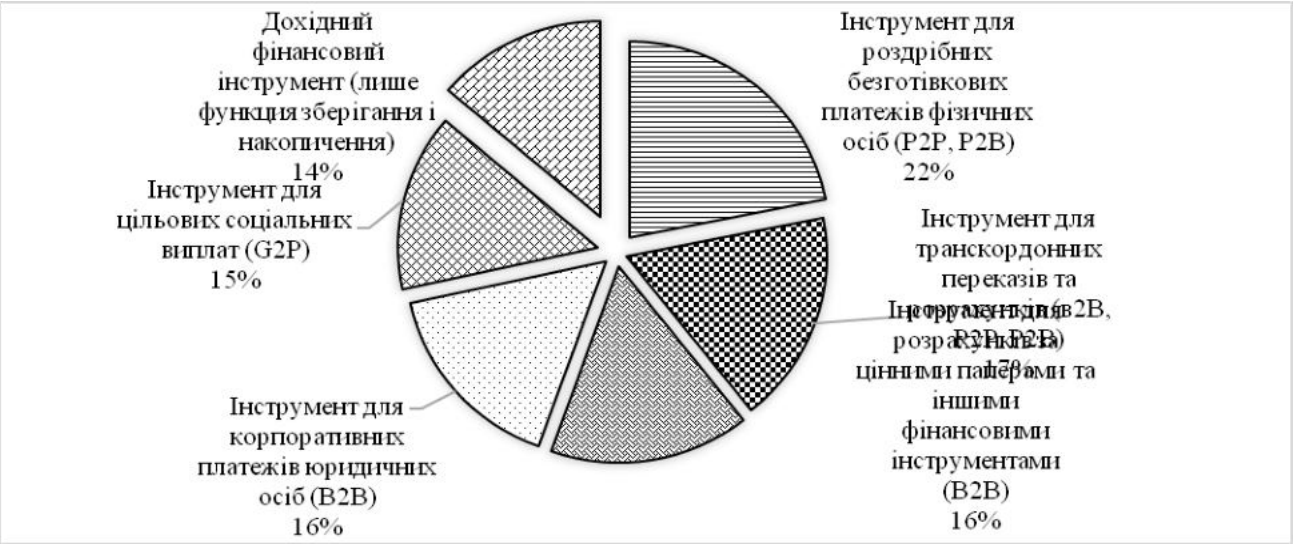

Рисунок 1 – Варіанти використання (юзкейсів) е-гривні

Джерело: побудовано автором за даними [2].

Можемо побачити, що за отриманими результатами у відсотковому відношенні використання е-гривні, найбільш потенційно може стати у роздрібних безготівкових платежів між фізичними особами, а саме 22 %. Друге місце, е-гривня посіла як інструмент для транскордонних

платежів та становить 17%. Останнє місце, з відсотковим відношенням у 15 % займає е-гривня, як засіб для цільового соціального забезпечення. Тестування національної цифрової валюти відбулося серед співробітників Національного банку, використавши для цього платіжну систему - «Простір».

Пілотний проєкт планують реалізувати у 2023 році, а рішення про впровадження цифрової гривні приймуть у 2024 році. Зараз із псевдо е-гривнею експериментують Мінцифри, ТАСкомбанк і компанії Stellar та Bitt. Вони випробовують технологію розподіленого реєстру для випуску електронних грошей і досліджують їхню програмовність. У цьому випадку псевдо е-гривні випускає ТАСкомбанк, і в майбутньому Нацбанк буде орієнтуватися на його результат [6].

Недоліки, у свою чергу, характеризуються потенційними негативними ефектами, що можуть мати вплив на кінцевих споживачів або на банківську систему та проявлятися через наступні види ризиків: технологічний, кібербезпеки, впливу на реалізацію монетарної політики, порушення фінансової стабільності та репутаційний ризик для центрального банку. Проте, розглядаючи питання виявлених загроз в рамках реалізації проєкту НБУ, варто відмітити й наявність ряду переваг від впровадження е-гривні.

Зокрема, перевагами цифрових валют є те, що вони допомагають зробити суспільство більш фінансово інклюзивним, фінансові послуги – доступнішими, а платежі – швидшими, більш безпечними та дешевшими. Крім цього, використання такого інноваційного технологічного інструментарію сприятиме зменшенню частки готівкових розрахунків у обігу, підвищенню конкурентоспроможності і прозорості платіжних послуг та сервісів, дозволить вітчизняній економіці більшою мірою відповідати високим стандартам та вимогам стрімко зростаючої цифрової реальності.

Таким чином, проаналізувавши особливості від впровадження е-гривні, можемо зробити висновки, що впровадження цифрової валюти центрального банку дає можливість зробити висновок, що запровадження е-гривні в Україні може бути каталізатором ефективності платежів і представлятиме додаткову альтернативу поточній моделі грошей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Опитування щодо можливості запровадження е-гривні / Національний банк України. URL : https://promo.bank.gov.ua/euah/ (дата звернення: 06.04.2023).

2. НБУ визначив три напрями використання е-гривні. *Фінансовий клуб.* URL : https://finclub.net/ua/news/natsbank-obrav-try-varianty-vykorystannia-ehryvni.html (дата звернення: 07.04.2023).

3. Рябокінь М. Виклики впровадження цифрової валюти центрального банку у контексті нової еволюційної форми грошей в Україні: світовий досвід. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-63 (дата звернення: 07.04.2023).

4. Вовченко О. С. Е-гривня як перспективна цифрова валюта. URL : http://surl.li/genzb (дата звернення: 07.04.2023).

5. Національний банк представив учасникам платіжного ринку та ринку віртуальних активів проєкт концепції е-гривні / офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-predstaviv-uchasnikam-platijnogo-rinku-ta-rinku-virtualnih-aktiviv--proyekt-kontseptsiyi-e-grivni (дата звернення: 07.04.2023).

6. Цифрова гривня: що це таке, коли вона з’явиться в Україні і як нею користуватися / вебсайт. URL : https://meta.ua/uk/news/economics/39810-scho-take-egrivnya-i-chim-vona-vidriznyaetsya-vid-kriptovalyuti/ (дата звернення: 07.04.2023).

Фомов Д.,
аспірант,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки

ЦИФРОВИЙ СЕРВІС БАНКІВ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Настання «цифрової епохи» перевернуло банківський сервіс щодо розширення можливостей обслуговування споживачів банківських послуг. Також це розширює пропонований банками операційний інструментарій обслуговування клієнтів. Фактично це є технологічною і сервісною «революцією» у банківській діяльності. Новації банківського сервісу з використанням технологічних можливостей у IT- і фінтех-секторах стали вже повсякденним явищем. Нові технології кардинально змінюють способи, якими банки надають свої послуги. За таких умов роль банків як фінансових установ та модернізаційних провайдерів фінансових послуг постійно зростає, і використання можливостей цифровізації посилило таку тенденцію.

Присудження Нобелівської премії з економіки у 2022 р. Б.Бернанке (екс-голова ФРС США), Д.Даймонду та Ф.Дибвігу стало показовим для акцентації важливої ролі банків в економіці. Результати дослідників отримані у сфері «суттєвого покращення розуміння ролі банків в економіці», і того, як «банки виконують суспільно важливу функцію посередників між вкладниками та позичальниками, оцінюючи кредитоспроможність позичальників і гарантуючи, що позики використовуються для хороших інвестицій» [1].

Цифровізація у банківській діяльності, – як для банків, так і для їх клієнтів обопільно надзвичайно важлива. Безумовно, що через тенденцію цифровізації розвивається загальний фон ринків банківських послуг. Завдяки можливостям цифровізації клієнти банків отримали розширення сервісної і технологічної інклюзії. Фізична присутність клієнтів у банках стає виключенням з правил. Дистанційоване обслуговування клієнтів в режимі он-лайн засвідчило свої значні переваги. Завдяки цьому банківські послуги стають більш доступними і прозорими. Наприклад, Інтернет-банкінг, інтернет-еквайринг вже давно стали звичними у банківській діяльності. Цифрові платежі, відкриття/закриття

рахунків та інший онлайн-контент підтвердили зручність форми взаємодії банків із клієнтами. Терміни «необанк», «інтернет-банк», «цифровий банк», що працюють у віртуальному середовищі з відповідними послугами без традиційних фізичних мереж філій стають все більш повсякденними.

Послідовність впровадження цифрових послуг банків формується від появи перших digital-форм взаємовідносин з клієнтами з наступною розробкою банківських digital-продуктів. Щодо кількісних варіантів оцінювання глибини охоплення цифровим сервісом, то В.В.Коваленко і Кутишенко Р.С. вважають, що прийнятним рівнем сучасного цифрового банківського сервісу можна вважати «перехід на цифровий формат понад 75 % операцій банків» [2, с. 59].

Завершальним етапом можна вважати розробку банком повного циклу «оцифрованого» інформаційного обслуговування клієнтів з відповідною лінійкою цифрових банківських пропозицій-послуг.

За даними інформаційного порталу Business Insider, обсяги ринку послуг цифрових банків зросли з 18,6 млрд дол у 2018 р. до 43,1 млрд дол у 2021 р., а кількість клієнтів таких банків та облікових записів – відповідно з 26 млн осіб до 63 млн. осіб та з 50 млн до 119 млн. Прогнозні дані наступних періодів показують очікувану прогресивну динаміку цих показників.

У регуляторній практиці державні структури докладають значні зусилля для поглибленого впровадження цифровізації у банківську діяльність. Так, за офіційним повідомленням «Національний банк та

Міністерство цифрової трансформації спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. Результатом цієї співпраці стають доступні онлайн-послуги, які відкривають нові можливості як для банків, так і для їхніх клієнтів» [3].

У застосунку «Дія» стали можливими послуги передачі (шерингу, від англ. «sharing» - розподіл, обмін) цифрових банківських документів. По тривалості, в середньому шерингові платформи банків встановлюються в операційний дизайн банку протягом 72 годин і стають доступними як частина їх он-лайн сервісу. Це дозволяє клієнтам банків ідентифікувати себе як клієнта банку та надати свої документи у цифровому форматі для відкриття банківських рахунків з будь-якого місця перебування. Послугу можна використовувати як на онлайн-ресурсах банку (мобільному застосунку чи сайті), так і у звичайному відділенні банку. На смартфоні клієнта автоматично генерується коди доступу (QR-код та штрихкод), які зчитуються у банку. Далі клієнт підтверджує дозвіл на передачу власних даних з Дії, і банк може надавати необхідну клієнту послугу. Таким чином, паперові документи для підтвердження своєї особистості в банківському відділенні не є обов'язковими.

Має місце як інструментальний, так і психологічний «цифровізаційний» аспект операційних можливостей банків та доступу клієнтів до цифрових банківських послуг. Цифровізація передбачає усвідомлену ринковими партнерами поведінкову та фінансову відповідальність. Така відповідальність потребує володіння відповідними компетентностями, – технологічними та кваліфікаційними. Тут мова вже йде не стільки про фінансову, а переважно про цифрову грамотність. Уміння користуватись гаджетами та банківськими пропозиціями і сервісними платформами визначають дотичність клієнтів до банківського цифрового світу. Відповідальність банків перед клієнтами і дотримання наглядових регуляторних вимог у своїй діяльності також дзеркально важлива. І тільки через компетентнісну взаємну відповідальність банків та їх клієнтів можлива необхідна фінансова свобода, - як операційна, так і психологічна.

Напрямами подальшого поширення та удосконалення процесів цифровізації у банківській діяльності можуть бути такі з них:

– збільшення питомої ваги цифрових банківських операцій і послуг (перспективно до 100 %), забезпечення необхідної банківської цифрової інфраструктури, - матеріальної і логістичної;

– дотримання і поглиблення вимог кібербезпеки у банківській діяльності, зокрема це стосується застосування віддаленої ідентифікації та захисту персональних даних клієнтів (подвійного і додаткового через голос, сітківку ока, відбиток пальця);

– розвиток людського капіталу банків та перенавчання банківського персоналу до роботи у нових умовах цифровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Три економісти отримали Нобелівську премію за «дослідження банків та фінансових криз». URL : https://www.unian.ua/economics/finance/nobelivsku-premiya-z-ekonomiki-2022-hto-otrimav-ta-za-shcho-12006588.html

2. Коваленко В. В., Кутишенко Р. С. Управління корпоративним бізнесом у банках в умовах цифровізації. *Науковий вісник :* збірник наукових праць Одеського національного економічного університету. 2021. № 7–8 (284–285). С. 54–61. URL : http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/284-285/pdf/54-61.pdf

3. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsyuyut-nad-tsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini

Шевченко А. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВАЛЮТНОГО ОБІГУ

Використання електронних грошей стало звичайним явищем в повсякденному житті людей. Електронні платіжні інструменти, такі, як карткові платежі та електронні банківські перекази, поступово стали витісняти готівку та паперові чеки і в роздрібних платежах, хоча паперові гроші залишаються в обігу в значних кількостях, як зручний засіб платежу для дрібнихрозрахунків і обслуговування неформального сектора.

В даний час електронні гроші розглядаються як замінник готівкових грошей для мікро платежів завдяки ряду переваг:

- простота і низька вартість емісії. Електронні гроші не потрібно друкувати, задіючи для цього сировину, робочу силу, величезні виробничі потужності;

- простота зберігання. Засоби електронних платіжних систем зберігаються в електронному вигляді, їм не потрібне пакування, грошові сховища, транспортування; - висока портативність. Електронні гроші, незалежно від суми, не володіють габаритами на відміну від традиційних банкнот і монет;

- відсутність необхідності перерахунку. Електронні гроші не потрібно рахувати і перераховувати; - зручність проведення розрахунків. Електронними грошима легко розраховуватися за товари та послуги в Інтернеті або відправляти їх в якості приватних переказів;

- якість грошей не втрачається. Паперові гроші можуть пом'ятися, порватися і ними надалі вже буде складно скористатися, а з електронними грошима нічого не відбувається;

- відсутності поділу на номінали. Завдяки електронному характеру засобів ЕРС відсутня проблема підбору потрібної суми, здачі при здійсненні платежів і т.п.;

- система безпеки. Система дбає про своїх клієнтів і про їх гроші, для цього розробляє і впроваджує постійно нові технології безпеки, це відноситься і до зберігання коштів і проведення платежів [1, с. 296]

Випуск електронних грошей здійснює лише уповноважений банк шляхом надання їх користувачам в обмін на готівкові та безготівкові кошти. В економічній літературі зустрічається твердження, що аналогом електронних грошей є криптовалюта. Платіжні одиниці в таких системах представлені у вигляді певних електронних монет, курс формується балансом попиту і пропозиції. Приклади криптовалютних платіжних систем – Bitcoin і Litecoin, де платіжними одиницями служать однойменні електронні монети, скорочено BTC і LTC. За допомогою віддалених майнінг-сервісів користувачі можуть проводити видобуток основних топових електронних валют: біткоіни (на алгоритмах SHA-256, Script), дашкоін (на X11), лайткоін (аналогічно Bitcoin), ефіріум і Zcash (на графічних картах - GPU) [1, с. 296].

На сьогоднішній день через повномасштабне вторгнення РФ та війну на території України, економічна та фінансова системи нашої країни знаходяться в нестабільному становищі. Зокрема, банківська система потерпає від значних змін. Впровадження воєнного стану потребує чіткого нормативно-правового регулювання діяльності держави. Актуальність цього питання полягає в необхідності врегулювання питань функціонування банків в сфері надання фінансових послуг фізичним та юридичним особам на території України та банківської системи в цілому під час дії воєнного стану [2, с. 222].

В Україні правовий режим воєнного стану регламентує Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно до цього закону воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2, с. 222].

Електронні гроші є фактичними замінниками готівкової форми грошей, які використовуються для платежів, без використання банківських рахунків, і обміну на готівкові гроші та зберігаються на спеціальних носіях і використовуються за допомогою спеціальних технічних пристроїв.

Приблизно 80 % світових центробанків активно працюють над випуском власних цифрових валют. І Україна – один з лідерів у створенні й тестуванні проєктів у цьому напрямі. Мінцифри, яке займається підготовкою законодавчої бази для нової форми грошей, вже анонсувало співпрацю зі Stellar Development Foundation для технічної розробки і впровадження е-гривні, що вже розпочалась. Це позитивний сигнал для української фінтах-індустрії, і одне зі свідчень масового прийняття цифрових валют.

Так, в Китаї з 2019 року розпочалося впровадження цифрової державної валюти – цифрового юаню, а в США та ЄС на державному рівні тривають консультації щодо доцільності введення електронного долара та євро.

У європейському співтоваристві вже давно поширюються думки щодо необхідності створення цифрового євро. У 2020 році Європейський Центробанк опублікував звіт на цю тему, а у квітні цього року в ЄС стартували офіційні консультації щодо введення цифрового євро. Загалом створення цифрової валюти вписується в рамки політики цифровізації ЄС. Тому головна мета запровадження цифрового євро – задоволення попиту споживачів на електронні платежі. Досягти цьогоможна шляхом ліквідації розриву між приватним сектором криптовалют та стандартними способами оплати. Цифрове євро надасть перевагу жителям ЄС, оскільки перебуватиме у межах юрисдикції союзу, а не контролюватиметься такими глобальними гравцями як Visa та Mastercard. Цифрова валюта також допоможе вирішити проблему відстеження незаконної діяльності під час транзакцій. ЄС таким чином створює новий інструмент запобігання відмивання грошей та ухилення від сплати податків [3, с. 137–138].

Операції з цифровими валютами, через свою складність та децентралізованість, що зумовлена використанням технології блокчейн, не врегульовано на законодавчому рівні.

«Blockchain» (block – блок, chain – ланцюг) є способом зберігання даних, який ще називається цифровим реєстром будь-яких операцій, впорядкований у блоки за ланцюговим принципом. У світі вже існують та успішно працюють ефективні рішення побудовані на базі блокчейн, такі як, наприклад, Bitcoin – інноваційна мережа платежів та цифрова валюта, Brave –браузер, який має можливість проводити анонімні платежі власникам сайтів та багато інших успішних реалізацій. Ринок стартапів на базі використання технології блокчейн, за оцінками експертів, залучить у 2018 році інвестицій на суму 3 млрд. доларів. Використання технології блокчейн викликає зацікавлення в Україні. Україна уклала угоду з міжнародною технологічною компанією Bitfury Group про переведення всіх електронних державних даних на блокчейн.

Блокчейн, насамперед, це інструмент для вирішення питань безпеки, надійності та прозорості трансакцій, тому використання його у різних сферах ділової активності набирає обертів [3, с. 139].

У світі, поки що, відсутня єдина думка щодо подальшої стратегії розвитку криптовалюти в світі, її легалізації та законності використання. Тим не менш, більшість людей залишаються зацікавленими у купівлі та використанні криптовалюти. Доки попит на електронну валюту існує, країни надалі шукатимуть шляхи регулювання її обігу та використання.

Таким чином, цілком прогнозовано, що в найближчому майбутньому електронні засоби розрахунків, можливо, повністю витіснять з ринку традиційні готівкові кошти та банківські карти, оскільки електронна готівка і відповідні сервіси пропонують більш зручні (швидкі, мобільні, функціональні) способи оплати за товари та послуги (при покупці та при продажу). В даний час цифрові валюти не емітуються центральними банками, але прогрес не стоїть на місці і навіть відбувається поширення обсягів криптовалюти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації : Міжнародна науковопрактична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 11–12 листопада 2020 р.: тези, статті / ред. кол. : А. Г. Драбовський та ін. Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2020. 436 с.

2. Multidisciplinary academic notes. Science research and practice : The XXIV International Scientific and Practical Conference, June 21–24, 2022, Madrid, Spain. 611 p.

3. Крикавська І. В. Актуальні питання правового регулювання обігу електронних грошей та цифрових валют (цифрових грошей, криптовалют) в України. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. № 6(6). С. 133–143. URL : http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/3091/3105

СЕКЦІЯ 8
ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Авдіюк С. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ

Співробітництво України з ЄС є одним зі способів зміцнення позицій країни у світовій системі міжнародних відносин, засобом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої та демократичної держави. Інтеграційні процеси самі по собі є складними процесами, саме тому необхідно зрозуміти, що отримає Україна від співпраці з ЄС, які проблеми виникнуть на шляху до членства в ЄС і які очікувані перспективи від співробітництва в сучасних умовах.

На сьогодні неможливо розглядати майбутнє України поза європейським та світовим розвитком, саме тому євроінтеграція та членство в Європейському Союзі є найголовнішою стратегічною метою нашої держави [1, с. 113].

Інтеграція України до європейського економічного простору актуалізує питання місця нашої країни в євроінтеграційних процесах і дослідження ризиків та переваг її вступу до Євросоюзу. Зокрема, аналіз перспектив, виявлення переваг та недоліків щодо співпраці та подальшої інтеграції України до Європейського Союзу, варто вивчати для прискорення цих процесів. На сучасному етапі відносини України та ЄС мають зміцнюватись, враховуючи відриті воєнні дії проти України з боку росії.

Інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням, адже вона відбувається досить тривалий період, хоча й зрозуміло, що цей процес не може проходити швидко. Не один рік в Україні точилися дискусії щодо її інтеграційного вибору, тобто вибору моделі інтеграції: європейської чи євразійської. Революція гідності, анексія Криму та військові дії на території України остаточно усунули полярність руху Захід – Схід і, нарешті, визначили наші інтеграційні пріоритети до європейського шляху розвитку [1, с. 113].

Процес інтеграції – це доволі непростий шлях, тому задля досягнення у ньому успіхів треба зрозуміти, що потрібно для ефективного входження в зону ЄС та з якими труднощами може стикнутись Україна. Наша країна зацікавлена в сприятливому середовищі, яке спрощувало б доступ до зовнішніх ринків і забезпечувало б стабільні торговельні потоки на основі постійного підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва. Тому інтеграція України у світовий економічний простір відіграє важливу роль у розвитку вітчизняної економіки.

Відповідно існує безліч внутрішніх факторів, які неабияк впливають на рух України до Європейського Союзу та які дозволяють виділити певні внутрішні проблеми. Очевидно те, що Україна являється економічно відсталою державою на відміну від інших європейських держав. Тому сьогодні найголовнішою проблемою є відсутність помітних зрушень у економіці, оскільки її реформування відбувається досить повільно. А це головна умова, без якої вступ у ЄС не можливий. На мою думку, незацікавленість населення в інтеграційних процесах теж є вагомою проблемою. Статистика показує, що 36 % українців мають низький рівень знань щодо євроінтеграції. При цьому більшість населення України, а саме 53 %, підтримує приєднання до Європи. Також існують певні думки що більше вигоди від євроінтеграції отримає не народ держави, а члени ЄС, оскільки вони зможуть використовувати земельні ресурси нашої країни у своїх інтересах. У населення є занепокоєність щодо конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку та еміграції робочої сили. Ще однією з найактуальніших проблем вступу в Європейський Союз є високий рівень економічної злочинності та корупції. Суспільно-політичний устрій сучасної України в цілому підпадає під визначення «суспільного порядку з обмеженим доступом». Це означає, що корупційна практика не просто визнана за норму – вона лежить в основі системи, що дозволяє владним групам мирно співіснувати шляхом розподілу рент та привілеїв. Ця система не просто корумпована: вона заснована на корупції. На мою думку, саме корупція пов’язана з незацікавленістю населення у інтеграційних процесах, як зазначалося вище, оскільки люди одночасно [2, с. 77].

Попри початок повномасштабного нападу Росії на Україну 24 лютого Європейський Союз вирішив активізуватися з наданням Україні статусу кандидата на вступ.

Європейський парламент 1 березня 2022 року переважною більшістю голосів (637 голосами «за», тільки 13 євродепутатів виступили «проти», 26 утрималися) затвердив резолюцію, яка рекомендує державам-членам ЄС працювати над наданням Україні статусу кандидата на вступ. Утім, голос Європарламенту є рекомендаційним.

Інтеграція України до ЄС матиме вирішальні геополітичні наслідки як для самої України, так і для цілого європейського континенту. Критично важливо, щоб у ЄС це чітко розуміли і вже мали стратегію щодо наступних кроків з допомоги Україні на найвищому рівні та мобілізації зусиль заради спільної мети [3].

Щоправда, для якнайшвидшої інтеграції, Україні необхідно провести сім блоків обов'язкових реформи. Вони є умовами, які оцінюватиме ЄС:

– Реформа системи призначення суддів до Конституційного суду та запровадження системи відбору;

– Реформа органів суддівського самоуправління (ВРП та ВККС);

– Антикорупція (САП та НАБУ);

– Боротьба з відмиванням коштів;

– Антиолігархічна реформа;

– Законодавство про медіа;

– Законодавство про нацменшини [3].

Війна завдала руйнівного удару по українській економіці, але водночас вона спонукала Європейський Союз до більш рішучих геополітичних кроків.

Погрози країни-агресора через розширення ЄС вже не є страшними. Їм не тільки не вдалося зупинити процес розширення ЄС, а навіть навпаки – війна значно прискорила інтеграцію, зробила можливим отримання Україною статусу кандидата [3].

Після завершення війни з'явиться інший прискорювач. Багатомільярдний план відбудови України буде залежати від перебігу інтеграції та перемовин щодо членства в ЄС, що сприятиме прискоренню реформ.

Україна – багата країна зі значним, але ще невикористаним економічнім потенціалом, потужним промисловим сектором та висококваліфікованими працівниками. Членство України посилить економічну міць самого Європейського Союзу.

Інтеграція з ЄС – єдиний шлях, яким пострадянська та посттоталітарна країна може досягти економічних успіхів [3].

Співробітництво України з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя і добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція – це шлях до активізації взаємообміну між українською і західноєвропейськими культурами, одночасне становлення України й як інтегрованої частини глобального суспільства, й як національної держави. Членство в ЄС гарантує зміцнення національної безпеки України, захист її від агресії та територіальних претензій [1, с. 116].

Геополітичне майбутнє європейського проекту та його роль у світовій політиці першочергово залежать від ефективності співпраці з країнами та регіонами, що є безпосередніми сусідами Євросоюзу. Таким чином, співпраця між Україною та ЄС має велике значення для обох сторін.

Специфічне геополітичне положення та історія тривалого співробітництва з європейськими країнами зумовлюють зацікавленість України в активній участі в інтеграційних процесах на європейському континенті.

Для України євроінтеграційний рух важливий для включення в чинну систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній і політичній системі, а також вагомий для співпраці стосовно вирішення міжнародних конфліктів та забезпечення міжнародної безпеки у регіоні в цілому. Європейський вибір України – це запорука стандартів демократії, громадянського суспільства, верховенства права та забезпечення прав і свобод людини та громадянина [4, с. 43].

Таким чином, Україні треба вирішити багато завдань щодо реалізації умов, а ефективність їх вирішення залежить не тільки від наявності намірів, але й від ефективності методів рішень та здійснення активних дій як на рівні держави, так і включаючи кожного громадянина. Зазначимо те, що Україна є однією з найбільших країн Європи, і для нас надзвичайно важлива інтеграція з країнами – членами ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС: Проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* / голов. ред. М. М. Палінчак. Ужгород, 2019. Вип. 23, ч. 1. С. 112–117. – Рез. англ. – Бібліогр. : с. 117.

2. Літописець. Випуск 16 : збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції (до річниці прийняття Загальної декларації прав людини)», м. Житомир, 9 грудня 2020 року. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2021. 283 с.

3. Шлях до ЄС. Що має зробити Україна, щоби почати переговори про членство. *Європейська правда.* URL : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/08/22/7145358/ (дата звернення: 02.04.2023).

4. Чепульченко Т. О., Афанасьєва В. О. Проблеми європейської інтеграції України. *Право і суспільство*. 2019. Ч. 2, № 2. С. 42–47. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/2_2019/part_2/10.pdf

Дроботова Л. А.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Питання інтеграції України у світове інформаційне міжнародне товариство на сьогодні є актуальними. Розвиток міжнародних відносин будь-яких країн обов'язково призводить до розвитку інтеграційних процесів, а сприйняття України як надійного зовнішньо-економічного партнера потребує її членства та повноправного входження у світове економічне, політичне та інше співробітництво на принципах рівноправності, верховенства права та взаємної вигоди.

Інформація у житті суспільства займає важливе місце. Ми не уявляємо сучасного життя без новин, соціальних мереж, спілкування на різних рівнях. Діти змалечку навчаються гратися з гаджетами. Підростаючи, вміло знаходять потрібну інформацію через різні джерела інформаційної техніки. Спілкуючись між собою, молодь все частіше звертається по інформацію далеко за межами країни проживання. Так зав'язуються інформаційні відносити. А для розвитку таких відносин необхідними є знання міжнародно-правових норм спілкування та подання інформації.

На даний час існує багато нормативних документів, які улагоджують різні інформаційні відносини. Також існує багато спільних програм різних держав Європейського континенту для зміцнення і розвитку інформаційного суспільства. Проте можемо спостерігати деяку неузгодженість різних країн через національну подрібненість або через державні закони, що діють всередині країни. На жаль, немає вироблених загальних правил спілкування в інформаційному просторі.

Для початку визначимо поняття «інтеграція». Особливе значення мають визначення сутності терміну «інтеграція» в довідникових та енциклопедичних педагогічних виданнях. Інтеграція, ї, *ж.* книжн. Об'єднування чого-небудь у єдине ціле [1, с. 237].

Інтеграція (лат., поповнення, відновлення) - 1. Об'єднання в ціле будь-яких окремих частин. Протилежне - дезінтеграція. 2. І. економічна - узгоджений розвиток і взаємне доповнення підприємств, галузей

господарства, регіонів, держав у інтересах ефективнішого використання ресурсів; зближення, об'єднання економік. 3. І. соціальна - наявність упорядкованих відносин між індивідами, групами, організаціями, державами. 4. біол. Процес упорядкування, узгодження і об'єднання структур і функцій у цілісному організмі, характерний для живих систем на кожному з рівнів організації їх. У фізіології І. - функціональне об'єднання окремих фізіологічних механізмів у складну координовану пристосувальну діяльність цілісного організму [2, с. 500].

Отже, інтеграція, в перекладі з латинської, означає взаємопереплетіння, об’єднання окремих частин в єдине ціле. Термін «інтеграція» має багато різноманітних визначень. У різноманітних словниках та енциклопедичних виданнях він розглядається у мовному, філософському, психологічному, соціологічному та інших аспектах й означає об’єднання в єдине ціле будь-яких частин або елементів, визначається як процес або дія цього об’єднання. Також поняття «інтеграція» вказує на об’єднання в ціле якихось диференціальних частин, взаємозв’язків, сполучення окремих елементів [3, с. 229].

Європейська інтеграція визначає напрям розвитку європейського континенту, ситуацію в Європі, і її місце у світі. Наразі це потужний фінансовий, економічний і політичний центр європейської безпеки, цінностей і стандартів.

Країни світу, які обрали шлях європейської інтеграції, вбачають шлях зміни на краще, в першу чергу, економіки, подолання інформаційно-технологічної відсталості, залучення у свої держави іноземних інвестицій. втілення новітніх технологій, створення нових робочих місць, що призведе до підвищення конкурентноспроможності товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС.

Немаловажним аспектом розвитку інтеграційних процесів є впровадження норм міжнародного права у практичну діяльність держав, у результаті якого вони стають інтегральною частиною системи. Реалізація норм національного права надає юридичної сили актам Європейських Співтовариств на території держави і є обов'язковим для прийняття рішень.

Науковець В.І. Вернадський зазначав: «Все більше ми спеціалізуємося не по науках, а по проблемах. Це дозволяє, з одного боку, зануритися у досліджуване явище, а з іншого – охопити його з різних точок зору» [4, с. 54]. Тобто виникають тенденції, які локалізують

межі між різними науками через підвищення знань молоді. Адже інформаційний світ вимагає серед маси інформації знайти потрібну, яка допоможе розв'язати складні задачі, буде розвивати критичне мислення та допоможе прийняти правильне рішення.

Впровадження міжнародних інформаційних технологій у національні стандарти вимагають не лише «сліпого» копіювання передового досвіду європейських країн, а, в першу чергу, залучення світового інформаційного простору та його перетворення, враховуючи особливості національного мислення та способу життя.

Західні партнери реагують на країни, що адаптують міжнародні норми європейських країн, розвивають сферу діяльності відповідно до національних норм і стандартів розвитку країни. Розвиток інформаційної обізнаності суспільства в правовому відношенні відіграє величезну роль у становленні держави, як конкурента на інформаційному ринку праці. Держава має створити необхідні умови для застосування міжнародної практики Євросоюзу.

Перш за все необхідно звернути увагу на теоретичне розуміння інформаційної євроінтеграції. Аналізуючи літературні джерела, виокремлюємо наступні цінності, на яких базуються держави-члени Євросоюзу: верховенство права, демократія, повага до прав людини, свобода розвитку особистості.

Україна за своїм унікальним географічним місцезнаходженням є частиною європейського континенту. Для того, щоб між нашою державою та державами, що входять до складу Євросоюзу, не було значних різниць, ми маємо втілювати кращі зразки світового досвіду у власну економіку, долаючи корупційні схеми, створюючи прозорі ринкові відносини, приймаючи закони, які діятимуть в інтересах людини, її потенційного розвитку, захищаючи інтелектуальну власність, розширюючи інформаційний простір. Необхідно докласти немало зусиль для подолання економічної нестабільності, технологічного удосконалення процесів промисловості та аграрного сектору, адаптування кращих і передових світових освітніх стандартів до національних, розвиток медицини та техніки, національного законодавства під стандарти світових держав, сприяти інформаційній обізнаності молодого покоління та працездатних людей. Для цього у нашої держави є все необхідне. І в перспективі ми станемо повноправним партнером країнчленів Європейського Союзу.

Сучасна українська трудова, інтелектуальна та творча еміграція сприяє формуванню позитивного іміджу українського народу у світовій спільноті. Враховуючи усі зміни у світовому економічному середовищі, розвиток відносин торгівлі з найближчими сусідами є одним із пріоритетних завдань України. З одного боку, це передбачає відновлення та розвиток торговельного співробітництва, а з іншого – забезпечується безпека України з економічного боку. Тому мають бути враховані реалії сьогодення використання механізмів сучасного інтеграційного процесу, перспективні орієнтири національного розвитку. Звичайно, з цією метою необхідно продивитися й проаналізувати ситуацію навколо країни, її становище у світовому міжнародному просторі, очікувані результати вливання іноземних інвестицій в економіку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL : https://slovnyk. me/dict/sum (дата звернення: 15.04.2023).

2. Бибик С. П., Сюта Г. М. Б59. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко; худож.-оформлювач Б. П. Бублик. Харків : Фоліо, 2006. 623 с. URL : http://irbis-nbuv.gov. ua›ulib›item›UKR0001384 (дата звернення: 15.04.2023).

3. Котух О. В. Інтегративний підхід при підготовці майбутніх фахівців: знахідки і втрати URL : https://lib.iitta.gov.ua.pdf (дата звернення: 15.04.2023).

4. Вернадский В. И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетарное явление / АН СССР; редкол. : А. Л. Яншин (пред.) и др. URL : https://habr.com›articles (дата звернення: 15.04.2023).

Джима Ю. В.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Яфонкіна І. П.,
канд. політ. наук,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Інтеграція України в європейський економічний, політичний, правовий та культурний простір важливий чинник інноваційного розвитку держави. Внаслідок переходу на європейські стандарти підвищується конкурентоздатність національного товаровиробника і відповідно відбувається вихід на європейський ринок. Такі відносини є дуже перспективними, адже від цього залежить місце і роль нашої держави у новій системі міжнародних відносин.

Необхідно зазначити, що стратегію інтеграції України до Європейського Союзу (далі ЄС) було затверджено Указом Президента України від 11 червня 1998 року №615/98 відповідно до якої були визначені основні напрями співробітництва України з ЄС – організацією, яка в процесі свого розвитку досягла високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку [1].

Відомо, що Європейська Рада на саміті у Брюсселі 23 червня 2022 року надала Україні статус кандидата в ЄС. Укладення та набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС стало, безперечно, квінтесенцією курсу соціально-економічних перетворень, проголошеного в Україні у 2014 р., який де-факто є курсом «Європейського вибору».

Відповідно до цієї угоди Україна має провести декілька важливих реформ. Єврокомісія поставила перед державою виконання наступних вимог:

- реформа Конституційного суду;
- продовження судової реформи;
- антикорупція, включно з призначенням керівника САП;
- боротьба з відмиванням коштів;

- втілення антиолігархічного закону;
- узгодження аудіовізуального законодавства з європейським;
- зміна законодавства про нацменшини [2].

Варто підкреслити, що європейський вибір України, зокрема полягає у всебічному входження правової системи нашої держави до європейського правового світу, її адаптації до європейських правових стандартів. На нашу думку, саме за такими напрямками має відбуватися правова реформа в нашій державі. Однак слід пам'ятати, що виконання зобов'язань за Угодою, можуть приносити не лише вигоди, але й відчутні втрати та розчарування.

Необхідно констатувати, що сьогодні жодна країна не може вийти із процесу всезагального світового економічного розвитку. Інтеграційні зростання держав мають здійснюватися з тією метою, щоб підвищувалася конкурентоздатність національної економіки і добробуту громадян, досягнення гармонії взаємозв'язку між соціальними інтересами. На нашу думку, певні завдання, які стосуються євроінтеграції України, мають враховувати досвід передових зарубіжних країн, які вони набули на цьому шляху. Але слід зазначити, що економіка будь-якої країни світу має свої особливості, а інтеграційні процеси є неповторними та індивідуальними, тому й шлях України до ЄС буде мати свої особливості.

На нашу думку можна виділити такі основні напрями інтеграційного процесу:

- адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу, забезпечення прав людини;
- економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і ЄС;
- інтеграція України до ЄС та НАТО у контексті загальноєвропейської безпеки;
- адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС;
- галузева співпраця;
- співробітництво у галузі охорони довкілля [3].

Однак слід підкреслити, що темп виконання Україною Угоди навряд когось вразить. І головна причина полягає зовсім не у "відсутності політичної волі", на яку часто натякають європейські політичні лідери та окремі проєвропейські налаштовані політичні діячі в Україні. Насправді, у своєму нинішньому стані неформальних інститутів

(насамперед, якість культури державного апарату управління та бізнесу, рівень довіри населення до базових суспільних інститутів, граничнo високий рівень ментальної схильності до корупції та загалом – отримання доходів рентного характеру) Україна просто не здатна асимілювати у своїй інституційній структурі всі зобов'язання, внесені до порядку денного асоціації. А якщо його намагатися адаптувати до трансформаційних змін, які останнім часом випливають із еволюції механізмів ЄС або намічені на найближчу перспективу, то конфлікт інституційних структур може набути дедалі більшого масштабу.

За висновками дослідницького проекту Центру Разумкова «Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС», домінуючий нині в Україні стиль «проєвропейського» мислення базується на безсистемних, доволі спрощених емоційних уявленнях про євроінтеграцію та часто є результатом елементарного незнання того, чим реально є євроінтеграційні механізми. Він містить набагато більше гасел та ідеологічної риторики, аніж реальних уявлень про можливі ефективні алгоритми входження до євроінтеграційного простору – і це, з політичної точки зору, вкрай небезпечно. На жаль, в Україні бракує плідних фахових дискусій та грунтовних наукових досліджень з питань ключових проблем євроінтеграції; набагато більше спрощеної пропаганди. Такий стан має бути змінений, якщо країна розраховує на успіх євроінтеграційної стратегії [4].

Тому, для досягнення більш ефективних результатів на шляху вступу України до ЄС вкрай необхідно провести наукові дослідження та фахові дискусії з питань, які постануть на порядку денному ЄС та скорегувати державну програму дій у сфері євроінтеграції.

Важливим залишаються питання приєднання України до окремих механізмів ЄС: Банківського союзу; заохоченням інвестицій та розвитку ринків капіталів; врегулюванням питань зовнішніх боргів; програмами пріоритетного фінансування з бюджету ЄС та підтримуваних позабюджетними ресурсами інститутів ЄС; новими механізмами регулювання міграції та європейської політики безпеки.

Таким чином, створення умов для прогресуючого піднесення рівня цивілізованості соціально-економічних і політичних процесів усередині України має стати домінуючою філософією стратегічно орієнтованого розвитку країни та яка надасть більше можливостей стати частиною Європи та розвивати різноманітні відносини з європейськими

кранами в різних сферах. Зосередження євроінтеграційних заходів на цих питаннях сприятиме модернізації механізмів євроінтеграційної політики України і забезпечить їх значно більшу віддачу для розвитку країни навіть в умовах воєнного стану та фінансових обмежень, з якими нині стикається Україна.

Під час співпраці України у партнерських стосунках з ЄС формуються передумови для поступового входження до європейської спільноти. Для досягнення стандартів Європейського Союзу необхідно пройти певні реформи, а саме: політичні; соціально-економічні; гуманітарні та інституційні.

Україні необхідно разом із Європейським Союзом шукати взаємоприйняті механізми, які будуть здатні зберегти та розвинути позитивну динаміку політичних та торговельно-економічних відносин, які будуть достроковими.

Євроінтеграція для України є реальним шансом остаточного переходу в стабільну державу, яка володіє перспективами на велике майбутнє.

Україна у складі Європейського Союзу зможе успішно використовувати досвід усіх своїх членів співтовариства, мати надійну колективну та міжнародну безпеку; ефективне використовувати ресурси та потенціал країн в економічній та фінансовій сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98 (втратив чинність). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text

2. Україна – ЄС: що ми маємо зробити у статусі кандидата і коли можливий вступ в Євросоюз. URL : https://suspilne.media/253476-ukraina-es-so-mi-maemo-zrobiti-u-statusi-kandidata-i-koli-mozlivij-vstup-v-evrosouz/

3. Особливості міжнародної економічної інтеграції на сучасному етапі глобалізації. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4547/1/ особливості%20міжнародної%20економічної%20інтеграції.pdf

4. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / за ред. В. Сіденко (керівник проєкту) та ін. Київ : Заповіт, 2018. 214 с.

Жученко К. В.,
студентка 4 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Вергелюк Ю. Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Одним із пріоритетних напрямків для ефективного розвитку економічних процесів виступає іпотечне кредитування, особливо в умовах євроінтеграційних процесів. Успішне функціонування даного інструменту сприятиме вирішенню низки економіко-соціальних проблем, що зможе забезпечити підвищенню ВВП та національного доходу, а також сформує умови, які стануть драйвером розвитку окремих галузевих структур економіки, знижуючи рівень безробіття, значно вплине на зайнятість громадян, гарантуватиме забезпеченість українського населення житлом, а тому, як результат пришвидшиться ринковим перетворенням та виходу на міжнародну арену [1].

Тому, саме активна діяльність з іпотечного кредитування житла в нашій державі має сформувати необхідні умови для стабільності фінансово-економічного становища України, роль державної підтримки в розвитку іпотечного кредитування виступає ключовою, насамперед як гаранта стійкості усієї системи відносин при іпотечних операціях.

Одним із головних елементів багатьох державних програм, що сприяє доступності житла на національному ринку виступає пільгове іпотечне кредитування. Так, протягом 2022 року банківські видали 2009 іпотечних кредитів на загальну суму 1,96 млрд грн. Якщо порівнювати з аналогічним періодом минулого року, то за кількістю договорів воно зменшилось приблизно в 5,3 рази, в грошовому еквіваленті в 4,3 рази. Більша частка іпотечних кредитів в 2022 році , а саме майже дві третини у розрізі кількості договорів були реалізовані в перших двох місяцях ще до початку повномасштабної військової агресії рф. Потім в таких місяцях як березень–травень іпотечне кредитування взагалі не здійснювалось, а влітку були поодиноким.

Проте варто зауважити, що вже з початку осені процес поступово почав відновлюватись, насамперед, це відбулось завдяки активізації державної підтримки за допомогою таких програм як «Доступна іпотека» та «єОселя». Сутність другої програми, яка стартувала з жовтня 2022 року, полягає в тому, що військовослужбовцям, медикам, переселенцям, педагогам та науковим співробітникам будуть пропонувати надати житло в іпотеку під 3 % річних. За допомогою них вже протягом вересня–листопада банками було видано іпотечних кредитів на сукупну суму майже 280 млн. грн, та кількості 252 іпотечних кредитів, а у грудні на пів мільярда гривень та відповідно 405 кредитів [3].

Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву виступає важливим інструментом житлової політики державного уряду, що здійснює безпосередній механізм підтримки своїх громадян. На сучасному етапі Фондом здійснюється програма» Доступне житло», відбувається вона із залученням кредитуванням молоді за рахунок фінансових коштів статутного капіталу (тобто, відсоткова ставка відповідає обліковій ставці Національного банку України), а також здійснює виконання більше ста місцевих житлових програм на всій території нашої держави [4]. В свою чергу впровадження програми «єОселя» програми дійсно може стимулювати розвиток іпотечного кредитування і не нестиме навантаження на баланси банків, оскільки банки отримають цільове фінансування за зниженою ставкою під відповідні видачі. Таким чином, додаткові заходи грошово-кредитної політики можуть мати стимулюючий характер щодо активізації банківського кредитування [5].

Можемо побачити що держава максимально стимулює розвиток іпотечного кредитування в Україні, надаючи значну фінансову підтримку банкам та позичальникам, навіть в умовах військового стану. Основним недоліком програм урядової підтримки програм кредитування є обмеженість бюджетних ресурсів, яка не дозволяє усім громадянам скористатися ними рівною мірою. Зрозуміло, що лише за рахунок держави забезпечити всіх громадян, які цього потребують, житлом не є можливим.

Також не зважаючи на зменшення вартості іпотеки, багато банків побоюються видавати нові кредити, що аргументовано значним ростом ризику його не повернення. З початком війни кількість проблемних кредитів у банків зріс, що пов’язано з двома об’єктивними причинами, зокрема знизилася платоспроможність позичальників та багато позичальників втратили іпотечне та заставне майно, на придбання

якого кредити були отримані, що підвищує роль державної підтримки та рівня зацікавленості громадян до державних програм іпотечного кредитування [2].

Отже, у 2023 році пріоритетним напрямом для держави залишається розвиток житлової іпотеки, особливо після військової агресії росії. Ефективне формування системи іпотечного кредитування не лише сприятиме створенню більш сучасних фінансових перспектив для активного розвитку національної економіки, а й також допоможе підвищити показник рівня капіталізації інвестованих ресурсів та запровадженню сучасного механізму якісного розподілу між секторами і сферами економіки. Виступаючи потужним драйвером масштабного розширення фондового ринку на базі залучення нових видів цінних паперів іпотечного покриття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дранус В. В., Гребенчак І. О. Стан та перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні. *Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції присвяченої 165-річчю заснування Львівського національного аграрного університету та 50-річчю створення кафедри обліку та оподаткування.* 2021. С. 186–188 URL : http://surl.li/foctk (дата звернення: 16.03.2023).

2. Правдиковська І., Дорошенко Н. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 150–153. URL : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-32 (дата звернення: 17.03.2023).

3. Іпотечне кредитування поступово відновлюється завдяки державним програмам – результати опитування / офіційний сайт НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/ipotechne-kredituvannya-postupovo-vidnovlyuyetsya-zavdyaki-derjavnim-programam--rezultati-opituvannya (дата звернення: 17.03.2023).

4. Поліщук Т. А., Кремень О. І. Роль держави у розвитку іпотечного кредитування в Україні. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу*. 2021. С. 187–189.

5. Korneev Vladimir, Verheliuk Yuliia, Koverninska Yuliia, and Kononets Alexey (2019). Bank crediting to the sector of non-financial corporations in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 14(3), 64–75. doi: http://dx.doi.org/10.21511/bbs.14(3).2019.06 (дата звернення: 18.03.2023).

Колісник Н. І.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

Розвиток онлайн-торгівлі, що поступово витісняє традиційну, є яскравим трендом глобальних економічних трансформацій. Ключові аспекти електронної торгівлі (укладення угод у мережі, приватність та захист споживачів, митне оформлення товаропотоків) потребують регулювання на міжнародному та національному законодавчому рівні.

На сьогодні для сучасного бізнесу характерне постійне збільшення можливостей постачальників, що призводить до посилення конкуренції і підвищення якості товарів та послуг. Змінюються способи організації та управління бізнесом, відбувається реінжиніринг (модернізація) бізнес-процесів і впровадження систем автоматизації. Комп'ютерні системи та мережі дедалі більше стають обов'язковим інструментом ділової комунікації та налагодження ланцюгів поставок. Зміни, викликані сучасними інформаційними технологіями, повністю відповідають основним характеристикам сучасного бізнес-середовища, основу якого становить електронна комерція й електронний ринок [1, с. 68].

За останні декілька років електронна комерція стала невід'ємною частиною світової системи роздрібної торгівлі. Як і багато інших галузей, роздрібна торгівля зазнала суттєвих змін після виникнення Інтернету, і завдяки цифровізації сучасного життя споживачі практично з усіх країн отримують прибуток від онлайн-транзакцій. Оскільки доступ до глобальної мережі стрімко зростає у всьому світі, кількість цифрових покупців постійно збільшується. У 2020 р. понад 2 млрд осіб придбали товари чи послуги в Інтернеті, а обсяг електронного роздрібного продажу перевищив 4,2 трлн дол. у всьому світі [1, с. 69].

На сьогодні для опису економічних відносин через мережу Інтернет використовується поняття «електронна комерція», яке і є частиною інтернет економіки. Так, Організація економічного співробітництва та розвитку надає два визначення даного терміну [2, с. 127]:

1) у вузькому сенсі, електронна комерція – це продаж чи покупка товарів та послуг між бізнесом, домашніми господарствами, фізичними особами, урядами та іншими державними чи приватними організаціями,

що проводяться через мережу Інтернет. Товари та послуги замовляються через Інтернет, але платіж та остаточна доставка товару або послуги можуть здійснюватися як в онлайн, так і в офлайн режимі.

2) у широкому сенсі, електронна комерція – це будь-яка форма бізнес-відносин, де взаємодія між суб'єктами відбувається шляхом використання Інтернет технологій.

Зважаючи на те, що електронна комерція на сьогоднішній день стала окремою галуззю економіки, велика увага приділяється і законодавчому врегулюванню даного поняття. В Україні законодавче регулювання цих відносин започатковано ухваленням Закону України «Про Національну програму інформатизації» у 1998 році. Фінальним етапом законодавчого визначення організаційно - правових засад діяльності у сфері електронної комерції в Україні, на сьогоднішній день, став Закон України «Про електронну комерцію», прийнятий у 2015 році.

Так, згідно з Законом України «Про електронну комерцію», електронна торгівля визначається як частина електронної комерції, а саме – господарська діяльність у сфері електронної купівлі - продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно - телекомунікаційних систем [2, с. 127].

За даними Інтернет Асоціації України, в Україні користуються інтернетом 21,6 млн користувачів, серед яких найбільш активними користувачами є такі категорії: школярі / студенти, власники або директори великого та середнього бізнесів та військовослужбовці (рівень користування Інтернетом даними групами склав 100 %). Відповідно, дане нарощування кількості активних користувачів мережі Інтернет призводить до зростання оборотів електронної комерції, так як різні суб'єкти сприймають Інтернет як природнє середовище існування, де, відповідно, задовольняються будь-які потреби. Загалом, близько 67% українських інтернет - користувачів відвідують сайти, пов'язані зі сферою електронної комерції. Найбільш динамічною частиною, що розвивається, є здійснення саме електронної торгівлі [2, с. 128].

У 2020 р. частка електронної торгівлі у загальному обсязі роздрібної торгівлі становила 18 % продажів у всьому світі. За дослідженням e-Marketer, із загального обсягу роздрібних продажів у 2021 р. 19,5 % будуть надходити від покупок через Інтернет, тобто майже одна п'ята з кожного долару, витраченого на роздрібні товари цього року, буде здійснена через Інтернет [1, с. 69].

Інтернет-покупки є однією з найбільш популярних онлайн-активностей у всьому світі. Покупці дедалі більше шукають товари в Інтернеті за межами своєї країни. В Європі понад 57 % онлайн-покупців підтвердили, що здійснювали покупки в іноземних інтернет-магазинах за останні півроку. Ця тенденція стає глобальною. Найбільша частка покупців, що здійснюють онлайн-покупки за кордоном, спостерігається в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні і становить 64,4%. Зазначимо, що внаслідок вибуху цифрового розвитку у цьому регіоні найбільш швидкозростаючим ринком Інтернет роздрібної торгівлі є Індонезія, а найбільшу частку ринку охоплює Китай. Розвиток цифрової роздрібної торгівлі в країнах цього регіону тісно пов'язаний із постійним покращенням доступу до Інтернету, особливо в межах спільнот, які тривалий час користувались повільним дешевим зв'язком через фінансові або інфраструктурні обмеження [1, с. 70].

Інтернет-магазини роздрібної торгівлі значно збільшили трафік завдяки глобальній пандемії, оскільки значна частина населення залишається вдома і замовляє ті товари в Інтернеті, які до пандемії зазвичай купувала в магазині. Так, у середньому щомісячний трафік Amazon.com становив майже 3,68 млрд відвідувачів у 2020 р., за ним слідує e-Bay.com (1,01 млрд відвідувань у середньому щомісяця). Amazon є провідним інтернет-магазином у світі, чистий обсяг продажів якого становить 386 млрд дол. Більша частина доходу компанії генерується за рахунок онлайн-продажу електроніки та інших продуктів, послуг з підписки та діяльності AWS. Лідером у структурі Amazon є платформа в США із показником 38 %, що становить близько 1,1 млн продавців, другу позицію посідає Великобританія з часткою 9,6 %, третю сходинку – Німеччина із показником 8,3 %. Для продавців Amazon діє ряд нормативних документів щодо продажу товарів у кожній країні функціонування платформи. Amazon виокремлює такі основні положення, які потрібно враховувати під час продажу продукції: податок та митниця; права інтелектуальної власності, зокрема обмеження законодавства про ІВ щодо паралельного ввезення товарів; експортний контроль; маркування та ярлики; екологія, здоров'я та безпека; відповідність продукції. На платформі представлений список країн з характеристикою правового забезпечення, що дає можливість продавцям здійснювати продаж безпечно та відповідно до законодавства [1, с. 71].

Із ратифікації у вересні 2014 року Угоди про асоціацією між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, основною метою якої є впровадження в Україні Європейських стандартів життя. Підписання вказаного документу прискорило впровадження стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС) до законодавства України. Це відбувається шляхом імплементації норм Директив ЄС або ж копіюванням їх положень при розробці власних законів [3, с. 141].

Фундамент створення спільного ринку електронної торгівлі заклала Директива Європейського парламенту та Ради №2000/31 «Про електронну комерцію», яка має основоположний характер. Однією із базових у Директиві, є в встановлений ній принцип свободи здійснення електронної торгівлі, зазначаючи, що кожна держава-член повинна забезпечити, щоб послуги інформаційного суспільства, що надаються постачальником послуг, заснованим на її території, відповідали національним положенням держави-члена, що належать до узгодженої галузі [3, с. 141].

Для забезпечення ефективної роботи ринку електронної торгівлі в Україні повинна бути спрощена система використання електронних платежів. Саме з цією метою на розгляді Верховної Ради України перебуває Проєкт Закону «Про внесення змін до деяких Законів України щодо комісійної винагороди під час здійснення еквайрингу» від 01.10.2020 № 4178 . Водночас важливі питання правового регулювання договірних відносин за участю споживачів у сфері електронної торгівлі залишаються дискусійними і потребують додаткового вивчення [3, с. 142].

На сьогодні електронна торгівля стрімко розвивається, витісняючи традиційну. Регулювання інтернет-торгівлі здійснюється як на міжнародному, так і на вітчизняному рівні, водночас нормативно-правова база змінюється, доповнюється новими джерелами та охоплює на сьогодні такі основні аспекти: персональні дані, права покупців, права посередників, здійснення розрахунків і платежів, електронний документообіг. Однак єдиного механізму контролювання та регулювання електронної торгівлі, що здійснюється як через великі міжнародні, так і через локальні інтернет-мережі, на глобальному рівні поки що не сформовано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик В., Поріцька А. Міжнародні та вітчизняні ініціативи з регулювання електронної торгівлі. *Вісник економіки***.** [S.l.], n. 2, p. 66 79,aug.2021.ISSN27864545.URL : http://visnykj.wunu.edu.ua/ index.php/visnykj/article/view/1240 (дата звернення: 17 apr. 2023).

2. Syniavska O. Електронна торгівля в Україні: тенденції та перспективи розвитку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2019. № 9. С. 126–132. URL : https://doi.org/10.26565/2310-9513-2019-9-16 (дата звернення: 17 apr. 2023).

3. Голишева О. С. Розвиток нормативно-правового регулювання захисту прав споживачів у сфері електронної торгівлі в Україні. *Електронна бібліотека Житомирського державного університету*. URL : http://eprints.zu.edu. ua/34258/1/Голишева_Вінниця_2022.pdf (дата звернення: 17.04.2023).

Мариношенко О. П.,
канд. тех. наук, доцент,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;
Поліщук І. В.,
старший викладач,
Національний авіаційний університет

ПРАВОВІ НАПРЯМИ СЕКТОРАЛЬНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: АВІАЦІЙНА СКЛАДОВА

Наразі євроінтеграція України відбувається в умовах повномасштабної війни, яка стала каталізатором багатьох процесів та попри все ще більше активізувала двосторонні процеси євроінтеграції, сприяла проєвропейському об'єднанню нації. Як зазначено в аналітичній доповіді Центру Разумкова, «Україна продовжує європейські реформи, ухвалює важливі євроінтеграційні закони. Досвід євроінтеграції України в умовах війни має унікальний характер. Здійснюючи опір широкомасштабній збройній російській інтервенції, потерпаючи від величезних людських і фінансово-економічних втрат, країна набула статусу кандидата на вступ до ЄС, продовжує європейську інтеграцію в різних сферах, поглиблює партнерство з ЄС на секторальних напрямах, виконує рекомендації Єврокомісії і запроваджує на практиці положення Угоди про асоціацію» [1; с. 4].

Актуальним правовим питанням в сучасних процесах євроінтеграції України постає питання «адаптації національного законодавства до європейського правового простору» [1; с. 2]. Секторальна інтеграція охоплює великий спектр правових напрямів співробітництва між Україною та ЄС, одним з яких є партнерство у сфері цивільної авіації, розвиток якої залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. Важливим кроком на шляху до євроінтеграції у цій сфері стало підписання Угоди між Україною та ЄС про спільний авіаційний простір (САП), за якою Україна отримала можливість увійти до єдиного авіапростору ЄС за умов імплементації європейських стандартів і правил у сфері цивільної авіації. Метою Угоди визначено створення

такого авіаційного простору, який грунтується на спільних правилах щодо безпеки, організації повітряного руху, захисту навколишнього середовища, захисту прав споживачів, систем комп'ютерного бронювання, соціальних аспектів.

Проте з початку повномасштабного вторгнення через високий ризик авіаційній безпеці цивільної авіації згідно з вимогами Повітряного кодексу та Положення про використання повітряного простору Україна закрила весь свій повітряний простір для польотів цивільної авіації. Разом з тим повністю припинилися будь-які авіаперевезення до, із та всередині країни, зупинилася діяльність десятків аеропортів, авіакомпаній та інших суб'єктів авіаційного ринку. Але завдяки підтримці і солідарності країн ЄС, вітчизняні авіакомпанії отримали можливість базування свого флоту та працевлаштування авіаційного персоналу в європейських країнах та можливість збереження своєї операційної діяльності.

Україна почала впроваджувати відповідні норми і стандарти ЄС у своє законодавство та виконувати їх ще до початку війни: реалізовані проєкти щодо розбіжності системи сертифікації у сферах первинної льотної придатності, підтримання льотної придатності та технічного обслуговування авіатехніки та її компонентів, розроблені деякі Авіаційні правила України, які відповідають Регламентам ЄС, проведено навчання авіаційного персоналу, прийнята Державна програма авіаційної безпеки цивільної авіації, затверджена низка ліцензійних умов та правил.

Специфіка нинішнього етапу правового регулювання євроінтеграції у сфері цивільної авіації обумовлена комплексом різноспрямованих заходів задля збереження імплементаційної динаміки в контексті синхронізації політики України з європейським курсом у сфері цивільної авіації та включення проблем цієї сфери у низку секторальних реформ. Так 27 січня 2022 року Верховна Рада ухвалила «Проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку розроблення, прийняття та впровадження авіаційних правил України» № 3683 [2], який передбачає адаптацію Авіаційних правил України до стандартів Євросоюзу.

21 березня Верховна Рада України ухвалила закон № 6405 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою розвитку авіації загального призначення, адаптації законодавства України до

законодавства Європейського Союзу у сфері цивільної авіації, встановлення додаткових механізмів здійснення ефективного контролю за забезпеченням безпеки авіації та дерегуляції господарської діяльності у галузі цивільної авіації» [3]. Його метою є спрощення доступу на ринки авіаційних перевезень і послуг із наземного обслуговування, а також підвищення рівня безпеки авіації шляхом адаптації законодавства України до законодавства ЄС у цій сфері.

Наразі Державіаслужбою України розроблена нова редакція Авіаційних правил України, які передбачають суттєву лібералізацію умов виконання польотів авіації загального призначення та умов виконання авіаційних робіт. Розроблена нова редакція положення «Організація повітряного руху в контрольованому повітряному просторі», низка законодавчих актів, зокрема у сфері вдосконалення управління повітряним простором в Україні, вдосконалення законодавчого врегулювання у сфері безпілотних повітряних суден цивільної авіації тощо [4].

Слід зазначити, що імплементація секторальних вимог у сфері цивільної авіації потребує перш за все значного фінансування на етапі їх практичного впровадження, вимагає значних зусиль та великої кількості заходів з боку держави. Тому Державіаслужба України також продовжує роботу над секторальними законопроєктами, які сприятимуть реалізації завдань щодо забезпечення акумулювання державного фінансування та залучення грантових коштів ЄС для невідкладного вирішення проблеми відновлення рухомого складу та інфраструктури авіатранспортної сфери, кваліфікації авіаційного персоналу та систем наземного обслуговування і безпеки цивільної авіації.

Отже, набуття Україною статусу кандидата ЄС є важливим етапом, який має стимулювати та пришвидшити динаміку євроінтеграційних процесів. Тому необхідно використовувати переваги такого статусу і навіть в умовах війни здійснювати реформи та забезпечувати умови для повоєнного відновлення України та її авіаційної галузі. Наразі, на думку авіаційних експертів, «українське законодавство у сфері цивільної авіації знаходиться на стадії реформування та удосконалення, метою чого є пришвидшення процесу прийняття низки імплементаційних актів в області лібералізації повітряних перевезень, створення умов, за яких авіаційний транспорт зможе розвиватися стабільним чином» [4], враховуючи нові реалії, виклики та загрози, підвищуючи рівень безпеки польотів та авіаційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. Аналітична доповідь Центру Разумкова. *Національна безпека і оборона.* 2022. № 1–2. Київ : Центр Разумкова, 2022. URL : https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку розроблення, прийняття та впровадження авіаційних правил України : Закон України від 27.01.2022 № 2026-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-20#Text

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою розвитку авіації загального призначення, адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері цивільної авіації, встановлення додаткових механізмів здійснення ефективного контролю за забезпеченням безпеки авіації та дерегуляції господарської діяльності у галузі цивільної авіації : Закон України від 21.03.2023 № 3007-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3007-20#Text

4. Хазан Г. Реформи в галузі авіатранспорту України: спрощення Авіаційних правил. Що далі? *Intelmag. Транспорт.* 2022. 4 лютого. URL : https://intelmag.com/transport/17738-reformy-v-galuzi-aviatransportu-ukrayiny-sproshhennya- aviaczijnyh-pravyl-shho-dali/

Мосіндз В. М.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Яфонкіна І. П.,
канд. політ. наук,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ ЯК СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Питання національних меншин є важливим для Європейського Союзу (далі – ЄС), який прагне підтримувати різноманітність і культурну спадщину своїх держав-членів. ЄС визнає право кожної національної меншини на збереження своєї ідентичності, мови та культури, а також на захист від дискримінації та насильства.

Слід зазначити, що Україна є багатонаціональною державою в якій проживає більше 130 національностей, і захист прав національних меншин є однією з головних складових інтеграції України до Європейського Союзу.

Відомий німецький філософ, правознавець, прибічник позитивізму Г. Єллінек (1851-1911), який розробив сучасну політико правову концепцію збереження малих народів зазначав, що рух за розширення правової бази етноменшин не може не спиратися на національне; по-перше, тому що воно покликане відстояти традиційні культурні цінності етносу, а по-друге, тому що майбутня цивілізаційна цілісність лише тоді буде життєвою і стійкою як система, коли її внутрішня структура буде складною, різноманітною та забезпечена правовою підтримкою [1].

Актуальність запропонованих тез пов’язана з прийнятим Законом України «Про національні меншини (спільноти) України» (далі Закон), як одним з важливих пунктів реформування та імплементації норм ЄС до українського законодавства.

Проблема інтеграції України до ЄС в контексті правового статусу національних меншин досліджувалась багатьма українськими вченими такими як В. Лемак, В. Пліско, О Биков, Т. Ємець, В. Колісник, Я. Лазур, В. Мицик, Л. Рябошапко, М. Товт та багатьма іншими.

Отримавши статус кандидата в червні 2022 року, Україна відкрила абсолютно нову сторінку у відносинах з ЄС. Новий статус, однак, був доповнений сімома додатковими рекомендаціями Європейської комісії. Їх реалізація необхідна для подальшого просування процесу євроінтеграції. На цей момент, перед Україною, поставили ряд «завдань», які необхідно виконати, а саме:

- посилення боротьби з корупцією;
- проведення реформи Конституційного Суду України;
- продовження судової реформи в Україні;
- антиолігархічний закон;
- здійснення боротьби з відмиванням коштів;
- «Закон про медіа» (приведення медіа законодавства у відповідність до європейського);
- зміна законодавства про національні меншини [2].

Новий Закон був ухвалений у грудні 2022 року по суті для виконання вимог Європейського Союзу, які є передумовою для початку переговорів про вступ України до ЄС. Відповідно до Закону, будь-який громадянин України, який належить до національної меншини (чи спільноти), має право на самоідентифікацію, право на користування мовою національної меншини, доступ до освіти мовою національної меншини та збереження культурної самобутності національної спільноти [3]. Ця спроба України відповідати законодавству ЄС щодо прав національних меншин знову не спромоглася забезпечити достатній інституційний захист численним меншинам, які проживають у країні.

Якщо на перший погляд новий закон відповідає європейським нормам, насправді він має значні недоліки. Він не тільки не захищає та не гарантує вільне використання національних символів, але й зводить право на використання мов етнічних меншин до простого «індивідуального права», не поширюючи його (і запроваджуючи інституційний захист) до колективного права національних меншин, які б гарантували їм можливість використовувати рідну мову в державному управлінні та освіті [4].

Попередні два українські закони, що стосуються використання мови національних меншин, Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 та Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 (обидва Закони мають новітні редакції), піддалися різкій критиці з боку всіх сусідів України, а

також правозахисних організацій, таких як Венеціанська комісія. Особливу увагу цьому придали уряди Угорщини та Румунії, незважаючи на те, що в них були надані деякі додаткові привілеї мовам меншин, які є офіційними мовами ЄС, на відміну від тих, які такими не є, а саме російської, білоруської і так далі [4]. Вочевидь, новоприйняте законодавство також не стало аванпостом вирішення гострих проблем якісним чином і з урахуванням усіх рекомендацій від Європейського Парламенту.

Виникає питання, що українська влада може і повинна негайно зробити щодо забезпечення прав національних меншин? На нашу думку, по-перше, Уряд України має зрозуміти, що забезпечення прав національних меншин має однакове значення і важливість на шляху України до ЄС як і інші, здавалося б, більш складні реформи від «списку умов», погоджених з Брюсселем [5]. Це означає виконувати свої зобов'язання не тільки через прийняття законодавства щодо забезпечення прав національних меншин, а й політично – негайно прийняти ефективні механізми реалізації прав національних меншин у цьому відношенні. Очевидно, буде визначено ефективність механізму головним чином іншою стороною, тобто румунською, угорською та інше.

По-друге, слід «звузити» тему національних меншин відповідно до вимог інтеграції в ЄС та розуміти і працювати над нею як над беззаперечним пріоритетом після питань безпеки та оборони держави. Тим більше, що оборона держави напряму визначається єдністю в середині, яка може бути забезпечена дійсним рівноправ'ям всіх громадян.

Державна влада та громадянське суспільство мають працювати та докладати максимальних зусиль як усередині країни, так і на міжнародному рівні. Зараз це може виглядати як складне завдання. Тим не менш, є критично необхідно розробити це нове бачення та політику, таким підходом варто користуватися не лише українській стороні, але її західними союзниками в їх майбутніх переговорах з цього питання [5].

Чому питання розвитку стану законодавства про національні меншини є дійсно важливим – відповідь на поверхні. У Дослідженні Інституту Центральноєвропейської Стратегії та Фонду «Демократична ініціатива», що проводилося на території всієї України, підкреслено, що в 2014 році Росія почала військову агресію проти України, окупацію Кримського півострова та територій Донбасу через «етнічну приналежність людей», це був привід до збройного конфлікту, оскільки

було заявлено про захист етнічних росіян та російськомовних українців [6]. Сьогодні Росія все ще намагається легітимізувати цей наратив, провокуючи, перебільшуючи та використовуючи політичну напругу між Україною та західних союзників на етнічні теми, зокрема з Угорщиною та Румунією.

Зважаючи на це, Україні слід спрямувати зусилля держави та громадянського суспільства одночасно в трьох вимірах: діяти безпосередньо в регіонах, де проживають певні національні меншини, а саме Закарпаття, Буковина, Одеська область і так далі; поглиблювати двосторонню співпрацю із західними союзниками відповідно до вимог вступу до ЄС; за допомогою міжнародних партнерів, як посередників у питаннях, де це необхідно [7]. Наприклад, Польща могла б виступити як посередник в українсько-угорських дебатах. Україна повинна розвивати такі інститути, як Державна служба з питань етнополітики та свободи совісті, а також створення нових, наприклад інститут спеціальних посланників Європейської політики сусідства.

Таким чином, законодавство про національні меншини в Україні має на меті забезпечення рівних прав та можливостей для всіх національностей в Україні, що є важливим елементом інтеграції країни до Європейського Союзу та сприяє розвитку багатонаціонального та багатокультурного суспільства в Україні. Позиція Європейського Союзу полягає у тому, щоб підтримувати та захищати права національних меншин в державах-членах ЄС, сприяти їхньому інтегруванню в суспільство та збереженню культурної різноманітності. Тому для успішної європейської інтеграції та безпроблемного вступу до ЄС, наша держава повинна вирішити конфліктні ситуації, пов’язані з національними меншинами, оновити та вдосконалити законодавство з урахуванням помилок та правок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макара М., Бевзюк Є. Етно-національний чинник як складова стабільності та інтеграції в країнах центральної і південно-східної Європи. *Актуальні аспекти реалізації євроінтеграційних прагнень України* : збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції, м. Ужгород, 29–30 листопада 2007 р. Ужгород, 2007.

2. Шембель Д. Україна – кандидат в ЄС: які законодавчі зміни слід очікувати. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/212345_ukrana--kandidat-v-s-yak-zakonodavch-zmni-sld-ochkuvati (дата звернення: 18.04.2023).

3. Про національні меншини (спільноти) України : Закон України від 13.12.2022 № 2827-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text (дата звернення: 18.04.2023).

4. Lili Zemplényi. Ukraine's New Minority Law Does Not Sufficiently Address Existing Concerns. *Hungarian Conservative*. URL : https://www.hungarianconservative.com/articles/opinion/ukraines-new-minority-law-does-not-sufficiently-address-existing-concerns/#:~:text=According%20to%20the%20law,%20any,identity%20of%20the%20national%20community (дата звернення: 18.04.2023).

5. Council of Europe. "War is the greatest challenge for both the whole Ukraine and national minorities": activists and human rights defenders provided recommendations for the Recovery Plan of Ukraine – Council of Europe Office in Ukraine - www.coe.int. *Council of Europe Office in Ukraine*. URL : https://www.coe.int/en/web/kyiv/-/-war-is-the-greatest-challenge-both-for-all-of-ukraine-and-for-national-communities-activists-and-human-rights-defenders-provided-recommendations-for- (дата звернення: 18.04.2023).

6. Ukraine as Part Central Europe: What Ukrainians think about it / Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL : https://dif.org.ua/en/article/ukraine-as-part-central-europe-what-ukrainians-think-about-it (дата звернення: 18.04.2023).

7. GLOBSEC – A Global Think Tank: Ideas Shaping the World. URL : https://www.globsec.org/sites/default/files/2023-02/How%20Ukraine%20must%20develop%20its%20minority%20policy%20to%20avoid%20the%20"ethnic%20trap"%20during%20EU%20accession%20negotiations,%20and%20how%20international%20partners%20could%20help.pdf (дата звернення: 18.04.2023).

Мостицька Л. М.,
викладач;
Ткаченко Н. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція і місце в цьому процесі України – надзвичайно складна проблема.

Реальність Європейської інтеграції України вимагає поглибленого аналізу й порівняння законодавчо-правових, економічних, соціальних та інших вимірів нашої країни з параметрами ЄС, а також оцінки їх відповідності євроінтеграційним принципам. Об'єктивний аналіз такої відповідності є однаково актуальним як для України, так і для Європейського співтовариства, оскільки навіть просте фізичне збільшення системи ЄС ускладнює її, вимагаючи нових додаткових регуляторів, кожний з яких має обмежені можливості. З точки зору керованості системи, її розширення повинно мати розумні межі. Адже економічний зміст інтеграції полягає у включенні нових елементів до старої, усталеної системи та в її кооперації з цими елементами для поліпшення її ж життєдіяльності. З огляду на це, необхідні переконливі докази, які б продемонстрували роль нових кандидатів (у тому числі України) у відповідному процесі, а також міру їх наближеності та адаптованості до основних вимірів сталого розвитку країн ЄС. Сьогоднішні умови не є сприятливими для реалізації євроінтеграційних прагнень України. Просуванню нашої країни в напрямі ЄС заважають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Зовнішні пов'язані з тим, що сучасний стан Європейського Союзу можна охарактеризувати як серйозну кризу кількісного та якісного зростання спільноти. Економічна криза в Європі перестала бути проблемою окремих «периферійних» країн єврозони. Із суто економічної вона дедалі більше перетворюється на політичну і стає новим випробуванням для Євросоюзу

На сьогодні існує досить велике різноманіття трактування поняття «економічної інтеграції», що умовно можна поділити на такі категорії:

1) економічна інтеграція – це наслідок поділу праці та інтернаціоналізації виробництва або господарчої діяльності;

2) економічна інтеграція – одна з форм глобалізації національних економік країн світу;

3) економічна інтеграція являє собою співвідношення процесу або стану взаємодії її учасників;

4) економічна інтеграція розглядається як процес і як результат взаємодії економічних систем.

Розвиток економічної інтеграції тісно пов'язаний з процесами глобалізації та регіоналізації, які існують паралельно, це зумовлено тим, що і глобалізація, і економічна інтеграція є формами інтернаціоналізації господарського, політичного, культурного та інших аспектів життя. Дослідники інтеграційних процесів розглядають глобалізацію як стадію розвитку інтернаціоналізації вшир, а інтеграцію як результат її розвитку – вглиб. Саме ця обставина дозволяє оцінювати процеси економічної інтеграції як міжнародну регіональну економічну інтеграцію.

Економічна інтеграція України характеризується деякими істотними ознаками, що у сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн:

– взаємопроникненням і переплетенням національних виробничих процесів;

– широким розвитком міжнародної спеціалізації та кооперації у виробництві, науці та техніці на основі їхніх найбільш прогресивних і глибоких форм;

– глибокими структурними змінами в економіці країн-учасниць;

– зближенням національних законодавств, норм і стандартів;

– необхідністю цілеспрямованого регулювання інтеграційного процесу, розробки скоординованої економічної стратегії та політики;

– координація та узгодження економічної політики країн-учасниць;

– регіональністю просторових масштабів інтеграції, тому що необхідні передумови першорядно складаються між країнами, де встановилися тісні господарські зв’язки. За змістом інтеграція являє собою переплетення, взаємопроникнення та зрощування відтворювальних процесів країн регіону.

Аналіз свідчить, що головними передумовами євроінтеграції України можна вважати:

– близькість рівнів економічного розвитку та ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються;

– географічна близькість країн, що інтегруються, наявність у більшості випадків загального кордону й історично сформованих економічних зв'язків;

– спільність економічних та інших проблем, що постають перед країнами в області розвитку, фінансування, регулювання економіки, політичного співробітництва тощо.

Економічна інтеграція покликана вирішити набір конкретних проблем, що реально постають перед країнами, що інтегруються [1, с. 42–43].

Об'єктивний зміст інтеграції складається, зрештою, з переплетення, взаємопроникнення та зрощування виробничих процесів, які висловлюються у вигляді часткової інтеграції. Інтеграційний процес охоплює окремі ланки цілісної системи:

1) ринковий обіг (завдяки лібералізації торгівлі та зростанню факторів виробництва), включаючи обіг товарів, послуг, грошової маси, цінних паперів тощо – це так звана поверхнева (або м'яка) інтеграція (shallow integration);

2) власне виробництво (глибока інтеграція – deep integration);

3) сфера прийняття рішень (на рівні фірм, спілок підприємств, національних урядів, міжнародних і національних організацій [2, с. 12].

Серед основних системоутворюючих чинників, що зумовлюють розвиток інтеграції, можна виділити:

1) об'єктивний процес посилення взаємозалежності країн, зростання інтернаціоналізації господарського життя, міжнародного розподілу праці;

2) глобалізація економіки і глобальна конкуренція;

3) науково-технічний прогрес та його сучасна форма;

4) процеси лібералізації економіки і підвищення відкритості національних господарств;

5) різноманіття культурно-цивілізаційних типів суспільства і структур у сучасному світі;

6) спільність національно-державних інтересів країн з позиції економічної безпеки;

7) геополітичні та геоекономічні інтереси країн-учасниць світової економіки.

Цілком очевидно, що у процесі інтеграції окремі групи країн створюють одна одній більш сприятливі умови у внутрішньорегіональній торгівлі та міграції чинників виробництва, тим самим стимулюючи розвиток міжнародних економічних відносин у межах об'єднань. Водночас регіональна економічна інтеграція (особливо на ранніх своїх формах) утворює стримуючий вплив на розвиток глобальних міжнародних економічних відносин, оскільки припускає встановлення менш сприятливих умов зовнішньоекономічних зв'язків із третіми країнами [3, с. 25].

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція являє собою об'єктивний та історичний процес в умовах глобалізації економіки. Не зважаючи на те, хто впливає на інтеграційні процеси – ринок чи уряди держав, економічна інтеграціє не є хаотичним процесом. Саме кооперація та взаємодія є тими дієвими важелями інтеграції або дезінтеграції. Свідченням важливості такого явища для країн світу є велике різноманіття поняття «економічна інтеграція», його трактування та визначення. Таким чином, можна зробити висновок, що за сучасних умов участь для кожної країни світу є унікальним явищем та певним світоглядом.

Необхідність європейської інтеграції поділяє більшість населення України. Сьогодні надзвичайно важливим є укладення нової угоди у формі асоціації Україна – ЄС. Це актуально у декількох аспектах. По-перше, рівень нової угоди впливає на рівень реформування України. Це важливо для нашої країни, особливо в умовах відсутності чіткої програми дій уряду. Отже, виконання угоди про асоціацію Україна – ЄС є сьогодні важливим інструментом, за допомогою якого можна спостерігати реформи або їх відсутність у динаміці. По-друге, ефективність виконання взятих на себе зобов'язань є важливим аргументом для європейської сторони стосовно реальної заінтересованості України в інтеграції до ЄС, готовності впроваджувати радикальні реформи, а не оперувати лише проєвропейською риторикою. По-третє, виходячи із результатів виконання нової угоди, ЄС має можливість надавати або стримувати подальші стимули для України. Цей аспект набуває надзвичайного значення у світлі оптимізації відносин України з Європейським Союзом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оцінка можливостей розширення і заміщення ринків збуту для продукції підприємств реального сектору України : монографія / за заг. ред. проф. М. О. Кизима, проф. І. Ю. Матюшенко. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. 280 с.

2. Положення угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо зони вільної торгівлі. URL : http://www.kyivobl.gov.ua/polozhennja_ugodi_pro_asotsiatsiju_mizh_ukrajinoju_ta_jes_schodo_zoni_vilnoji_torgivli

3. Григорова-Беренда Л. І. Спряження торговельних режимів інтеграційних об'єднань ЄС та ЄврАзЕС/СНД. *Ефективна економіка*. 2014. № 3. URL : http://www.economy.nayka.com.ua

Склярська О. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Екологічні закони є відносно новими в світовій історії. Законодавці почали приймати закони, пов'язані з екологією лише у XX столітті. Розуміння про необхідність турботи про навколишнє середовище почало фокусуватися у 1960 роках. Саме тоді почало створюватись більшість законів та нормативів у галузі охорони навколишнього середовища. Перші екологічні закони не в повній мірі регулювали правовідносини у сфері безпосереднього захисту навколишнього природнього середовища.

Актуальність екологічного права громадян у контексті національної та міжнародної правової діяльності нині все більше зростає. Дослідження проблем законодавчого забезпечення екологічних прав в міжнародному просторі, відображено гарантії та механізм їхньої реалізації.

Вивчення дотримання екологічного законодавства в умовах євроінтеграційних процесів потребує подальших досліджень..

Предметом екологічного права є суспільні відносини в галузі взаємодії суспільства і навколишнього середовища. Дані суспільні відносини і сам предмет екологічного права діляться на три складові частини:

1. Природоохоронне право, яке регулює суспільні проблеми в рамках охорони екологічних систем і комплексів, спільних природоохоронних правових інститутів, вирішення концептуальних питань всього навколишнього середовища. Функцією цієї частини права є забезпечення врегулювання співіснування людини та природи в цілому;

2. Природоресурсне право, яке регулює суспільні відносини щодо надання окремих природних ресурсів у користування, а також питання їх охорони і раціонального використання. Мова йде про землю, надра, воду, ліси, тваринний світ та атмосферне повітря;

3. Норми інших самостійних галузей права, які забезпечують суспільні відносини, пов'язані з охороною навколишнього середовища,

що об'єднуються завданням захисту навколишнього середовища (норми адміністративного права, кримінального права, норми міжнародного права) [1, с. 61].

Дотримання й ефективне забезпечення екологічних прав і свобод людини – це невід'ємна складова правової, демократичної держави, що має надзвичайно важливе значення не тільки для України, а й для всіх цивілізованих демократичних країн. Для нашої держави зараз це надзвичайно болюча тема, адже російські окупанти, окрім найцінніщого життя та здоров'я людей, знищують та руйнують навколишнє середовище, спричиняють техногенні катастрофи (обстріляна ракетами нафтобази та інші об'єкти), знищують об'єкти військової та критичної інфраструктури. Відбувається масштабне забруднення ґрунтів, порушення ландшафтів, природоохоронних об'єктів та територій держави. Все ще ускладнена санітарно-гігієнічна ситуація, існують ризики для життя і здоров'я людей. Саме тому дослідження сутності прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище та їх реалізація має займати чільне місце серед національних інтересів України, що виявляється у виборі теми, яка на сьогодні надзвичайно актуальна [2, с. 56].

В умовах посиленого використання природних ресурсів та підвищеної уваги до стану екологічної ситуації актуальним є питання визначення взаємодії екологічних прав та обов'язків громадян. Екологічний обов'язок – це важливий спосіб забезпечення екологічних прав, умова їхньої ефективності та реальності. Екологічні обов'язки належать особі, яка має обрати один із передбачених правом варіант поведінки, тобто здійснювати певні дії або утримуватись від них. У такому разі право визначає межі необхідної поведінки. Імперативом сучасної екологічної свідомості стає турбота про знаходження і збереження екологічної рівноваги [6, с. 132]. Після визнання екологічних прав українська держава зробила крок у напрямі створення правової держави. Екологічні права в законодавстві є свідченням демократизації держави. Визнання прав сприяє зростанню правової та екологічної свідомості, залученню громадян до охорони довкілля, стимулює діяльність держави в природоохоронній сфері, оскільки реалізація права на сприятливе довкілля, передбачає можливість вимагати відповідної поведінки від інших суб'єктів, насамперед від державних органів. Також слід зазначити, що регулювання екологічних прав сприяє зміцненню авторитету держави, що визнається на рівні європейської та світової спільноти [2, с. 57].

Реалізація зазначених прав полягає насамперед, у формуванні міжнародної екологічної політики й міжнародного екологічного законодавства, особливо стратегічної позиції ЄС щодо навколишнього середовища, яка була юридично закріплена в Договорі про Європейське співтовариство й полягає у декларуванні прагнення Європейського Співтовариства до високого ступеня охорони навколишнього середовища, покращання його якості, підвищення рівня і якості життя людей. У подальшому це стало вихідною точкою для формування їх екологічної політики й екологічного права ЄС, а далі – обов'язком для імплементації національним екологічним законодавством держав. На сьогоднішній день національне екологічне законодавство розвинених країн світу закріплює ряд умов та гарантій для реалізації зазначених у Орхуській Конвенції екологічних прав, серед яких, зокрема, міри адміністративного та судового характеру, тобто визначено, що громадяни мають право на звернення до органів влади, інших органів та організацій з питань, що стосуються негативного впливу на навколишнє середовище, а також на подання до суду позовів у випадку порушення їх екологічних прав [3, с. 16].

Отже, можна стверджувати про те, що екологічним правом є особливе комплексне утворення, що є сукупністю правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері взаємодії суспільства і природи. Формування екологічного права є історично обумовленим процесом розвитку права, тому будь-які спроби заперечити його об'єктивне існування можуть мати негативний вплив на суспільні відносини. Екологічні права людини є одними із найважливіших соціальних цінностей. Розвиток правової думки про них пов'язаний з усвідомленням українського та міжнародного співтовариства щодо необхідності не лише збереження й ефективного використання ресурсної бази навколишнього природного середовища, а й створення екологічно безпечних умов існування, потреби дихати чистим повітрям, пити чисту воду, споживати екологічно безпечну їжу й задовольняти інші біологічні та духовні потреби. У багатьох країнах світу екологічні права вважаються не лише самостійними правами, а й важливою основою для правового забезпечення задоволення біологічних, екологічних та естетичних потреб людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавва С. К. Екологічне право як одна з провідних галузей законодавства сучасної юриспруденції. *Молодіжний науковий юридичний форум* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції до Дня науки, м. Київ, 16–17 травня 2019 р. Тернопіль : Вектор, 2019. С. 60–62.

2. Загрій О., Кійко К., Мащук С. Інтерпретації та захист екологічних прав людини: міжнародні стандарти та українські реалії. *Актуальні проблеми правознавства.* 2022. № 1 (29). С. 55–62.

3. Поліщук І. В. Міжнародно-правові аспекти судового захисту екологічних прав громадян. *Юридичний вісник*. 2019. № 4 (53). С. 15–19.

Соцька А. М.,
канд. юрид. наук,
Національна академія статистики

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСІБ, ДІЄЗДАТНІСТЬ ЯКИХ ОБМЕЖЕНА

За визначеннями в науковій літературі правовий статус є системою законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків особи, тобто правовий статус характеризує становище особи у взаємовідносинах із суспільством та державою [5, с. 78–79].

Характеристика правового статусу як системного говорить про взаємопов'язаність та взаємозалежність його елементів. До числа таких складових правового статусу крім перелічених у процитованій дефініції прийнято відносити також відповідальність.

Принагідно поділяємо позицію В. В. Гладкого стосовно того, що юридична значимість феномену «правовий статус» виявляється в тому, що саме завдяки використанню в теоретичній та практичній дійсності поняття «статус» ми можемо зрозуміти: 1) те, ким (чим) є той чи інший суб'єкт права у тих чи інших суспільних відносинах; 2) в яких суспільних відносинах та в якій саме мірі цей суб'єкт може брати участь; 3) як (на яких підставах, умовах, у якому порядку) певний суб'єкт права бере участь у певних суспільних відносинах й як (коли це можливо) відповідний суб'єкт виходитиме з цих відносин (чи як саме ці відносини мають припинятись) тощо [2, с. 31].

Враховуючи зазначене вище, правовий статус особи, дієздатність якої обмежена, пропонуємо розуміти як систему законодавчо визначених прав, обов'язків та відповідальності осіб цієї категорії, зміст та обсяг яких зумовлені станом таких осіб. Правовий статус особи, дієздатність якої обмежена, є загальним для відповідного кола осіб.

У чому ж полягає зміст правового статусу вказаної категорії осіб?

Передусім що стосується прав. Тут важливо зазначити, що, як справедливо стверджують Г. М. Бойченко та С. С. Шум, правоздатність фізичної особи виникає з моменту народження і припиняється зі смертю. Відмінно від дієздатності, правоздатність особи не може бути обмежена, чи взагалі, позбавлена. Вік і психічний стан особи не впливають на її правоздатність [1, с. 94].

Однак обмежена дієздатність є таки передумовою обмеження змісту та/або обсягу прав для відповідної категорії осіб. І таке обмеження вважається правомірним та допускається демократичним суспільством і є необхідним у ньому [4, с. 43]. Для прикладу, особи, дієздатність яких обмежена, можуть самостійно вчиняти лише дрібні побутові правочини, вони позбавлені права бути усиновлювачами дитини, опікуном чи піклувальником тощо. Це зумовлено причиною, яка призвела до обмеження дієздатності: або наявним у людини психічним розладом, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та/або керувати ними; або зловживанням людиною спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо, чим вона ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище [6].

Щодо вчинення правочинів особами, дієздатність яких обмежена, в Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ) передбачено певні особливості. Так, згідно зі статтею 223 цього кодексу, правочин, який вчинила фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності без згоди піклувальника, може бути згодом схвалений опікуном. У разі відсутності такого схвалення правочин за позовом піклувальника може бути визнаний судом недійсним, якщо буде встановлено, що він суперечить інтересам самого підопічного, членів його сім'ї або осіб, яких він відповідно до закону зобов'язаний утримувати [6].

Стосовно несення особами, дієздатність яких обмежена, обов'язків, то як і у випадку з особами, позбавленими дієздатності, припускаємо, що зважаючи на специфіку наділення обмежено дієздатних осіб правами, несення ними обов'язків також має особливості. Так, відповідно до статті 996 ЦКУ страхувальник – фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена судом, здійснює свої права та обов'язки страхувальника лише за згодою піклувальника [6].

Насамкінець зазначимо про відповідальність осіб, дієздатність яких обмежена. Аналіз законодавства показує, що особи цієї категорії є суб'єктами різних видів відповідальності. Однак у нормативно-правових актах можуть встановлюватися певні особливості несення чи притягнення обмежено дієздатних осіб до відповідальності. Для прикладу, за змістом статті 20 Кримінального кодексу України кримінальній відповідальності підлягає особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення, через наявний у неї психічний розлад, не

була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та/або керувати ними [3]. Таке формулювання кореспондується зі статтею 36 ЦКУ, яка визначає особливості обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Водночас у ЦКУ зазначено, що особа, цивільна дієздатність якої обмежена, самостійно несе відповідальність за порушення нею договору, укладеного за згодою піклувальника, та за шкоду, що завдана нею іншій особі (стаття 37); шкода, завдана фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, відшкодовується нею на загальних підставах (стаття 1185).

Резюмуючи доходимо висновку стосовно того, що обмеження дієздатності особи несе для неї з одного боку несприятливі наслідки (наприклад, обмеження в самостійній реалізації тих чи інших прав), а з іншого боку – вигідні, зокрема пов'язані зі створенням умов для неможливості такої людини своїми вчинками нашкодити собі чи оточуючим. Важливим моментом у цьому є повноваження суб'єктів, які здійснюють повноваження з піклування (або піклувальника, або спеціального закладу, або органу опіки та піклування).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойченко Г. М., Шум С. С. Правові та процесуальні аспекти визнання особи недієздатною. *Форум права.* 2011. № 1. С. 94–99. URL : file:///C:/Users/asus/Downloads/FP_index.htm_2011_1_19.pdf

2. Гладкий В. В. Значення та значимість правового статусу в юридичній науці та практиці. *Теорія та практика сучасної юриспруденції* : 78 матеріали XX Всеукраїнської наукової конференції. Т. 1 / Асоціація випускників Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. С. 31–33. URL : https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/da28f715-ecaf-4723-b80d-e00267bb609f/content

3. Кримінальний кодекс України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2341-14#Text

4. Мерник А. М., Кузьміна В. О., Бурлаков Б. М. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 42–46. URL : http://lsej.org.ua/2_2020/11.pdf

5. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

6. Цивільний кодекс України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 435-15#Text

Стоцька О. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Світ увійшов у новий етап технологічного розвитку суспільства, який характеризується поширенням цифрових технологій, бурхливим розвитком креативних секторів економіки. Це поставило нові вимоги до вищої освіти, яка є сферою формування людського капіталу з високим рівнем знань, креативності, мобільності, сучасними професійними навичками і здатністю до інноваційної діяльності [6].

Нині вітчизняна освітня система переживає відповідальний період розвитку. Національна доктрина встановила пріоритет освіти в державній політиці країни, визнавши її сферою відповідальності та інтересів держави. При цьому однією з найважливіших складових частин реформ вищої школи є завдання інтеграції української освіти у світову освітню систему з урахуванням глобальних тенденцій.

Перспективою інтеграції європейських систем вищої освіти є створення єдиного європейського навчального плану, а світоглядною основою європеїзації стала ідея формування єдиної міжнаціональної спільноти. В освіті, яка відіграє роль провідного процесу інтернаціоналізації, ця концепція набула розвитку в понятті "європейський вимір", основним завданням запровадження якого у сфері освіти є передусім модернізація змісту освіти на всіх рівнях [1].

Глобальні інтеграційні процеси сучасного світу – об'єктивна і закономірна тенденція розвитку усіх сфер суспільного життя. Україна як така, що належить до групи найбільших європейських країн (і за чисельністю населення, і за територією), стратегічно не може перебувати поза цивілізаційними процесами сучасності, що характеризуються такими поняттями, як багатополярність, глобалізація та взаємозалежність [2].

Інтеграція України в європейський освітній простір потребує вироблення нових механізмів співробітництва з урахуванням вимог Болонської декларації, серед яких: обмін випускниками вузів, вирішення проблеми юридичного визнання дипломів українських вузів у

країнах Європейського Союзу; створення умов з метою недопущення «відтоку мізків» з нашої держави; адаптування законодавства України до вимог Євросоюзу; підготовка фахівців, спроможних захистити інтереси країни у жорстких умовах світової конкуренції, розроблення сучасних навчальних посібників [3, с. 413].

У мирний час є багато можливостей для освітньої та наукової співпраці України та ЄС. Одне з ключових завдань України сьогодні полягає в прискореній інтеграції національної системи вищої освіти в Європейський освітній простір та розширенні взаємовигідної співпраці.

Процес інтеграції вищої освіти України до Європейського освітнього простору базується на імплементованій Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Зазначена Угода (статті 375–376) визначає необхідність наближення української сфери науки та технологій до наявної політики ЄС та залучення України до Європейського дослідницького простору за рахунок проведення реформ та змін у державному управлінні у сфері науки, участі у спільних міжнародних дослідницьких та інноваційних програмах ЄС. Інтеграція до європейського дослідницького простору дасть змогу вітчизняним ученим поглиблювати взаємодію з Європейськими науковцями, а держава матиме можливість продовжувати адаптацію до стандартів і норм сфери науки та інновацій ЄС [7].

В умовах світової глобалізації, змінності, конкурентностій мобільності Європою обрано інтеграційний інтелектуально-інноваційний шлях розвитку із збереженням цінності європейської різноманітності, громадянської активності і відповідальності. Сутнісним проявом цього вибору стали Болонський процес (1999 р.) щодо створення європейського простору вищої освіти (ЄПВО) і Лісабонська стратегія (2000 р.) побудови європейського дослідницького простору (ЄДП) [4].

Вимогою часу стає підготовка фахівців нової якості – здатних творчо мислити, швидко орієнтуватися в сучасному насиченому інформаційному просторі, приймати нестандартні рішення, вчитися і розвиватися протягом усього життя, а головне – бути патріотами рідної землі. Реформування вищої освіти України, як відомо, ґрунтується на таких засадах:

- національна ідея вищої освіти, зміст якої полягає у збереженні і примноженні національних освітніх традицій;

- розвиток вищої освіти повинен підпорядковуватись законам ринкової економіки; необхідно враховувати при цьому не менш важливі чинники: соціальні, політичні, духовного життя, суспільної свідомості, культури та моральнопсихологічних цінностей;

- розвиток вищої освіти слід розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у т.ч. європейських [5, с. 3–4].

У сучасних умовах головним завданням розвитку та вдосконалення вищої школи є подальше підвищення якості підготовки спеціалістів. Тому підготовка висококваліфікованих спеціалістів є не тільки умовою, а й активним чинником прогресивних змін елементів продуктивних сил і прискорення науковотехнічного прогресу та розвитку виробництва країни.

Першочерговими завданнями державної політики розвитку освіти в Україні на нинішньому етапі повинні бути:

-зміни змісту освіти, піднесення рівня її ефективності;

-впровадження безперервної освіти з метою її академічної та професійної мобільності;

-подальші демократичні перетворення у галузі освіти;

-створення умов для розвитку закладів освіти, заснованих на різних формах власності;

-підвищення правової та економічної культури суспільства;

-задоволення освітніх потреб різних професійних груп і соціальних верств населення [8, с. 91].

Враховуючи швидкий темп зміни знань, одноразове навчання вже не може забезпечити належну кваліфікацію фахівцю від закінчення навчального закладу до настання пенсійного віку. Навчання протягом усього життя також є суттєвим елементом європейського простору вищої освіти.

Отже, з огляду на нові можливості, які отримала Україна в результаті надання їй у червні 2022 р. Європейською Радою статусу країни-кандидата ЄС, формується широкий набір потенційних можливостей для нашої держави. Посилення потреб економіки знань щодо наявності відповідного людського капіталу передбачає зосередження особливої уваги на системі вищої освіти. Україна вже довела власну освітню, наукову та інноваційну спроможність бути надійним партнером Європейського Союзу. Інтеграція системи вищої освіти в Європейський освітній простір дала змогу взяти участь у значній кількості міжнародних проєктів та програм [7].

Реалізація завдань інтеграції вищої освіти вимагає від суспільства розуміння важливості освіти для його подальшого розвитку у новому тисячолітті, консолідації дій відповідних державних і недержавних структур всіх рівнів, найширшого залучення вищої школи України до загальноєвропейського інтелектуального, освітнього та науково-технічного простору [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Худавердієва В. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи. URL : http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39185 (дата звернення: 15.04.2023).

2. Суліма Є. М., Шепєлєв М. А. Глобалістика : підручник. К. : Вища школа, 2010. 544, [5] с.

3. Артемов І. Інтеграція вищої освіти україни у світовий освітній простір: здобутки закарпатського державного університету. URL : https://dspace.uzhnu. edu.ua/jspui/bitstream/lib/9822/1/34.pdf (дата звернення: 15.04.2023).

4. Луговий В. І. Інтеграція в простори вищої освіти і досліджень – важлива складова геополітики України: успіхи і труднощі реалізації. *Геополітика України: історія і сучасність* : зб. наук. пр. Ужгород : Ліра, 2009. Вип. 1. 312, [255–270] с.

5. Ващук Ф. Г. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія / за загальною редакцією Ф. Г. Ващука. Ужгород, 2011. 560 с. URL : https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/3717 (дата звернення: 17.04.2023).

6. Антонюк В. Інтеграція вищої освіти України в європейський освітній простір для розвитку людського капіталу. *ЖУРНАЛ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ.* 2021. Том 20, № 3 (78). С. 573–595. Липень-вересень. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/43821 (дата звернення: 17.04.2023).

7. Круглов В. В., Терещенко Д. А. Інтеграція системи вищої освіти України в європейський освітній простір. URL : http://customs-admin.umsf.in. ua/archive/2022/spec/11.pdf (дата звернення: 17.04.2023).

8. Вища освіта України – Європейський вимір: стан, проблеми, перспективи : матеріали до підсумкової колегії МОНУ. Вища школа, 2008. № 4–7. С. 88–125.

Тетерська Г. Я.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

23 червня 2022 року Європейська рада надала Україні статус кандидата на членство в ЄС. Тобто було відкрито нове вікно можливостей для прискорення інтеграції України у природне цивілізаційне середовище – до європейської сім'ї.

У 2019 році Євросоюз прийняв Європейський Зелений курс. Амбітна мета: до 2050 року Європа стане першим кліматично нейтральним континентом. Україна сказала про 2060 рік. Але в Україні триває повномасштабна війна.

Українська природа є однією із жертвою російської агресії. Війна вплинула на кожний компонент довкілля – тваринний і рослинний світ, воду, повітря, ґрунт. Наслідки цього негативного впливу будуть довгостроковими та матимуть не лише локальний, а й глобальний характер. Актуальність даної роботи полягає в тому, що в ній висвітлено як в складних умовах Україна бореться з такими негативними наслідками та як в Україні продовжується процес зеленого відновлення.

Мета даної роботи: розглянути основні екологічні проблеми України в умовах повномасштабної війни та проаналізувати, як зараз триває процес зеленого відновлення України.

За останніми скромними оцінками, збитки довкіллю України від війни становлять 1,35 трлн гривень. Докладніше – на інфографіці «Слово і діло».

Рисунок 1 – Збитки довкіллю від війни 2022 року

Внаслідок нападу росії постраждали 20 % природоохоронних територій України загальною площею близько мільйона гектарів.

У зоні ризику опинилися 2,9 млн гектарів Смарагдової мережі – територій, які потребують охорони на загальноєвропейському рівні. За словами екологів, ці території відіграють важливу роль у захисті біорізноманіття та збереження клімату. Смарагдова мережа захищає бурого ведмедя, чорного лелеку, рись, орлана-білохвоста та сотні інших видів тварин та рослин.

Під окупацією зараз залишаються 8 заповідників та 10 національних природних парків. Серед них Чорноморський біосферний заповідник (розташований на території та акваторії Херсонської та частково Миколаївської областей), біосферний заповідник «Асканія-Нова», Азово-Сиваський національний природний парк, парк «Олешківські Піски», парк «Джарилгацький» (Херсонська область).

Як наголошують в Міністерстві екології, через бойові дії служби охорони природно-заповідних територій часто не можуть виконувати свої функції та забезпечувати збереження рідкісних видів, а деякі заповідники та національні парки опинилися на межі гуманітарної кризи.

Війною охоплено близько 3 мільйонів гектарів лісу в Україні. Приблизно 23,3 тисячі гектарів лісів випалено, частину з них втрачено. Бойові дії відбуваються у східних та південних областях України. Для цих регіонів характерна низька лісистість. Тут ліси виконують

захисні функції. Знищення та пошкодження їх позначиться на кліматі цих регіонів і може призвести до значних ерозійних процесів. Зокрема, на півдні України наслідками можуть бути вітрова ерозія та опустелювання. Це, звичайно, позначиться на сільському господарстві.

Внаслідок російських ударів по нафтобазах, складах паливно-мастильних матеріалів згоріло понад 680,6 тисячі тон нафтопродуктів, які забруднили повітря небезпечними речовинами. За підрахунками екологів, під час горіння нафти виділяється приблизно стільки ж атмосферного забруднення, скільки виробляє весь транспорт Києва за місяць.

Крім того, у повітря потрапило понад 38 тисяч тонн викидів від горіння російської техніки та утворилося понад 352 тисячі тонн відходів, які забруднюють не лише повітря, а й землю.

Загалом через лісові пожежі, від горіння нафтопродуктів та займання промислових об'єктів, викиди в атмосферне повітря вже перевищили 67 млн тонн. При цьому забруднене повітря не має меж. Викиди в атмосферне повітря, викликані військовою агресією рф на території України, переносяться, осідають і впливають на території інших держав, іноді на відстані тисячі кілометрів.

Також внаслідок бойових дій гинуть рослини та дикі тварини.

Ще одна проблема – заміновані території. На даний момент розмінування потребує приблизно 200 тисяч квадратних кілометрів. У Мінекології зазначають, що розриви мін призводять до забруднення ґрунтів важкими металами – свинцем, стронцієм, титаном, кадмієм, нікелем. Іноді це робить ґрунт непридатним для подальшого сільськогосподарського використання.

Але, не зважаючи на всі виклики, з початку широкомасштабної війни, Україна вже ухвалила 9 євроінтеграційних законопроєктів у сфері довкілля. Це більший прогрес, аніж за попередні 5 років. Зокрема, розпочато реформу системи управління відходами, реформу національної системи хімічної безпеки тощо.

Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Руслан Стрілець вказав на те, яким чином зараз триває процес зеленого відновлення України:

для України зелене відновлення – це не відбудова за старими проєктами. Наприклад, під час відбудови зруйнованих осель важливим буде, навіть, розташування будинку. Адже від того, куди направлені вікна,

залежатимуть витрати на опалення взимку та на охолодження влітку. Також важливо використовувати енергоощадні матеріали.

Зелене відновлення – це також відновлення промисловості за європейськими стандартами. Є розуміння, що наша промисловість відбудовуватиметься наново й логічно це робити вже з урахуванням сучасних «зелених» технологій.

Загалом з початку широкомасштабної війни, Україна вже ухвалила 9 євроінтеграційних законопроєктів у сфері довкілля. Це більший прогрес, аніж за попередні 5 років. Зокрема, розпочата реформа системи управління відходами, реформу національної системи хімічної безпеки тощо.

Варто говорити і про зміну підходів до генерації енергії. Ми повинні йти європейським шляхом. Це, зокрема, використання водню. Щоб отримати водень, потрібна величезна кількість електроенергії. Відтак в Україні повинна існувати розгалужена мережа існувати розгалужена мережа відновлювальних джерел енергії: вітряків, сонячних станцій. За рахунок відновлювальної енергії ми зможемо виробляти зелений водень.

Зелене відновлення – це екологізація транспорту, eco-friendly архітектурні та інженерні рішення, тощо.

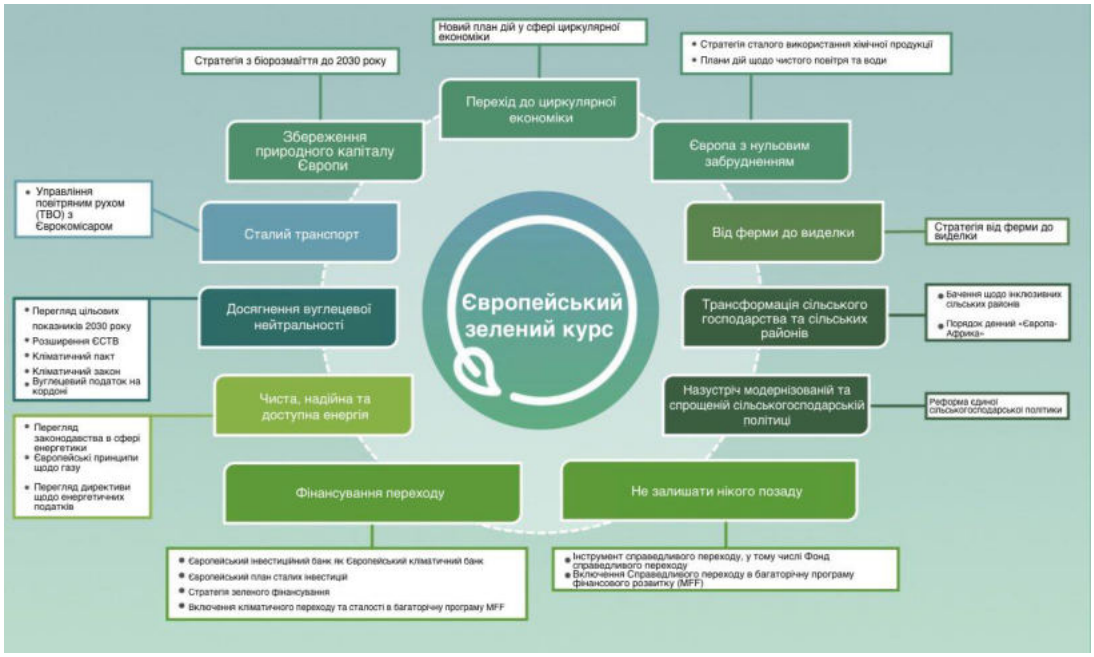

Рисунок 2 – Європейський зелений курс

Висновки. Отже, незважаючи на те, що наслідки негативного впливу війни на довкілля будуть довгостроковими та матимуть не лише локальний, а й глобальний характер, Україна, як і вся Європа, буде триматися Європейського Зеленого курсу. Для нашої держави зелене відновлення – це не відновлення за старими проєктами, а відновлення за європейськими стандартами, з урахуванням всіх «зелених» технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Від початку вторгнення у сфері довкілля Україна ухвалила 9 євроінтеграційних законопроєктів. *Укрінформ.* Мультимедійна платформа іномовлення України. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3696446-vid-pocatku-vijni-ukraina-uhvalila-9-evrointegracijnih-zakonoproektiv-u-sferi-dovkilla-ministr.html (дата звернення: 18.04.2023).

2. Вплив війни на довкілля: Слово і діло. Аналітичний портал. URL : http://surl.li/gothk (дата звернення: 18.04.2023).

3. Екологічний форум. Вплив військових дій на навколишнє середовище / Держводоагенство : офіційний сайт. URL : https://www.davr.gov.ua/news/ekologichnij-forum-vpliv-vijskovih-dij-na-navkolishnye-seredovitshe (дата звернення: 18.04.2023).

Чорна Т. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

«Українські землі не є закутком.
З огляду торгівлі і геополітики –
це одна з найважливіших країн світу,
її значення постійно зростатиме»
Юрій Липа [1]

Інтеграційні процеси в Україні – це питання і проблема не одного десятиліття, на шляху якого стоять перепони економічного політичного історичного та психологічного характеру нашого суспільства. Не один дослідник чи науковець у цих галузях проводив роботу з метою показати сильні або слабкі сторони.

З набуттям незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку – інтеграція до європейського співтовариства. Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями. Дороговказом внутрішніх реформ стала Угода про асоціацію з ЄС, яка набула чинності у 2017 р. Україна рухається на шляху до ЄС. Очевидно, не так швидко як би хотілося. З одного боку, існує чимало внутрішніх проблем, шо уповільнюють проєвропейські реформи. Небезпечним є й вплив російського фактору. З іншого боку, і ЄС нині перебуває на етапі складних трансформацій, у пошуках нової моделі розвитку[2].

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуючої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

Мета вже незалежної української держави, що полягала у співробітництві з ЄС й отриманні у перспективі членства в ЄС, отримала законодавче закріплення в Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. В ній зазначалося, що «перспективною метою української зовнішньої

політики є членство України в Європейських Співтовариствах … З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство і співробітництво, здійснення якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації» [3].

Україна в геополітичному просторі сучасності − актуальна тема дослідження. Її важливість зумовлена кількома чинниками. По-перше, протягом років незалежності не вдалося подолати глибокий політико-ідеологічний розкол українського суспільства, в тому числі з питань геостратегічного вибору між Сходом і Заходом. Ми не розв'язали проблему національного примирення, не вирішили низки питань по осі «Схід-Захід», багатьох інших завдань. Україна вибудувалась як держава, тепер ми повинні утвердити себе як українська політична нація.

По-друге, наше геостратегічне положення. Україна лежить на перехресті різновекторних геополітичних інтересів у безпосередній зоні суперечливого стратегічного трикутника «США-ЄС-росія». Контури цього трикутника ще не набули чітких обрисів, однак мало хто не відмічає значущу роль Української держави в їх остаточному визначенні. Адже Україна є проміжним, санітарним кордоном, або «буферною зоною» цивілізаційного простору між західною і російсько-євразійською цивілізаціями. Для натівської Європи східні кордони України є лінією розлому між Європою і росією, а росія вбачає в західних кордонах України лінію розлому між НАТО та СНД − простором, який вважає зоною своїх інтересів [4].

В Європейський Союз входять більшість розвинутих країн Європи, бути серед них це не тільки визнання й честь, а й реальні переваги. Перш за все ЄС надає всім своїм членам право користуватися усіма принципами та свободами, які дозволяють побудувати вільну й заможну державу. Бути в ЄС, означає «сидіти за одним столом» з представниками цивілізованого світу.

Серед плюсів інтеграції України в ЄС можна виділити наступне:

- ЄС – це відкриття ринків. Збільшення експорту, що дає нарощування виробництва, а отже і створює нові робочі місця, так і більший імпорт, що також має свою перевагу, адже росте конкуренція, а тому ціни знижуються, а якість товарів і послуг підвищується.

- Українські студенти й школярі матимуть можливість навчатися за кордоном, а українська система освіти буде тягнутися до європейських стандартів. Наші діти зможуть навчатися у різних вишах Європи та отримати один диплом, що визнаватиметься у всьому світі. До того ж європейські студенти мають більшу стипендію.

- ЄС вимагає від країн-претендентів жорсткого переслідування корупції. Україна змушена більше докладати зусиль аби побороти цю біду, яка роз'їдає зсередини нашу державу. Вже створені нові антикорупційні органи, які можливо ще не працюють ідеально, але Україна рухається у правильному напрямку.

- Українці отримають можливість не тільки їздити на заробітки в ЄС, а й пропонувати себе як спеціалістів у всіх галузях на рівні з європейцями, отримувати досвід й передавати його українським підприємствам.

- Візова лібералізація. Побачити світ стало більш доступним для нас.

На жаль є і мінуси інтеграції України в ЄС:

- Українська економіка не готова до конкуренції на всіх ринках Європи й з одного боку, це сприятиме розвитку, але багато хто змушений буде програти цю боротьбу.

- Зараз стало легше поїхати на співбесіду в Європу. Ті фахівці, які можуть запропонувати свої послуги європейським компаніям, залишають Україну й віддають свій час й вміння для розвитку іншої держави.

- Наші громадяни стали більше бачити життя в ЄС, порівнювати з Україною, багато, хто переїжджає назавжди з нашої країни.

Російське широкомасштабне вторгнення посилило підтримку європейської інтеграції серед українців та значною мірою нівелювало регіональні відмінності. Так, станом на січень 2022 року 92% українців хочуть, щоб Україна стала членом ЄС, а залежно від регіону показник становить 88-94% (зокрема, на сході 88% підтримують членство в ЄС) [5].

Попереду на Україну чекає багато випробувань та ще більше роботи, проте найголовніше завдання Україна вже виконала успішно: кров'ю та важкою роботою підтвердила своє право бути частиною прогресивної європейської родини та цивілізованого світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Липа Ю. Всеукраїнська трилогія. У 2 т. Т. 1.: Призначення України. К. : МАУП, 2007. 336 С.

2. TEPSA Brief «Ukraine on the path to the EU: citizens' opinionsand hopes», Yuriy Yakymenko and Mykhailo Pashkov Posted on 26/10/2018. URL : http://www.tepsa.eu/23326-2/

3. Про основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. № 3360-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1993. № 37. Ст. 379. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text

4. Артьомов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз : навчальний посібник. Ужгород : Закарпатський державний університет Навчально-науковий Інститут філософії та євроінтеграційних досліджень, 2007. С. 78–80 URL : https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/3707

5. Київський Міжнародний інститут соціології. Пресреліз підготовлений Виконавчим директором КМІС Антоном Грушецьким. URL https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1203&page=1

Шевель О. М.,
викладач юридичних дисциплін,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Високий ступінь взаємозалежності національних та міжнародних фінансових систем складає суть фінансової глобалізації. Україна є безпосереднім учасником фінансових глобалізаційних процесів, що обумовлює потребу в захисті національної безпеки держави у фінансовій сфері.

Розвиток фінансового законодавства в нашій країні передбачає необхідність гармонізації, стандартизації та систематизації. Це пов'язано з низкою причин, серед яких можна відзначити існування значної кількості нормативних актів, що регулюють провадження державної фінансової діяльності, кількість яких не завжди свідчить про їхню якість; інтеграції України до європейської правової сфери. Актуальність теми дослідження ґрунтується на необхідності вирішення проблем, викликаних інтеграційним процесом нашої держави в Європейське Співтовариство.

Важливим завданням у цьому відношенні є вивчення адаптації законодавства України - однією із складових національної фінансової системи, - до законодавства Європейського Союзу.

Фінансове законодавство є формою реалізації фінансового права і містить досить широкий спектр правил фінансової діяльності. Основою фінансового законодавства повинні бути лише закони та підзаконні акти, а також міжнародні акти.

Адаптація фінансового законодавства України до законодавства Європейського Союзу потребує особливої уваги в наукових дослідженнях, фінансових та економічних відносин в Україні в контексті виконання законодавством України Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством та їх державами-членами. У цих умовах необхідно вивчити та проаналізувати найкращі практичні здобутки країн Європейського Союзу у сфері фінансової системи, з метою адаптації їх законодавства до стандартів

цієї міжнародної асоціації та створення механізму адаптації українського законодавства. Враховуючи необхідність опрацювання фінансового законодавства України у розвиток фінансової системи, стало необхідно визначити фінансовий стан концепції розвитку та стану фінансової системи України та порівняти її з концепцією фінансової системи країн Європейського Союзу, їх розбіжності та перспективи розвитку.

Важливими рисами сучасної фінансової системи Європейського Союзу є існування низки специфічних ознак, які можна узагальнити наступним чином. По-перше, значну грошову керованість фінансової системи країн Європейської Співдружності. Важливою стабілізуючою основою для цього є діяльність Європейського центрального банку та система національних банків, які належать до зони євро, а також наявності суміжного законодавства, яке регулює дану ланку фінансової системи.

Успішне поєднання фінансової глобалізації з де-глобалізаційними процесами, обумовлює значний ризик для європейської фінансової системи, але більш безпечний завдяки високій конкурентоспроможності провідних країни (Німеччина, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург), в рамках Європейського економічного та валютного союзу, а також активна модель регулювання фінансової діяльності нових членів зони євро: країн Балтії, Словаччини, Кіпру та інших [1, с. 35–36].

Поняття «фінансова система» є динамічним і багатошаровим інститутом, оскільки зміст цього визначення постійно змінюється внаслідок змін у соціальній структурі життя і розвитку науки. Незважаючи на реформування всіх сфер суспільного життя в контексті динамічних процесів європейської інтеграції, доцільно подальше вивчення, визначення фінансової системи не тільки в Україні, але й в інших країнах, які, у свою чергу, оновлюють дослідження як теоретично, так і практично. Визначення цього поняття в інституційному розумінні входить в загальний контекст для обґрунтування: це сукупність державних органів і місцевого самоврядування, які, здійснюючи свої повноваження, здійснюють фіскальну політику держави; сукупність різних сфер фінансових інститутів, які забезпечують процес утворення і використання коштів відповідних централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою здійснення фінансової діяльності

держави [2, с. 8–10]. Одним із таких інститутів фінансової системи є втілення норм фінансового законодавства через діяльність відповідних органів держави.

Фінансова система повинна бути гнучкою, динамічною і саморегульованою.

Розвинена фінансова система є важливою передумовою для вирішення існуючих економічних проблем, включаючи різноманітні сфери суспільних потреб, забезпечення яких виконує держава. Фінансова система може виконувати широке коло завдань. По-перше, сприяти ефективному розподілу ресурсів в економіці, по-друге, фінансовий сектор повинен сприяти реалізації соціальних функцій держави, по-третє, фінансова система повинна стати основою для розширення українського малого бізнесу на зовнішні ринки і служити засобом реалізації державної політики щодо зміцнення фінансового суверенітету [2, с. 1–11].

За допомогою реформування національного законодавства, а також запозичивши досвід іноземних держав, можна досягти успішного розвитку щодо вдосконалення низки фінансово-правових інститутів, зокрема, інституту «фінансова система», шляхом запровадження та інтегрування фінансово-правових норм Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирьов І. І. Особливості фінансової системи Європейського Союзу // УДК 339.92. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. С. 35–36.

2. Бурбика М. М., Солонар А. В., Уткіна М. С. Підходи до визначення поняття «фінансова система в Україні та зарубіжних країнах // УДК 347.73. 2017. С. 1–11.

Яфонкіна І. П.,
*канд. політ. наук,
Ірпінський фаховий коледжу
економіки та права*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ ДО ЄС

Незалежний статус України, отриманий у 1991 році, поставив перед освітньою сферою України завдання пошуку власного шляху розвитку задля підготовки висококваліфікованих фахівців для економіки та свідомих, активних, творчих громадян країни. Українські освітяни уважно спостерігали за інтеграційними процесами в Європі, які приваблювали ефективністю результатів, що проявлялись в темпах розвитку економіки європейських країн. Успіхи в економіці мають своїм базисом високий рівень освіти. Спрощення процедури перетину кордону з Європейським союзом (далі – ЄС) для українців стимулює інтенсивний взаємовигідний обмін досвідом і створює передумови практичного входження в європейський освітній простір.

Проблему інтеграції вищої освіти України в європейський освітній простір розглядали в своїх працях В. Андрущенко, В. Биков, С. Квіт, К. Кириченко, В. Кремень, В. Луговий, М. Згуровський, М. Степко, О. Кручек, Т. Фініков та інші.

Україна обрала шлях інтеграції з Європейським союзом і складовою частиною цього процесу є співпраця в сфері освіти. У 2000 році у ЄС було ухвалено так звану Лісабонську стратегію, одним із елементів якої був наголос на ролі знань та освіти у підвищенні конкурентноздатності європейської економіки [1].

Питання реформування вищої освіти України висвітлено в Указі Президента України від 14 вересня 2000 р. «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу», у відповідних розпорядженнях Кабінету Міністрів, рішеннях Міністерства освіти і науки України [2]. Європейська освітня інтеграція спочатку виконує завдання, пов’язані з підвищенням конкурентоспроможності країн Євросоюзу в епоху глобалізації, тому вони «не можуть бути відокремлені та розглядатися поза процесом глобалізації, інформатизації та віртуалізації людського суспільства. Це частини не тільки економічної та політичної глобалізації, а й процеси взаємопроникнення економічної, політичної та культурної глобалізації» [3].

Слід зазначити, що під час проведення інфодня «Research and Innovation Day in Ukraine», який відбувся в Міністерстві освіти і науки України (далі Міністерство) 17 грудня 2021 р. одним із пріоритетів діяльності Міністерства на наступний 2022 р. була визначена активізація системної роботи з інтеграції України в Європейський дослідницький простір (ЄДП). МОН України планує розгорнути системну роботу з наближення до європейської наукової та інноваційної спільноти, зокрема через розширення участі в міжнародних наукових програмах ЄС. 10 лютого 2021 р. була затверджена Дорожня карта інтеграції науково-інноваційної системи України до Європейського дослідницького простору (ЄДП) [4]. Навіть в умовах війни цей процес не зупинився. У 2023 році можна вже зазначити певні здобутки та недоліки на цьому шляху.

Слід зазначити, що історія співпраці з європейським освітнім простором почалась не в ХХ ст. Києво-Могилянська академія, найстаріший навчальний заклад України, заснований у XVII ст. має давні традиції взаємодії з європейським освітнім простором. Київська академія не замикалась у вузько національні рамки, з пошаною ставилася до всього прогресивного, що було в інших країнах – не тільки іномовних, а й навіть іновірних. Цю рису Академія не втратила до кінця свого існування. Джерелом знань були вищі навчальні заклади Німеччини, Франції, Англії, Італії, Польщі, Чехії, Нідерландів, Австрії, Швеції. Тут завершували свою освіту вихованці Київської академії, а потім її викладачі І.ºГізель, Ф. Прокопович, С. Тодорський, В. Лащевський, К. Крижанівський, Д.ºНащинський, І. Фальковський, А. Ставицький та інші.

Академія підтримувала безпосередні наукові контакти з європейськими вченими та вищими школами Греції, Трансільванії, Угорщини. У свою чергу, в Академії навчалися серби, боснійці, чорногорці, болгари, молдавани, греки і навіть італійці, далматійці та представники інших народів [5].

Одним з кроків у напрямку інтеграції сучасної України до європейського освітнього простору стало приєднання до Болонського процесу у 2005 році.

Відрізняє Болонську реформу від гумбольдтівської, (модель, що сходить до Берлінського університету, який заснував 1809 року знаменитий німецький філолог, історик та філософ Вільгельм фон Гумбольдт,

будувалася на принципі двох свобод: Lehrfreiheit (свободи викладання) та Lernfreiheit (свободи навчання). Ідеальною метою цієї освітньої філософії був приріст знання, де знання виступало як найвища мета і тому розглядалося як самоціль) – це певне послаблення Lehrfreiheit (свободи викладача) і ще більше посилення Lernfreiheit – свободи студента.

Це яскраве гасло прикриває прозаїчну сутність: Європа прийняла філософію прагматизму, що зародилась і стала основою діяльності в США. Одним з ідеологів якого був Джон Д'юї, реалізація ідей якого привела до зниження теоретичного рівня шкільної освіти, як зазначає Б. Л. Вульфсон [6]. Прагматизм визначає істинним лише те знання, що приносить безпосередню користь, що приводить до успіху, до збагачення. Таким чином істинне знання з цінності перетворюється в знаряддя досягнення успіху, а система освіти з храму знань в установу, що надає корисні послуги. А вид послуг у свою чергу має право обирати, відповідно до свого уявлення про користь, споживач цих послуг.

Справді, у рамках Болонської системи серйозно підвищується автономія студента – зокрема географічна автономія. Завдяки гармонізації освітніх рівнів та системи взаємозаліку кредитів студент зможе формувати свою освіту між кількома університетами, не обмежуючись однією країною.

Однак підвищуючи цю автономію студента, Болонська реформа ризикує зменшувати автономію викладача. Вона узалежнює зміст викладання від попиту на освітньому ринку, а відтак робить значно хиткішими позиції гумбольдтівської фігури «автономного професора», чий дослідницький рівень дозволяє йому самому визначати зміст викладання.

Не можна не погодитись з твердженням Морозовой О.С. про те, що цей процес має як плюси, так і мінуси. Плюс – у тому, що студент, вибираючи дисципліни, несе більшу відповідальність і виявляє більший інтерес до предмету свого вибору. Мінус – у тому, що масовізація освіти, узалежнення змісту викладання від масового попиту неодмінно зменшуватиме глибину та якість освіти у менш популярних напрямах – зокрема у фундаментальних науках та гуманітарних дисциплінах [7].

Саме це ми можемо спостерігати в Україні сьогодні. А саме, Державний податковий університет припинив викладання політології

як навчальної дисципліни, бо студенти, маючи право вибору не обрали цю дисципліну, вважаючи її не корисною для обраної ними професії. Але у студентів замало знань для усвідомлення значення цієї дисципліни. Політологія дає знання про управління суспільством, механізм прийняття політичних рішень, що визначають економічну і правову сферу суспільства. А відтак бути успішним економістом чи правовиком без цих знань неможливо. Розуміння цього приходить до людини в результаті її життєвого досвіду, як правило негативного: запропонував певну економічну концепцію чи закон, а її(його) не приймають, бо політики виходять, при прийнятті рішень, з інших ніж економісти чи юристи позицій і, розуміючи це, можна знайти аргументацію на користь даного рішення. Та без знання законів політики, це не можливо. Відтак, є підстави сумніватись в успішності та конкурентоспроможності спеціалістів у яких відсутні знання про політичну сферу суспільства.

Цей недолік навряд чи компенсує широка міжнародна співпраця Державного податкового університету. А вона дійсно вражає. Заключені угоди про співпрацю з навчальними закладами Польщі, Франції, Іспанії, Італії, Словаччини, Нідерландів, Сербії, Хорватії, Німеччини, Болгарії та ін. країнами[8].

7 лютого 2023 року на факультеті податкової справи, обліку та аудиту в Державному податковому університеті відбулася презентація проєкту Жана Моне модуль «EU Policy of Sustainable Development: Experience for Ukrainian Cities and Regions under the process of Decentralization» / «Політика сталого розвитку ЄС: досвід для українських міст та регіонів в умовах децентралізації» EUPSD – ERASMUS-JMO-2022-HEI- TCH-RSCH, метою якої було підвищення обізнаності про політику сталого розвитку ЄС для використання кращих практик для розвитку міст і регіонів України в контексті реформи децентралізації, поширення інноваційних підходів через освітню та наукову діяльність та розповсюдження результатів [9].

Ірпінський фаховий коледж економіки та права уклав Меморандум про взаєморозуміння зі Швейцарською школою бізнесу та менеджменту в Женеві, основна мета якого підтримати молодих студентів на курсах мобільності за допомогою студентських містечок у Женеві та програм навчальних таборів для груп [10]. Студенти нашого коледжу в рамках цього меморандуму вже здійснили поїздку до Швейцарії з 13.03 по 21.03.2023.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що не зважаючи на військові дії на території України, співпраця з іноземними партнерами по інтеграції українського освітнього простору успішно триває. Але на наш погляд необхідна корекція щодо обов'язкових дисциплін та дисциплін вибору на користь формування не тільки фахових компетенцій, але й громадянських компетенцій, що забезпечує викладання саме політології. Майбутній фахівець має бути обізнаним в політичних процесах, що відбуваються в його країні та світі в цілому. Звісно, якщо хоче успішно реалізувати свій професійний потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех В. На шляху до європейського простору для вищої освіти. *Пам'ять століть*. 2005. № 2. С. 57–59.

2. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 14 вересня 2000 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 14.04.2023).

3. Рудаковський Ю. Кредитно-модульна система організації навчального процесу як необхідна умова інтеграції вищої технічної освіти України. *Вища школа.* 2004. № 5–6. С. 66–69.

4. Мозолевич Г. Інтеграція України до міжнародного Європейського простору. 2021. 17 грудня / Міністерство освіти і науки України. URL : https://www.mon.gov.ua (дата звернення: 14.04.2023).

5. Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія: історичний нарис. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. 20, [18] с.

6. Вульфсон Б. Л. Порівняльна педагогіка. Історія і сучасні проблеми. URL : http://socio.125mb.com/pedagogika-pragmatizma-djon-19704.html (дата звернення: 14.04.2023).

7. Морозова О. С. Інтеграція України до європейського освітнього простору: шляхи історії. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. : Історія.* 2010. Т. 120, вип. 107. С. 20–24. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2010_120_107_5 (дата звернення: 15.04.2023).

8. Партнери університету / State Tax University : вебсайт. URL : https://dpu.edu.ua/ uk/partnery-univerystetu (дата звернення: 15.04.2023).

9. State Tax University / вебсайт. URL : https://dpu.edu.ua/uk/vsi-novyny-mizhnarodnykh-hrantiv/vidbulasia-prezentatsiia-proiektu-zhana-mone-modul-eu-policy-of-sustainable-development-experience-for-ukrainian-cities-and-regions-under-the-process-of-decentralization (дата звернення: 15.04.2023).

10. Меморандум про взаєморозуміння з Ірпінським державним економіко-правовим коледжем. URL : https://www.ssbm.ch/blog/memorandum-of-understanding-with-irpin-state-college-of-economics-and-law-from-ukraine/(дата звернення: 15.04.2023).

СЕКЦІЯ 9
ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Васека Р. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Наприкінці XX ст. після відновлення незалежності Україна визначилась із власною зовнішньополітичною стратегією у напрямку інтеграції до європейської спільноти. Оскільки саме європейський вибір відкриває нові горизонти для співробітництва України із розвиненими державами континенту, стабільного економічного зростання, соціального та інтелектуального поступу, як наслідок, зміцнення позицій України в системі міжнародних відносин. Запорукою стабільного і сталого розвитку України є консолідація українського народу навколо європейських цінностей та стандартів у політичній, економічній, соціальній та інших сферах життєдіяльності людини, зокрема і в природоохоронній [1, с. 73].

Європейське право навколишнього середовища — порівняно нова галузь європейського права, яка динамічно розвивається усі останні роки під впливом міжнародно-правових процесів, особливо глобального масштабу. З іншого боку, такий її розвиток має безпосередній вплив на сучасне міжнародне право навколишнього середовища та національне право усіх європейських держав, включаючи Україну [2, с. 6].

Межі компетенції Європейського Союзу є різними в різних галузях та інститутах системи європейського права. Зрозуміло, що найбільш розвинутими є ті галузі, які регулюють економічні відносини, оскільки вони беруть початок від моменту створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, Європейського Економічного Співтовариства та Євратому. Проте останнім часом кількість предметних сфер регулювання Європейського Союзу збільшилась і європейське право

починає охоплювати й інші сфери суспільного життя, які далеко виходять за межі економічної діяльності та включають політичну, соціальну, культурну та інші сфери суспільної діяльності. Право навколишнього середовища окремої держави-члена включає всі норми, що "випливають із міжнародних договорів і звичаїв, директив та регламентів ЄС, національних конституцій, законодавства, муніципальних постанов, постанов, прийнятих національними та місцевими виконавчими й адміністративними органами, рішень суду і звичаєвого права.

Право навколишнього середовища окремої держави-члена включає всі норми, що "випливають із міжнародних договорів і звичаїв, директив та регламентів ЄС, національних конституцій, законодавства, муніципальних постанов, постанов, прийнятих національними та місцевими виконавчими й адміністративними органами, рішень суду і звичаєвого права"2. Оскільки європейське право — доволі молода система права, то й відповідні галузі є ще недостатньо розвинутими й розвиваються відповідно до становлення самого європейського права. У рамках системи європейського права склалась стійка, цілісна сукупність норм у сфері охорони навколишнього середовища — "європейське право навколишнього середовища". Під європейським правом навколишнього середовища слід розуміти сукупність норм і принципів європейського права, що регулюють відносини між його суб'єктами з питань, які стосуються навколишнього середовища [2, с. 9].

Важливу роль у галузі охорони навколишнього середовища відіграє Організація об'єднаних націй (ООН), яка на практиці реалізує спільні міжнародні зусилля у цьому напрямку, налагоджуючи співробітництво держав світу, сприяючи розв'язанню національних проблем, пов'язаних з охороною природи . Будучи членом ООН, Україна є суверенною стороною 18 міжнародних угод з питань екології, бере участь у 20 міжнародних конвенціях, а також понад 10 двосторонніх угодах, підписала 44 двосторонні міжнародні угоди і договори, насамперед із сусідами Білоруссю, Грузією, Молдовою, Росією, Словаччиною та Польщею. Меморандуми про взаєморозуміння щодо співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища підписані з Австрією і Фінляндією, Ізраїлю. Динамічно розвивається співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища, національних парків і біорізноманіття, раціонального використання природних ресурсів, управління водними ресурсами, токсичними відходами,

подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – з Данією, Нідерландами, США . Україна була активним учасником Всесвітньої конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992р., яка мала значний вплив на розвиток міжнародного співробітництва з охорони навколишнього середовища. На цій конференції було задекларовано принципи сталого розвитку та прийнято два документи: "Декларація у справі природного середовища і розвитку" та "Глобальна програма дій – Порядок денний на XXI століття", які передбачають взаємо узгоджений підхід до вирішення проблем економіки і навколишнього середовища на лише на національному, але й на світовому рівнях [3].

Європейський Союз бере активну участь у міжнародному процесі боротьби зі зміною клімату — однією з глобальних екологічних проблем. На міжнародному рівні це полягає у ратифікації Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та підписанні Кіотського протоколу до неї, участі у міжнародних конференціях, робочих групах та зустрічах із цих питань. На рівні Європейського Союзу боротьба із зміною клімату полягає у виробленні власної стратегії, що містить зобов'язання, взяті на себе Європейським Співтовариством згідно з міжнародно-правовими документами, та імплементації її на практиці як на рівні держав-членів, так і на рівні самого Співтовариства. Європейське Співтовариство ратифікувало Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату 21 грудня 1993 року, а чинності вона набрала 21 березня 1994 року. Як сторона Конвенції, Європейське Співтовариство бере на себе зобов'язання розробляти політику і вживати необхідних заходів для зменшення викидів парникових газів [2, с. 136].

Українська асоціація є потужним стимулом для реформування екологічної політики на сучасних засадах, забезпечення її інтегрованого характеру та підвищення ефективності. Українська асоціація окреслює основні сфери співпраці для змін у системі екологічного врядування і є ключовою для розуміння стратегічної суті екологічних реформ. Зобов'язання щодо розвитку «всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища» лежить у площині двох документів — Стратегії національної екологічної політики України та Національного плану дій на її виконання. Наразі Стратегія перебуває у стані оновлення, проте процес надто затягнувся і вимагає якнайшвидшого прийняття головного стратегічного документу у сфері довкілля [4, с. 6].

Не всі директиви та регламенти, які прийняті та працюють в ЄС, включені до переліку необхідних для імплементацію в України попри те, що питання, які вони регулюють є надзвичайно актуальними й для України. Існують об'єктивні межі імплементації, тобто такі особливі умови, що ускладнюють впровадження норм і стандартів ЄС в Україні, оскільки Україна не є членом Європейського Союзу та наразі лише отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Тому процес імплементації в Україні об'єктивно відрізняється від такого процесу в державах-членах чи країнах-кандидатах [4, с. 13].

Значну допомогу у здійсненні екологічної реформи надають регіональні проекти технічної допомоги за фінансування ЄС та країн-членів: EAP GREEN, SEIS, CLIMA EAST, EUWI II, Emerald Network, які спрямовуються на 6 країн СхП (східного партнерство). Варто відзначити, що Мінприроди координує діяльність щодо цих проектів в Україні і займає проактивну позицію у плануванні та впровадженні діяльності. Визначним етапом регіональної співпраці у рамках СхП стало прийняття Декларації з довкілля та зміни клімату Міністрами країн-членів ЄС та країн СхП. Україна бере активну участь у підготовці регіонального плану впровадження Декларації і мусить визначитися також із його національним виміром. Підготовка до Саміту СхП у листопаді 2017 р. потребуватиме національного внеску, оскільки в Ризі довкілля та зміна клімату стали одним з політичних пріоритетів, а ЄС визначив попередні результати, яких планується досягти країнами СхП до цієї події.

Набула чинності Паризька угода 12, зокрема в 2016 році вона була ратифікована й Україною 13. Імплементаційні рішення Паризької конференції сторін (СР 21) передбачають здійснення до 2020 р. цілої низки «ранніх» заходів, спрямованих на формування новітнього міжнародного кліматичного права, зниження викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату, посилення національних внесків сторін, започаткування ранніх дієвих механізмів міждержавного співробітництва. Імплементація в Україні положень УА, зокрема її торговельної частини, а також Глави 1 (Енергетика) та Глави 6 (Довкілля) створює передумови для формування Єдиного пан'європейського енергетичного та кліматичного простору, який буде охоплювати крім країн ЄС, ЄЄА також Україну та інші держави-члени Енергетичного Співтовариства14. У пункті (c) ст. 365 передбачено, що напрямки співробітництва в

питаннях зміни клімату конкретизуються у Додатку XXXI. Проте, його положення морально застаріли та не відповідають сучасному стану законодавства та політики ЄС, міжнародним домовленостям та ініціативам у цій сфері. Вказаний Додаток підлягає суттєвому доопрацюванню, необхідна нова його редакція [4, с. 21–22].

Попри значні зусилля окремих посадовців, експертів різних проєктів технічної підтримки та громадського середовища, які роками напрацьовують необхідні законопроєкти у зазначених сферах, сильне промислове лобі не дозволяє провести основні екологічні реформи у державі. Показовим, зокрема, стало голосування за законопроєкт «Про запобігання, зменшення і контроль промислового забруднення», який був тричі провалений у парламенті виключно через його незручність для великих забруднювачів. Із проаналізованих МБО «Екологія-Право-Людина» ключових горизонтальних та секторальних сфер у жодній не відбулося реального прогресу навіть на рівні прийняття необхідної нормативно-правової бази.

ЕПЛ закликає Президента України та Європейський Союз продовжувати й інтенсифікувати співпрацю в частині проведення інституційних реформ у сфері охорони довкілля (екологічний контроль, екологічний моніторинг), оскільки впровадження цих реформ є запорукою успішного державного управляння сферою охорони довкілля та ефективної реалізації галузевих реформ (промислове забруднення, біорізноманіття, відходи, зміна клімату, ліси, атмосферне повітря тощо). ЕПЛ закликає Президента України та Європейський Союз докласти зусиль для послаблення впливу олігархів на процес формування державної екологічної політики України, а Президента України – наповнити свої слова діями та очолити довгоочікуване проведення екологічних реформ в державі [5, с. 4].

Оцінка виконання Україною Угоди про асоціацію із ЄС у сфері охорони довкілля. Даний документ оцінює прогрес України у виконанні окремих зобов'язань за Угодою про асоціацію із ЄС в частині співробітництва із проведення інституційних реформ у сфері охорони навколишнього природного середовища (стаття 365 глави 6 «Навколишнє природне середовище» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво»), а також із поступового наближення законодавства України у сфері охорони довкілля до законодавства ЄС, в частині окремих актів ЄС, передбачених додатком XXX до цієї глави 6 розділу V угоди [5, с. 1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івасечко О. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. *Національний університет «Львівська політехніка».* 2012. Випуск 24. С. 73. URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38124/13Ivasechko. pdf?sequence=1

2. Микієвич М. М., Андрусевич Н. І., Будякова Т. О. Європейське Право Навколишнього Середовища. *БФ «Екоправо».* Львів, 2004. С. 6, 9, 136. URL : http://epl.org.ua/images/pdf/people/EUROPEAN_UNION_ENVIRONMENTAL_LAW.pdf

3. Новак У. П. Участь України у міжнародному співробітництві з охорони навколишнього середовища / Національний лісотехнічний університет України. Львів. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/14043607.pdf

4. Доповідь Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС, Брюссель, 18 травня 2017 року. *Охорона довкілля в угоді про асоціацію між Україною та ЄС.* 2017. С. 6, 13, 21–22. URL : https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Dovkillia-Fin-6.pdf

5. Бріф про стан реалізації реформ. Оцінка виконання Україною Угоди про асоціацію із ЄС у сфері охорони довкілля. 2021. С. 4, 8. URL : http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/brif_pro_stan_reform_2.pdf

Козак С. Ю.,
студентка 3 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Козій Н. С.,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Податкова система України є однією з ключових складових економічного розвитку країни. Під час процесу євроінтеграції України було зроблено значні зміни в податковій системі з метою її адаптації до європейських стандартів та норм.

Окрім цього, з метою забезпечення прозорості та ефективності використання податкових коштів, уряд України посилив контроль за сплатою податків та зборів, зокрема, шляхом запровадження електронної звітності та системи електронного адміністрування податків.

Однак, незважаючи на позитивні зміни в податковій системі, Україна все ще має високий рівень тіньової економіки та несплати податків, що негативно впливає на фінансові можливості держави та загальний економічний розвиток країни.

Для України вкрай цікавим є досвід податкового реформування в країнах Європейського Союзу, який дозволить обрати власну податкову стратегію з врахуванням позитивних і негативних наслідків побудови податкової політики.

Дослідженням основних напрямів оптимізації податкової системи України та її імплементаації до Європейського законодавства займалися у своїх працях Богатирьова Е.Н., Галущак І.Є., Кохан І.В., Дмитроввська В.С., Корнева Т.Н. тощо. У своїх працях автори дійшли висновку про те, що обрання Україною євроінтеграційного шляху розвитку актуалізує питання гармонізації податкової політики України з податковою політикою країн-членів ЄС.

Інтегроване включення у процес європейського розвитку в умовах нового витку глобалізації та змін в галузі міжнародного оподаткування ведуть до необхідності забезпечення ефективних систем оподаткування, як в країнах ЄС, так і в Україні. Необхідність подолати податкові зловживання та забезпечити рівні умови діяльності в міжнародному просторі викликають нові трансформаційні тенденції. Підвищення ефективності податкових систем в ЄС та в Україні сьогодні залежить від низки новітніх тенденцій в глобалізованому світі, які несуть наслідки для оподаткування: таких, як цифровізація економіки та технологічний прорив, зміни характеру глобалізації, загострення демографічних та екологічних проблем.

Світовий досвід свідчить, що співвідношення прямих і непрямих податків залежить від життєвого рівня переважної частини населення, досконалості механізму стягнення податків, рівня податкової культури та ін.

Так, у багатьох європейських країнах переважають прямі податки. В Україні інша ситуація – чинна вітчизняна система оподаткування переобтяжена непрямими податками, які складають переважну більшість усіх податкових платежів [1].

Європейські країни також активно використовують різні податкові пільги та знижки. Наприклад, у більшості країн Європейського Союзу діє система податкових знижок для сімей з дітьми, а також пільги для підприємств, які здійснюють інвестиції в наукові дослідження та розвиток.

Однією з найважливіших рис європейської податкової системи є також висока рівень соціальних витрат, які фінансуються з бюджету. Наприклад, у країнах Європейського Союзу велика увага приділяється системі охорони здоров'я, соціальному захисту та освіті.

Також, в більшості європейських країн діє система податкових угод з іноземними компаніями, що дає можливість залучати іноземні інвестиції та сприяє економічному зростанню країни.

Науковці Ряба О., Гончарук Н. виділяють такі недоілки податкової системи України, а саме:

– високий податковий тиск на підприємницькі структури;

– нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження;

– перетворення податкової системи на чинник пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності, стимулювання ухилення від сплати податків і відтік капіталів за кордон;

– неврегульованість правових гарантій для учасників податкових відносин, відсутність прозорих та ефективних механізмів захисту прав платників;

– безсистемне та необґрунтоване надання пільг [2].

Крім цього, до основних недоілків податкової системи України можна додати недостатню розвинутість системи електронного декларування та електронного обліку податків, що затримує процес реформування податкової системи та підвищення її ефективності, недостатню спроможність податкової системи до забезпечення захисту прав платників податків та прозорості в діях контролюючих органів, відсутність ефективного механізму контролю за сплатою податків, що сприяє поширенню тіньової економіки та зменшенню надходжень до бюджету.

Під час євроінтеграції Україна зобов'язана виконувати ряд вимог щодо реформування своєї податкової системи. Основні напрямки реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції включають наступні елементи:

Зниження податкового тягаря: Україна повинна зменшити загальний рівень оподаткування, щоб стати більш конкурентоспроможною на міжнародному ринку.

Підвищення ефективності податкової системи: Україна повинна реформувати свою податкову систему з метою підвищення її ефективності та прозорості, зменшення корупції та підвищення рівня довіри громадськості.

Збільшення прозорості податкової системи: Україна повинна забезпечити прозорість в оподаткуванні, зменшити кількість податкових пільг та збільшити відповідальність платників податків.

Розвиток електронного оподаткування: Україна повинна підвищити ефективність і прозорість оподаткування за допомогою електронної системи подання декларацій та сплати податків.

Підвищення відповідальності за порушення податкового законодавства: Україна повинна збільшити відповідальність за порушення податкового законодавства, зокрема шляхом збільшення штрафів та інших видів покарань.

Україна активно працює над реформуванням своєї податкової системи з метою виконання вимог європейських стандартів. Одним з ключових завдань є підвищення прозорості та ефективності оподаткування,

що сприятиме залученню іноземних інвестицій та покращенню бізнес-клімату в Україні. Крім того, реформування податкової системи повинно сприяти зменшенню тіньової економіки та підвищенню надходження до бюджету. У рамках євроінтеграції Україна також зобов'язана розробити та впровадити систему податкової адміністрації, яка б забезпечувала збір та контроль за сплатою податків.

На сьогоднішній день в Україні існує ряд податків та зборів, які не відповідають європейським стандартам та перешкоджають розвитку бізнесу. Зокрема, до таких податків відносять податок на додану вартість, який не диференціюється за секторами економіки, та акцизний збір, який збирається з високої маржі продуктів, що призводить до збільшення їх вартості для споживачів.

У відповідності з міжнародними зобов'язаннями та стандартами ЄС, Україна має здійснювати перегляд та модернізацію своєї податкової системи з метою покращення бізнес-клімату та залучення іноземних інвестицій. Для цього необхідно проводити широку дискусію зі всіма зацікавленими сторонами та експертами у галузі податків, а також залучати міжнародних консультантів та експертів.

А, отже, підвищення ефективності податкової системи України вимагає:

– посилення стимулюючої ролі прямих податків шляхом застосування обґрунтованої диференціації податкових ставок та податкових пільг як одних з основних способів податкового регулювання діяльності підприємств реального сектору;

– забезпечення стабільності податкового законодавства з максимально чітким і несуперечливим формування норм податкового права;

– спрощення процедур адміністрування податків та підвищення прозорості контролю їх використання;

– підвищення ефективності роботи контролюючих органів із посиленням контролю над платниками податків, які умисно приховують об’єкти від оподаткування, та рівня відповідальності за податкові правопорушення. Реалізація вказаних заходів підвищить ефективність функціонування вітчизняної податкової системи, що дасть можливість активізувати господарську діяльність суб’єктів господарювання, забезпечити динамічне економічне зростання з підвищенням рівня та якості життя населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аранчій В. І., Борисова І. С., Кошман Н. І. Розвиток податкових систем країн Європейського Союзу – досвід для України.

2. Ряба О., Гончарук Н. Реформування податкової системи України в контексті міжнародної інтеграції. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2012. № 2. С. 212–215.

Пустова О. О.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ДЛЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Міжнародне економічне співробітництво є основною умовою глобалізації та розвитку економік країн. В наш час зростають міжнародні зв'язки між країнами, розвивається зовнішньоекономічна діяльність. Особливо актуально є міжнародне економічне співробітництво для України в умовах війни. Тому на сучасному етапі розвитку та перебування нашої країни у стані війни, найбільш важливий напрямок інтеграції вітчизняної економіки до Європейського Союзу. Війна росії проти України вимагає від держави перегляду підходів до створення та практичної реалізації власної стратегії сталого соціально – економічного розвитку.

Євроінтеграція України є двигуном розвитку міжнародного економічного співробітництва. Євроінтеграція як процес означає заходи, спрямовані на усунення дискримінації між економіками України та країнами-членами ЄС. Наміри України щодо євроінтеграції обумовлені насамперед географічною близькістю Європейського Союзу та спільною історією, що сприяє формуванню відносин у сфері політики, економіки, покращення співробітництва між Україною та країнами ЄС. Тому міжнародне економічне співробітництво стає стратегічним завданням на рівні держави. Крім того активне міжнародне економічне співробітництво сприяє не лише економічному процвітанню держави, але й забезпечує підтримку та зміцнення мирних взаємовідносин, створює умови для безпечного функціонування державності та гарантує економічну безпеку. Водночас повномасштабний розвиток міжнародного економічного співробітництва в Україні є неможливим без її євроінтеграції [1, с. 18].

Зовнішньоекономічні зв'язки країн світу загалом відбиваєтся у двох моделях, які втілюють загальні підходи до міжнародної торгівлі, – це протекціонізм і вільна торгівля. У них проявляється також протиріччя, що викликане участю країни у міжнародних економічних

відносинах та пов'язане з тим, що, з одного боку, підвищується ефективність економіки, а з іншого, – загострюється іноземна конкуренція [2, с. 88].

Протекціоністська політика спрямована на створення умов, які стимулюють, насамперед, розвиток національної економіки шляхом обмеження її від іноземної конкуренції. Тому при виборі моделі взаємодії національної економіки з міжнародною застосовуються не лише високі ставки митного оподаткування товарів, що ввозяться на внутрішній ринок країни, але й обмежується або існує повна заборона ввезення певних товарів, а також досить жорстка система митного контролю і митного оформлення. Як правило, такі обмеження називають торговими бар'єрами. Вони спрямовані на те, щоб штучно створювати більш сприятливі умови для вітчизняних підприємств, правда, ціною певного зниження інтенсивності зовнішньоекономічних операцій та часткової відмови від вигод, пов'язаних із розвитком міжнародних економічних відносин.

Політика вільної торгівлі, навпаки, спрямована на всебічне стимулювання як імпорту, так і експорту товарів шляхом встановлення мінімального рівня мита або звільнення від нього повністю та спрощення процедури митних формальностей [2, с. 88].

Політика вільної торгівлі спрямована на створення умов, що сприяють розвитку міжнародного обміну товарами, послугами та факторами виробництва. У цьому випадку економічні переваги участі країни у міжнародному розподілі праці та факторів виробництва проявляються найбільшою мірою, однак підприємства змушені вести більш жорстку боротьбу з іноземними конкурентами – їх становище стає складним [2, с. 89].

Для України процес євроінтеграції має супроводжуватися адаптацією до вимог спільної екологічної та соціальної політики Європейського Союзу. Як показує досвід інших країн, які вже є членами ЄС, це одне з самих складних завдань. Угоди про вступ до ЄС передбачають протягом нетривалого перехідного періоду повний перехід до реалізації екологічної та соціальної політики, яка визначається в Директивах ЄС (нормативних актах, рішеннях та стратегіях). Інтерпретація цієї умови означає узгодження, точніше повну відповідність національного законодавства вимогам законодавства ЄС, причому не тільки теоретично, а й, безумовно, практично. Тому запланований вступ до

ЄС передбачає гармонізацію внутрішнього законодавства України з екологічними та соціальними директивами Європейського Союзу [3, с. 139].

Війна в Україні призвела до руйнації стійкості економічної системи, зокрема втрати ВВП, які оцінюються на рівні 35–40 % до кінця 2022, внаслідок дефіциту деяких товарів, порушилися правил обміну, погіршились інвестиційний клімат, значно зменшились доходи населення та втратили роботи, внутрішньої та зовнішньої міграції населення, значного зниження податкових надходжень та митних платежів, внаслідок чого виник значний бюджетний дефіцит, руйнація логістичних ланцюгів в національній економіці, розвиток інфляційних процесів та спекулятивного ціноутворення, руйнування активів держави тощо.

Україні необхідно здійснювати подальше поступове наближення своєї політики до стандартів ЄС. Політика розвитку України має здійснюватися з урахуванням національних інтересів, умов і можливостей, а головне - орієнтуватися на нові, перспективні еколого-економічні механізми, які зараз реалізуються в ЄС в рамках його стратегії сталого розвитку та моделі економічної економіки. Уряд України намагається забезпечити екологічний та соціальний розвиток економіки. Наразі відсутній дієвий механізм забезпечення екологічної безпеки та соціалізації України, в т.ч. у розрізі територіальних одиниць.

Агресія росії проти України створила чимало непрямих перешкод шляху до її сталого розвитку, проте не зупинила прагнення до євроінтеграції та сталого розвитку. Наприклад, як ніколи зросла потреба в якісних та своєчасних даних, необхідних для прийняття рішень. Україна, набувши 23 червня 2022 року статусу кандидата на членство в ЄС, вже в умовах війни почала перші кроки у процесі євроінтеграції [3, с. 140].

Україна до початку воєнної агресії являлась значимим гравцем на світовому продовольчому ринку. До військової агресії Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 15–20 % ячменю, понад 50 % соняшникової олії. Таким чином Україна була одним із найбільших світових експортерів по даним сегментам.

Однак зараз ринок України знаходиться у стані кризи через війну, тому боротись її наслідками потрібно вже сьогодні. Методи для подальшого розвитку економіки України:

1) перехід української економіки до європейських стандартів;

2) вступ до ЄС. Це допоможе відкрити нові можливості, наприклад доступ до відповідних фінансових фондів, тощо;

3) повернення людей, які були вимушені покинути домівки. Це необхідно для відновлення економіки після війни та країни в цілому;

4) відкрита інформація надходжень грошових потоків, які Україна отримала від інших країн, задля продовження співпраці;

5) заохочувати інвестиції, та разом з партнерами обговорювати інноваційні ідеї.

6) збереження елементів навколишнього середовища для подальшого їх використання [4, с. 9].

Оскільки на сьогоднішній день головним напрямом розвитку економіки країни має бути відновлення України після військової агресії, то саме ця ціль і є пріоритетною і відіграє ключову роль для нашої країни. Очікується, що найбільшим попитом під час відновлення країни користуватимуться працівники, пов'язані з логістикою та відбудовою інфраструктури. Тому, людські ресурси мають підтримувати економічні процеси, а держава в свою чергу має створити належне регулювання та залучення іноземних інвестицій у ці галузі [4, с. 9].

Таким чином, найважливіші напрямки в сучасному міжнародному економічному співробітництву України – євроінтеграція, яка тягне за собою поступове зміцнення взаємовідносин з країнами Європи на усіх рівнях економічних відносин (міждержавний, міжрегіональний, внутрішній між окремими економічними суб'єктами). Євроінтеграція на державному рівні визнана першорядним пріоритетом зовнішньої політики України. Повноправне членство у ЄС і надалі залишається стратегічною метою України у подальшому розвитку. Розвиток національної економіки, реалізації реформ визначаються сучасними умовами глобалізації та інтеграції товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків. Все ці аспекти обумовлюють вагомість та особливість здійснення міжнародного економічного співробітництва, що відіграє визначальну роль в інтеграційних процесах, формує передумови для прискорення соціально-економічного розвитку держави та окремих суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка, фінанси, облік та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Полтава, 20 квітня 2019 р. : у 7 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2019. Ч. 1. 63 с.

2. Лепський А. Я., Полякова Ю. Зовнішньоекономічна політика України у світлі євроінтеграції: теоретичні та прикладні засади. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення* : матеріали наук. конф., м. Львів, 2 черв. 2021 р. Львів, 2021. С. 88–89 URL : http://surl.li/fzbyz

3. Буряк, Є. В., Редько, К. Ю., Чорновол, А. О., & Орленко, О. В. (2022). Socio-economic aspects of the sustainable development of Ukraine in the conditions of war (European Integration Aspects). Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, 34, 135–143.

4. Девадзе А., Чичуліна К. В., Горбунова М. Р. Пріоритетні напрями розвитку економіки України в умовах війни: вплив євроінтеграційних процесів. *Сучасна економічна наука: теорія і практика* : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю, 10 листоп. 2022 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 8–10.

Роледерс В. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий
інститут економіки ЗУНУ

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність теми. Соціальне підприємництво - це бізнес, що фокусується на досягненні соціального та/чи екологічного ефекту від своєї діяльності, тобто розвивається шляхом співдії підприємницького, соціального та екологічного складників. При вдалому позиціонуванні, наявність соціального складника в бізнесі створює перевагу над конкурентами. Люди охочіше придбають соціальний товар чи послугу, адже знають, що витрачені кошти підуть на розв’язання важливої соціальної проблеми.

В сучасній Україні безліч актуальних соціальних проблем, таких як: безробіття, скорочення державних витрат на розвиток соціальної сфери, зниження рівня життя населення, скорочення переліку безкоштовних послуг, що надаються в рамках безкоштовного медичного обслуговування, збільшення кількості громадян похилого віку та як наслідок старіння населення, всі вони вимагають інноваційних підходів до їх вирішення. У ролі такого підходу виступає соціальне підприємництво, основною метою якого, є вирішення соціальних проблем. Як правило, соціальний підприємець прагне вирішити одну конкретну соціальну проблему. Однак варто пам'ятати про те, що розвиток соціального підприємництва позитивно впливає і на вирішення проблеми працевлаштування населення [1].

Концепція екологічно орієнтованого соціального підприємництва забезпечує збалансоване рішення, як економічних проблем держави, так і соціальних, при цьому ставлячи в пріоритет природоохоронну політику для створення і підтримки сприятливого навколишнього середовища, з метою задоволення потреб не тільки людей, які живуть зараз, а й майбутнього покоління. Екологічно орієнтоване соціальне підприємництво уможливлює забезпечити стабільний соціально економічний розвиток, що не руйнує природного середовища.

Ця модель відповідає баченню сталого розвитку світу та бізнесу загалом. Перехід до сталого розвитку багато в чому залежить від діяльності екологічно орієнтованих підприємств, оскільки вони здатні вирішити загострення протиріч між екологічною, економічною та соціальною сферами суспільства, сприяють збереженню природи, а також знижують техногенний вплив на навколишнє середовище.

Мета дослідження розглянути актуальні питання еколого-орієнтованих соціальних підприємств.

Матеріали та методи. Методологічною основою дослідження є метод наукового пізнання та системного підходу, порівняння, аналітичний метод, а також діалектичний, структурно-функціональний методи. Інформаційну базу становили нормативно-правові документи, які регламентують підприємницьку діяльність і діяльність некомерційних організацій, також монографії, статті в наукових журналах, матеріали періодичних видань з досліджуваної тематики.

Результати та обговорення. Так, в Україні соціальне підприємництво на даний момент не є інструментом соціальної політики, хоча в багатьох країнах світу соціальні підприємства вже давно досить тісно працюють спільно з державними організаціями як на загальнонаціональному, так і на місцевому рівнях.

Правова регламентація державно-приватного партнерства в умовах формування правової моделі соціального підприємництва відносить державно - приватне партнерство до основної правової форми соціального підприємництва, оскільки визначає його як діяльність, спрямовану на досягнення соціально корисного ефекту.

Таким чином, розвитку соціального підприємництва в країні повинен сприяти не тільки зарубіжний досвід, а й державні програми, що стимулюють соціальних підприємців на введення інновацій в соціальній сфері. Наразі такі програми в більшій мірі спрямовані на вирішення соціальних проблем виключно з боку держави, не привертаючи зацікавлені сторони, а саме соціальне підприємництво. Тобто необхідна корекція програм, що сприяє покращенню якості життя громадян за допомогою залучення соціального підприємництва до вирішення актуальних соціальних проблем.

Соціальні підприємства є феноменом, що задає новий вектор в економічній і соціальній сфері суспільства. Аналіз соціального підприємництва дозволяє виділити його основні етапи:

1. пошук можливостей, що полягає у визначенні соціальних проблем і незадоволених потреб;

2. виділення концепції розвитку, тобто виявлення соціальних вигід, ранжування нових продуктів або ринків;

3. залучення, як правило, раніше невикористаних ресурсів (фінансових, людських, інтелектуальних та ін.);

4. стадія появи і зростання: становлення, наступна за ним зміна результатів діяльності, як один з підсумків - розширення підприємств.

В якості моделей соціального підприємництва в Україні можна виділити наступні форми:

1) виробництво товарів;

2) надання соціально важливих послуг і робіт, в т. ч. для окремих категорій громадян.

Що стосується життєздатності соціальних підприємств, варто відзначити важливість залучення фінансових коштів в об'єкти соціального підприємництва. Розвиток цих інструментів дозволить соціальним підприємствам стати конкурентоспроможними в праві надання найбільш високої якості послуг і як наслідок покращити якість життя населення.

В якості важливого драйвера розвитку соціального підприємництва повинна виступити інвестиційна відкритість таких підприємств і прозора система звітності. Це створить умови для формування соціального фінансового ринку.

Соціальний аудит як механізм регулювання та забезпечення соціальної справедливості набуває все більшого поширення у світі як інструмент громадського контролю та як інструмент, що сприяє відповідальності бізнесу (рис. 1).

Рисунок 1 – Складові соціального аудиту [2]

Глобальні виклики роблять соціальний аудит незамінним для запобігання конфліктам. Соціальний аудит передбачає можливість громадськості впливати на стійкість світової економіки та політики та дотримуватись етики у вирішенні національних проблем [4].

Екологічно орієнтовані підприємства здійснюють свою фінансово-господарську діяльність з переважаючою часткою інновацій в області екології для отримання максимально можливого прибутку в поєднанні з задоволенням екологічних потреб суспільства. Екологічні інновації варто розглядати в якості нових або модифікованих виробничих продуктів, процесів, технологій, а також системних змін і практичного досвіду, які спрямовані на зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

Між тим, важливо усвідомлювати різницю між підприємствами, що працюють в екологічній сфері та еколого-орієнтованими соціальними підприємствами. Останні, окрім позитивного впливу на навколишнє середовище, неодмінно ставлять перед собою ще й соціальну мету, на досягнення якої спрямовують частину власного прибутку та зусиль.

Висновки. В даний час перед державою, інститутами громадянського суспільства і населенням стоїть завдання звернути підвищену увагу на особливості розвитку соціального підприємництва в окремих регіонах та в Україні загалом. Це необхідно з тієї причини, що в умовах сучасної ринкової економіки бізнес все частіше бере на себе різні завдання з розвитку і вдосконалення всіх сфер суспільного життя. Поява і розвиток соціального підприємництва не тільки дозволяє підвищити рівень доступності до тих чи інших видів товарів і послуг, але сприяє пом'якшенню або навіть вирішенню багатьох сформованих соціальних проблем, що уможливлює підвищення рівня добробуту населення.

Впровадження зелених та екологічно чистих практик створює здоровіші умови для людей, даючи їм можливість жити довше, щасливіше та продуктивніше. Головне призначення екологічно орієнтованих підприємств полягає в тому, що вони формують рамки, які дозволяють згладжувати протиріччя між екологією і економікою, а також поєднувати природоохоронні заходи з процесами виробництва продукції і управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та активізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6, ч. 2. С. 129–132.

2. Кірєєва О. Б. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики. Київ, 2010. 13 с.

3. Сотула О. В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки. *Ефективна економіка :* електронне наукове фахове видання. 2013. № 4. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z =1988 (дата звернення: 14.04.2023).

4. Inna Sysoieva, Nataliia Pozniakovska, Olesia Mikluha, Andriy Pukas, Viktoriia Roleders. Social audit as a tool of civil society aimed at ensuring the sustainability. *IOP Series: Earth and Environmental Science*, Volume 1126, issue 1, id. 012031. January 2023. DOI 10.1088/1755-1315/1126/1/012031

СЕКЦІЯ 10
ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ І ФІНАНСІВ

Головай Н. М.,
канд. екон. наук,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Фундаментальним завданням податкової політики є створення на національному рівні стабільної та ефективної податкової системи, яка б уможливила побудову ефективної системи оподаткування, а саме справедливий підхід до оподаткування усіх категорій платників податків, формування достатнього обсягу надходжень податкових платежів до бюджетів усіх рівнів, а також створення необхідних чинників для подальшої інтеграції України у світове співтовариство.

Актуальність теми дослідження, обумовлена тим, що побудова ефективної системи оподаткування на всіх рівнях є пріоритетним завданням регулювання економічними відносинами на державному рівні. Ефективне управління податковими процесами за функціонування сучасних ринкових умов уможливлює дієве функціонування та розвиток у перспективі суб'єктів бізнесу на умовах самофінансування й самоокупності.

Податкова політика слугує базисом творення механізму економічного зростання держави, зростання рівня її валового внутрішнього продукту та національного доходу. Зокрема, парадигма вітчизняної податкової політики на сучасному етапі характеризується схваленням «Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки». Дана Стратегія спрямована на формування більш ефективної та стійкої системи управління державними коштами та розвиток соціально-орієнтованої економіки, що посилить подальші інтеграційні процеси вітчизняної економіки зі світовим ринком, зокрема

створить передумови для поглиблення співпраці з країнами-членами ЄС. Зазначеним документом окреслені наступні стратегічні цілі: «дотримання загальної бюджетно-податкової дисципліни у середньостроковій перспективі; підвищення ефективності розподілу ресурсів на рівні формування державної політики; забезпечення ефективного виконання державного та місцевих бюджетів; підвищення рівня прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами; розвиток управління людськими ресурсами у сфері державних фінансів» [14].

Водночас, повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року та, як наслідок, введення воєнного стану в Україні, обумовило активне прийняття Урядом ряду рішень по перегляду механізму функціонування бюджетної системи, а саме порядку формування дохідної частини бюджету з метою забезпечення належного виконання відповідних функцій з боку держави в умовах війни. За наявних викликів, Верховна Рада України оперативно почала вносити необхідні зміни до діючого законодавства та приймати нові нормативно-правові акти, які повинні були адаптувати функціонування вітчизняної економіки до умов воєнного часу.

Зокрема, законодавцями, на період дії воєнного стану зупинений перебіг строків, що встановлені Податковим кодексом України, контроль за дотриманням якого покладено на відповідні контролюючі служби. Зазначені зміни, обумовлені тим, що під час військових дій на території нашої держави, дотримання строків є досить ускладненим і у суб’єктів господарювання можуть виникнути труднощі щодо можливості вчасної сплати податкових платежів та подання звітності. Крім того, платники податків, які не дотримались визначених Податковим кодексом України термінів виконання податкових зобов’язань в у зв'язку з безпосередньою участю у воєнних діях, звільняються від відповідальності за умови подальшого виконання цих зобов’язань протягом одного місяця з дня закінчення дії наслідків, що унеможливили їх виконання. Також, Урядом врегульовано основні питання та визначено особливості справляння податку на прибуток, податку на додану вартість, акцизного податку та єдиного податку для суб’єктів господарювання у період воєнного стану [15].

За період повномасштабної російської військової агресії в Україні вітчизняна економіка встигла адаптуватися до функціонування в новій парадигмі. Офіс Президента спільно з Кабміном та профільними

міністерствами протягом всього цього часу намагалися зменшити податкове навантаження на бізнес та поєднали зусилля по розробці радикально нової податкової реформи. Запропонована урядом нова податкова модель характеризується зниженням ставок податку на прибуток, податку на доходи фізичних осіб і податку на додану вартість. Разом з тим, особливої уваги набуває посилення контролю за дотриманням податкового законодавства. Однак, на сьогодні, запропоновані фіскальні зміни не знайшли повної підтримки у парламентському податковому комітеті та Міністерстві фінансів і потребують доопрацювання.

На сьогоднішній день податкова політика у повній мірі орієнтується на наявну кон'юнктуру ринку та залежно від ситуації визначає взаємовідносини між платниками податків та державою. Досвід 2022 року показав, що державна податкова політика в цілому спромоглась вчасно адаптуватися до політичних та економічних змін. Водночас, беручи до уваги сучасні виклики, спричинені військовою агресією з боку росії, головним стратегічним завданням податкової політики в Україні на сьогодні є акумулювання податкових надходжень на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану з метою стабілізації економічної ситуації в Україні.

Отже, можемо дійти висновку, що за сучасних умов податкова політика повинна бути достатньо гнучкою та вчасно реагувати на відповідні економічні виклики й загрози. За таких умов, основними напрямами податкової політики сьогодні повинні стати зниження податкового тягаря, оптимізація структури податкових надходжень, що забезпечується передусім за рахунок побудови економічно обґрунтованого податкового адміністрування та налагодженій чіткій державній податковій стратегії. Ефективність провадження вищезазначених процесів належатиме, передусім, від таких чинників: оперативний моніторинг необхідності внесення змін до законодавчої бази відповідно до коливань в економіці та суспільстві, дотримання принципів оподаткування, впровадження системи мотивації платників податків.

Ефективне функціонування податкової політики в Україні забезпечить вирішення низки питань котрі ставить перед собою держава з метою реалізації пріоритетних соціально-економічних завдань та покращення у сфері справляння податків й збільшення податкових надходжень до бюджету. Отже, чіткий механізм побудови податкової системи та гармонійна податкова політика сприятимуть збалансованості бюджету, підвищенню рівня зайнятості населення та покращенню інвестиційного клімату на національному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Імператив фіскальної солідарності. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування.* 2019. Вип. 3. С. 13–19.

2. Баранова В. Г. Податкова система : навч. посіб. Одеса, 2014. 344 с.

3. Варналій З. Податкова система України: Інституціонально-функціональна структура та шляхи модернізації. *Економічний дискурс.* 2018. № 2. С. 15–24.

4. Десятнюк О., Марченко Л. Науково-методичні детермінанти податкової політики в умовах трансформації національної економіки. Фіскальна і монетарна політика. *Світ фінансів.* 2021. № 4 (69). С. 8–19.

5. Єфименко Т. Фіскальний простір і стабілізація державних фінансів. *Фінанси України.* 2017. № 9. С. 7–28.

6. Іванов Ю. Функції податків та податкове регулювання. *Формування ринкової економіки в Україні.* 2009. № 19. С. 36–43.

7. Крисоватий А. Податки та інфляція: філософія залежності. *Світ фінансів.* 2006. № 4 (9). С. 56–66.

8. Козарезенко Л. Податкова політика в забезпеченні соціальної функції держави. *Бізнес Інформ.* 2018. № 11. С. 420–426.

9. Пасічний М. Фіскальні та монетарні інструменти впливу на економічний розвиток. *Економічний вісник університету.* 2021. Вип. 48. С. 215–224.

10. Соколовська А. Шляхи реформування податкової системи України. *Фінанси України.* 2014. № 12. С. 103–121.

11. Податкова політика / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/tax-policy (дата звернення: 10.04.2023).

12. Господарський кодекс України від 16.01.2013 № 436-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/436-15#Text (дата звернення: 12.04.2023).

13. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

14. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1805-2021-%D1%80#n13 (дата звернення: 10.04.2023).

15. Реформування податкової системи України – як спосіб вирішення податкових колізій / Міністерство юстиції. URL : https://minjust.gov.ua/m/ str_6905 (дата звернення: 14.04.2023).

Дмитренко Е. С.,
д-р юрид. наук, професор,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність дослідження. В умовах воєнного стану в Україні набувають особливої актуальності питання правового регулювання податкових відносин. Це обумовлено тим, що досконалий механізм такого регулювання безпосередньо впливає на функціонування системи оподаткування у цей період, а, отже, - і на фінансове забезпечення усіх сфер суспільного життя і окремо – на фінансування видатків на оборони та безпеку, які під час воєнного стану є чи не найважливішими. Оскільки ці питання є недостатньо дослідженими у науці фінансового права, то їх висвітлення є актуальним.

Мета, матеріали та методи дослідження. У дослідженні ставимо за мету з'ясувати питання правового регулювання податкових відносин в умовах воєнного стану в Україні, а також напрями його удосконалення у найближчій перспективі. Для реалізації цієї мети застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, із використанням законодавства України, а також використано матеріали офіційних сайтів Міжнародного валютного фонду, Державної податкової служби України, Національного банку України, Київської школи економіки.

Результати та обговорення. Запровадження в державі воєнного стану 24.02.2022 р. через військову агресію рф, безумовно, вплинуло на систему оподаткування. Інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення рф завдано великих збитків (станом на лютий 2023 р. експерти Київської школи економіки (KSE) у річному звіті їх обсяг оцінюють у 143,8 млрд доларів США [1]), що потребує значних обсягів фінансування. Наслідком цього, а також недостатніх обсягів податкових надходжень є значний дефіцит Держаного бюджету України, який відповідно до щомісячного макроекономічного та монетарного огляду Національного банку України за березень 2023 р. у січні-лютому

становив 161.1 млрд грн та понад 249 млрд грн без урахування грантів у доходах. В огляді зазначено, що бюджетні потреби держави у 2022 р. профінансовано як за рахунок міжнародної допомоги у вигляді грантів (2.4 млрд доларів США) і кредитних коштів (3.9 млрд доларів США) та внутрішніх запозичень (84 млрд грн).

Отже, зазначене свідчить, що для функціонування держави за умов воєнного стану та повоєнної відбудови необхідно удосконалювати систему оподаткування з метою збільшення доходів до бюджетів. Варто зазначити, що робота у цьому напрямку проводиться, свідченням чого є зміни до податкового законодавства, прийняті Верховною Радою України з початку повномасштабного вторгнення рф. Йдеться насамперед про розроблений на початку дії воєнного стану механізм впровадження системи податкових пільг з метою заохочення платників до сплати податків. Із прийняттям Законів України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» від 03.03.2022 № 2118-IX та «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120-IX було запроваджено ставки єдиного податку у розмірі 2 % та можливості переходу на сплату єдиного податку платників, у яких річний дохід не перевищує 10 мдрд грн. Окрім того, законодавець прийнятими змінами передбачив застосування нульової ставки акцизного податку та ставки ПДВ в розмірі 7 % на пальне, звільнення від сплати митних платежів при ввезенні автотранспортних засобів на митну територію України. Також із метою заохочення платників до сплати податків за умов воєнного стану було передбачено у законодавстві їх право не подавати податкову звітність та не виконувати податкові зобов’язання у випадку об’єктивної неможливості здійснити такі дії [3; 4].

Упровадження цих змін, безумовно, позитивно вплинуло на фінансовий стан окремих платників податків, дозволило продовжити свою діяльність, а, отже, сплачувати податки та забезпечувати податкові надходження до бюджетів. Водночас обсяги останніх через податкові пільги, які на той час діяли, зменшувалися, і, як наслідок, – збільшувався дефіцит Державного бюджету України. А, отже, видатки на фінансування сфери оборони неможливо було забезпечити за рахунок

податкових надходжень. Саме на це було акцентовано увагу Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ) як на одну із ключових умов продовження співпраці з Україною.

Із урахуванням зазначеного та з метою наповнення бюджетів виникла нагальна потреба внести зміни до Податкового кодексу України. Зокрема, з 01.01.2023 було змінено розміри деяких ставок податків та порядок нарахування окремих податкових зобов'язань. Наприклад, відповідно до пункту 17 підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України було збільшено на 20 % специфічні ставки акцизного податку та мінімального акцизного податкового зобов'язання зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів. А на період дії воєнного та/або надзвичайного стану Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного» від 15.03.2022 № 2139 було збільшено ставки акцизного податку на рідини, що використовуються в електронних сигаретах (до 10000 гривень за 1 літр) [5]. Ці та інші зміни позитивно вплинути на збільшення податкових надходжень, які у січні-березні 2023 р. становили 253,2 млрд грн (до Державного бюджету України надійшло 152,2 млрд грн, до місцевих бюджетів – 101 млрд грн) [6].

Окрім того, з 01.07.2023 планується повернутися до довоєнної моделі оподаткування та скасувати низку податкових пільг, які були запроваджені на період дії воєнного стану. Це передбачено у розробленому Кабінетом Міністрів України законопроєкті від 31.01.2023 № 8401 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану». Зокрема, з метою збільшення податкових надходжень пропонується у питаннях сплати єдиного податку, застосування відповідальності за порушення податкового законодавства, відповідальності за невикористання касових апаратів (реєстраторів розрахункових операцій), а також щодо податкових перевірок повернуться до тих податкових умов, які були до початку повномасштабного вторгнення рф в Україну [7]. Варто зазначити, що прийняття такого рішення позитивно вплинуло на надання Україні 15,6 млрд доларів США розширеного фінансування у межах нової чотирирічної програми МВФ для України. Важливо, що кошти програми МВФ будуть спрямовані на

покриття дефіциту Державного бюджету України та на фінансування пріоритетних соціальних видатків. А це дозволить Україні у період воєнного стану та повоєнної відбудови підтримати фіскальну, цінову та фінансову стабільність, забезпечити максимальну мобілізацію податкових надходжень та сприятиме проведенню структурних реформ, в тому числі й у сфері оподаткування [8].

Отже, можна зробити **висновок**: правове регулювання податкових відносин за умов воєнного стану зазнало суттєвих змін. Його удосконалення у цей період, а також у найближчій перспективі є необхідним процесом. Напрямами подальших досліджень можуть бути питання позитивного чи негативного впливу змін у податковому законодавстві на збільшення (зменшення) податкових надходжень з метою достатнього фінансування сфери оборони та повоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. За рік повномасштабної війни росія завдала збитків інфраструктурі України на майже $144 млрд. / офіційний сайт Київської школи економіки. URL : https://kse.ua/ua/ (дата звернення: 05.04.2023).

2. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд березень 2023 року / офіційний сайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MMR_2023-03.pdf?v=4; https://lb.ua/economics/2023/03/07/548143_rik_viyni_ukraina_otrimala.html (дата звернення: 31.03.2023).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-IX#Text (дата звернення: 01.04.2023).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 01.04.2023).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного : Закон України від 15.03.2022 № 2139. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2139-20#Text (дата звернення: 03.04.2023).

6. У січні-березні 2023 року до зведеного бюджету надійшло 253,2 млрд гривень / офіційний сайт Державної податкової служби України. URL : https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/666239.html

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : проєкт Закону України від 31.01.2023 № 8401. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41268 (дата звернення: 03.04.2023).

8. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL : https://www.imf.org/en/About (дата звернення: 03.04.2023).

Жученко К. В.,
студентка 4 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»;
Діденко Л. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

В сучасних умовах господарювання України оподаткування є важливим фінансовим важелем регулювання фінансових потоків юридичних осіб, у структурі яких страхові компанії займають важливе значення. При цьому податкові надходження від страхової діяльності не відповідають масштабам і темпам зростання страхових премій, а тому не забезпечується виконання фіскальних і регулюючих завдань досліджуваної сфери, тому дослідження особливостей цього питання набувають актуальності в умовах військового стану.

Метою дослідження є аналіз ключових особливостей оподаткування страхових компаній в умовах військового стану та розробка основних напрямків удосконалення ведення страхового бізнесу.

Ключовою особливістю оподаткування страховиків пояснюється тим, що за основним видом діяльності страхових компаній – операційною страховою діяльністю, об’єктом оподаткування є дохід, а не прибуток. Тому, дуже важливим є дослідження особливостей оподаткування страхових компаній. Щодо інших видів діяльності страховика, то для них базою оподаткування є саме прибуток. Відповідно, результат діяльності страхових компаній в Україні підлягає оподаткуванню двома податками одночасно [4].

Використання такого типу оподаткування мало на меті забезпечити припинення використання страховиків для оптимізації податку на прибуток підприємств і в інших фінансових схемах, дати поштовх до розвитку класичного страхування і, звичайно ж, забезпечити збільшення бюджетних надходжень. Проте через такий порядок оподаткування, з одного боку, у розпорядженні страховиків залишається

значна сума чистого доходу від основної діяльності, що ставить їх у особливе положення порівняно з іншими суб'єктами підприємництва., а з іншого боку, подвоюється податковий тиск на страховиків, чого не скажеш про банки, які сплачують лише один податок на прибуток від всіх видів діяльності

Надзвичайно складним випробуванням став останній рік через повномасштабне вторгнення росії. Воно внесло корективи в усі сфери діяльності національної економіки та підприємств зокрема. Так, відповідно до змін, внесених у перехідні положення Податкового кодексу України, протягом дії воєнного стану в Україні платники податків звільняються від сплати штрафних санкцій за порушення термінів сплати податкових платежів та термінів подання звітності з податків, термінів реєстрації податкових та акцизних накладних, термінів подання електронних документів про фактичні залишки та обсяг обігу пального, спирту етилового тощо. Водночас, після відміни воєнного стану в країні всі порушники мають виконати всі свої податкові зобов'язання протягом шести календарних місяців. Цей штрафний податковий мораторій застосовується лише щодо порушень, допущених стосовно тих податків і зборів, що передбачені Податковим кодексом України, а саме: податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток, плати за землю та інших податків і зборів, визначених ПКУ [1].

Протягом дії воєнного стану в Україні передбачено також впровадження мораторію на здійснення податкових перевірок суб'єктів господарювання. Винятком є камеральні перевірки заявлених до відшкодування сум ПДВ та фактичні перевірки. Отже, попри введенню штрафного мораторію, у випадку виявлення порушень за результатами камеральної або фактичної перевірки, платникам податків не вдасться уникнути передбаченої Податковим кодексом відповідальності [2].

Якщо, здійснити аналіз динаміки надходжень податку на прибуток від страхових компаній, то вона має позитивну тенденцію, хоч і доволі повільну, особливо враховувати складні умови військового стану (рис.1).

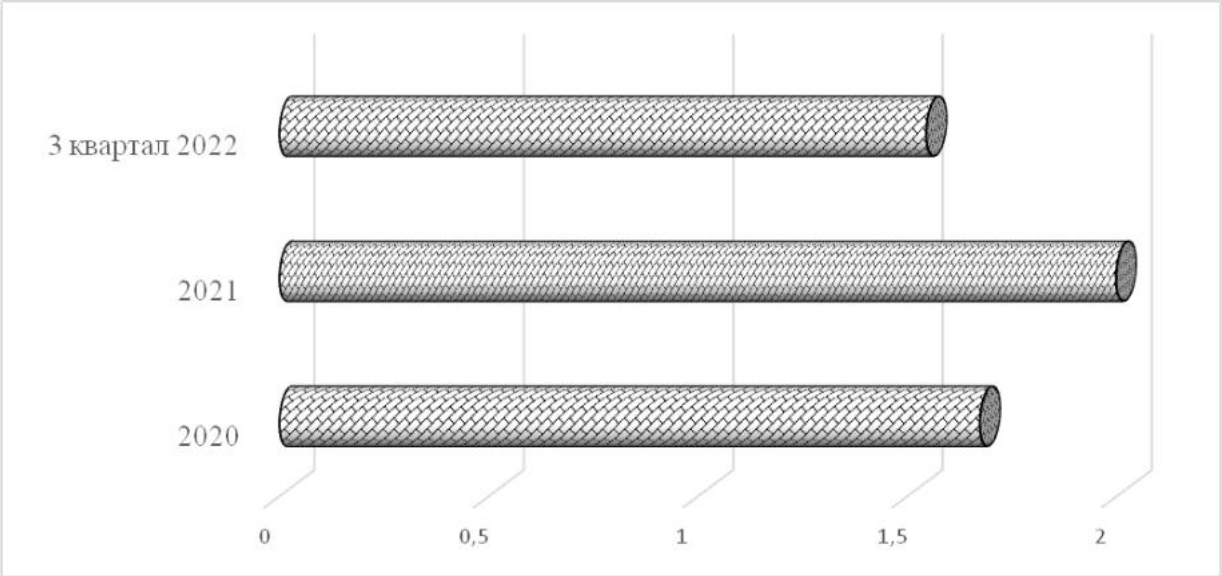

Рисунок 1 – Динаміка надходження податку на прибуток від страхових компаній до зведеного бюджету, млрд грн, 2020–2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [6].

За даними рисунка, можемо побачити, що сукупний розмір надходжень протягом 2020 році становив 1,673 млрд грн, та вже в наступному році спостерігалось зростання на 20 %, в склав 1,998 млрд грн. В умовах військового стану, розмір надходжень в 2021 року мали перевищити це значення, за незмінних умов зростання, адже за три квартали вже становили 1,545 млрд грн. Таким чином, стабільна прибутковість українських страхових компаній здатна забезпечити постійні податкові платежі забезпечуючи швидкий розвиток національної економіки.

Так, проаналізувавши чинне законодавство з доповненнями у зв’язку з військовим станом та сучасні праці, можемо побачити, що для страхових компаній особливих змін не відбулось, а зазначені вище зміни стосуються всіх підприємств у період військових дій на території нашої держави. Також, дослідивши особливості оподаткування страховиків, можна стверджувати, що основними напрямами удосконалення регулювання страхової діяльності в Україні мають бути удосконалення нормативно-правової бази, створення сприятливих умов для розвитку інвестиційної діяльності, розвиток саморегуляції ринку, проведення інформаційних кампаній серед населення задля стимулювання розвитку добровільного страхування.

Також, одним з можливих напрямків вдосконалення стягування податків, в післявоєнний період, є оподаткування окремо основної операційної, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності. За таким порядком страхові компанії будуть одержувати та декларувати позитивні прибутки за кожним видом діяльності окремо. Тобто податки на прибутки стануть прямими саме за таких умов та страховики сплачуватимуть податки лише за тими видами діяльності, які матимуть прибутки. При переході страховиків на таку систему оподаткування в них зменшиться можливість у схемах податкової оптимізації, виведення коштів за кордон та зникне бажання приховати реальні прибутки. Це дасть поштовх для розвитку класичного страхування, завдяки якому почнуть з'являтись інвестиційні ресурси на потреби розвитку економіки [5].

Ще одним можливим напрямком вдосконалення оподаткування страхових компаній в післявоєнний період є впровадження нових механізмів стимулювання інвестиційної активності за допомогою податкових методів [3].

Також, уряд може ввести податкові пільги та знижки для страхових компаній, які надають страхові послуги, пов'язані зі здоров'ям та безпекою громадян під час військового стану. Наприклад, урядом можна ввести знижки на податок на прибуток для страхових компаній, які надають страхові послуги для військовослужбовців або їхніх родин.

Отже, війна внесла свої корективи і в повсякденне життя, і в життя діяльності національного бізнесу. В умовах суттєвих недонадходжень до державного бюджету через війну важливим для України є продовження роботи страхового сектору. Під час дії воєнного стану держава для підприємців створює велику кількість можливостей для комфортного ведення бізнесу, в тому числі і у контексті оподаткування їх операцій та інших видів діяльності. В післявоєнний період одним з першочергових завдань державного регулювання страхової діяльності має бути як захист прав споживачів страхових послуг, так і забезпечення належних умов для функціонування страхових компаній. Тільки за умови здійснення регулювання на засаді поєднання державних, громадських та комерційних інтересів можна досягнути високорозвиненого страхового ринку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 06.04.2023).

2. Особливості оподаткування у сфері страхування. *Вісник* : офіційне видання державної фіскальної служби країни / вебсайт. URL : http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/90010092 (дата звернення: 06.04.2023).

3. Діденко Л. В., Пужакова А. С. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси.* 2018. Вип. 15 (57). С. 55–60.

4. Князькова В. Я., Криленко В. І., Рудінська О. В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного часу. *Modern research in world science :* XI Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, Україна. 2023. С. 1273–1278. URL : https://sci-conf.com.ua/wpcontent/uploads/2023/02/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-29-31.01.23.pdf (дата звернення: 06.04.2023).

5. Козак А. Я. Удосконалення системи оподаткування страхової діяльності. *Науковий студентський збірник* / за заг. ред. проф. В. Й. Плиси. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. Вип. 3. С. 116–120. URL : https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/Probl_Rozv_Strakh_v_Ukr_Stud_Zbirn_2022.pdf#page=116 (дата звернення: 06.04.2023).

6. Зарівна А. В. Особливості системи оподаткування суб'єктів ринку страхових послуг / вебсайт. URL : http://libfor.com/index.php?newsid=4195 (дата звернення: 15.04.2023).

Іванов Ю. Б.,
д-р екон. наук, професор,
Науково-дослідний центр
індустріальних проблем розвитку
НАН України

ПОДАТКИ СОЛІДАРНОСТІ У ФІСКАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Інтенсивний розвиток податків солідарності та їх імплементація в європейський фіскальний простір в 2022 році тісно пов'язаний з кризовими явищами, що виникли у зв'язку з воєнною агресією російської федерації проти України перш за все в сфері цін на енергоресурси та зв'язаного з цим підвищення рівня інфляції. Традиційно застосовуваний в таких випадках інструментарій непрямого оподаткування у вигляді зменшених ставок ПДВ, мита, акцизних та енергетичних податків або звільнення від оподаткування виявився недостатньо ефективним, хоча й зберігається в сучасній податковій політиці європейських країн. Тому в минулому році в європейському фіскальному просторі з'явився, почав поширюватися та набув суттєвого розвитку новий специфічний різновид податків, які в правовому полі ЄС [1] отримали назву «внески солідарності» або податки на неочікуваний прибуток (windfall profit tax або WPT). В світовій податковій практиці платежі такого роду зазвичай мають назву «податки солідарності», а в документах ООН [2] вони входять в групу «податки на багатство та солідарність».

Досліджувана група податків має низку специфічних ознак.

1. Під податком солідарності зазвичай розуміється податок, що справляється з метою фінансування проектів, які теоретично спрямовані на солідаризацію (об'єднання та зміцнення) суспільства [3; 4]. Тобто податок солідарності має чітко виражений цільовий характер.

2. Характерною особливістю цих податків є їх перерозподільче призначення. Механізм їх дії передбачає стягнення податків з однієї, порівняно більш спроможної, групи платників та подальше використання надходжень в інтересах інших, менш забезпечених, груп платників податків, або суспільних інтересів в цілому. В цьому контексті податки солідарності є інструментом реалізації вертикальної справедливості в оподаткуванні.

3. Практика застосування податків солідарності свідчить про те, що вони в переважній більшості випадків можуть бути класифіковані як прямі податки й у певному сенсі можуть розглядатися як специфічні (для певних груп платників) надбавки до індивідуального або корпоративного прибуткового податків, що забезпечують прогресивність оподаткування.

4. Податки солідарності частіш за все призначені до короткотермінового фінансування, хоча деякі з них справляються протягом тривалих періодів. В обох випадках вони мають обмежений термін застосування. Оскільки він вводиться для фінансування певних цільових витрат, досягнення поставлених цілей обумовлює закінчення терміну застосування податку. При цьому термін дії податку може бути встановлений конкретною календарною датою, або прив'язаний до моменту закінчення певного періоду. Відсутність законодавчо визначеного періоду справляння, як і цільового призначення змінює характер податку, який в такому випадку може бути віднесений до податків на багатство.

В європейському оподаткуванні податки солідарності застосовувалися з 1991 р. в Німеччині, Чехії, Франції, Італії, Латвії та ін. А з 2022 р. сфера їх застосування була поширена практично на всі країни ЄС.

Проте цілі запровадження та методологія обчислення суттєво різняться. Історія імплементації податків солідарності свідчить про їх різноманітність та неоднорідність (табл. 1).

Таблиця 1 – Загальна характеристика податків на солідарність

Країна	Впровадження		Метод обчислення
	рік	мета	
Франція	1981	Чітко не визначена	Додаткове оподаткування доходів (з 2018 р. – майна) домогосподарств: що перевищує 1,3 млн євро, ставка - 4% (до 2018р.), та прогресія (після цієї дати)
Німеччина	1991	Для відродження східних земель Німеччини	Відсоток від суми податкових зобов'язань з індивідуального або корпоративного прибуткового податку (ставка зменшена з 7,5 до 5,5% в 1998р.)
Італія	2012	Збалансування пенсійної системи країни	Сплачується з сум доходів фізичних осі, що перевищують 300 тис євро за ставкою 3%

Чехія	2013	Зменшення бюджетного дефіциту	Справляється за ставкою 7% на доходи, що перевищують чотирикратну середньорічну заробітну плату. З 2021 р. податок на солідарність замінено прогресивною шкалою індивідуального прибуткового податку
Латвія	2016	Збільшення доходів бюджету	Сума податку формується за рахунок оподаткування сум заробітної плати, на яку не нараховуються соціальні внески (більш 4 тис євро) за ставкою, що дорівнює ставці внесків (34.09%, з 2019 – 25,5%)
Країни ЄС	2022	Перерозподіл надприбутків енерговидобувних компаній для компенсації зростання цін на енергоресурси найбільш вразливим групам платників	Сплачується за ставкою 33% з суми перевищення прибутку компаній над середнім прибутком за попередні 3-4 роки

У Франції податок солідарності на багатство застосовувався з 1981 по 2017 рр., а з 2018 р. він був замінений податком солідарності на майно з тим же порогом оподаткування та прогресивними ставками. В даному випадку, на думку автора, скоріш йдеться про перехід від оподаткування багатства до прогресивного оподаткування майна.

В Германії податок солідарності має більш ніж 20-річну історію, але згортання його застосування розпочалося тільки в 2021 р., коли була суттєво скорочена кількість платників податку.

Метою податку солідарності в Ізраїлі, як і в Німеччині, було фінансування возз'єднання країни, проте мас податок обмежувався тільки 3%-ною надбавкою до індивідуального прибуткового податку з надвисоких доходів (що перевищують 647 640 шекелів на рік).

В Японії метою введення в 2013 р. податку солідарності (також у вигляді надбавки до індивідуального прибуткового податку) була відбудова країни після руйнівного цунамі та аварії на АЕС «Фукусіма».

Аналіз наведених практик свідчить про те, що незважаючи на застосовувану назву, податки, які були введені до 2022 р. у Франції, Італії, Чехії та Латвії не були безпосередньо зв'язані з реалізацією

певних проектів, спрямованих на солідаризацію суспільства, тобто не відповідали ознакам податку солідарності. Вони, скоріш, можуть бути кваліфіковані як податки на багатство, або удосконалення конструкції індивідуального прибуткового чи майнового (для випадку Франції) оподаткування.

Разом з тим слід зазначити, що жодна країна не вводила податки солідарності для боротьби з наслідками фінансово-економічної кризи 2008-2009рр. На доцільності введення податків солідарності в рамках антикризової політики подолання наслідків пандемії Covid-19 в 2021 р. наполягав МВФ [5], який зауважував, що тимчасовий податок на надприбутки може як замінити звичайні корпоративні податки, так і виступити доповненням до них. Такий податок забезпечить внесок бізнесу, який процвітав під час пандемії, в економіку і не торкнеться компанії і їх співробітників, які отримали мінімальний прибуток або зазнали збитків. Проте на практиці цей інструмент так і не був застосований до 2022 р.

Найбільш масова імплементація податку солідарності в Європі зв'язана з протидією наслідкам російської агресії проти України в енергетичній сфері, причому вперше в практиці регулювання прямого оподаткування рекомендації щодо уніфікації внеску солідарності були регламентовані постановою Ради ЄС [1; 6].

Основним завданням WPT є вилучення частини неочікуваних прибутків корпорацій сектору видобування енергоресурсів (природного газу, вугілля, нафти, електроенергії й т. ін.) та нафтопереробки з метою її перерозподілу для фінансування антикризових заходів в сфері підтримки найбільш вразливих споживачів енергії (як юридичних осіб, так і домогосподарств).

Суб'єктами оподаткування визначені компанії, що здійснюють певні види економічної діяльності, в яких частка доходів від таких видів діяльності перевищує 75 % загального оподатковуваного доходу (хоча можливою є національна диференціація цього показника). Деталізація переліку оподатковуваних видів економічної діяльності всередині передбаченого ЄС списку залежить від ресурсних можливостей країни в сфері енерговидобування й переробки енергоресурсів, а також від структури енергетики та економіки в цілому.

Базою оподаткування є отримана за звітний період сума прибутку, яка перевищує більш ніж на 20 % середньорічний за попередні три-чотири роки прибуток. Тобто йдеться про т. зв. надприбуток, поріг якого дорівнює 20 відсотків.

Ставка внеску солідарності рекомендована в ЄС на рівні 33 % від суми надприбутків, причому більшість країн дотримуються саме такого її розміру (хоча є й виключення, наприклад, в Італії вона дорівнює 50, а в Румунії 60 %). Підвищення ставки податку в цій моделі свідчить про більш жорсткій підхід до перерозподілу.

Внесок солідарності не враховується при розрахунку податкових зобов'язань з корпоративного прибуткового податку, тобто він сплачується додатково та не зменшує податкових зобов'язань з основного прямого податку.

Тривалість податкового періоду зазвичай дорівнює календарному року, але порядок сплати достатньо серйозно відрізняється в різних країнах: від авансових внесків до післяплати протягом наступного півріччя.

Відповідно до основних напрямів податкової політики країн Єврогрупи на 2024 р. [6] в жовтні 2023 року планується узагальнення результатів аналізу досвіду ЄС щодо застосування внеску справедливості в 2022-2023 рр. та корегування дизайну окремих елементів цього платежу.

В якості недоліків використання цієї моделі в українських реаліях можуть бути названі наступні:

- поріг застосування податку солідарності на рівні 20 % може бути прийнятним для стабільно працюючої економіки. В умовах війни після значного падіння та зменшення обсягів прибутку в 2022 році темпи відновлення можуть перевищувати встановлений поріг, проте це не означатиме наявності неочікуваних надприбутків внаслідок кон'юнктурних факторів;

- базою для розрахунку темпів зростання прибутку визначений середньорічний прибуток за три-чотири роки, що також припустимо для стабільної економіки, яка не є вразливою для шоків воєнного часу. Така тривалість періоду розрахунку середньорічного прибутку, на наш погляд, не може застосовуватися в період воєнних дій, які спричиняють значні коливання результатів фінансово-господарської діяльності. До того ж новостворені в період відновлення економіки України підприємства можуть не мати 4-річної історії, що ускладнює застосування ними методики;

- чинний порядок обчислення прибутку, в тому числі й для цілей податку солідарності не містить дієвих механізмів протидії штучному зменшенню бази оподаткування в т.ч. за рахунок збільшення витрат. Тому в сучасних умовах введення податку на неочікувані прибутки в Україні є дискусійним питанням.

Таким чином, застосування досвіду європейської імплементації податку солідарності для реалізації інвестиційних проектів на етапі післявоєнного відновлення України уявляється можливим, оскільки інвестиційне забезпечення відбудови України дійсно є проектом, який спрямований на солідаризацію суспільства, а сам період відновлення має певні часові обмеження. Разом з тим, використання методології WPT потребує детального аналізу ризиків та обґрунтування умов та обмежень застосування податку солідарності на етапі післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. On an emergency intervention to address high energy prices. Council regulation (EU) 2022/1854 of 6 October 2022. URL : https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1854/oj

2. Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters Twenty-fourth session Wealth and Solidarity Taxes. Coordinator’s Report 17 March 2022. URL : https://www.un.org/development/desa/financing/sites/www.un.org.development.desa.financing/files/2022-03/CRP.14%20Wealth%20Taxes%20Report %20by%20the%20Coordinator_1.pd

3. Solidarity tax. *Business dictionary.* URL : http://www.businessdictionary.com/definition/solidarity-tax.html

4. Solidarity tax. *Investments dictionary.* Academic, 2012. URL : http://investment_terms.enacademic.com/13078/Solidarity_Tax

5. Fiscal Monitor April 2021. International Monetary Fund. URL : https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2021/03/29/fiscal-monitor-april-2021

6. Eurogroup statement on the fiscal guidance for 2024. URL : https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/13/eurogroup-statement-on-the-fiscal-guidance-for-2024/

7. Energy emergency measures: solidarity charge and revenue cap. PwC. URL : https://www.pwc.nl/en/insights-and-publications/tax-news/other/energy-emergency-measures--solidarity-charge-and-revenue-cap.html

Калусенко В. В.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Перша криповалюта народилася у 2008 році. Вже сьогодні віртуальні фінансові активи та токени є значною частиною торгівлі на світових фінансових ринках. Ринкова капіталізація криптовалют в даний час складає більш ніж 600 мільярдів доларів США. Однак існує багато обговорень щодо функцій криптовалюти та співвідношення між цінами Bitcoin, проблемами державного регулювання обігу віртуальних фінансових активів та оподаткування відповідних операцій. Тому актуальним є обґрунтування сутності та сучасних особливостей реалізації та оподаткування операцій з віртуальними фінансовими активами [1, с. 580].

Ключові проблеми оподаткування віртуальних фінансових активів зосереджені у декількох напрямках: визначення бази оподаткування, підтвердження цивільних прав на операції, ухилення від сплати податків.

Щодо проблем визначення бази оподаткування, то вона зосереджена у визначенні сутності відповідних активів. Якщо віртуальний фінансовий актив залишиться специфічним нематеріальним благом, що має свою вартість, то до нього доцільно застосовувати принци оподаткування інвестиційних активів. Якщо розглядити віртуальний актив як засіб платежу, то виникає потреба визначення специфіки його оподаткування як операцій з іноземною валютою тощо. До того ж, якщо постачальним послуг з віртуальним фінансовими активами знаходиться поза межами національної юрисдикції, дуже складно отримати підтвердження здійснення відповідних операцій, визначити права та обов’язки кінцевого податкового агента [1, с. 581].

Щодо проблеми умисного ухилення від сплати податків за операціями з віртуальними фінансовими активами, то ця задача ускладняється постійним вдосконаленням та розвитком пов’язаних інформаційних технологій. Крпитовалюті мережі є потенційно глобалізовані і

само тому, національний уряд не можуть повністю контролювати пов'язані операції, що можуть виступами об'єктом оподаткування. Проте, як і інші операції з реальними активами, можуть бути застосовані як непрямі методи визначення бази оподаткування, так і цілеспрямовані розслідування. Наприклад, прямі розрахунки у криптовалютах зараз у світі обмежені, а для виведення віртуальних активів у «фіатну» форму потрібні класичні банківські та розрахункові продукти, що і можуть бути додатковим інструментом фінансового моніторингу та контролю операцій [1, с. 581].

Нині питання щодо нормативного регулювання механізму обігу, зберігання, володіння, оподаткування, використання та проведення операцій, ринку віртуальних активів від держави повинно бути регламентоване законодавчими актами. В Україні лише зареєстровані відповідні проєкти законів, зокрема, законопроєкт «Про віртуальні активи», відповідно до якого пропонується визначати віртуальний актив – як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [2].

Відповідно до законопроєкту, віртуальний актив – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [2].

Практика чинного податкового законодавства не містить роз'яснень щодо оподаткування операцій з купівлі-продажу криптовалют операцій, але відповідно до ст. 165.1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) такі операції підлягають оподаткуванню у випадку отримання від них доходу. Нормами діючого законодавства, визначено, що для фізичних осіб відповідно до ст. 163.1 ПКУ, об'єктом оподаткування є: загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід; доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання); іноземні доходи – доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України. Враховуючи це, можна припустити, що при здійсненні операції з купівлі-продажу

криптовалют оподаткуванню буде підлягати лише дохід від купівлі-продажу. Отже, дохід, отриманий від продажу криптовалюти фізичною особою включається до загального річного оподатковуваного доходу. Слід врахувати, що купівлю-продаж криптовалют, здійснює фізична особа що проживає в Україні, але всі операції здійснюють торговельні біржи, які зареєстровані за межами України [1, с. 624].

Слід звернути увагу, що особливості оподаткування з купівлі-продажу криптовалют в Україні для нерезидентів визначаються відповідно до п. 163.2 ПКУ, дохід нерезидента від операцій з купівлі-продажу криптовалют оподатковуватися не буде, за умови, якщо операції з купівлі-продажу криптовалют відбуваються поза межами України, оскільки нерезидент сплачує податки в країні, резидентом якої він є. Але, за умови здійснення операцій нерезидентом з купівлі-продажу криптовалют на українських біржах, до оподаткування буде застосовуватися загальне правило, що й до оподаткування доходів резидентів з джерела їх походження в Україні [1, с. 625].

Як свідчить зарубіжний досвід, найбільш розповсюдженим серед досліджуваних країн є податок на приріст капіталу; податок на доходи та податок на прибуток використовують для оподаткування операцій з криптовалютами менше країн; податком на багатство обкладаються операції з віртуальними активами одночасно, в комплексі з іншими податками. Застосування податку на доходи фізичних осіб є доволі поширеною практикою, проте ми вважаємо, що тільки даного податку замало, адже він не поширюється на юридичних осіб. Тому пропонуємо розширити коло платників шляхом застосування до юридичних осіб податку на прибуток зі ставкою 5-% для прибутку, отриманого внаслідок здійснення операцій з криптоактивами; доцільним буде застосування даної ставки протягом 5-ти років [3, с. 89].

Прийняття змін до податкового законодавства, створить сприятливе середовище для функціонування суб’єктів, які здійснюють операції з віртуальними активами та держави, метою якої є отримання додаткових надходжень податків від операцій з віртуальними активами. Ставка у розмірі 5-ти % для інвестиційного прибутку є доречною, адже вона стимулює розвиток нових видів діяльності та залучення іноземних інвестицій в Україну [3, с. 89].

Поява криптовалют та поширення їх в господарській діяльності суб'єктів господарювання та приватних осіб створюють додаткові доходи, які через відсутність належного регулювання залишаються поза впливом держави, зокрема можливості їх оподаткування. Практика використання криптовалют в Україні з подальшим зверненням за роз'ясненнями до податкових органів щодо правильності їх декларування та сплати податків свідчить про те, що сучасні норми оподаткування подібних доходів недостатньо сприятливі для власника криптовалют.

Оскільки у випадку продажу фізичною особою криптовалюти весь одержаний дохід (без вирахування витрат на придбання) підлягає оподаткуванню ПДФО за ставкою 18 % та військовим збором за ставкою 1,5 %. Для юридичних осіб дохід від реалізації криптовалюти оподатковується податком на прибуток за ставкою 18 % та ПДВ за ставкою 20 %. Відображення в обліку операцій з криптовалютами платниками єдиного податку взагалі передбачає примусове переведення на загальну систему оподаткування. Такі умови у поєднанні з анонімністю електронних гаманців криптовалют призводять до того, що більшість операцій з криптовалютами залишається в тіні, вони не декларуються та за ними не сплачуються жодні податки. [4, с.31]

Віртуальні фінансові активи – є сучасним фінансовим продуктом, що потребує нормативно-правового врегулювання. Більшість проблем з обігу та використання криптовалют можуть бути подолані у межах національного фінансового та податкового законодавства

Таким чином, однією з основних засад ефективному розвитку ринку віртуальних активів є прийняття Закону України «Про віртуальні активи», який створить достатні передумови для прийняття Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами, та, відповідно, перспективу чіткого врегулювання питань оподаткування віртуальних активів та практики застосування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ІІ Міжнародний податковий конгрес [Електронне Д 76 видання] : збірник матеріалів, м. Ірпінь, 26 листопада 2021 р. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 1298 с. PDF-формат; мережеве видання; інституційний репозитарій.

2. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 12.04.2023).

3. Сорок другі економіко-правові дискусії (економічне спрямування) : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Львів, 2019. 110 с.

4. Мельниченко О., Новак О., Фоміна О. Проблеми та перспективи розвитку оподаткування операцій з криптовалютами. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2022. № 3 (53). С. 28–33. URL : http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8141/5.%20 Мельниченко.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Садовий Д. Ю.,
*аспірант кафедри
корпоративних фінансів і контролінгу
факультету фінансів,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
(м. Київ)*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Незважаючи на відносну замкнутість податкової системи України на фіскальних функціях, все таки одним із найважливіших завдань, що має пріоритетне значення для країни є те, що її функціонування має підтримувати стійке економічне зростання. Саме в цьому питанні стосовно специфічних умов трансформації економіки України на її шляху до євроінтеграції ще треба знайти збалансовані рішення. Тож податкові зміни мають базуватися на таких наукових принципах, що враховують як потреби суб'єктів оподаткування в нових умовах господарювання та внутрішню логіку розвитку самої податкової системи, так і покликані виконувати вимоги до держав-членів ЄС.

Мета дослідження полягає в аналізі та узагальненні передового європейського досвіду трансформації системи оподаткування суб'єктів господарювання задля можливості розроблення рекомендацій щодо вдосконалення податкової системи в сучасних економічних умовах України на шляху до євроінтеграції.

Дієвим регулятором соціально-економічного розвитку національних економік європейських країн і ключовим інструментом формування дохідної частини бюджетів різних рівнів є система оподаткування. При цьому важливе значення у формуванні й розвитку ефективної системи оподаткування має вивчення й узагальнення європейського досвіду з метою визначення найсприятливіших для України механізмів податкового регулювання. Податкова система кожної європейської країни включає сукупність податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що стягуються з платників податків – фізичних і юридичних осіб, відповідно до норм, правил і регламентів, закріплених у

національному податковому законодавстві. Однак система оподаткування в Україні, яку спрямовано на виконання тільки однієї функції – фіскальної, є недостатньо ефективною і має ряд недоліків, а отже, потребує реформування в контексті забезпечення європейської інтеграції. Як зазначають фахівці [1; 2], на сьогоднішній день податкові органи мають у своєму розпорядженні лише обмежену інформацію про діяльність платника податків, яка не дає цілісного розуміння діяльності групи. Тому оцінити загальний розмір прибутку та його розподіл у межах групи компаній неможливо. З огляду на це, виникла необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення вітчизняної системи оподаткування підприємств із застосуванням європейської практики та можливостей імплементації правових актів ЄС у національне законодавство країн-членів ЄС, забезпечуючи гармонізацію застосування положень оподаткування на рівні ЄС.

Необхідно враховувати те, що податкова система ЄС базується на двох компонентах:

– прямому оподаткуванні;
– непрямому оподаткуванні

Зокрема, пряме оподаткування залишається виключною відповідальністю держав-членів, а непряме оподаткуванні - впливає на вільний рух товарів і свободу надання послуг на єдиному ринку. Основний принцип ЄС передбачає баланс між стандартами оподаткування фізичних осіб та юридичних осіб. Найважливішими є заходи щодо запобігання ухиленню від сплати податків та подвійного оподаткування. У зв'язку з цим необхідно імплементувати ряд директив ЄС у національне законодавство.

Оскільки ЄС має власну економічну зону, більшість директив про непряме оподаткування встановлює рівні умови для компаній з усіх держав-членів, насамперед у частині податку на додану вартість та акцизів.

Основні зобов'язання щодо реформування податкової системи Україна взяла на себе ще 2014 року, підписавши Угоду про Асоціацію з ЄС. Крім того, Верховна Рада періодично приймає окремі поправки до українського податкового законодавства. Так, Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної

енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [3] містить положення про гармонізацію ПДВ та акцизних тарифів. За сприяння проекту ЄС щодо підтримки управління державними фінансами в Україні - EU4PFM, - було проведено комплексний аналіз законодавства з ПДВ і виявлено лише незначні його невідповідності Директиві ЄС про ПДВ. Україна також зробила низку кроків до своїх зобов'язань щодо акцизного збору.

Проте є ще кілька директив, які виходять за межі Угоди про асоціацію. Вони регулюють, серед іншого, адміністрування акцизних податків. Зокрема, створення мережі акцизних складів, які відповідають юридичним і технічним вимогам ЄС, однак не встановленню ставок податків. Ця вимога принципово важлива для запобігання обігу та виробництва контрафактів і підробок на єдиному ринку.

Україна вже впровадила в національне законодавство певні глобальні, а отже, і європейські стандарти оподаткування суб’єктів щодо подолання ухилення від сплати податків та уникнення подвійного оподаткування. Слід зазначити, що право ЄС у цій сфері є дещо більш вимогливим і потребує подальшої імплементації такого законодавства, як, наприклад, Директива про механізми вирішення податкових спорів у Європейському Союзі.

Крім двох складників податкової системи ЄС слід враховувати також правила адміністративної співпраці, які забезпечують належне функціонування податкової системи.

Хоча членство в ЄС не позбавляє країну повної незалежності в прийнятті рішень, воно вимагає певної взаємної інтеграції в обраних сферах. Це безпосередньо стосується податкових органів.

Податкові органи всіх держав-членів співпрацюють для обміну інформацією, проведення спільних заходів контролю та сприяння стягненню податкових боргів. Їхня тісна співпраця має вирішальне значення для виявлення та зменшення податкового шахрайства. На цьому етапі принципове значення має створення правової та адміністративної бази для автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки. EU4PFM підтримує впровадження стандарту автоматичного обміну інформацією як із погляду підготовки законопроектів, так і розробки необхідних ІТ-рішень.

Повна імплементація устрою ЄС щодо адміністративного співробітництва потребуватиме внесення подальших змін до законодавства, включаючи покладення на бізнес певних зобов'язань щодо збору

та надання даних для подальшого обміну між компетентними органами держав-членів. Ці дані включають інформацію з державних реєстрів, інформацію про заробітну плату та доходи резидентів інших держав-членів, дані про операції, які надають платіжні компанії, інформацію з електронних платформ про доходи продавців.

Адаптації податкового законодавства України до законодавства ЄС недостатньо, необхідно розбудовувати адміністративний потенціал податкової адміністрації для застосування таких норм. Крім того, мають бути запущені певні ІТ-рішення. Зокрема, Державна податкова служба України зобов'язана підключитися до:

- Спеціальної захищеної мережі CCN/CSI - спільної ІТ-платформи для здійснення обміну податковою інформацією компетентними органами ЄС;
- ІТ-систем для автоматичного збору та обміну податковою інформацією: даними з державних реєстрів про заробітну плату та доходи резидентів інших країн-членів, дані фінансових установ про рахунки, даними платіжних компаній про операції, інформацією з електронних платформ про доходи продавців тощо;
- VIES (Системи обміну інформацією про ПДВ) для підтвердження ідентифікаційних номерів платників ПДВ економічних операторів, зареєстрованих у ЄС для транскордонних операцій;
- E-commerce та One-Stop Shop (OSS), що спрощує до 95% зобов'язань із ПДВ для транскордонних продавців онлайн, оскільки дозволяє їм реєструватися платником ПДВ в електронній формі в одній державі-члені;
- Відшкодування ПДВ;
- Системи моніторингу за переміщенням акцизних товарів контролю (EMCS) - це система контролю за переміщенням підакцизних товарів (алкоголю, тютюну та енергоносіїв). Понад 100 тис. економічних операторів сьогодні використовують систему, і вона є важливим інструментом для обміну інформацією та співпраці між державами-членами ЄС.

Висновки. З метою гармонізації українського податкового законодавства з правилами та вимогами, що діють на території Євросоюзу та задля забезпечення повноти фінансового контролю варто впроваджувати комплекс заходів, до яких можна віднести наступне: зміцнення національного податкового законодавства; забезпечення прозорості корпоративної звітності суб’єктів господарювання на основі відкритого доступу до фінансових звітів компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сиволап І. М. Проблема використання іноземних організаційно-правових форм суб'єктів господарювання з метою розмивання податкової бази та виведення прибутків з-під оподаткування. *Протидія мінімізації сплати податків: світовий досвід та практика України* : зб. матеріалів ІІ наук.-практ. кругл. столу, м. Ірпінь, 16–17 травня 2019 р. Ірпінь : НДІ фіскальної політики. 2019. С. 137–139.

2. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Малецька О. І. Модернізація системи оподаткування підприємств з урахуванням європейського досвіду. *Ефективна економіка.* 2020. № 7. URL : http://www.economy.nayka. com.ua/pdf/7_2020/72.pdf

3. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text (дата звернення: 19.04.2023).

СЕКЦІЯ 11
НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Дога В. С.,
д-р екон. наук, професор,
Національний Інститут Економічних Досліджень при Академії економічних знань Молдови;
Шара Є. Ю.,
канд. екон. наук, доцент,
Ірпінський фаховий коледж економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Одним з основних макроекономічних показників, що оцінюють результати економічної діяльності підприємств є валовий внутрішній продукт, який є результатом виміру вартості кінцевої продукції.

На мікроекономічному рівні, тобто на рівні підприємства, продукція за своїм складом та призначенням розподілена на валову і товарну.

Валова продукція підприємства включає вартість готових виробів, напівфабрикатів та послуг виробничого характеру, призначених для використання як всередині підприємства, так і відпущених на сторону, вартість виготовлення та ремонту тари, якщо така не включається до ціни продукції. Валова продукція характеризує загальний обсяг виробничої діяльності підприємства незалежно від ступеня готовності продукції, та призначена для збуту і реалізації за межі підприємства.

Товарна продукція промислового підприємства формується в грошовому виразі та є обсягом тієї частини виготовленої продукції, яка буде відпущена (реалізована) за межі його основної діяльності. Вона включає виготовлені основними, допоміжними, підсобними і побічними цехами підприємства готову продукцію, що була виготовлена за певний період для продажу, і включає також напівфабрикати, виконані роботи промислового характеру та надані послуги.

На відміну від валової, товарна продукція не включає зміни залишків незавершеного виробництва, а також напівфабрикатів свого виробництва, які призначені для власного використання. Водночас, готова продукція входить до складу товарної продукції.

Готова продукція – промислова продукція, яка закінчена виробництвом, укомплектована, відповідає вимогам стандартів і технічних умов, має документ, що засвідчує її якість, та призначена для збуту за межі підприємства.

Державний служба статистики України за підсумками роботи суб'єктів підприємницької діяльності у 2021 році, подає номенклатуру продукції промисловості, що складається з понад 2500 назв промислової продукції.

Помісячний аналіз індексів промислової продукції в 2021-2022 роках (у відсотках до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком) в Україні показав, що найнижчим він був у лютому 2022 р. (96,2 %), а найвищим – у травні і в червні 2022 р. (102,8 %) [1].

За приблизними оцінками економістів, загальний обсяг промислового виробництва у світі перевищує 12 трлн. дол. США. Провідними виробниками промислової продукції є Китай, Європейський Союз, США, Японія, Німеччина, Південна Корея, Індія, Італія, Франція, Великобританія, Індонезія, Бразилія [2].

Готова продукція визначається як сільськогосподарська продукція, яка завершена виробництвом, укомплектована, відповідає вимогам стандартів і технічних умов, має документ, що засвідчує її якість та призначена для збуту за межі підприємства»

В рослинництві відображають обсяги виробництва, урожайність, зібрану площу сільськогосподарських культур за їхніми видами.

В тваринництві відображають живу масу сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій; обсяг виробництва (валовий надій) молока; кількість одержаних яєць від свійської птиці.

Ці та інші основні показники детально розкриваються у «Звіті про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств» (форма № 50-сг).

У 2021 році індекси фізичного обсягу продукції сільського господарства, реалізованої підприємствами порівняно з 2020 роком знизились до 93,3 %, в тому числі: рослинництва – до 92,4 %, а тваринництва – 97,6 % [1].

Крім випуску речової продукції, підприємство може виконувати роботи для інших підприємств або надавати послуги. На відміну від тієї, яка в обліку зазначається як готова продукція, цей вид продукції називають «виконані роботи і надані послуги».

За Настановою з визначення вартості будівництва, «будівельна продукція – будь-який матеріал, виріб або комплект, що виробляється та вводиться в обіг для застосування протягом тривалого часу в будівлі або споруді, показники якого впливають на показники будівлі або споруди, пов'язані з основними вимогами до них» [3].

Особливістю готової будівельної продукції є те, що вона була і залишається під час реалізації на місці її виробництва, тобто на місці проведення будівельно-монтажних робіт. Відповідно, під час реалізації готової будівельної продукції, на відміну від готової промислової та сільськогосподарської продукції, не виникає витрат пов'язаних з її транспортуванням, а, отже, і облік витрат на транспортування готової будівельної продукції немає потреби вести.

Загальний обсяг виробленої будівельної продукції в Україні у 2020 році становив 202,1 млрд грн, в тому числі житлових будівель – 80,6 млрд грн. В 2021 році ці економічні показники відповідно становили 258,1 млрд грн та 102,9 млрд грн [1].

Отже, продукція підприємства складається з готової продукції, виконаних робіт і наданих послуг, є основним джерелом отримання прибутку, а також частина запасів, що може споживатись самим підприємством, бути внутрішнім ресурсом функціонуючого виробництва.

В економічній літературі наводять класифікаційні ознаки готової продукції, відповідно до яких її класифікують за формою, ступенем готовності і технологічною складністю.

В разі класифікації за першою ознакою, виокремлюють уречевлену (матеріальну) продукцію, результати виконаних робіт, результати наданих послуг.

За ступенем готовності продукцію поділяють на:

1) готову продукцію (продукція, обробка якої завершена та, яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовником і відповідає технічним умовам та стандартам, а при їх відсутності - технічним, договірним або іншим умовам; прийнята з цеху на склад, сертифікована і готова до реалізації);

2) напівфабрикати (продукція окремих технологічних фаз (підрозділів, цехів, дільниць, бригад), що не пройшла всіх передбачених технологічним процесом стадій виробництва й потребує доопрацювання або укомплектування, але для даної стадії вони є закінченими);

3) незавершене виробництво (сировина і матеріали, які знаходяться у виробництві і підлягають подальшій обробці).

За ступенем технологічної складності готова продукція поділяється на:

а) проста (продукція, що одержується внаслідок нескладного технологічного процесу, під час якого відсутні виробничі відходи);

б) складна продукція – це декілька паралельних видів продукції, що одержується внаслідок єдиного технологічного процесу.

Крім того, складна за класифікаційними ознаками готова продукція, як результат виробничої діяльності, може мати вигляд основної, супутньої та побічної продукції.

Основна продукція – це продукція комплексного виробництва, а саме продукт, який утворюється в результаті комплексного виробництва, як правило, створеного для випуску цього продукту.

Супутня продукція – це продукція, що була отримана в одному технологічному циклі одночасно з основною. Супутня продукція відповідає стандартам та може призначатися як для подальшої обробки, так і для відпуску споживачеві.

Побічна продукція – це продукція, що утворюється в комплексних виробництвах паралельно з основною, і на відміну від супутньої продукції не потребує додаткових витрат. Виробництво побічної продукції не є основним завданням виробництва, тому отриманий прибуток від її використання є не значним, але побічна продукція є об’єктом продажу.

Під час виробничого процесу, окрім отримання готової продукції, може бути отримана певна кількість відходів.

Згідно із Законом України «Про управління відходами», «відходи» − це будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються в процесі людської діяльності та не мають подальшого використання за місцем утворення або виявлення, та яких їх власник повинен позбутись шляхом утилізації чи видалення» [4].

Цим же законом визначається поняття «відходи як вторинна сировина» − «це відходи, для утилізації та переробки яких в Україні існують відповідні технології і виробничо-технологічні та/або економічні передумови» [4].

Відходи і побічна продукція за своїми ознаками мають чимало спільного. Побічна продукція виходить із виробництва як готовий продукт, що не потребує подальшої обробки, тому частину відходів, яка не потребує знешкодження і користується попитом, зараховують до складу готової продукції, як різновид побічної продукції з дотриманням певних умов. При цьому відходи разом із готовою продукцією збільшують економічні вигоди підприємства.

Отже, узагальнюючи класифікаційні ознаки готової продукції можна провести аналогію між побічною продукцією та такими видами результатів виробничої діяльності, як основна і супутня продукція, яка призводить до отримання економічних вигід підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України / офіційний вебсайт. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 25.01.2023).

2. Промислове виробництво. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Промислове_виробництво (дата звернення: 05.01.2023).

3. Настанова з визначення вартості будівництва. Кошторисні норми України. Про затвердження кошторисних норм України у будівництві: наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 01.11.2021 № 281. URL : https://www.minregion.gov.ua/napryamki-iyalnosti/building/pricing/koshtorysni-normy-ukrayiny/koshtorysni-normy-ukrayiny-z-vyznachennya-vartosti-budivnycztva/koshtorysni-normy-ukrayiny-nastanova-z-vyznachennya-vartosti-budivnycztva/ (дата звернення: 27.01.2023).

4. Про управління відходами : Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX станом на 10.01.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 12.01.2023).

Романенко Л. В.,
викладач;
Романенко К.,
*студентка 2 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська
справа та страхування»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

Внутрішній аудит є одним із видів внутрішньогосподарського контролю суб'єктів підприємницької діяльності. Безумовно, війна в Україні накладає суттєві обмеження на функціонування внутрішнього аудиту, адже на перший план вийшли питання фізичної безпеки працівників. Більшість служб внутрішнього аудиту змогли на момент упровадження воєнного стану працювати дистанційно, використовуючи електронні канали комунікації. У зв’язку з цим, організація внутрішнього аудиту, як інструменту підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку підприємства, передбачає сувору регламентацію своєї діяльності, визначення прав, обов'язків і відповідальності фахівців, кваліфікаційні вимоги та взаємини з підрозділами та персоналом підприємства.

Основні аспекти організації внутрішнього аудиту на підприємстві неодноразово розглядали у своїх працях такі вчені, як Н. Білуха, Ф. Бутинець, Г. Давидов, Н. Дорош, Л. Кулаковська, Ю. Піча, О. Петрик, В. Рудницький, В. Савченко, В. Сопко, Л. Стельмах та інші. Окремі науковці зосереджували свої дослідження на питаннях вивчення поняття внутрішнього аудиту в загальному, інші ж – вивчали саме підходи до організації внутрішнього аудиту на підприємстві. Так, Н. Білуха запропонував шість принципів ефективної організації внутрішнього аудиту на підприємстві. Л. Стельмах досить розгорнуто визначив основні етапи організації служби внутрішнього аудиту, а Б. Соколов виділив вісім етапів процесу створення служби внутрішнього аудиту. Однак деякі питання раціональної організації внутрішнього аудиту залишаються невисвітленими і потребують подальшого дослідження.

В широкому розумінні внутрішній аудит розглядається як форма внутрішнього контролю, що діє в інтересах керівництва підприємства та регламентована внутрішніми документами. Але, на нашу думку, обмеження лише контрольною функцією не розкриває широти усіх компетенцій і багатофункціональних можливостей внутрішнього аудиту.

Так, за визначенням Інституту внутрішніх аудиторів, внутрішній аудит – це незалежна, об'єктивна діяльність з надання гарантій та консультаційних послуг, що має приносити користь підприємству та покращувати його діяльність. Внутрішній аудит допомагає підприємству досягати поставлених цілей використовуючи системний і послідовний підхід до оцінки та підвищення ефективності процесів управління ризиками, системи контролю і корпоративного управління.

Внутрішній аудит вирішує для клієнта наступні задачі: вивчає систему контролю активів; перевіряє відповідність діючого контролю політиці компанії; аналізує ситуації ризику і попередження банкрутства; використовує ноу-хау для збільшення прибутку й ефективності нової технології, приймає інші міри, що сприяють розвитку компанії.

Внутрішній аудит виконує роль діагностичного засобу в управлінні підприємством, адже внутрішні аудитори проводять експертну оцінку тих процесів, що мають місце на підприємстві, оцінюючи облікову політику, правильність реєстрації господарських процесів, правильність перенесення даних до регістрів бухгалтерського обліку, а потім і до звітних форм, діяльність внутрішньогосподарського контролю, який здійснюється структурними підрозділами підприємства.

Метою внутрішнього аудиту є сприяння ефективному виконанню завдань і цілей, задля яких функціонує підприємство. Основне завдання внутрішнього аудиту - забезпечити ефективність функціонування всіх підрозділів підприємства на всіх рівнях управління, а також захистити законні майнові інтереси підприємства та його власників.

Найчастіше факторами, які сприяють створенню служби внутрішнього контролю (далі – СВА) є наступні:

- віддаленість структурних одиниць від основного офісу;
- створення дочірніх підприємств, асоціацій;
- розширення видів діяльності;
- потреба керівництва отримати об’єктивну інформацію щодо господарської діяльності підприємства.

Прийняття рішення керівництвом підприємства про запровадження служби внутрішнього аудиту на підприємстві, викликає необхідність вирішення проблеми його організації. Внутрішній аудит, як правило, здійснюється у великих акціонерних товариствах, корпораціях. Тому основним критерієм буде масштаб діяльності підприємства, від якого, зазвичай, залежить:

чи потрібен додатковий контроль за діяльністю підприємства, оскільки чим менше підприємство, тим менший ризик не виявлення помилок звичайними інститутами внутрішньогосподарського контролю;

чи має підприємство у своєму розпорядженні достатні кошти для утримання служби внутрішнього аудиту, іншими словами, чи не перевищуватимуть витрати на внутрішній аудит корисний ефект від його використання.

В умовах сьогодення виникає безліч питань стосовно можливості внутрішнього аудиту в період воєнного стану.

Констатовано, що нормативно-правові акти з питань внутрішнього аудиту не встановлюють обмежень щодо дистанційного (камерального) проведення внутрішніх аудитів, а також інших необхідних управлінських рішень, які б забезпечували діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в умовах режиму воєнного стану.

Тому керівник підрозділу внутрішнього аудиту, враховуючи поточні умови, спричинені воєнним станом, має переглянути внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту та, за необхідності, готувати відповідні зміни до них, враховуючи особливості діяльності відповідного підприємства [2].

В економічній літературі науковці розглядають передумови ефективної організації процесу внутрішнього аудиту, які необхідно враховувати при організації внутрішнього аудиту. Так, В.С. Рудницький розглядає наступні передумови:

– впровадження нових форм контролю, які відповідають нинішнім ринковим відносинам (зважаючи на розвиток української економіки, а саме розширення підприємств, які здійснюють успішну діяльність, існує потреба впровадження нових форм контролю, яким є внутрішній аудит, а отже їх організації);

– потреба управлінського персоналу в інформації про стан діяльності підприємства (беручи до прикладу велике промислове підприємство зі значною кількістю господарських операцій та складною ор-

ганізаційною структурою, одній особі, яка управляє діяльністю підприємства складно здійснювати контроль та аналіз діяльності всіх підрозділів підприємства. Окрім того, дуже часто буває так, що кваліфікації управлінця недостатньо, щоб здійснити дані дії, тож з'являється об'єктивна необхідність в створенні СВА) [2, с. 67].

Отож, внутрішній має бути організований таким чином, щоб результат діяльності СВА об'єктивно відображав діяльність підрозділу, який перевіряється, а також був доступний для розуміння всім користувачам такої інформації.

Внутрішній аудит здійснюють відповідно до програми аудиту, яка містить цілі, сферу та критерії аудиту. До проведення внутрішнього аудиту особа, яка керує програмою аудиту, має:

– встановити обсяг програми аудиту та визначити й оцінити ризики, пов'язані з проведенням аудиту;

– визначити відповідальних осіб за проведення окремих аудитів на місці;

– встановити методики та визначити необхідні ресурси для проведення аудиту;

– сформувати групу аудиту;

– забезпечити ведення протоколів за програмою аудиту;

– забезпечити моніторинг, критичне аналізування та поліпшення (за потреби) програми й механізму аудиту.

Здійснення внутрішнього аудиту передбачає виконання кроків, які наведені нижче.

1. Розпочинання аудиту, що включає:

1.1. Налагодження початкового зв'язку з об'єктом аудиту з метою: встановлення способів обмінювання інформацією з представниками об'єкта аудиту; підтвердження повноваження щодо проведення аудиту; інформування про цілі, сферу, методи аудиту та склад групи аудиту; отримання доступу до відповідних документів і протоколів для цілей аудиту; визначення застосовних правових та інших вимог, доречних для аудиту тощо;

1.2. Установлення можливостей здійснення аудиту тобто визначення достатності і відповідності інформації для проведення аудиту, адекватності співпраці з боку об'єкта аудиту, достатності часу та ресурсів для проведення аудиту.

2. Підготування до аудиторської діяльності, що передбачає:

2.1. Критичне аналізування документів під час підготовки до аудиту. При цьому документація повинна охоплювати застосовні документи та протоколи системи менеджменту підприємства, а також звіти про попередні аудити;

2.2. Підготування плану аудиту, що сприяє складанню ефективного графіка та координуванню аудиторської діяльності для результативного досягнення цілей аудиту;

2.3. Визначення робочих завдань для групи аудиту – встановлення для кожного аудитора відповідальності за здійснення перевірки конкретних ділянок. При цьому має бути враховано незалежність і компетентність аудиторів, результативне використання ресурсів, а також роль та відповідальність технічних експертів;

2.4. Підготування робочих документів, що охоплює складання переліку контрольних запитань, планів вибіркового перевіряння під час аудиту, бланків для реєстрування інформації.

3. Здійснення аудиторської діяльності, що включає:

3.1. Проведення попередньої наради за участю керівництва об'єкта аудиту і, якщо доцільно, осіб, що відповідають за функції чи процеси, аудит яких здійснюватимуть;

3.2. Критичне аналізування документів під час проведення аудиту, щоб визначити відповідність задокументованої системи критеріям аудиту;

3.3. Обмінювання інформацією під час аудиту з метою оцінювання процесу виконання аудиту та перерозподілу, за потреби, робочих завдань між членами групи аудиту;

3.4. Визначання ролей і відповідальності гідів і спостерігачів, які можуть супроводжувати групу аудиту і не повинні впливати на проведення аудиту чи втручатися в нього;

3.5. Збирання та перевіряння інформації, доречної для цілей, сфери та критеріїв аудиту;

3.6. Підготування даних аудиту, що можуть вказувати на відповідність або на невідповідність критеріям аудиту;

3.7. Підготування висновків аудиту, що повинні містити наступні позиції: ступінь результативності системи менеджменту та процесів підприємства в досягненні цілей; стан впровадження, підтримування та поліпшення системи менеджменту та процесів підприємства;

ступінь досягнення цілей аудиту, охоплення сфери аудиту та виконання критеріїв аудиту.

3.8. Проведення заключної наради, учасниками якої мають бути керівництво об'єкта аудиту і, якщо доцільно, особи, відповідальні за функції чи процеси, піддані аудиту.

4. Підготування та подання керівництву підприємства звіту про аудит.

5. Завершення аудиту, якщо виконано всі роботи за планом аудиту або було досягнено згоди щодо цього із замовником аудиту. При цьому документи стосовно аудиту необхідно зберігати чи знищити за згодою сторінучасниць відповідно до методик програми аудиту та застосовних вимог.

6. Виконування подальших дій за результатами аудиту.

Залежно від цілей аудиту у висновках аудиту може бути зазначено потребу внести виправлення або вжити коригувальних, запобіжних чи поліпшувальних заходів. Ці дії зазвичай визначає та реалізує об’єкт аудиту протягом узгодженого строку. Повноту виконання та результативність цих дій необхідно перевіряти, що може бути частиною наступного внутрішнього аудиту.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновки про важливість внутрішнього аудиту в діяльності підприємства. Інтегральна взаємодія служби внутрішнього аудиту з іншими підрозділами дозволить їй якісно виконувати функції контролю в інтересах власника та сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємства в цілому та окремих його систем. У ході дослідження окреслено вагому роль внутрішнього аудиту як інструмента підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку. Зокрема, його цінність з-поміж інших форм контролю, проявляється у: використанні системного і послідовного підходу; виявленні прихованих резервів системи обліку; попередженні порушень шляхом своєчасного внесення коректив; наданні гарантій, консультацій та рекомендацій керівництву щодо підвищення якості та ефективності окремих елементів системи обліку; оцінці надійності інформаційних потоків тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кобилянська Г. Ю., Бобошко В. С. Організація внутрішнього аудиту на підприємстві. URL : https://magazine.faaf.org.ua/organizaciya-vnutrishnogo-auditu-na pidpriemstvi.html (дата звернення: 18.04.2023).
2. Рудницький В. С. Внутрішній аудит: методологія, організація : монографія. Тернопіль, 2000. 106 с.
3. Світлишин І. І., Чумак А. О. Внутрішній аудит як інструмент формування конкурентних переваг підприємства. URL : https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/79.pdf (дата звернення: 18.04.2023).
4. Сугак Т. М., Тимофеєв О. Ю. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності функціонування підприємства. *Актуальні проблеми економіки.* 2019. Вип. 10 (220). С. 79–85.

Слєсар Т. М.,
канд. екон. наук,
Національний університет біоресурсів та природокористування України;
Колєснікова Т. В.,
канд. екон. наук,
Національний Інститут Економічних Досліджень при Академії Економічних Знань Молдови

РЕФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ: ПРОБЛЕМИ І НАСЛІДКИ

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) займає важливе місце не лише в податковій системі України, що зумовлює його поглиблене дослідження з метою реформування в ряді країн близького і далекого зарубіжжя.

Нарахування ЄСВ в Україні через зміни в законодавстві є цінною обліковою інформацією для використання зовнішніми і внутрішніми користувачами. Інформація про ЄСВ має різноплановий вплив: відіграє зачну роль у формуванні надходжень до бюджету, впливає на терміни та обсяги розрахунків і величину фінансових ресурсів, зокрема, сум дебіторської заборгованості, витрат коштів, фінансові результати підприємств, сприяє формуванню системи надійного соціального захисту незахищеної частини населення держави.

Реформування системи соціального страхування в даний час здійснюють десятки країн світу, що сприяє зростанню зацікавленості цієї проблеми багатьох науковців. Поглиблене вивчення проблем реформування системи соціального страхування, впровадження єдиного соціального внеску та його відображення в системі обліку і контролю за розрахунками та фінансовими ресурсами підприємств викликало зацікавленість в дослідженні даного напрямку таких науковців: Діденко Ю., Жураковської Л., Макаренка А., Очеретько Л., Райнової Л., Тимошенко О. та інших.

Жураковська Л. відмітила в своїх публікаціях окремі аспекти з позиції переліку осіб-платників єдиного соціального внеску відповідно до Закону України «Про єдиний соціальний внесок»[1].

Райнова Л. також досліджувала проблеми і наслідки реформування єдиного соціального внеску в Україні. Вона стверджує, що «Різке скорочення надходжень ЄСВ, який є бюджетоутворюючим для пенсійної системи України, за існуючого рівня соціальних зобов'язань, призведе ще й до неприпустимо високого рівня навантаження на державний бюджет, показники видатків якого і без того є вкрай незадовільними (перманентне недофінансування останніми роками соціального захисту населення…)» [2, с. 15].

Тимошенко О. і Байрак К. вивчали наслідки впровадження єдиного рахунку для податків та єдиного соціального внеску і акцентують увагу на те, що «… зменшення кількості помилково та/або надміру сплачених податків, зменшення кількості помилок у звітності …» [3, с. 199].

Теоретичні основи єдиного соціального внеску не лише в Україні, а також проблемні питання його відображення в системі обліку і контролю за розрахунками та фінансовими ресурсами підприємств потребують поглиблення і конкретизації.

Започаткування соціального страхування було зафіксоване в Німеччині Інститутом соціального захисту населення в 1883-1889 років шляхом ухвали ряду законів про організацію державного соціального страхування робітників.

Перші закони зі страхування в Україні на вимоги робітників виникли на початку двадцятого століття, що дозволило сформувати гарантовані правила соціальної захищеності під час виробничих процесів. Подальший розвиток державного соціального страхування відзначився отриманням єдиного цільового бюджету в 1929 році та передачею соціального страхування в управління профспілкам в 1933 році. В 1991 році створення фонду соціального страхування, мало забезпечити фінансову самостійність і стабільність системи соціального страхування. Основною ціллю даного фонду було забезпечення конституційного права українців на соціальне страхування, що під час тривалої економічної кризи дозволило забезпечити стабільність виплат всіх допомог із соціального страхування, передбачених діючим на той час законодавством.

Розвиток системи соціального страхування в незалежній Україні відбувався в декілька етапів:

I етап (1998-1999);

II етап (1999-2000);

III етап (2001-2002);

IV етап (2002-2009);

V етап (2010-2013);

VI етап (2014-2023).

Одна з найбільш обговорюваних та результативних на VI етапі реформ – реформа ЄСВ 2016 р., орієнтована на створення умов для детінізації оплати праці та легалізації зайнятості й виявлення можливості збільшення за рахунок зазначеного бази нарахування внеску.

VII етап (2023 і до нині). Початок 2023 року розпочався реорганізацією діяльності Фонду соціального страхування України з приєднання його до Пенсійного фонду України. З 2023 року Пенсійний фонд України одночасно зі своїми функціями здійснює управління соціальною системою соціального страхування від нещасного випадку, в зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і медичним страхуванням.

Протягом зазначеного періоду на державному рівні відповідно до Наказу Мінфіну від 08.02.2023 № 71 також внесені зміни в порядку нарахування і сплати ЄСВ.

В Україні соціальне навантаження в розмірі 22 % від нарахованої заробітної плати покладене на роботодавців.

А в ряді інших країн близького зарубіжжя соціальне навантаження розділено між роботодавцями і працівниками. Зокрема, в Молдові 23 % відсотки сплачує роботодавець і 6 % працівник, в Латвії 24,09 роботодавець і 11 % працівник.

В Литві (19 %) й Естонії (33 %) такі сплати покладені лише на роботодавців.

Варто зауважити, що між окремими країнами є певні Угоди, зокрема між Україною і Молдовою від 29.10.1996 укладена Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про гарантії прав громадян в галузі пенсійного забезпечення, що має певне значення через спільне історичне минуле.

Необхідність узгодженості всіх складових гармонійного функціонування єдиного соціального внеску передбачається його соціально-правовою природою та проявляється в одночасній гарантії соціального забезпечення певної особи та джерелі коштів солідарної системи соціального страхування. При цьому розмір тарифу визначається з дотриманням принципу рівності страхувальника перед законом.

На даний час ще не завершене формування «Національної доктрини соціального страхування в Україні», яка забезпечуватиме наукове обґрунтування потенціалу розвитку системи у взаємозв'язку із податковою системою, системою заробітної плати, станом та політикою на ринку праці, демографічною ситуацією. Соціальне страхування являється надміру чутливим інструментом, який суттєво впливає на фундаментальні засади розвитку суспільства, тому пропозиції і ухвалення управлінських рішень щодо нього мають бути вкрай виваженими.

В процесі реформи соціального страхування важливим моментом є максимальне розширення вибору для особи, яка здійснює страхування, забезпечення її законних прав.

Досвід реформи ЄСВ 2016 року оприлюднив масштаби негативних наслідків радикальних змін, пов'язаних із необдуманим переглядом його ставок. Не допустиме безпрецедентне зростання ступеня розбалансованості соціальних фондів та недоречний невисокий ефект детінізації. Недопустимо вживати подібні заходи за відсутності адекватних компенсаторів наслідків їх впровадження.

Введення ЄСВ є безумовно важливим кроком у реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, але воно ще далеке від досконалості.

Варто глибше вивчити причини відмінностей в джерелах фінансування національних систем соціального страхування в країнах ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жураковська Л. Деякі питання діяльності арбітражного керуючого щодо переліку осіб – платників ЄСВ, визначених у Законі «Про єдиний соціальний внесок». *Юридичний вісник.* 2018. № 4. С. 56–63. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ urid_2018_4_11

2. Райнова Л. Б. Реформування ЄСВ в Україні: проблеми і наслідки. *Інновації: практика та досвід.* 2020. № 17–18. С. 10–17. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2020_17-18_4

3. Тимошенко О. С., Байрак К. С. Впровадження єдиного рахунку для податків та ЄСВ. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2020. Вип. 32–33. С. 198–200. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sochumj_2020_32-33_102

Шевченко А. О.,
студентка 2 курсу, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Притиченко А. М.,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання тісно пов'язана з глобалізацією економічних процесів та економіки загалом у світовому масштабі. Більше того, гармонізація, її необхідність є результатом глобалізації економіки, рушійними силами котрої є міжнародна торгівля, створення спільних підприємств, транснаціональних корпорацій, об'єднання фондових та інших ринків, міждержавне «взаємопроникнення» в економіку на базі інвестицій, вирішення спільних економічних та інших проблем (економічні та/або фінансові кризи тощо), фінансування і кредитування економічних проектів Міжнародним валютним фондом та ін. За цих умов головним постає питання як правового, так і інформаційного забезпечення (останнє значною мірою ґрунтується на обліковій інформації) відповідних глобалізаційних процесів. В. І. Єфімов зазначає: «Інформація стає мовою бізнесу…, і тут виникають проблеми співставності, узгодження, координації, інформаційного порозуміння. На цій основі формуються і поглиблюються стандарти: Стандарти міжнародного права; Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (далі - МСБО) та Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі - МСФЗ); Міжнародні стандарти аудиту; Міжнародні стандарти оцінки; Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів тощо» [1].

Проблеми гармонізації бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів в Україні полягають передусім у тому, що система обліку значною мірою підпорядкована податковому законодавству і не забезпечує

користувачів (як зовнішніх, так і внутрішніх) необхідною інформацією для прийняття ефективних господарських/управлінських рішень [1].

На сьогодні представляється можливим виділити такі напрями гармонізації вітчизняної системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності:

Гармонізація з МСБО та МСФЗ. МСБО - система принципів, методів та процедур ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Водночас, як зазначає Н.С. Адамчук, МСБО - це не тільки методи й підходи до обліку і звітності, але й деякою мірою відбиток ідеології, демократичності суспільства, звітності його інституцій адаптувати норми цивілізованих відносин [2].

МСФЗ - це цілісна, постійно вдосконалювана система обліку та фінансової звітності, що узагальнює принципи і правила складання фінансових звітів, яка виникла в результаті посилення процесів економічної інтеграції країн і спрямована на зближення методології обліку та звітності в різних країнах світу [3]. Л. Шнейдман характеризує МСФЗ як достатньо складну систему вимог, принципів, частково правил і процедур підготовки корисної для широкого кола зацікавлених осіб інформації [4].

Розробляє та затверджує МСБО Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО), який створили 29 червня 1973 р. професійні бухгалтерські організації економічно розвинутих країн. Членами КМСБО є більше 120 організацій з понад 80 країн світу. Метою діяльності КМСБО є формулювання, видання та вдосконалення в інтересах суспільства стандартів бухгалтерського обліку, яких необхідно дотримуватись при поданні фінансових звітів, сприяння їх прийняттю та дотриманню в усьому світі, поліпшення та погодження регулюючих положень, стандартів бухгалтерського обліку і процедур, пов'язаних із наданням фінансових звітів. КМСБО є єдиною міжнародною організацією, що здійснює розробку МСБО [4].

МСБО охоплюють коло питань, які мають важливе міжнародне значення в умовах розвитку зовнішньої торгівлі, діяльності транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків. Вони, як правило, досить детальні й разом з тим розширені, оскільки інтерпретація стандартів має бути однаковою в різних країнах світу. Як свідчить міжнародна практика, МСБО використовуються переважно у трьох напрямках:

а) як база для усіх чи деяких національних вимог до обліку та звітності;

б) як відправна точка для тих країн, що створюють національні стандарти;

в) для публікації фінансової звітності (насамперед, транснаціональних корпорацій) [4].

Основними перевагами МСФЗ є те, що:

а) МСФЗ характеризуються чіткою економічною логікою та узагальнюють у собі світову практику складання фінансової звітності;

б) інформація МСФЗ дозволяє користувачам аналізувати наслідки прийняття рішень, здійснювати прогнозування майбутнього розвитку та виступає основою прийняття стратегічних рішень;

в) показники фінансової звітності підприємств за міжнародними стандартами характеризуються співставністю, що обумовлює підвищення інвестиційної привабливості таких підприємств;

г) фінансова звітність підприємств за міжнародними стандартами містить не тільки кількісні показники господарської діяльності підприємства, а й характеристики здійснюваних процесів, які відображають як масштаби, так і якість такої господарської діяльності;

ґ) фінансова звітність, складена відповідно до вимог МСФЗ, є доступною для широкого кола споживачів (не тільки для органів господарського нагляду (контролю), статистики тощо) [5].

Саме тому, як наголошує С.Ф. Голов, мета максимального зближення національних стандартів фінансової звітності з міжнародними сьогодні є однією з найважливіших (стандарти визначають, головним чином, методи оцінювання і підходи до подання інформації у фінансовій звітності) [5].

2. Гармонізація бухгалтерського обліку та звітності в Україні з Директивами ЄС. Річ у тому, що гармонізація у сфері бухгалтерського обліку країн-членів ЄС здійснюється директивно. Рада Міністрів ЄС приймає акти (директиви та регламенти), які регулюють бухгалтерський облік і є обов'язковими для застосування країнами - членами ЄС.

Однак оскільки Директиви ЄС визначають лише загальні вимоги до складу, змісту та подання фінансових звітів, зберігається багато розбіжностей щодо оцінки, подання та розкриття інформації в річних фінансових звітах господарюючих суб'єктів та консолідованих фінансових звітах [6].

На сьогодні бухгалтерський облік та фінансова звітність ЄС регламентується такими найважливішими директивами, як:

- IV Директива «Форма та зміст річного фінансового звіту компаній» (1978 р.) [6];

- VII Директива «Вимоги до підготовки консолідованої фінансової звітності та методи підготовки» (1983 р.) [6] та ін.

Зазначені директиви ЄС встановлюють мінімальні вимоги до подання, оцінки та розкриття інформації в річній фінансовій звітності компаній та консолідованій звітності.

Законодавство України в частині регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності (передусім щодо складу річної фінансової звітності) значною мірою вже узгоджено з вимогами IV Директиви ЄС. Нагадаємо, що за вітчизняним законодавством склад річної фінансової звітності такий: «Баланс (звіт про фінансовий стан)», ф. № 1; «Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)», ф. № 2; «Звіт про рух грошових коштів» (за прямим методом - ф. № 3, за непрямим методом - ф. № 3-н); «Звіт про власний капітал», ф. № 4; «Примітки до річної фінансової звітності», ф. № 5 [7].

Разом з тим згідно з IV Директивою ЄС (ст. 2) річна фінансова звітність суб'єкта господарювання складається з балансу, звіту про прибуток і збитки, а також приміток до фінансових звітів [6].

Головною вимогою до фінансової звітності є те, що вона має надавати правдивий та справедливий погляд на фінансове становище суб'єкта господарювання, фінансові результати його діяльності. І лише у виняткових випадках, якщо застосування IV Директиви не забезпечує цієї вимоги, дозволяється відступ від положень Директиви з метою досягнення правдивого та справедливого погляду. Такий відступ має бути розкрито у примітках до звітів разом із поясненням обставин, що його спричинили, та його впливу на фінансове становище і фінансові результати господарюючого суб'єкта [6].

3. Гармонізація обліку всередині країни. Мова йде про узгодження бухгалтерського (фінансового) обліку та звітності з податковим обліком та податковою звітністю. В усіх країнах світу податкова система впливає на організацію національної системи бухгалтерського обліку, але по-різному в різних країнах світу. Втім, найбільшого впливу податкової системи зазнав за останнє десятиріччя бухгалтерський облік України, де виокремився так званий податковий облік [8].

Н. О. Лоханова називає цю проблему головним «каменем спотикання» на шляху широкого запровадження МСФЗ в Україні серед тих суб'єктів господарювання, для яких таке запровадження є добровільним. Автор цілком справедливо констатує, що для того, аби застосування МСФЗ для ведення обліку і складання звітності отримало широке розповсюдження не лише в тих компаніях, які є публічними, повинен існувати запит з боку реального користувача на формування саме такої звітності. На жаль, такого запиту з боку більшості власників вітчизняних підприємств на сьогодні немає. Причина проста - в обліку продовжує зберігатися тенденція до задоволення потреб лише однієї групи користувачів - податкових органів, і більшість власників бізнесу в Україні основні ресурси щодо ведення обліку спрямовують саме на формування тих даних, які забезпечують їм спокійне функціонування і дозволяють уникнути штрафних санкцій з боку контролюючих органів [8].

На думку Р. М. Моторина та Т. М. Моториної, вже сьогодні простежується тенденція зближення оперативного, статистичного і бухгалтерського обліку, підвищення якості облікової інформації, посилення її контрольних функцій, усунення дублювання і паралелізму в отриманні економічних показників. Подальше зміцнення взаємозв'язку всіх видів обліку дозволить спростити, прискорити і здешевити обліковий процес на основі автоматизованого складання й обробки єдиної первинної облікової документації [8].

На сучасному етапі міжнародної інтеграції у сфері економіки можна виділити важливу тенденцію розвитку бухгалтерського обліку та фінансової звітності - зближення (гармонізацію, уніфікацію) правил та облікових процедур, вимог до фінапсовбі звітності, стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання на рівні країн ЄС, зближення господарського, бухгалтерського, фінансового законодавства України з правом ЄС [8].

Ця тенденція тісно пов'язана з глобалізацією економічних процесів та економіки загалом у світовому масштабі (більше того, гармонізація, її необхідність є результатом глобалізації економіки) [8].

Завданням у цьому аспекті є адаптація вітчизняної нормативно-правової основи бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання до законодавства ЄС та вимог МСФЗ.

Можна виділити такі напрями гармонізації вітчизняної системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності:

а) гармонізація з МСБО та МСФЗ;

б) гармонізація бухгалтерського обліку та звітності в Україні з Директивами ЄС;

в) гармонізація обліку всередині країни [8].

Гармонізація, таким чином, є невід'ємною складовою процесу реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні, який розпочався з метою удосконалення національної системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства ЄС [8].

Як показує світова практика, реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання в державах з перехідною та/або кризовою економікою має охоплювати три важливі сфери:

а) перегляд відповідних нормативно-правових актів (прийняття нових та/або вдосконалення існуючих, заповнення прогалин, усунення колізій тощо);

б) створення і розвиток професійних організацій бухгалтерів та аудиторів;

в) удосконалення системи їхньої професійної освіти [8].

В умовах сучасного економічного розвитку країни роль ступеня довіри до якості та прозорості показників бухгалтерського обліку, що складають основу фінансової звітності суб'єктів господарювання, важко переоцінити, оскільки ця інформація цікавить не тільки вітчизняних, але й зарубіжних, не тільки внутрішніх, але й зовнішніх користувачів [8].

Суб'єкти господарювання у процесі ведення бухгалтерського обліку мають швидко та гнучко реагувати як на зовнішні, так і на внутрішні умови господарювання. Економіко - політичні умови підвищують рівень вимог традиційних користувачів облікової інформації та розширюють їх коло. Головною умовою ефективного господарювання, залучення інвестицій тощо є забезпечення надання системою бухгалтерського обліку користувачам повної, достовірної, неупередженої інформації, яка дозволяла б їм приймати рішення. Правове регулювання системи бухгалтерського обліку має дозволяти досягнути поставленої мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфіменко В. І. Напрямки гармонізації бухгалтерського обліку та звітності в Україні / ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана». К., 2011. 278–284 с.

2. Адамчук Н. С. Адаптація фінансової звітності українських підприємств до міжнародних стандартів. *Студентський науковий вісник*. 2018. С. 3–8.

3. Щирба Т. М., Тринька Л. Я. Стандартизація бухгалтерського обліку: *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. С. 40–44.

4. Поступайло М. А., Гордополова Н. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та їх майбутнє в Україні / вебресурс науковопрактичних конференцій. 2014. С. 90–95.

5. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку. К. : Центр учбової літератури, 2015. С. 520–526.

6. Колінько Н. І., Єзерська Т. Є. Відповідність фінансової звітності українських підприємств міжнародним стандартам. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2016. С. 215–220.

7. Величко О., Голов С., Зубілевич С. Регулювання у сфері бухгалтерського обліку та аудиту в ЄС та перспективи адаптації законодавства України. 2018. С. 584–590.

8. Лохоново Н. О. Реформування системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні: реалії, проблеми перспективи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. С. 132–137.

Наукове електронне мережеве видання

Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції

Збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції
(27–29 квітня 2023)

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Тези подано в авторській редакції

Укладач:	Козій Н. С.
Відповідальні за випуск	Лавренюк А. В.
Форматування та комп'ютерна верстка	Завальніцька Д. П.

Здано до друку 06.06.2023
Друк. арк. 20.56
Замовлення № 1052

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
«Державний податковий університет»
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022